Iqbal Library

B-116

Iqbal Library

B-116

فهرس مضامين المجلد الثاني من كتاب خير المواعظ

Allama Iqbal Library
KASHMIR UNIVERSITY
Iqbal Library

ما شاء اللہ لا قوۃ الا باللہ

الحمد للہ کہ مجموعہ پند و موعظت مستنبطہ کتاب و سنت نافع ہر عالم و عامی جلد ثانی

مواعظ خیر

از تالیفات مجمع الفضائل والکمالات جناب ... صاحب ... رحمہ اللہ المجید

باہتمام حاجی رحمت و غفران علامہ محمد عبد الرحمن خان بن حاجی محمد روشن خان مغفور

در مطبع نظامی واقع کانپور محلہ ... مطبوع گردید

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ابتدا میکنم بنام خداے بسیار مہربان بخشش کنندہ

کتاب الاٰداب باب السلام والاستیذان

کتاب آداب باب سلام والاستیذان

فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُیُوْتًا فَسَلِّمُوْا عَلٰٓی اَنْفُسِکُمْ تَحِیَّةً مِّنْ عِنْدِ اللّٰہِ

پس چون در آئید بجاہا پس سلام گوئید بر نفسہاے خود ہدیہ از نزد خدا

مُبٰرَکَةً طَیِّبَةً کَذٰلِکَ یُبَیِّنُ اللّٰہُ لَکُمُ الْاٰیٰتِ لَعَلَّکُمْ

با برکت پاکیزہ ہمچنین بیان میکند خدا براے شما آیتہا شاید در یابید

تَعْقِلُوْنَ ۝ وَاِذَا حُیِّیْتُمْ بِتَحِیَّةٍ فَحَیُّوْا بِاَحْسَنَ مِنْهَآ

و چون تحیت دادہ شوید پس تحیت کنید بہ نیکوتر ازان یا بازگردانید

اَوْ رُدُّوْهَا اِنَّ اللّٰہَ کَانَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ حَسِیْبًا ۝ یٰٓاَیُّهَا الَّذِیْنَ

آنرا بدرستیکہ خدا تعالیٰ ہست بر ہر چیزے شمار کنندہ اے آنانکہ گرویدہ اید

اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُیُوْتًا غَیْرَ بُیُوْتِکُمْ حَتّٰی تَسْتَاْنِسُوْا وَ

در مرآئید بجاہا جز خانہاے خود پس تا وقتیکہ دستورے گیرید و سلام دہید بر کسان آن

تُسَلِّمُوْا عَلٰٓی اَهْلِهَا ذٰلِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُوْنَ ۝

این بہتر ست شما را تا شما پند گیرید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

ای آنانکہ گرویدہ اید دستورے خواہند از شما آنانکہ مالک شدہ اند دستہاے شما

الآیۃ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

تا آیت و ہمچنین بیان میکند خدا اسے براے شما ایتہا و خدا دانا ست حکم کنندہ تر

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از ابی ہریرہ رض مرویست کہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلَقَ اللّٰهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ طُولُهُ سِتُّونَ

علیہ وسلم پیدا کرد خدا تعالیٰ آدم را بر صورت خود درازے قامت

ذِرَاعًا فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَى أُولٰئِكَ

او شصت دست بود پس ہنگامے کہ پیدا کرد خدا تعالیٰ آدم را خطاب کرد مر آدم را گفت برو پس

النَّفَرِ وَهُمْ نَفَرٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ جُلُوسٌ فَاسْتَمِعْ مَا يُحَيُّونَكَ

سلام کن بر آنجماعت و آنہا جماعت فرشتگان بود نشستہ پس بشنو چہ نوع تحیت یعنے سلام میکنند

فَإِنَّهَا تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ فَذَهَبَ فَقَالَ

ایشان بر تو پس بدرستیکہ اینکلمہ کہ از ملائکہ بشنوے سلام تو و سلام اولاد تو ہست پس رفت

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالُوا السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ

آدم پس گفت آدم علیہ السلام السلام علیکم پس گفتند فرشتگان در جواب وے السلام علیکم و رحمۃ اللہ

فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ قَالَ فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ

پس زیادہ کردند فرشتگان آدم را در جواب وے لفظ و رحمۃ اللہ گفت آنحضرت صلعم پس ہر کہ می درآید بہشت

عَلَى صُورَةِ آدَمَ وَطُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا فَلَمْ يَزَلِ

را بر صورت آدم باشد و حال آنکہ درازے قامت وی شصت گز باشد پس ہمیشہ

الْخَلْقُ يَنْقُصُ بَعْدَهُ حَتَّى الْآنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

خلق یعنے آدمیان کوتاہ شوند بعد از آدم تا آنکہ اکنون باینمقدار رسیدند متفق علیہ

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض اَنَّ رَجُلاً سَاَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی

روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن عاص کہ مردی پرسید از آنحضرت صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّ الْاِسْلَامِ خَيْرٌ قَالَ تُطْعِمُ الطَّعَامَ

علیہ وسلم کدام خصلت مسلمانی فاضل تر است فرمود خورانیدن طعام

وَتَقْرَءُ السَّلَامَ عَلٰی مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَّمْ تَعْرِفْ مُتَّفَقٌ

را و گفتن تو سلام را بر آشنا و بیگانہ متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی

علیہ واز ابی ہریرہ رضؓ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ حَتّٰى تُؤْمِنُوْا وَ

علیہ وسلم در نمی آئید شما بہشت را تا آنکہ ایمان نیارید و

لَا تُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى تَحَابُّوْا اَوَلَا اَدُلُّكُمْ عَلٰی شَيْءٍ اِذَا فَعَلْتُمُوْهُ

ایمان نمے آرید و کامل نمیشود ایمان شما تا آنکہ یکدیگر دوست میدارید یعنی بدارید آیا راہ ننمایم

تَحَابَبْتُمْ اَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ رض قَالَ

شمارا بر کاری کہ چون بکنید آنرا دوست دارید یکدیگر و آن صفت اینست کہ فاش کنید سلام را میان خود رواہ مسلم

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَی

و روایت است از ابی ہریرہؓ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم باید کہ سلام گوید کسیکہ سوار است

الْمَاشِيْ وَالْمَاشِيْ عَلَی الْقَاعِدِ وَالْقَلِيْلُ عَلَی الْكَثِيْرِ مُتَّفَقٌ

بر آن کسیکہ پیادہ است و سلام گوید پیادہ ای آنکہ راہ میرود بر آنکہ نشستہ است و سلام گوید اندک بر بسیار متفق

عَلَيْهِ وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ

علیہ و ہم از وی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ الصَّغِيْرُ عَلَی الْكَبِيْرِ وَالْمَارُّ عَلَی الْقَاعِدِ وَالْقَلِيْلُ

وسلم باید کہ سلام کند صغیر بر کبیر و رہ رونده بر نشستہ و اندک

عَلَى الْكَثِيْرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ

بر بسیار رواہ البخاری ـ و از انس رض مرویست گفت انس

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰى غِلْمَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گذشت بر جماعت خردان پس سلام کرد بر ایشان از غایت تواضع

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و شفقت متفق علیہ و از ابی ہریرہ رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَبْدَءُوا الْيَهُوْدَ وَلَا النَّصَارٰى

علیہ وسلم فرمود ابتدا نکنید یہود و نصاری را

بِالسَّلَامِ وَاِذَا لَقِيْتُمْ اَحَدَهُمْ فِيْ طَرِيْقٍ فَاضْطَرُّوْهُ اِلٰى

بسلام و چون ملاقات کنید شما یکی از یہود و نصاری را در راہی پس مضطر و بیچارہ گردانید

اَضْيَقِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رض

او را بسوی مکانی کہ تنگ ترست رواہ مسلم و از ابی سعید خدری رض مرویست

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِيَّاكُمْ وَالْجُلُوْسَ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بپرہیزید از نشستن

بِالطُّرُقَاتِ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ

در راہہا پس گفتند یا رسول اللہ چارہ نیست ما را از مجلسہای ما در راہ یعنی البتہ ما را

فِيْهَا قَالَ فَاِذَا اَبَيْتُمْ اِلَّا الْمَجْلِسَ فَاَعْطُوا الطَّرِيْقَ حَقَّهٗ

باید نشست در راہہا فرمود پس چون ابا می کنید از ہمہ کار مگر مجلس را پس بدہید راہ را حق

قَالُوْا وَمَا حَقُّ الطَّرِيْقِ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ

وی گفتند چہ چیز ہست حق طریق یا رسول اللہ فرمود آنحضرت پوشیدن چشم ہست

الْاَذٰى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْاَمْرُ بِالْمَعْرُوْفِ وَالنَّهْيُ عَنِ

و دور کردن آنچہ ایذا کند و دادن جواب سلام مردم را و امر کردن مردم بمشروع و باز داشتن

الْمُنْكَرِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

از نامشروع متفق علیه و روایت است از علی رض گفت فرمود رسول الله

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ بِالْمَعْرُوفِ

صلے الله علیه وسلم مر مسلمان را بر مسلمان شش حق ست مقرون بمعروف

يُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ وَيُجِيبُهُ إِذَا دَعَاهُ وَيُشَمِّتُهُ إِذَا

سلام کند بروے چون ملاقات کند او را و اجابت کند چون بخواند او را بطعام و یرحمک الله

عَطَسَ وَيَعُودُهُ إِذَا مَرِضَ وَيَتْبَعُ جَنَازَتَهُ إِذَا مَاتَ

گوید چون عطسه زند و پرسد چون بیمار گردد و در پے جنازهٔ او رود چون بمیرد و دوست دارد

وَيُحِبُّ لَهُ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ

مر مسلم را چیزے که دوست دارد مر نفس خود را رواه ترمذی و دارمی و روایت است از عمران بن

حُصَيْنٍ رض أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حصین که مردی آمد نزد آنحضرت صلے الله علیه وسلم

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَرَدَّ عَلَيْهِ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ النَّبِيُّ

پس گفت السلام علیکم پس رد کرد بروے سلام او بلفظے که او گفته پستر نشست آن مرد

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

پس گفت پیغمبر خدا که ثابت شد مر این مرد را ده نیکی پس تر آمد مرد دیگر پس گفت السلام علیکم

وَرَحْمَةُ اللّٰهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ عِشْرُونَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ

و زیاده کرد لفظ و رحمة الله پس جواب سلام داد آنحضرت بهمین لفظ پستر نشست آن مرد پس فرمود بست

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ فَرَدَّ عَلَيْهِ

حسنه است آمده پستر آمد مرد دیگر پس گفت السلام علیکم و رحمة الله و برکاته پس جواب داد آنحضرت

فَجَلَسَ فَقَالَ ثَلٰثُونَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُودَاوُدَ وَعَنْ

باین الفاظ پس نشست آن مرد پس فرمود وے را سی حسنه است رواه ترمذی و ابوداؤد

مُعَاذِ بْنِ اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در روایت ست از معاذ بن انس رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

بِمَعْنَاهُ وَزَادَ ثُمَّ اَتٰى اٰخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ

بمعنی حدیث مذکور و زیادہ کرد معاذ یک مرتبہ دیگر کہ پس تر آمد مردے دیگر پس گفت السلام علیکم ورحمۃ اللہ

اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ وَمَغْفِرَتُهٗ فَقَالَ اَرْبَعُوْنَ وَقَالَ هٰكَذَا تَكُوْنُ

وبرکاتہ　و مغفرتہ　پس فرمود آنحضرت صلعم کہ ثابت شد مرا او را چہل حسنہ و فرمود ہمچنین میباشد

الْفَضَائِلُ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ

فضائل　رواہ ابو داؤد　و از ابی امامہ رض مرویست کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاللّٰهِ مَنْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ قریب ترین　و مخصوص ترین مردم بجناب حق عز و علا

بَدَأَ بِالسَّلَامِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ

کسیست کہ ابتدا کند بسلام رواہ احمد　و ترمذی　و ابو داؤد

جَرِيْرٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰى نِسْوَةٍ فَسَلَّمَ

و روایت ست از جریر بن عبد اللہ بجلے کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گذشت بر جماعت زنان پس سلام کرد

عَلَيْهِنَّ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ رض قَالَ

آنحضرت بر ایشان رواہ احمد　و روایت ست از علی بن ابی طالب رض گفت علی رض کفایت

يُجْزِيْ عَنِ الْجَمَاعَةِ اِذَا مَرُّوْا اَنْ يُّسَلِّمَ اَحَدُهُمْ وَيُجْزِيْ

میکند از جماعت چون بگذرد کہ سلام کند یکے از ینہا و کفایت میکند از نشستگان کہ جواب سلام گوید یکے از

عَنِ الْجُلُوْسِ اَنْ يَّرُدَّ اَحَدُهُمْ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

ایشان حاصل آنکہ سنت سلام وجواب آن بر سبیل کفایہ است اگر از جماعت یکی گوید از ہمہ ساقط گردد در روایت کرد بیہقی در شعب ایمان

مَرْفُوْعًا وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رض

از روئے مرفوع　و از عمرو بن شعیب مرویست و او از پدر و او از پدرش کہ جد عمرو ست

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ

گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نیست از ما کسیکہ مشابہت

بِغَيْرِنَا لَا تَشَبَّهُوْا بِالْيَهُوْدِ وَلَا بِالنَّصَارٰى فَإِنَّ تَسْلِيْمَ الْيَهُوْدِ

ساز و خود را بغیر ما تشبیہ نکنید بیہود ونصارے زیرا کہ سلام کردن یہود

الْإِشَارَةُ بِالْأَصَابِعِ وَتَسْلِيْمَ النَّصَارٰى الْإِشَارَةُ بِالْأَكُفِّ

اشارت کردنست بانگشتان وسلام کردن نصارے اشارت کردنست بکفہاے دست

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ إِسْنَادُهُ ضَعِيْفٌ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ

رواہ ترمذی وگفت کہ اسناد آن ضعیف ست وروایت ست از ابی ہریرہ رض

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا لَقِيَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چون پیش آید یکے از شما برادر خود را

فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ فَإِنْ حَالَتْ بَيْنَهُمَا شَجَرَةٌ أَوْ جِدَارٌ أَوْ حَجَرٌ

پس باید کہ سلام کند بروے پس اگر حائل شد میان دو کس درخت یا دیوارے و سنگے پستر ملاقات کرد

ثُمَّ لَقِيَهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ قَتَادَةَ رض

ویرا پس باید کہ سلام کند بروے رواہ ابوداود واز ابن قتادہ مرویست

قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلْتُمْ بَيْتًا فَسَلِّمُوْا عَلٰى

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون در آئید خانہ را پس سلام کنید

أَهْلِهِ وَإِذَا خَرَجْتُمْ فَأَوْدِعُوْا أَهْلَهُ بِسَلَامٍ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

بر اہل خانہ و چون بیرون آئید ودیعت نہید نزد اہل خانہ سلام را روایت کرد اینحدیث را

فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ مُرْسَلًا وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بیہقی در شعب ایمان از روئے مرسل وروایت ست از انس رض بدرستیکہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِذَا دَخَلْتَ عَلٰى أَهْلِكَ فَسَلِّمْ

علیہ وسلم فرمود کہ ای پسر من چون در آئی بر اہل وعیال خود پس سلام کن

يَكُوْنُ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلٰى اَهْلِ بَيْتِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

برایشان بباشد سلام سبب وجود برکت بر تو اہل خانہ تو روایہ ترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز جابر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلسَّلَامُ قَبْلَ الْكَلَامِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وسلم سلام پیش از کلام ست روایہ ترمذی

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نیست

لَا خَيْرَ فِيْ جُلُوْسٍ فِي الطُّرُقَاتِ اِلَّا لِمَنْ هَدَى السَّبِيْلَ

نیکی در نشستن در راہہا مگر کسیکہ بنماید راہ را و جواب گوید سلام را

وَرَدَّ التَّحِيَّةَ وَغَضَّ الْبَصَرَ وَاَعَانَ عَلَى الْحَمُوْلَةِ رَوَاهُ

و بپوشد نظر را و یاری دہد بر حمولہ یعنی یاری دہد در برداشتن بار روایہ

فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

در شرح السنۃ و مرویست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ اٰدَمَ وَنَفَخَ فِيْهِ الرُّوْحَ

صلے اللہ علیہ وسلم ہرگاہ کہ پیدا کرد خدا تعالیٰ آدم را و دمید در وی روح را

عَطَسَ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ فَحَمِدَ اللّٰهَ بِاِذْنِهٖ فَقَالَ لَهٗ رَبُّهٗ يَرْحَمُكَ

عطسہ زد آدم پس گفت الحمد للہ پس حمد کرد آدم خدا را بتوفیق وی پس گفت مر او را

اللّٰهُ يَا اٰدَمُ اِذْهَبْ اِلٰى اُولٰٓئِكَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِلٰى مَلَاٍ مِّنْهُمْ

پروردگار او رحمت کند ترا خدا تعالیٰ ای آدم برو بسوی این فرشتگان یعنی بسوی جماعت عظیم از ایشان

جُلُوْسٍ فَقُلْ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ

کہ نشستگانند پس بگو السلام علیکم پس گفت آدم السلام علیکم

قَالُوْا عَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ ثُمَّ رَجَعَ اِلٰى رَبِّهٖ فَقَالَ

گفتند فرشتگان علیک السلام ورحمۃ اللہ پس باز آمد آدم بسوی پروردگار خود پس گفت

اِنَّ هٰذِهٖ تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ بَنِيْكَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ لَهُ اللّٰهُ وَيَدَا

پروردگار بدرستیکہ این کلمات درش سلام تست وسلام پسران تو میان ایشان پس گفت مر آدم را

مَقْبُوْضَتَانِ اِخْتَرْ اَيَّتَهُمَا شِئْتَ فَقَالَ اخْتَرْتُ يَمِيْنَ رَبِّيْ

خدا تعالی و هر دو دست وی تعالی بستہ بودند اختیار کن هر کدام ازین دو دست را کہ میخواہی پس گفت آدم اختیار کردم دست

وَكِلْتَا يَدَيْ رَبِّيْ يَمِيْنٌ مُّبَارَكَةٌ ثُمَّ بَسَطَهَا فَاِذَا فِيْهَا اٰدَمُ

راست پروردگار خود را و هر دو دست پروردگار من راست ست ومبارک پس گشاد پروردگار دست را پس ناگاه در دست راست آدم

وَذُرِّيَّتُهٗ فَقَالَ يَا رَبِّ مَا هٰؤُلَاءِ قَالَ هٰؤُلَاءِ ذُرِّيَّتُكَ

وا ولا د او ست پس گفت آدم ای پروردگار من چہ اند اینہا کہ در دست تو اند گفت پروردگار اینہا

فَاِذَا كُلُّ اِنْسَانٍ مَّكْتُوْبٌ عُمُرُهٗ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فَاِذَا فِيْهِمْ رَجُلٌ

ذریت تو اند پس ناگاه هر آدمی نوشتہ شدہ است عمر وی میان دو چشم وے پس ناگاه در میان ایشان

اَضْوَءُهُمْ اَوْ مِنْ اَضْوَئِهِمْ قَالَ يَا رَبِّ مَنْ هٰذَا قَالَ هٰذَا

آدمیان مردیست روشن ترین ایشان یا از روشن ترین مردم گفت آدم ای پروردگار کیست این مرد

اِبْنُكَ دَاوٗدُ وَقَدْ كَتَبْتُ لَهٗ عُمُرَ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً قَالَ رَبِّ

گفت پروردگار این پسر تست کہ داؤد نام دارد و بتحقیق نوشتم مر او را عمر چہل سال گفت آدم پروردگار من

زِدْ فِيْ عُمُرِهٖ قَالَ ذٰلِكَ الَّذِيْ كَتَبْتُ لَهٗ قَالَ يَا رَبِّ فَاِنِّيْ

زیادہ کن در عمر وے چیزے گفت پروردگار همانست کہ نوشتہ ام مر او را از عمر گفت آدم ای پروردگار من پس

قَدْ جَعَلْتُ لَهٗ مِنْ عُمُرِيْ سِتِّيْنَ سَنَةً قَالَ اَنْتَ وَذَاكَ

تحقیق گردانیدم مر او را از عمر خویش شصت سال گفت پروردگار تو دانی ومطلوب تو یعنی اختیار تراست گفت آنحضرت

قَالَ ثُمَّ سَكَنَ الْجَنَّةَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اُهْبِطَ مِنْهَا وَكَانَ اٰدَمُ يَعُدُّ

پس ساکن شد آدم بہشت را آنقدر کہ خدا خواستہ بود پس بپایان انداختہ شد آدم از بہشت وبود آدم میشمرد برای خود

لِنَفْسِهٖ فَاَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهٗ اٰدَمُ قَدْ عَجَّلْتَ

یعنی سال عمر خود پس آمد آدم را ملک الموت پس گفت ملک الموت را آدم شتابی کردی

قَدْ كُتِبَتْ لِیْ اَلْفُ سَنَةٍ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنَّكَ جَعَلْتَ

بتحقیق نوشته شده است مرا عمر هزار سال گفت ملک الموت آرے ولیکن تو بخشیدی مر پسر خود را

لِابْنِكَ دَاوٗدَ سِتِّیْنَ سَنَةً فَجَحَدَ فَجَحَدَتْ ذُرِّیَّتُهٗ وَنَسِیَ

که داؤد دست از عمر خود شصت سال پس انکار کرد آدم پس تحقیق پس انکار کرد ذریت وی نسیان کرد آدم پس نسیان

فَنَسِیَتْ ذُرِّیَّتُهٗ قَالَ فَمِنْ یَوْمَئِذٍ اُمِرَ بِالْكِتَابِ وَالشُّهُوْدِ

کرد ذریت او گفت آنحضرت پس از آن که واقع شد از آدم جحود و نسیان واقع شد امر نوشتن معاملات

رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنِ الطُّفَیْلِ بْنِ اُبَیِّ بْنِ كَعْبٍ اَنَّهٗ كَانَ

و گواهان رواه ترمذی واز طفیل بن ابی کعب مرویست که وے مے آمد

یَاْتِیْ ابْنَ عُمَرَ رض فَیَغْدُوْا مَعَهٗ اِلَی السُّوْقِ قَالَ فَاِذَا غَدَوْنَا

نزد ابن عمر رض پس میرفت در وقت بامداد با ابن عمر بسوی بازار گفت طفیل پس چون میرفتیم با بوقت

اِلَی السُّوْقِ لَمْ یَمُرَّ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ عَلٰی سَقَّاطٍ وَّلَا عَلٰی

بامداد بسوی بازار نمی گذشت عبد اللہ بن عمر بر ہیچ سقاط و نمی گذشت

صَاحِبِ بَیْعَةٍ وَّلَا عَلٰی مِسْكِیْنٍ وَّلَا عَلٰی اَحَدٍ اِلَّا سَلَّمَ عَلَیْهِ

بر ہیچ بیع کننده و نمی گذشت بر ہیچ مسکینے و نه بر ہیچ یکے مگر آنکه سلام میکرد

قَالَ الطُّفَیْلُ فَجِئْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عُمَرَ رض یَوْمًا فَاسْتَتْبَعَنِیْ

ابن عمر بروے گفت طفیل پس آمدم نزد عبد اللہ بن عمر رض روزی پس همراه بردن خواست مرا

اِلَی السُّوْقِ فَقُلْتُ لَهٗ وَمَا تَصْنَعُ فِی السُّوْقِ وَاَنْتَ لَا تَقِفُ

بجانب بازار پس گفتم ابن عمر را چه کار خواهی کرد تو در بازار که میروی و تو نمی ایستی بر فروختن

عَلَی الْبَیْعِ وَلَا تَسْاَلُ عَنِ السِّلَعِ وَلَا تَسُوْمُ بِهَا وَلَا تَجْلِسُ فِیْ

و نمی پرسی از متاع که میفروشند و خریداری نمی کنی متاع را و نمی نشینی در

مَجَالِسِ السُّوقِ فَاجْلِسْ بِنَا هَاهُنَا نَتَحَدَّثُ قَالَ
نشستنگاہہای بازار پس بنشین با ما ہمین جای تا حرف و حکایت کنیم با یکدیگر گفت طفیل

فَقَالَ لِي عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ يَا أَبَا بَطْنٍ قَالَ وَكَانَ الطُّفَيْلُ
پس گفت عبداللہ مرا ای خداوند شکم گفت راوی و بود طفیل

ذَا بَطْنٍ إِنَّمَا نَغْدُو مِنْ أَجْلِ السَّلَامِ نُسَلِّمُ عَلَى مَنْ لَقِينَاهُ
شکم داری یعنی شکم بزرگ گفت ما نمیرویم ببازار مگر بجہت سلام کردن بر مردم سلام میکنیم بر کسیکہ

رَوَاهُ مَالِكٌ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ جَابِرٍ
پیش آییم اورا یا بر کسیکہ پیش آید ما را روایت کرد مالک و بیہقی در شعب ایمان و روایت کرد جابر

قَالَ أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِفُلَانٍ
آمد مردی بپیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آمرد کہ فلان کس را در بوستان من

فِي حَائِطِي عَذْقٌ وَإِنَّهُ قَدْ آذَانِي مَكَانُ عَذْقِهِ فَأَرْسَلَ
درخت خرمائیست وگفت آمرد تحقیق ایذا کرد ست مرا وجود عذق وے پس فرستاد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ بِعْنِي عَذْقَكَ قَالَ لَا قَالَ
پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بسوی وی کسیرا کہ بفروشش بدست من درختان خود گفت

فَهَبْ لِي قَالَ لَا قَالَ فَبِعْنِيهِ بِعَذْقٍ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ لَا فَقَالَ
نمیفروشم گفت اگر نمیفروشی پس بخشش مرا گفت نمیدہم فرمود پس تصدق کن بعوض عذقی کہ در بہشت باشد پس گفت اینچنین

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا رَأَيْتُ الَّذِي هُوَ أَبْخَلُ
ہم نمیکنم پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ندیدم آن کسی را کہ او بخیل تر است

مِنْكَ إِلَّا الَّذِي يَبْخَلُ بِالسَّلَامِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ
از تو مگر آنکسے کہ بخل میکند بسلام روایت کرد احمد و بیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ
در شعب ایمان و عبد اللہ بن مسعود رض از آنحضرت صلی اللہ

سلہ در خت خرما بار ۱۲ ص

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْبَادِيْ بِالسَّلَامِ بَرِيْءٌ مِّنَ الْكِبْرِ رَوَاهُ

علیه وسلم روایت میکند که فرمود ابتدا کننده بسلام بیزار ست از تکبر رواه

الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ اَتَيْتُ

بیهقی فی شعب الایمان واز جابر مرویست رض گفت آمدم

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ دَيْنٍ كَانَ عَلٰى اَبِيْ فَدَقَقْتُ

آنحضرت را صلی اللہ علیه وسلم بسبب دینی که بود بر پدر من پس بکوفتم در را

الْبَابَ فَقَالَ مَنْ ذَا فَقُلْتُ اَنَا فَقَالَ اَنَا اَنَا كَاَنَّهٗ كَرِهَهَا

پس گفت آنحضرت ﷺ کیست اینکه در می کوید پس گفتم منم پس فرمود آنحضرت ﷺ منم منم گویا این کلمه را از جابر ناخوش

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

داشت متفق علیه وابوہریرہ گفت که فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا دُعِيَ اَحَدُكُمْ فَجَاءَ مَعَ الرَّسُوْلِ فَاِنَّ ذٰلِكَ

علیه وسلم چون خوانده شود یکی از شما پس بیاید همراه فرستاده پس آن آمدن همراه فرستاده شده

لَهٗ اِذْنٌ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ قَالَ رَسُوْلُ الرَّجُلِ اِلَى

اذن ست وحاجت باستیذان نیست رواه ابوداؤد و در روایتی مر ابوداؤد را گفت آنحضرت ﷺ فرستاده شده

الرَّجُلِ اِذْنُهٗ وَعَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ رض اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ

مردی بسوی مردی اذن اوست وروایت ست از عطاء بن یسار رض که مردی پرسید

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَسْتَاْذِنُ عَلٰى اُمِّيْ

آنحضرت را صلی اللہ علیه وسلم پس گفت آنمرد آیا طلب اذن کنم از برای آمدن بر مادر خود

فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ الرَّجُلُ اِنِّيْ مَعَهَا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ رَسُوْلُ

پس فرمود آنحضرت آری بکن پس گفت مردی که من با او میباشم در یک خانه پس فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَاْذِنْ عَلَيْهَا فَقَالَ الرَّجُلُ

صلی اللہ علیه وسلم استیذان بکن بروے اگرچه با او در یک خانه باشی

إِنِّي خَادِمُهَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس باز گفت مردی که من خادم مادرم پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِسْتَاذِنْ عَلَيْهَا أَتُحِبُّ أَنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً قَالَ لَا قَالَ

استیذان بکن برای آمدن بروی آیا دوست میداری که ببینے اورا برہنہ گفت مرد دوست

فَاسْتَاذِنْ عَلَيْهَا رَوَاهُ مَالِكٌ مُرْسَلًا وَعَنْ جَابِرٍ رض

نمیدارم کہ برہنہ بہ بینیم گفت آنحضرت پس استیذان بکن روایت کرد مالک اینحدیث را مرسل الطریق گفت جابر رض

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَاذَنُوا لِمَنْ لَمْ يَبْدَأْ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اذن نکنید برای در آمدن کسیرا کہ ابتدا نکردہ

بِالسَّلَامِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

بسلام رواہ بیہقی فی شعب الایمان

جَابِرٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ

واز جابر مرویست کہ آنحضرت فرمود چون بنویسد یکے از شما نامہ را پس باید کہ خاک افشاند

كِتَابًا فَلْيُتَرِّبْهُ فَإِنَّهُ أَنْجَحُ لِلْحَاجَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بروی یا مراد آنست کہ برخاک اندازد اورا زیرا کہ این برآورندہ تر است مر حاجت را رواہ ترمذی

بَابُ الْمُصَافَحَةِ وَالْمُعَانَقَةِ

باب مصافحہ ومعانقہ

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى

روایت ست از براء ابن عازب رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ

علیہ وسلم نیست ہیچ دو مسلمانے کہ بہ پیش آیند بیکدیگر پس مصافحہ کنند

إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

مگر آنکہ آمرزیدہ شود مر ایشان را پیش از آنکہ جدا شوند از یکدیگر رواہ احمد و ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَفِي رِوَايَةِ اَبِي دَاوٗدَ قَالَ اِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ

و ابن ماجہ و در روایت ابی داؤد آمده که گفت آنحضرت چون ملاقات کنند دو مسلمان

فَتَصَافَحَا وَحَمِدَا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَاهُ غُفِرَ لَهُمَا وَعَنْ اَنَسٍ رض

پس مصافحہ کنند و حمد گویند خدا را و آمرزش خواهند از خدا آمرزیده شود مر ایشان را و از انس مرویست

قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ الرَّجُلُ مِنَّا يَلْقَى اَخَاهُ اَوْ صَدِيْقَهٗ

که مردی از آنحضرت پرسید که مردی از مسلمانان پیش مے آید برادر خود را یا پیش مے آید دوست خود را

اَيَنْحَنِيْ لَهٗ قَالَ لَا قَالَ اَفَيَلْتَزِمُهٗ وَيُقَبِّلُهٗ قَالَ لَا قَالَ اَفَيَاْخُذُ

چه کار کند آیا دوتا کند سر و پشت برای وی فرمود نکند گفت آیا پس معانقہ کند و بوسہ زند آنرا

بِيَدِهٖ وَيُصَافِحُهٗ قَالَ نَعَمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ

فرمود نکند گفت آیا پس بگیرد دست او را و مصافحہ کند فرمود آری دست بگیرد و مصافحہ کند رواه ترمذی از ابی

اُمَامَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَمَامُ

امامہ رض روایت ست که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود تمام و کمال

عِيَادَةِ الْمَرِيْضِ اَنْ يَّضَعَ اَحَدُكُمْ يَدَهٗ عَلٰى جَبْهَتِهٖ اَوْ عَلٰى

پرسش بیمار انیست که بنهد یکی از شما دست خود را بر پیشانی بیمار یا بر دست وی پس بپرسد

يَدِهٖ فَيَسْاَلُهٗ كَيْفَ هُوَ وَتَمَامُ تَحِيَّاتِكُمْ بَيْنَكُمُ الْمُصَافَحَةُ

چگونه است ترا و تمام و کمال سلامهای شما که میان یکدیگر میکنید مصافحہ است

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ ضَعَّفَهٗ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

رواه احمد و ترمذی ضعیف کرده آنرا و روایت ست از عائشہ صدیقہ رض

قَالَتْ قَدِمَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ الْمَدِيْنَةَ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

گفت که قدوم آورد زید بن حارثہ که متبنای آنحضرت بود بمدینہ منورہ و حال آنکه آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ بَيْتِيْ فَاَتَاهُ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَامَ اِلَيْهِ رَسُوْلُ

صلی اللہ علیہ وسلم در خانہ من بود پس آمد زید آنحضرت را پس بکوفت در را پس ایستاده رفت بجانب وے

اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ عُرْیَانًا یَجُرُّ ثَوْبَہٗ وَاللّٰہِ مَا رَاَیْتُہٗ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم برہنہ درحالی کہ میکشید جامۂ خود را بخدا سوگند ندیدم

عُرْیَانًا قَبْلَہٗ وَلَا بَعْدَہٗ فَاعْتَنَقَہٗ وَقَبَّلَہٗ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ

من آنحضرت را برہنہ پیش ازین و نہ بعد ازین پس معانقہ کرد آنحضرت زید را و بوسہ کرد او را روایت ترمذی

وَعَنْ اَبِیْ اَیُّوْبَ بْنِ بُشَیْرٍ عَنْ رَّجُلٍ مِّنْ عَنَزَۃَ اَنَّہٗ قَالَ

در روایت ست از ایوب بن بشیر از مردی کہ از عنزہ بود کہ گفت آن مرد گفتم

قُلْتُ لِاَبِیْ ذَرٍّ ہَلْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

مر ابی ذر را رضہ آیا بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

یُصَافِحُکُمْ اِذَا لَقِیْتُمُوْہُ قَالَ مَا لَقِیْتُہٗ قَطُّ اِلَّا صَافَحَنِیْ وَبَعَثَ

کہ مصافحہ میکرد شما را چون ملاقات میکردید شما آنحضرت را گفت ابوذر ملاقات نکردم من آنحضرت را

اِلَیَّ ذَاتَ یَوْمٍ وَلَمْ اَکُنْ فِیْ اَہْلِیْ فَلَمَّا جِئْتُ اُخْبِرْتُ فَاَتَیْتُہٗ

ہیچ گاہ مگر آنکہ مصافحہ کرد مرا و کس فرستاد بسوے من روزے و نبودم من میان اہل خانہ خود پس آنگاہ کہ آمدم خبر

وَہُوَ عَلٰی سَرِیْرٍ فَالْتَزَمَنِیْ فَکَانَتْ تِلْکَ اَجْوَدَ وَاَجْوَدَ

داده شدم پس آمدم آنحضرت را در حال آنکہ آنحضرت نشستہ بود بر سریر پس معانقہ کرد پس آن معانقہ جید تر و نیز جید تر از معانقہائے مردم

رَوَاہُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ اَبِیْ طَالِبٍ رضہ فِیْ قِصَّۃِ

یا از مصافحہ کہ آنحضرت میکرد روایت کرد ابوداود و روایت ست از جعفر بن ابی طالب رضہ در قصہ باز گشتن او

رُجُوْعِہٖ مِنْ اَرْضِ الْحَبَشَۃِ قَالَ فَخَرَجْنَا حَتّٰی اَتَیْنَا الْمَدِیْنَۃَ

از ہجرت حبشہ کہ گفت پس بیرون آمدیم ما از حبشہ تا آنکہ آمدیم بمدینۂ منورہ پس پیش آمد

فَتَلَقَّانِیْ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَاعْتَنَقَنِیْ ثُمَّ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس معانقہ کرد مرا پستر

قَالَ مَا اَدْرِیْ اَنَا بِفَتْحِ خَیْبَرَ اَفْرَحُ اَمْ بِقُدُوْمِ جَعْفَرٍ وَافَقَ

گفت آنحضرت در نمی یابم من کہ بفتح خیبر خوش حال شوم یا بباز آمدن جعفر از حبشہ موافق

ذٰلِكَ فَتْحَ خَيْبَرَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ زَارِعٍ رض

افتادہ بود آمدن جعفر بفتح خیبر رواہ فی شرح السنۃ در روایت ست از زارع رض

وَكَانَ فِي وَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ قَالَ لَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِيْنَةَ

و بود در ایلچیان عبد القیس گفت ہر گاہ کہ قدوم آوردیم بمدینہ

فَجَعَلْنَا نَتَبَادَرُ مِنْ رَوَاحِلِنَا فَنُقَبِّلُ يَدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى

پس شتابی میکردیم و از دور می شتافتیم و فرود مے آمدیم از مرکبہا خود پس بوسہ میدادیم دست مبارک

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِجْلَهُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

پیغمبر خدا را و پای شریف وی را رواہ ابوداود و از عائشہ رض مرویست

قَالَتْ مَا رَاَيْتُ اَحَدًا كَانَ اَشْبَهَ سَمْتًا وَهَدْيًا وَدَلًّا وَفِي

گفت عائشہ رض ندیدم ہیچ یکے را کہ باشد مانند تر از روی سمت و از روے ہدی و از روے دل

رِوَايَةٍ حَدِيْثًا وَكَلَامًا بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت دیگر آمدہ از روی حدیث و کلام برسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم

مِنْ فَاطِمَةَ رض كَانَتْ اِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ قَامَ اِلَيْهَا فَاَخَذَ

از فاطمہ رض بود فاطمہ رض چون می در آمد بر آنحضرت می استاد و نیز آنحضرت بسوی وی پس میگرفت

بِيَدِهَا فَقَبَّلَهَا وَاَجْلَسَهَا فِي مَجْلِسِهِ وَكَانَ اِذَا دَخَلَ

آنحضرت دست فاطمہ را پس بوس میکرد او را و می نشاند آنحضرت فاطمہ را در جائے نشست خود و بود آنحضرت چون در آید

عَلَيْهَا قَامَتْ اِلَيْهِ فَاَخَذَتْ بِيَدِهِ فَقَبَّلَتْهُ وَاَجْلَسَتْهُ

بر فاطمہ رض مے استاد و میرفت بسوے آنحضرت پس میگرفت دست آنحضرت را پس بوس میکرد و می نشاند آنحضرت را

فِي مَجْلِسِهَا رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ يَعْلٰى رض قَالَ اِنَّ حَسَنًا

در محل نشست خود رواہ ابوداود و از یعلی رض بن امیہ مرویست گفت بدرستی

وَحُسَيْنًا اِسْتَبَقَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صاحبزادگان حسن و حسین دویدہ رسیدند بجانب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

فَضَمَّهُمَا إِلَيْهِ وَقَالَ إِنَّ الْوَلَدَ مَبْخَلَةٌ مَجْبَنَةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ

پس جمع کرد و فراہم آورد ایشان را بسوی خود و فرمود بدرستیکہ اولاد باعث بخل اند و علت جبن روایت کرد احمد

وَعَنْ عَطَاءِ الْخُرَاسَانِيِّ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از عطاء خراسانی رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَصَافَحُوا يَذْهَبُ الْغِلُّ وَتَهَادَوْا تَحَابُّوا

علیہ وسلم فرمود مصافحہ کنید تا ببرد کینہ و ہدیہ فرستید بیکدیگر دوست دارید

وَتَذْهَبُ الشَّحْنَاءُ رَوَاهُ مَالِكٌ مُرْسَلًا وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ

بیکدیگر تا ببرد دشمنی روایت کرد مالک از روی مرسل و از براء بن

عَازِبٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عازب رض مرویست آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الْهَاجِرَةِ فَكَأَنَّمَا صَلَّاهُنَّ فِي لَيْلَةِ

فرمود کسیکہ بگذارد چہار رکعت پیش از نیمروز پس گویا گذارده است آن رکعتہا را در شب

الْقَدْرِ وَالْمُسْلِمَانِ إِذَا تَصَافَحَا لَمْ يَبْقَ بَيْنَهُمَا ذَنْبٌ إِلَّا

قدر و دو مسلمان چون مصافحہ کنند باقی نماند میان ایشان ہیچ گناہ

سَقَطَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

مگر آنکہ ساقط میگردد روایت کرد بیہقی در شعب الایمان

بَابُ الْقِيَامِ

باب در بیان قیام

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ بَنُو قُرَيْظَةَ

روایت ست از ابی سعید خدری گفت چون فرود آمدند قبیلہ بنو قریظہ

عَلَى حُكْمِ سَعْدٍ بَعَثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ

از یہود بر حکم سعد بن معاذ فرستاد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسے را

وَكَانَ قَرِيبًا مِنْهُ فَجَاءَ عَلَى حِمَارٍ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْمَسْجِدِ

بسوی سعد وطلبید او را و بود سعد نزدیک آنحضرت ایس آمد سعد بخدمت آنحضرت سوار پس چون نزدیک شد از مسجد

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْاَنْصَارِ قُومُوا

فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم مر گروه انصار را که برخیزید

اِلَى سَيِّدِكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ

وبروید بجانب مهتر خود متفق علیه و از ابن عمر رض مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهٖ

صلی الله علیه وسلم فرمود باید که ایستاده نکند و برنخیزاند مرد دیگر مرد را از جای نشست

ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ وَلٰكِنْ تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

وی پس بنشیند خود در جای وی ولیکن فراخ کنید جای را و جای دهید متفق علیه

وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی هریره رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ مَنْ قَامَ مِنْ مَجْلِسِهٖ ثُمَّ رَجَعَ اِلَيْهِ فَهُوَ اَحَقُّ بِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

فرمود کسیکه برخیزد از جای خود پس باز آید بسوی جای خود پس او سزاوارتر است بآنجا رواه مسلم

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ لَمْ يَكُنْ شَخْصٌ اَحَبَّ اِلَيْهِمْ مِنْ

و از انس رض مرویست گفت نبود هیچ شخص محبوبتر نزد صحابه رض

رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانُوا اِذَا رَاَوْهُ لَمْ يَقُومُوا

از آنحضرت صلی الله علیه وسلم و بودند ایشان که چون میدیدند آنحضرت را بر نمی

لِمَا يَعْلَمُونَ مِنْ كَرَاهِيَتِهٖ لِذٰلِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ

خاستند یعنی استاده نمیشدند از جهت آنچه میدانستند از ناخوش داشتن آنحضرت استادن را رواه ترمذی و گفت

هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رض قَالَ قَالَ

این حدیث حسن است و صحیح و از معاویه رض مرویست که فرمود

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّہٗ اَنْ یَّتَمَثَّلَ لَہُ
آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ خوشحال میگرداند او را بخدمت

الرِّجَالُ قِیَامًا فَلْیَتَبَوَّءْ مَقْعَدَہٗ مِنَ النَّارِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ
پیش استادن و برجای برخاستن مردم او را پس باید کہ بگیرد جائے نشست خود را از آتش دوزخ روایت کرد ترمذی

وَاَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَۃَ رض قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰہِ
و ابوداؤد و از ابی امامہ مرویست کہ بیرون آمد آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مُتَّکِئًا عَلٰی عَصًا فَقُمْنَا لَہٗ فَقَالَ
صلے اللہ علیہ وسلم تکیہ کردہ برچوبی پس برخاستیم برای آنحضرت پس گفت

لَا تَقُوْمُوْا کَمَا یَقُوْمُ الْاَعَاجِمُ یُعَظِّمُ بَعْضُہَا بَعْضًا رَوَاہُ
برنخیزید و نہ ایستید چنانکہ برمیخیزند اہل عجم و تعظیم میکنند بعضے از ایشان بعض را روایت کرد

اَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰہِ بْنِ عَمْرٍو رض عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰہِ
ابوداؤد و از عبداللہ بن عمرو رض مرویست از آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا یَحِلُّ لِرَجُلٍ اَنْ یُّفَرِّقَ بَیْنَ
صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود حلال نیست مر ہیچ مردی را کہ تفریق کند جدائے

اثْنَیْنِ اِلَّا بِاِذْنِہِمَا رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَاَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ
افگند میان دو کس کہ بہم نشستہ اند مگر باذن ایشان روایت کرد ترمذی و ابوداؤد

عَمْرِو بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ اَبِیْہِ عَنْ جَدِّہٖ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ
و از عمرو بن شعیب رض و او از پدرش و پدرش از جد عمرو روایت میکند کہ آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَجْلِسْ بَیْنَ رَجُلَیْنِ اِلَّا
صلے اللہ علیہ وسلم فرمود منشین میان دو مرد مگر

بِاِذْنِہِمَا رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ اَبِیْ ہُرَیْرَۃَ رض قَالَ کَانَ
باذن ایشان روایت کرد ترمذی و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت کہ بود

ملہ این ماخوذ است از قول عرب مثل ... [illegible]

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَجْلِسُ مَعَنَا فِی الْمَسْجِدِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ می نشست با ما در مسجد کہ سخن میکرد

یُحَدِّثُنَا فَاِذَا قَامَ قُمْنَا قِیَامًا حَتّٰی نَرَاہُ قَدْ دَخَلَ بَعْضَ

با ما پس چون می استاد از مجلس مے استادیم ما و استادہ میماندیم تا آنکہ سے دیدیم کہ بتحقیق در آمد

بُیُوْتِ اَزْوَاجِہٖ وَعَنْ وَاثِلَۃَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ دَخَلَ

بعض خانہای از نان خود را وازو اثلہ بن خطاب رض مرویست گفت در آمد

رَجُلٌ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَھُوَ فِی الْمَسْجِدِ

مردی نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و آنحضرت در مسجد نشستہ بود

قَاعِدٌ فَتَزَحْزَحَ لَہٗ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

پس جنبید و یکسو شد برائے او آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از جائے خود پس گفت

الرَّجُلُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ اِنَّ فِی الْمَکَانِ سَعَۃً فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ

آن مرد یا رسول اللہ کہ در جای فراخی ست پس فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِلْمُسْلِمِ لَحَقًّا اِذَا رَاٰہُ اَخُوْہُ اَنْ یَّتَزَحْزَحَ لَہٗ

علیہ وسلم بدرستیکہ مر مسلمان را حق ست چون بہ بیند آن مسلمان را کہ بجنبد برائے آن برادر

رَوَاھُمَا الْبَیْھَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

روایت کرد این دو حدیث را بیہقی در شعب ایمان

بَابُ الْجُلُوْسِ وَالنَّوْمِ وَالْمَشْیِ

باب در بیان نشستن و خفتن و رفتن

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

روایت ست از ابن عمر رض گفت دیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

بِفِنَاءِ الْکَعْبَۃِ مُحْتَبِیًا بِیَدَیْہِ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ عَبَّادِ بْنِ

در پیش صحن کعبہ بود بر وضع احتبا رواہ البخاری و عباد بن تمیم روایت میکند

تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهٖ رض قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از عم خود که عبد الله بن زید انصاری ست گفت دیدم آنحضرت را صلے الله علیہ وسلم

فِي الْمَسْجِدِ مُسْتَلْقِيًا وَاضِعًا اِحْدٰى قَدَمَيْهِ عَلَى الْاُخْرٰى

در مسجد بر قفا خفته نهنده یکپاے خود را بر پاے دیگر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ است و روایت ست از جابر رض گفت نهی کرد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَّرْفَعَ الرَّجُلُ اِحْدٰى رِجْلَيْهِ

صلے الله علیہ وسلم از برداشتن مرد یکپای خود را بر پاے دیگر

عَلَى الْاُخْرٰى وَهُوَ مُسْتَلْقٍ عَلٰى ظَهْرِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

یعنے نهادن بران درحال آنکه آنمرد خسپیده است بر پشت خود رواه مسلم

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیہ وسلم

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَّتَبَخْتَرُ فِيْ بُرْدَيْنِ وَقَدْ اَعْجَبَتْهُ نَفْسُهٗ خُسِفَ

در اثناء آنکه مردی میخرامید و گردن افروخته میرفت در دو جامه و بتحقیق در عجب انداخت او را نفس او د

بِهِ الْاَرْضُ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِيْهَا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

فرو برده شد او را بزمین پس آنمرد سے جنبد و فرو میرود در زمین تا روز قیامت متفق علیہ

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و مرویست از جابر بن سمره رض گفت بود پیغمبر خدا صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا صَلَّى الْفَجْرَ تَرَبَّعَ فِيْ مَجْلِسِهٖ حَتّٰى تَطْلُعَ

علیہ وسلم چون میگذارد نماز فجر را چارزانو نشست تا آنکه نیک بر آمد

الشَّمْسُ حَسْنَاءَ رَوَاهُ اَبُوْ دَاؤُدَ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ نَهٰى

آفتاب سفید و درخشان رواه ابوداؤد و مرویست از جابر رض گفت جابر که نهی کرد

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَنْ یَّنَامَ الرَّجُلُ عَلٰی سَطْحٍ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از خواب کردن مرد بر بامی کہ سنگ بست کردہ

لَیْسَ بِمَحْجُوْرٍ عَلَیْہِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ حُذَیْفَۃَ رض

نشدہ است بروی یعنی پردہ دیوار بران کشیدہ اند رواہ ترمذی و مرویست از حذیفہ بن الیمان

قَالَ مَلْعُوْنٌ عَلٰی لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَنْ

گفت لعنت کردہ شدہ است بر زبان محمد صلی اللہ علیہ وسلم کسے کہ بنشیند

قَعَدَ وَسْطَ الْحَلْقَۃِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَاَبُوْدَاؤدَ وَعَنْ

در میان حلقہ رواہ ترمذی و ابوداؤد

اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ

و مرویست از ابی ہریرہ رض کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

اِذَا کَانَ اَحَدُکُمْ فِی الْفَیْءِ فَقَلَصَ عَنْہُ الظِّلُّ فَصَارَ بَعْضُہٗ

چون باشد یکے از شما نشستہ در سایہ پس برآمد از وی سایہ پس گشت پارہ از وے

فِی الشَّمْسِ وَبَعْضُہٗ فِی الظِّلِّ فَلْیَقُمْ رَوَاہُ اَبُوْدَاؤدَ وَعَنْ

در آفتاب و پارہ در سایہ پس باید کہ برخیزد از آنجا رواہ ابوداؤد و مرویست

اَبِیْ ذَرٍّ رض قَالَ مَرَّ بِیَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَاَنَا مُضْطَجِعٌ

از ابی ذر رض گفت گذشت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بر من و حال آنکہ

عَلٰی بَطْنِیْ فَرَکَضَنِیْ بِرِجْلِہٖ وَقَالَ یَا جُنْدُبُ اِنَّمَا ھِیَ ضِجْعَۃُ

خفتہ بودم بر شکم پس زد آنحضرت مرا بپای مبارک خود و فرمود ای جندب جز این نیست کہ این ہیئت

اَھْلِ النَّارِ رَوَاہُ ابْنُ مَاجَۃَ

خفتیدن دوزخیان ست رواہ ابن ماجہ

بَابُ الْعُطَاسِ وَالتَّثَاؤُبِ

باب در بیان عطسہ و خمیازہ

عن ابی هریرة رض عن النبی صلی الله علیه وسلم قال

مرویست از ابی هریره رضه از آنحضرت صلے الله علیه وسلم که فرمود

ان الله یحب العطاس ویکره التثاؤب فاذا عطس احدکم

آنحضرت بدرستیکه خدا تعالی دوست میدارد عطسه زدن را ومکروه میدارد خمیازه را پس چون عطسه زند

وحمد الله کان حقا علی کل مسلم سمعه ان یقول له یرحمک

یکی از شما وثنا گوید مر خدا را باشد حق وواجب گردد بر هر مسلمان که بشنود حمد ویرا که بگوید مر عاطس را

الله فاما التثاؤب فانما هو من الشیطان فاذا تثاوب احدکم

رحمت کند ترا خدا تعالی اما خمیازه پس نیست مگر از شیطان پس چون بیاید خمیازه یکے از شما را

فلیرده ما استطاع فان احدکم اذا تثاوب ضحک منه

پس باید که باز گرداند اورا تا آنکه تواند پس بدرستی که یکے از شما چون خمیازه میزند ومیکشاید دهان را

الشیطان رواه البخاری وفی روایة لمسلم فان احدکم

میخندد ازین شیطان رواه بخاری ودر روایتی مر مسلم را اینچنین آمده است زیرا که

اذا قال ها ضحک الشیطان منه وعنه قال قال

یکے از شما چون بگوید ها میخندد شیطان از ان وهم از ابی هریره مرویست گفت

رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا عطس احدکم فلیقل

که آنحضرت صلے الله علیه وسلم فرمود چون عطسه زند یکے از شما پس باید که بگوید

الحمد لله ولیقل له اخوه او صاحبه یرحمک الله فاذا قال

الحمد لله وباید که بگوید مر اورا برادر او یعنی مسلمان یا مصاحب او یرحمک الله پس چون گفت

له یرحمک الله فلیقل یهدیکم الله ویصلح بالکم رواه البخاری

مر عاطس را برادر او یرحمک الله پس باید که بگوید عاطس هدایت نماید شما را خدا ونیک گرداند کار شما یا احوال شما را رواه البخاری

وعن ابی موسی رض قال سمعت رسول الله صلی الله

واز ابی موسی رضه مرویست گفت شنیدم آنحضرت را صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اِذَا عَطَسَ اَحَدُكُمْ فَحَمِدَ اللّٰهَ فَشَمِّتُوْهُ
علیہ وسلم کہ میگفت چون عطسہ زند یکی از شما پس حمد گوید خدا یرا پس جواب عطسہ دہید بیرحمک اللہ

وَاِنْ لَّمْ يَحْمَدِ اللّٰهَ فَلَا تُشَمِّتُوْهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ
واگر حمد نگوید خدا یرا پس جواب عطسہ آن نگوئید رواہ مسلم واز ابی سعید

الْخُدْرِيِّ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا
خدری رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چون

تَثَاوَبَ اَحَدُكُمْ فَلْيُمْسِكْ بِيَدِهٖ عَلٰى فَمِهٖ فَاِنَّ الشَّيْطَانَ
خمیازہ کند یکی از شما پس باید کہ بنہد ونگاہدارد دست خود را بر دہن خود زیرا کہ شیطان می درآید

يَدْخُلُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ
در دہن وی چون کشادہ دارد رواہ مسلم واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا عَطَسَ غَطّٰى وَجْهَهٗ بِيَدِهٖ
صلے اللہ علیہ وسلم بود چون عطسہ میزد می پوشید روی مبارک خود را بدست خود

اَوْ ثَوْبِهٖ وَغَضَّ بِهَا صَوْتَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ
یا جامۂ خود وپست میکرد بہ عطسہ آواز خود را رواہ الترمذی وابوداؤد

وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ كَانَ الْيَهُوْدُ يَتَعَاطَسُوْنَ
و گفت ابی موسیٰ اشعری بودند یہود کہ بتکلف عطسہ میزدند

عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُوْنَ اَنْ يَقُوْلَ لَهُمْ
نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بامید آنکہ آنحضرت مرایشانرا بگوید رحمت

يَرْحَمُكُمُ اللّٰهُ فَيَقُوْلُ يَهْدِيْكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
کند شمارا خدا پس میگفت آنحضرت در تشمیت ایشان لفظ یہدیکم اللہ ویصلح بالکم رواہ الترمذی

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ شَمِّتْ اَخَاكَ ثَلٰثًا
وابوداؤد واز ابی ہریرہ مرویست کہ گفت تشمیت کن برادر خود را سہ کرت

فَاِنْ زَادَ فَهُوَ زُكَامٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَقَالَ لَا اَعْلَمُهٗ اِلَّا اَنَّهٗ

پس چون زیاده شد از سه پس آن زکام ست روایت کرد ابو داود آنرا و گفت سعید مقبری که راوی از ابی هریره است

رَفَعَ الْحَدِيْثَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

نمیدانم ابی هریره را مگر رفع کرد حدیث را بسوی آنحضرت صلی الله علیه وسلم

بَابُ الضِّحْكِ

باب در خندیدن

وَاَنَّهٗ هُوَ اَضْحَكَ وَاَبْكٰى وَاَنَّهٗ هُوَ اَمَاتَ وَاَحْيَا وَحُشِرَ

و بدرستی او می خنداند و میگریاند و بدرستی او می میراند و زنده میسازد و جمع کرده شد برای

لِسُلَيْمٰنَ جُنُوْدُهٗ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوْزَعُوْنَ

سلیمان لشکرهای او از دیوان و آدمیان و مرغان پس ایشان ایستاده کرده شدند

حَتّٰۤى اِذَاۤ اَتَوْا عَلٰى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يّٰۤاَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوْا

تا چون آمدند بر وادی مورچگان گفت مورچه ای مورچگان در آئید

مَسٰكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ وَجُنُوْدُهٗ وَهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ

منزلهای خویش نشکنند شمارا سلیمان و لشکرهای او و ایشان ندانند

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِيْۤ اَنْ اَشْكُرَ

پس تبسم کرد به تعجب از گفتار آن و گفت پروردگار من الهام ده مرا که سپاس کنم

نِعْمَتَكَ الَّتِيْۤ اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا

نعمت ترا که نعمت کردی بر من و بر پدر و مادر من و آنکه کنم عمل شایسته

تَرْضٰىهُ وَاَدْخِلْنِيْ بِرَحْمَتِكَ فِيْ عِبَادِكَ الصّٰلِحِيْنَ عَنْ

پسندی آنرا و در آر مرا به بخشایش خود در بندگان خود شایستگان از

عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عائشه رض مرویست گفت ندیدم آنحضرت صلی الله علیه وسلم را

مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتّٰى اَرٰى مِنْهُ لَهَوَاتِهٖ اِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ

مستجمع شوندہ در حالت ضحک یعنی خندہ نمیکرد بتمام تا آنکہ ببینم از وی لہوات را جز این نیست کہ بود آنحضرت تبسم

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ **وَعَنْ** جَرِيْرٍ رض قَالَ مَا حَجَبَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

کنندہ رواہ البخاری — و روایت ست از جریر گفت منع نکرد مرا پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ اَسْلَمْتُ وَلَا رَاٰنِيْ اِلَّا تَبَسَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

علیہ وسلم از در آمدن برو سے از انباز کہ مسلمان شدم و ندید مرا آنحضرت الا آنکہ تبسم کرد متفق علیہ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ قَالَ مَا رَاَيْتُ اَحَدًا

و از عبد اللہ بن حارث بن جزء مرویست کہ گفت ندیدم من ہیچ یکے را

اَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

زیادہ تر از روئے تبسم از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم رواہ ترمذی

وَعَنْ قَتَادَةَ رض قَالَ سُئِلَ ابْنُ عُمَرَ رض هَلْ كَانَ اَصْحَابُ

و روایت ست از قتادہ رض گفت پرسیدہ شد ابن عمر رض آیا بودند یاران

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضْحَكُوْنَ قَالَ نَعَمْ وَالْاِيْمَانُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ خندہ میکردند یعنے میان ایشان گفت ابن عمر آری

فِيْ قُلُوْبِهِمْ اَعْظَمُ مِنَ الْجَبَلِ وَقَالَ بِلَالُ بْنُ سَعْدٍ اَدْرَكْتُهُمْ

احیانا میخندیدند و حال آنکہ بود ایمان در دلہای شان بزرگتر از کوہ گفت بلال بن سعد دریافتم مر اصحاب را

يَشْتَدُّوْنَ بَيْنَ الْاَغْرَاضِ وَيَضْحَكُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ

کہ میدویدند میان ہدفہا در تیر انداختنہا و خندہ میکردند و میرفتند بعضے از ایشان سوی بعضے

فَاِذَا كَانَ اللَّيْلُ كَانُوْا رُهْبَانًا رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

پس چون میشد شب بودند راہب و ترسندہ و رانجیدہ از دنیا رواہ فی شرح السنۃ

بَابُ الْاَسَامِيْ

باب در بیان نام نہادن

لغۃ مستجمع ... [illegible] ... لہوات جمع لہاۃ ... اشعۃ اللمعات

عن ابن عمر رض قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

از ابن عمر رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اِنَّ اَحَبَّ اَسْمَائِکُمْ اِلَی اللهِ عَبْدُ اللهِ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ رواه مسلم

بدرستیکه دوسترین نامهای شما بسوی خدایتعالی عبدالله و عبدالرحمن ست رواه مسلم

وعن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

وروایت ست از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اَخْنَی الْاَسْمَاءِ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ عِنْدَ اللهِ رَجُلٌ یُسَمّٰی مَلِکَ الْاَمْلَاکِ

خوارتر و زشت ترین نامها روز قیامت نزد خدای عزوجل نام مردیست که نام کرده میشود بادشاه

رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ وَفِیْ رِوَایَةِ مُسْلِمٍ قَالَ اَغْیَظُ رَجُلٍ عَلَی اللهِ یَوْمَ

بادشاهان ولفارسی شاهنشاه رواه البخاری ودر روایت مسلم اینچنین آمده فرمود بخشم ترین مردم

الْقِیٰمَةِ وَاَخْبَثُهٗ رَجُلٌ کَانَ یُسَمّٰی مَلِکَ الْاَمْلَاکِ لَا مَلِکَ

وخبیث ترین ایشان بر خدایتعالی یوم قیامت مردی ست که تسمیه کرده میشود در دنیا شاهنشاه

اِلَّا اللهُ وعن ابن عمر رض اَنَّ بِنْتًا کَانَتْ لِعُمَرَ رض یُقَالُ لَهَا

زیراکه نیست بادشاه مگر خدا وازابن عمر رض مرویست که بود دختری مر عمر فاروق رض راکه گفته میشود

عَاصِیَةُ فَسَمَّاهَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ جَمِیْلَةَ

مر آنرا عاصیه یعنی نام وے عاصیه بود پس تبدیل کرده نام ویرا آنحضرت صلی الله علیه وسلم جمیله نام کرد

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وعن اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

رواه مسلم وازابی هریره رض مرویست که فرمود آنحضرت

صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا یَسُبُّ اَحَدُکُمُ الدَّهْرَ فَاِنَّ اللهَ هُوَ

صلی الله علیه وسلم که دشنام نکند یکے از شما روزگار را از برای آنکه خدایتعالی دهر ست

الدَّهْرُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وعن اَبِی الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

مصرف و محول احوال رواه مسلم وازابی درداء رض مرویست که فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ بِأَسْمَائِكُمْ وَأَسْمَاءِ

صلی اللہ علیہ وسلم خوانده میشوید شما روز قیامت بنامهای خود و بنامهای پدران

آبَائِكُمْ فَأَحْسِنُوا أَسْمَاءَكُمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

خود چنانکه گویند فلان بن فلان پس نیک نهید نامهای خود رواه احمد وابو داود

حُذَيْفَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُولُوا

در روایت میکند حذیفه از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت که نگوئید

مَا شَاءَ اللّٰهُ وَشَاءَ فُلَانٌ وَلٰكِنْ قُولُوا مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ

آنچه خواهد خدا و خواهد فلان و لیکن بگوئید آنچه خواهد خدا تعالی پستر خواهد فلان

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَفِي رِوَايَةٍ مُنْقَطِعًا قَالَ لَا تَقُولُوا

رواه احمد و ابو داود و در روایتی آمده که منقطع است سندوی گفت

مَا شَاءَ اللّٰهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقُولُوا مَا شَاءَ

آنحضرت نگوئید آنچه خدا خواهد و خواهد محمد صلی اللہ علیہ وسلم و بگوئید آنچه خواهد

اللّٰهُ وَحْدَهُ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

حق سبحانه تنها بی شرکت رواه فی شرح السنة و هم از حذیفه از آنحضرت صلی اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدٌ فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ

علیہ وسلم مرویست که فرمود نگوئید مر منافق را سید زیرا که وی اگر باشد

سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي وَهْبٍ

سید و مهتر پس بتحقیق ناراض ساختید پروردگار خود را رواه ابو داود و مرویست از ابی وهب

الْجُشَمِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَسَمَّوْا

جشمی گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نامدار شوید

بِأَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللّٰهِ عَبْدُ اللّٰهِ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ

بنامهای پیغمبران و محبوب ترین نامها نزد خدا تعالی عبد اللہ و عبد الرحمن

وَاَصْدَقُهَا حَارِثٌ وَهَمَّامٌ وَاَقْبَحُهَا حَرْبٌ وَمُرَّةُ رَوَاهُ

و راست ترین نامها و مطابق ترین آنها بواقع حارث و ہمام ست و زشت ترین نامها حرب و مرة است رواه

اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض یَبْلُغُ بِهِ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

ابوداؤد و روایت ست از ابی ہریرہ رض و میرساند این حدیث را بآنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اَخْنَعُ اِسْمٍ عِنْدَ اللّٰهِ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ رَجُلٌ یُسَمّٰی مَلِكَ الْاَمْلَاكِ

فرمود خوار تر نامها نزد خدا تعالی روز قیامت مردیست که نامدار شد بملک الاملاک

قَالَ سُفْیَانُ شَاهَانْ شَاهْ هٰذَا حَدِیْثٌ حَسَنٌ صَحِیْحٌ وَاَخْنَعُ

گفت سفیان در معنی آن شاہ شاہان . این حدیث حسن ست و صحیح از روی اسناد

یَعْنِیْ اَقْبَحُ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

و اخنع یعنی اقبح ست رواه ترمذی

بَابُ الْبَیَانِ وَالشِّعْرِ

باب در بیان کلام و شعر

وَالشُّعَرَآءُ یَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِیْ كُلِّ وَادٍ یَّهِیْمُوْنَ

و شاعران پیروی میکنند ایشان را گمراهان آیا نمی بینی بدرستی ایشان در ہر وادی سرگردان

وَاَنَّهُمْ یَقُوْلُوْنَ مَا لَا یَفْعَلُوْنَ اِلَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

میشوند و بدرستی ایشان میگویند آنچه نمی کنند مگر آنانکه گرویده اند و کردند

الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوا اللّٰهَ كَثِیْرًا وَّانْتَصَرُوْا مِنْۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوْا

شایستہا و یاد کردند خدا را بسیار و نصرت یافتند از پس آنکه ستم دیده شدند

عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

روایت ست از ابن مسعود رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُوْنَ قَالَهَا ثَلٰثًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

وسلم ہلاک شوند تصنع و مبالغه کنندگان در سخن گفت آنحضرت این کلمه را سه بار رواه مسلم

ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لان یمتلی

وازابی ہریرہؓ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہرآئینہ پر شدن شکم

جوف رجل قیحا یریه خیر من ان یمتلی شعرا متفق علیه

مردی بزرد آب کہ فاسد گرداند شکم اورا بہتر ست از پر شدن شکم از شعر متفق علیہ

وعن ابی امامة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال

و در روایتیست از ابی امامہ و او از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت میکند

الحیاء والعی شعبتان من الایمان والبذاء والبیان

کہ فرمود آنحضرت کہ حیا و بستگی در سخن کہ ضد بیان ست دو شاخ اند از ایمان وفحش در کلام

شعبتان من النفاق رواه الترمذی وعن ابی ثعلبة

و بیہودہ گوئی و تکلف و مبالغہ در سخن دو شاخ اند از نفاق رواہ ترمذی وازابی ثعلبہ

الخشنی رض ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ان احبکم

خشنی رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بدرستیکہ دوست

الی واقربکم منی یوم القیمة احاسنکم اخلاقا وان ابغضکم

ترین شما و نزدیک ترین شما از من روز قیامت نیکو ترین شما اند از روی اخلاق وبدرستی کہ دشمن ترین شما

الی وابعدکم منی مساویکم اخلاقا الثرثارون المتشدقون

بسوی من و دور ترین شما از من بد ترین شما اند از روی اخلاق بسیار سخن کنندگان و تکلف نمایندگان

المتفیهقون رواه البیهقی فی شعب الایمان وعن سعد

تشدق کنندگان در سخن وفراخ کنندگان در سخن رواہ بیہقی در شعب ایمان وازسعد

بن ابی وقاص رض قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

بن ابی وقاص رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لا تقوم الساعة حتی یخرج قوم یاکلون بالسنتهم کما یاکل

بر پا نمیشود قیامت تا آنکہ بیرون می آیند و پیدا میشوند گروہی کہ میخورند بوسیلہ زبانهای خود چنانچہ میخورند

الْبَقَرَةِ بِأَلْسِنَتِهَا رواه احمد وعن انس رض قال قال رسول الله

گاو ہا نبر یا نہای خود رواه احمد و روایت ست از انس گفت انس فرمود آنحضرت

صلی الله علیه وسلم مررت لیلة اسری بی بقوم تقرض شفاههم

صلے اللہ علیہ وسلم بگذشتم آن شب کہ بردہ شد مرا بمعراج بگروہی کہ بریدہ میشود لبہای

بمقاریض من النار فقلت یا جبرئیل من هؤلاء قال هؤلاء خطباء امتك

ایشان بمقراض ہا از آتش پس گفتم ای جبرئیل چہ کسانند این جماعت گفت جبرئیل این جماعت

الذین یقولون ما لا یفعلون رواه الترمذی وعن

خطیبان امت تواند آنکسان کہ میگویند چیزیرا کہ خود نمیکنند رواه الترمذی

ابی هریرة رض قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من تعلم

واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیاموزد

صرف الکلام لیسبی به قلوب الرجال او الناس لم یقبل الله

صرف کلام را تا اسیر گرداند و بند کند دلہای مردان را قبول نکند خدا تعالیٰ

منه یوم القیمة صرفا ولا عدلا رواه ابو داود وعن

از وے روز قیامت صرف را یعنی توبہ را و نہ عدل را یعنی فدیہ یا نافلہ و فریضہ را رواه ابو داود

صخر بن عبد الله بن بریدة عن ابیه عن جده رض قال سمعت

واز صخر بن عبد اللہ بن بریدہ مرویست و او از پدرش و پدرش از جدوی روایت دارد

رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ان من البیان سحرا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بدرستی کہ بعضے از بیان سحر ست

وان من العلم جهلا وان من الشعر حکما وان من القول

و بدرستی کہ بعضے از علم جہل ست و بدرستی کہ بعضے از شعر حکمت ست

عیالا رواه ابو داود وعن عائشة رض قالت کان

و بدرستیکہ بعضے از قول عیال ست رواه ابو داود واز عائشہ مرویست کہ بود

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یضع لحسان منبراً فی المسجد

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ مے نہادمر حسان را منبری در مسجد

یقوم علیہ فانما یفاخر عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

می استاد حسان بران منبر پس جز این نیست کہ مفاخرت میکرد از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

او ینافح ویقول رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان اللہ

شک راویست یا گفت مدافعت و مخاصمت میکرد از جانب آنحضرت و میگفت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

یؤید حسان بروح القدس ما نافح او فاخر عن رسول

بدرستی خدا تعالی تائید میکند حسان را بجبرئیل مادام کہ مخاصمت میکند یا مفاخرت میکند از

اللہ صلی اللہ علیہ وسلم رواہ البخاری وعن

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم رواہ بخاری

عائشۃ رض قالت ذکر عند رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

واز عائشہ مرویست کہ گفت عائشہ کہ ذکر کردہ شد نزد آنحضرت و پرسیدہ شد کہ نیک ست یا بد

الشعر فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ھو کلام

شعر گفتن پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم شعر کلام ست

فحسنہ حسن وقبیحہ قبیح رواہ الدارقطنی وروی

پس نیک وی نیک ست و بد وی بد روایت کرد این حدیث را دارقطنی مسند مرفوع با آنحضرت

الشافعی عن عروۃ مرسلاً وعن ابی سعید الخدری

در روایت شافعی از عروہ بن زبیر تابعی بطریق ارسال در روایت ست از ابی سعید خدری

قال بینا نحن نسیر مع رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

گفت ابو سعید در اثنای آنکہ سیر میکنیم با آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

بالعرج اذ عرض شاعر ینشد فقال رسول اللہ صلی اللہ

بعرج کہ نام موضع ست ناگاہ پیدا شد شاعری کہ شعر میخواند پس فرمود آنحضرت صلے اللہ

عليه وسلم خذوا الشيطان او امسكوا الشيطان لأن

علیه وسلم بگیرید این شیطان را یا فرمود لفظ امسکوا بجای خذوا یعنی نگهدارید

يمتلي جوف رجل قيحا خير له من ان يمتلي شعرا رواه مسلم

نگذارید که بوده هر آینه پر شدن شکم مردی بزرد آب بهتر است مر آنرا از پر شدن به شعر رواه مسلم

وعن جابر رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

و روایت است از جابر رض گفت جابر فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء الزرع

سرود گفتن و شنیدن میرویاند نفاق را در دل چنانچه میرویاند آب زراعت را

رواه البيهقي في شعب الايمان

روایت کرد این حدیث را بیهقی در شعب الایمان

باب المزامير والمعازف

باب در بیان مزامیر و معازف

ومن الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله

و از مردمان آنکه می خرد بیهوده سخن تا گمراه سازد از راه خدا

بغير علم ويتخذها هزوا اولئك لهم عذاب مهين

بی دانش و فرا میگیرد آیات خدا را بمسخریه آن گروه مر ایشانراست عذاب خوار کننده

واذا تتلى عليه اياتنا ولى مستكبرا كان لم يسمعها كان

و چون خوانده میشود بر او آیتهای ما روی بگرداند در حالیکه گردن کش و مستکبر بود گویا نشنیده

في اذنيه وقرا فبشره بعذاب اليم عن ابي عامر

آنرا گویا در گوشش او گرانیست پس مژده ده او را بعذاب دردناک و روایت است از ابی عامر

او ابي مالك الاشعري رض قال سمعت رسول الله صلى الله

یا از ابی مالک اشعری رض گفت ابو عامر یا ابو مالک شنیدم پیغمبر خدا را صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَيَكُوْنَنَّ مِنْ اُمَّتِيْ اَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّوْنَ

علیه وسلم که میگفت هر آئینه خواهند بود از امت من گروهها که حلال میگردانند

الْخَزَّ وَالْحَرِيْرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَعَازِفَ وَلَيَنْزِلَنَّ اَقْوَامٌ اِلٰى جَنْبِ

خز و حریر و خمر و معازف را و هر آئینه فرود آیند گروهها در

عَلَمٍ يَرُوْحُ عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ يَاْتِيْهِمْ رَجُلٌ لِحَاجَةٍ

پهلو های کوه بلند شبانگاه می آید بر ایشان چرانده که آنها می آید هر ایشانرا شخصی از جهت

فَيَقُوْلُوْنَ ارْجِعْ اِلَيْنَا غَدًا فَيُبَيِّتُهُمُ اللّٰهُ وَيَضَعُ الْعَلَمَ وَيَمْسَخُ

حاجت پس میگویند بقصد رد سوال باز آئی بسوی ما فردا پس شبخون زند خدا تعالی ایشانرا [illegible]

اٰخَرِيْنَ قِرَدَةً وَّخَنَازِيْرَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

شبانگاه می نهد کوه را بر بعضی از ایشان و مسخ میکند الله تعالی بعضے از ایشانرا بصورت بوزینه و خوکها تا روز قیامت روایت کرد این را بخاری

وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابی امامه رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم

اِنَّ اللّٰهَ بَعَثَنِيْ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ وَهُدًى لِّلْعَالَمِيْنَ وَاَمَرَنِيْ

بدرستی که خدا تعالی برانگیخته و فرستاده است مرا بسبب رحمت مر جهانیان را و بسبب هدایت مر جهانیان را و

رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ بِمَحْقِ الْمَعَازِفِ وَالْمَزَامِيْرِ وَالْاَوْثَانِ وَالصُّلُبِ

گویا بیان رحمت ست و امر کرد مرا پروردگار من بباطل کردن و پاک گردانیدن و کاهانیدن معازف و مزامیر را

وَاَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ وَحَلَفَ رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ بِعِزَّتِيْ لَا يَشْرَبُ

و امر کرده شده ام بشکستن و کاهانیدن بتان و صلیب های نصاری را و کارها و عادات جاهلیت [illegible]

عَبْدٌ مِّنْ عَبِيْدِيْ جُرْعَةً مِّنْ خَمْرٍ اِلَّا سَقَيْتُهٗ مِنَ الصَّدِيْدِ

است و سوگند میخورد پروردگار بعزت و غلبه و قدرت خود که ننوشد هیچ بنده از بندگان من یکبار از خمر مگر آنکه بنوشانم او را از آب ریم و زرداب دوزخ مانند آن

مِثْلَهَا وَلَا يَتْرُكُهَا مِنْ مَّخَافَتِيْ اِلَّا سَقَيْتُهٗ مِنْ حِيَاضِ الْقُدُسِ

و نگذارد هیچ بنده خمر را از ترس من مگر آنکه بنوشانم او را از حوضهای قدس که عبارت است از حوضهای بهشت

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

روایه احمد و روایت ست از ابی ہریرہ رض کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْجَرَسُ مَزَامِیْرُ الشَّیْطَانِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

علیہ وسلم فرمود کہ جرس مزامیر شیطان ست رواہ مسلم

بَابُ الْعَلَامَاتِ عِنْدَ قُرْبِ الْقِیَامَةِ

باب دربیان علامات قرب قیامت

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

و از ابن عباس رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ الْخَمْرَ وَالْمَیْسِرَ وَالْکُوْبَةَ وَقَالَ کُلُّ مُسْکِرٍ

وسلم کہ فرمود بدرستی خدا حرام کرد خمر و قمار و کوبہ را و فرمود ہر سکر آرندہ

حَرَامٌ قِیْلَ الْکُوْبَةُ الطَّبْلُ رَوَاهُ الْبَیْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

حرام ست گفتہ شد کہ کوبہ طبل ست رواہ بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

و از ابی ہریرہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِذَا اتُّخِذَ الْفَیْءُ دُوَلًا وَالْاَمَانَةُ مَغْنَمًا وَالزَّکٰوةُ مَغْرَمًا

وسلم وقتی کہ گرفتہ شود و گردانیدہ شود غنیمتہا را دولت و گرفتہ شود امانت را غنیمت و گردانیدہ شود

وَتُعُلِّمَ لِغَیْرِ الدِّیْنِ وَاَطَاعَ الرَّجُلُ امْرَاَتَهٗ وَعَقَّ اُمَّهٗ وَاَدْنٰی

زکوۃ تاوان و آموختہ میشود علم نہ برای دین و فرمانبرداری کند مرد زن خود را و برنجاند مادر خود را

صَدِیْقَهٗ وَاَقْصٰی اَبَاهُ وَظَهَرَتِ الْاَصْوَاتُ فِی الْمَسَاجِدِ

و نزدیک گرداند مرد دوست خود را و دور دارد پدر خود را و پیدا گردد آوازہا و سخنہای لایعنی در مسجد ہا

وَسَادَ الْقَبِیْلَةَ فَاسِقُهُمْ وَکَانَ زَعِیْمُ الْقَوْمِ اَرْذَلَهُمْ

و مہتر و بزرگ گردد قبیلہ را کسی کہ فاسق ست میان ایشان باشد کفیل و رئیس قوم کسیکہ ذلیل و کمینہ ترین ایشان ست

وَأُكْرِمَ الرَّجُلُ مَخَافَةَ شَرِّهِ وَظَهَرَتِ الْقَيْنَاتُ وَالْمَعَازِفُ

و گرامی داشته شود مرد از جهت ترس بدی او و پیدا آیند مطربه زنان که مردم اختلاط کنند با ایشان و پیدا

وَشُرِبَتِ الْخُمُورُ وَلَعَنَ آخِرُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ أَوَّلَهَا

آید ملاهی و خورده شود شرابها و نفرین کنند و بد گویند پسینان این امت پیشینیان امت را پس انتظار

فَارْتَقِبُوا عِنْدَ ذٰلِكَ رِيحًا حَمْرَاءَ وَزَلْزَلَةً وَخَسْفًا

برید وقت پیدا شدن این امور باد سرخ را و جنبیدن زمین و فرو رفتن در زمین و مسخ کردن

وَمَسْخًا وَقَذْفًا وَآيَاتٍ تَتَابَعُ كَنِظَامٍ قُطِعَ سِلْكُهُ فَتَتَابَعَ

آدمیان را و سنگ افتادن از آسمان و انتظار برید نشانهای قیامت را که پی در پی رسید همچو ترتیب

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ نَافِعٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ رض

رشته جواهر گسسته شده پس پی‌ها افتاده میشود روایت کرد از نافع مرویست که بودم همراه ابن عمر رض

فِي طَرِيقٍ فَسَمِعَ مِزْمَارًا فَوَضَعَ إِصْبَعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ وَنَاءَ

در راهی پس شنید ابن عمر آواز نای را پس بنهاد هر دو انگشت خود را در دو گوشش و دور رفت

مِنَ الطَّرِيقِ إِلَى الْجَانِبِ الْآخَرِ ثُمَّ قَالَ لِي بَعْدَ أَنْ بَعُدَ

ابن عمر از راه بجانب دیگر بقصد احتراز بیشتر گفت مرا بعد از آنکه دور رفت ای نافع آیا می‌شنوی

يَا نَافِعُ هَلْ تَسْمَعُ شَيْئًا قُلْتُ لَا فَرَفَعَ إِصْبَعَيْهِ مِنْ أُذُنَيْهِ

چیزی از آن آواز گفتم نمی‌شنوم پس برداشت هر دو انگشت خود را از دو گوش خود گفت ابن عمر که

قَالَ كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ

بودم من همراه آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس شنید آنحضرت

صَوْتَ يَرَاعٍ فَصَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُ قَالَ نَافِعٌ وَكُنْتُ

آواز نی را پس کرد مانند آنچه کردم من گفت نافع بودم من دران وقت

إِذْ ذَاكَ صَغِيرًا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَنَسٍ رض

خورد روایت کرد احمد و ابو داود و از انس مرویست

ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال بعثني الله هدى

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ برانگیختہ است مرا خدا تعالی

ورحمة للعالمين وبعثني لامحق المزامير والمعازف

سبب ہدایت وسبب رحمت مر جہانیان را و فرستادہ است مرا تا کہ باطل کنم من مزامیر را و ملاہی را

والاوتاد وامر الجاهلية الحديث الحسن بن سفيان وابن

و زنار را و کارہای جاہلیت را تا آخر حدیث روایت کرد حسن بن سفیان و ابن مندہ

مندة وابو نعيم قال ابن عبد البر ليس اسناده بالقوي

و ابو نعیم گفت ابن عبد البر کہ نیست اسناد این حدیث قوی

باب حفظ اللسان عن كل ما لا يعنيه

باب در حفظ زبان از بیہودہ گفتن

لا يحب الله الجهر بالسوء من القول

دوست نمیدارد خدای آشکارا کردن را از سخن بد مگر آشکارا کردن

الا من ظلم وكان الله سميعا عليما

کسیکہ بروی ستم کردہ شود و ہست خدا شنوا دانا

والذين يرمون المحصنت ثم لم ياتوا باربعة شهداء

و آنانکہ رمی میکنند زنان نیک را بتہمت نیارند چہار گواہ

فاجلدوهم ثمانين جلدة ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا

پس بزنید ایشانرا ہشتاد تازیانہ و قبول نکنید مر ایشانرا گواہی ہرگز و آن

واولئك هم الفاسقون يايها الذين امنوا لا يسخر

گروہ ایشانند بدکاران ای آنانکہ گرویدہ اید افسوس

قوم من قوم عسى ان يكونوا خيرا منهم ولا نساء من نساء

و تمسخر نکند گروہی از گروہی شاید کہ باشند بہتر از ایشان و نہ زنان از زنان

عَسٰى اَنْ يَّكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوْٓا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوْا

شاید که باشند بهتر از ایشان و عیب مکنید نفسهای خویش را و مخوانید

بِالْاَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوْقُ بَعْدَ الْاِيْمَانِ وَمَنْ لَّمْ

ملقبها بد نام است فسق بعد از ایمان و هر که باز نگردد

يَتُبْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوْا

پس آنگروه ایشانند ستمگاران ای آنانکه گرویده اید پرهیز کنید

كَثِيْرًا مِّنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَّلَا تَجَسَّسُوْا وَلَا

بسیارے را از گمانها بدرستی برخے از گمان گناه است و تجسس مکنید

يَغْتَبْ بَّعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّاْكُلَ لَحْمَ اَخِيْهِ

و غیبت نکنید برخے شما برخے را آیا دوست میدارد یکے از شما که بخورد گوشت

مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوْهُ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَّحِيْمٌ ۞ عَنْ

برادر خود را که مرده است پس ناخوش دارید او را و بترسید از خدا بدرستی خدا بازگردنده است مهربان است

سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضی قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از سهل بن سعد رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ يَّضْمَنْ لِيْ مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ اَضْمَنْ لَهُ

کسی که ضامن شود برای من چیزیرا که میان لحیین است و نگهداشت چیزیکه میان هر دو پای است ضامن میشوم مر او را

الْجَنَّةَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

بهشت رواه البخاری و از ابی هریره رض مرویست که فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی که بنده هر آینه سخن میکند بسخنے که صادر است از عمل

مِنْ رِّضْوَانِ اللّٰهِ لَا يُلْقِيْ لَهَا بَالًا يَّرْفَعُ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَاتٍ

رضای حق نمی اندازد بنده آن کلمه را دل خود را بلند میگرداند اللہ تعالی بسبب آن کلمه درجهاے بزرگ

وَاِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللّٰهِ لَا يُلْقِيْ لَهَا بَالًا

و بدرستیکه بنده هر آئینه سخن میکند بکلمه که در وی بے رضا حق ست باک ندارد و حاضر نمیگرداند دل را می افتد بنده بسبب آن

يَهْوِيْ بِهَا فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُمَا يَهْوِيْ بِهَا

کلمه در دوزخ یعنی زبان را نگاه باید داشت و غلط گو نزد آسان نباید انگاشت روایت کرد این حدیث را باین لفظ

فِي النَّارِ اَبْعَدَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ

بخاری و در روایتی دیگر مر بخاری و مسلم را باین لفظ آمده که می افتد بنده بسبب آن کلمه در آتش دوزخ

رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَدْرُوْنَ مَا اَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ

افتادنے دور دراز مسافت میان مبدا و منتهای او مثل مسافت ما بین مشرق و مغرب ست و از ابی هریره مرویست

النَّاسَ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللّٰهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ اَتَدْرُوْنَ مَا اَكْثَرُ

که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم آیا میدانید که چه چیز ست بیشتر آنچه در آرد مردم را در بهشت تقوی خدا ست و خوش خلقی

مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ الْاَجْوَفَانِ الْفَمُ وَالْفَرْجُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آیا میدانید چه چیز ست بیشتر آنچه میدارد مردم را در آتش دوزخ دو چیز میان خالی یکے دهان

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

دوم فرج مرد و زن روایت کرد ترمذی و ابن ماجه و از عبد الله بن عمرو رض مرویست که فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَمَتَ نَجَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

صلی الله علیه وسلم کسیکه خاموشی گزیند از سخن بد نجات یابد از آفات دنیا و آخرت

وَالدَّارِمِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عُقْبَةَ

که از راه زبان آید روایت کرد این حدیث را ترمذی و دارمی و بیهقی نیز در شعب ایمان و مرویست از عقبه

بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ لَقِيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ

بن عامر رض گفت ملاقات کردم آنحضرت صلی الله علیه وسلم را پس گفتم

مَا النَّجَاةُ فَقَالَ اَمْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ وَلْيَسَعْكَ بَيْتُكَ

چیست نجات گفت مالک شو بر خود زبان خود و بگنجاند ترا خانه تو

وَابْكِ عَلٰى خَطِيْئَتِكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
و بگیری بر گناہان و تقصیرات خود رواه احمد و ترمذی
اَبِيْ سَعِيْدٍ رض رَفَعَهٗ قَالَ اِذَا اَصْبَحَ ابْنُ اٰدَمَ فَاِنَّ الْاَعْضَاءَ
و از ابی سعید رضی مرویست کہ رفع کرد با نحضرت گفت آنحضرت چون صبح کرد آدمے پس
كُلَّهَا تُكَفِّرُ اللِّسَانَ فَتَقُوْلُ اتَّقِ اللّٰهَ فِيْنَا فَاِنَّا نَحْنُ بِكَ
بدرستیکہ اعضاء ہمہ خضوع و فروتنی میکنند زبان را پس میگویند بپرہیز کن خدا را در حق ما زیرا کہ وابستہ
فَاِنِ اسْتَقَمْتَ اسْتَقَمْنَا وَاِنِ اعْوَجَجْتَ اعْوَجَجْنَا رَوَاهُ
بتوایم پس اگر راست می آئی تو راست می آییم ما و اگر کج میشوی کج میشویم ما رواه
التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ
ترمذی و از علی بن حسین رضی مرویست کہ فرمود آنحضرت
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُسْنِ اِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهٗ
صلے اللہ علیہ وسلم از علامات حسن ایمان مرد ترک گردان اوست
مَا لَا يَعْنِيْهِ رَوَاهُ مَالِكٌ وَاَحْمَدُ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ
چیزیرا کہ عنایت و اہتمام ندارد رواه مالک و احمد و از انس رضی مرویست
تُوُفِّيَ رَجُلٌ مِّنَ الصَّحَابَةِ فَقَالَ رَجُلٌ اَبْشِرْ بِالْجَنَّةِ فَقَالَ
وفات کرد مردی از اصحاب پس گفت مردی شادمان باش بدر آمدن
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوَلَا تَدْرِيْ فَلَعَلَّهٗ تَكَلَّمَ
بہشت پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا میگوئی این سخن را و نمی دانی
فِيْمَا لَا يَعْنِيْهِ اَوْ بَخِلَ بِمَا لَا يَنْقُصُهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
حقیقت حال اینش شاید وی سخن کرده باشد در چیزیکہ نباید یا بخیل کرده باشد بچیزیکہ او را نقصان نمی رسانید
سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ الثَّقَفِيِّ رض قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ
رواه ترمذی و از سفیان بن عبد اللہ ثقفی رضی مرویست گفت یا رسول خدا چیست

مَا اَخْوَفُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ قَالَ فَاَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهٖ وَقَالَ

مخوف ترین کہ می ترسی تو بر من چیست پس گرفت آنحضرت در سایند دست را بزبان شریف خود و فرمود

هٰذَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حِطَّانَ رض قَالَ

این است کہ بیشتر میترسم آنرا بر تو رواه ترمذی واز عمران بن حطان رض مرویست گفت

اَتَيْتُ اَبَا ذَرٍّ رض فَوَجَدْتُهٗ فِي الْمَسْجِدِ مُحْتَبِيًا بِكِسَاءٍ اَسْوَدَ

آمدم اباذر را رض پس یافتم اورا در مسجد حبوہ کننده بگلیم سیاه تنہا نشستہ

وَحْدَهٗ فَقُلْتُ يَا اَبَا ذَرٍّ مَا هٰذِهِ الْوَحْدَةُ فَقَالَ سَمِعْتُ

پس گفتم یا اباذر چیست این تنہا نشستن تو پس گفت ابوذر شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الْوَحْدَةُ خَيْرٌ

رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت تنہا نشستن بہتر ست

مِّنْ جَلِيْسِ السُّوْءِ وَالْجَلِيْسُ الصَّالِحُ خَيْرٌ مِّنَ الْوَحْدَةِ

از نشستن با ہمنشین بد و نشستن با ہمنشین نیک بہتر ست از تنہا نشستن و سخن کردن

وَاِمْلَاءُ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِّنَ السُّكُوْتِ وَالسُّكُوْتُ خَيْرٌ مِّنْ

نیک بہتر ست از خاموشی و خاموش نشستن بہتر ست از سخن کردن بد!

اِمْلَاءِ الشَّرِّ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز عمران بن حصین رض مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَقَامُ الرَّجُلِ بِالصَّمْتِ اَفْضَلُ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود گاہی باشد کہ منزلت و مرتبہ مرد نزد خدا بجا موشی

مِنْ عِبَادَةِ سِتِّيْنَ سَنَةً وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ دَخَلْتُ

فاضلتر و زیادہ تر آمدہ است از عبادت شصت سال واز ابی ذر مرویست گفت در آمدم

عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ الْحَدِيْثَ

من در آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم پس ذکر کرد حدیث را

بِطُولِهِ اِلَى اَنْ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ اَوْصِنِي قَالَ اُوْصِيكَ

با درازی وی که اینجا مذکور نیست تا آنکه گفت ابوذر گفتم یا رسول الله اندرز کن مرا گفت آنحضرت اندرز

بِتَقْوَى اللهِ فَاِنَّهُ اَزْيَنُ لِاَمْرِكَ كُلِّهِ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ عَلَيْكَ

کنم ترا بتقوی خدا زیرا که تقوی آرایش دهنده تر ست همه کار ترا گفتم زیاده کن مرا فرمود بر تو باد

بِتِلَاوَةِ الْقُرْاٰنِ وَذِكْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَاِنَّهُ ذِكْرٌ لَكَ فِي السَّمَاءِ

تلاوت قرآن زیاد کردن خدای عز وجل زیرا که ذکر خدا سبب ذکر کردن مر تر است در آسمان

وَنُورٌ لَكَ فِي الْاَرْضِ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ عَلَيْكَ بِطُولِ

و روشنائی است مر ترا در زمین گفتم زیاده کن اگرچه این کافی ست فرمود بر تو باد بخاموشی

الصَّمْتِ فَاِنَّهُ مَطْرَدَةٌ لِلشَّيْطَانِ وَعَوْنٌ لَكَ عَلَى اَمْرِ دِينِكَ

دراز که سفرون لفکر ست زیرا که وی سبب راندن ست مر شیطان را که از راه زبان می درآید و یاری دهنده

قُلْتُ زِدْنِي قَالَ اِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الضِّحْكِ فَاِنَّهُ يُمِيتُ الْقَلْبَ

مر ترا بر کار دین تو گفتم زیاده کن مرا فرمود دور دار خود را از بسیاری خنده زیرا که خنده بسیار میمیراند دل را

وَيَذْهَبُ بِنُورِ الْوَجْهِ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ قُلِ الْحَقَّ وَاِنْ كَانَ مُرًّا

و می برد روشنائی روی را گفتم زیاده کن مرا در اندرز فرمود مرا حق گو اگرچه تلخ و ناخوش آید خلق را گفتن آن

قُلْتُ زِدْنِي قَالَ لَا تَخَفْ فِي اللهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ

گفتم زیاده کن مرا فرمود مترس در اظهار دین خدا و تاکید وی ملامت کننده را هر چه گویند گفتم زیاده کن مرا

لِيَحْجُزْكَ عَنِ النَّاسِ مَا تَعْلَمُ مِنْ نَفْسِكَ وَعَنْ اَنَسٍ رض

فرمود باید که مانع آید ترا از دیدن و گفتن عیب مردم چیزیکه میدانی از عیبهای نفس خود و از انس رض

عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا اَبَا ذَرٍّ اَلَا اَدُلُّكَ

مرویست از آنحضرت صلے الله علیه وسلم که فرمود آنحضرت مر ابی ذر را

عَلَى خَصْلَتَيْنِ هُمَا اَخَفُّ عَلَى الظَّهْرِ وَاَثْقَلُ فِي الْمِيزَانِ

ای اباذر آیا راه بنمایم ترا بر دو خصلت که آن دو خصلت سبکتر اند بر پشت و گران تر اندر میزان

قَالَ قُلْتُ بَلٰی قَالَ طُوْلُ الصَّمْتِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ

گفت ابوذر گفتم آری بنما مرا فرمود آن دو خصلت خاموشی و نیک خوئی و سوگند بخدائی که ذات من

بِیَدِہٖ مَا عَمِلَ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِہِمَا رَوَی الْبَیْہَقِیُّ الْاَحَادِیْثَ الْاَرْبَعَۃَ

در دست قدرت اوست کار نکردند خلائق مانند این دو خصلت یعنی هیچ کار بهتر ازین نیست روایت کرد بیہقی این چهار حدیث

فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ اَسْلَمَ رض قَالَ اِنَّ عُمَرَ رض دَخَلَ

را در شعب ایمان و روایت ست از اسلم مولی عمر بن خطاب در آمد روزے

یَوْمًا عَلٰی اَبِیْ بَکْرِ نِ الصِّدِّیْقِ رض وَهُوَ یَجْبِذُ لِسَانَہٗ فَقَالَ

بر ابی بکر صدیق رض در حال آنکه ابوبکر می کشید زبان خود را پس گفت عمر با بوبکر

عُمَرُ مَهْ غَفَرَ اللّٰہُ لَکَ فَقَالَ لَہٗ اَبُوْ بَکْرٍ اِنَّ هٰذَا اَوْرَدَنِیْ

این فعل را بیامرزد ترا خدا پس گفت ابوبکر بدرستی که این زبان در آورد مرا در مهالک

الْمَوَارِدَ رَوَاہُ مَالِکٌ

رواه مالک

بَابُ لَعْنِ الْمُؤْمِنِ وَرَمْیِہٖ بِالْکُفْرِ وَالْفُسُوْقِ

این باب در مذمت لعنت کردن مومن و دشنام دادن مومن را با کفر و فسق ست

عَنْ عَبْدِ اللّٰہِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی

وا ز عبد اللہ بن مسعود رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوْقٌ وَّقِتَالُہٗ کُفْرٌ

اللہ علیہ وسلم دشنام دادن مسلمان را فسق ست و قتال او کفر

مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی

متفق علیہ و مرویست از ابی ذر رض گفت فرمود رسول اللہ صلے اللہ

اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَا یَرْمِیْ رَجُلٌ رَجُلًا بِالْفُسُوْقِ وَلَا یَرْمِیْہِ بِالْکُفْرِ

علیہ وسلم دشنام ندہد مردے مرد یرا بفسق و دشنام ندہد مردیرا بکفر

إلاّ ارتدّت علیه إن لم یکن صاحبه کذلك رواه البخاري

مگر آنکه رجوع کند این کلمه بر قائل اگر نباشد او که دشنام داده شده است همچنین که میگوید رواه بخاری

وعن أبي الدرداء رض قال سمعت رسول الله صلی الله

وازابی درداء رض مرویست که شنیدم آنحضرت صلی الله علیه وسلم راکه

علیه وسلم یقول إن اللعانین لا یکونون شهداء ولا

میگفت که لعنت بسیار کنندگان نمی باشند گواهی دهندگان بر خلق و نباشند

شفعاء یوم القیمة رواه مسلم وعن ابن مسعود رض

شفاعت کنندگان مر ایشان را روز قیامت رواه مسلم وازابن مسعود رض

قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لیس المؤمن

مرویست گفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود نیست مؤمن

بالطعان ولا باللعان ولا الفاحش ولا البذيّ رواه الترمذي

طعنه کننده در آبروی مردم ونه لعنت کننده ونیست سخت گوینده ونه بخیل رواه ترمذی

والبیهقي في شعب الإیمان وعن أبي الدرداء قال سمعت

وبیهقی در شعب ایمان دروایت ست ازابی درداء رض گفت شنیدم

رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول إن العبد إذا لعن

آنحضرت صلی الله علیه وسلم راکه میگفت بدرستی که بنده چون لعنت کند

شیئًا صعدت اللعنة إلی السماء فتغلق أبواب السماء دونها ثم تأخذ

چیزیرا آدمی باشد یا غیر آدمی بر میرود لعنت بسوی آسمان پس بسته میشود درهای آسمان نزد وی پس تر

یمینًا وشمالًا فإذا لم تجد مساغًا رجعت إلی الذي لعن

میگیرد راه را بجانب راست وچپ پس چون نمی یابد لعنت جای رفتن را باز میگردد بسوی کسیکه

فإن کان لذلك أهلًا وإلّا رجعت إلی قائلها رواه أبو داود

لعنت کرده شده است اوراپس اگر هست آنکس قبول کردن لعنت را اهل واگر نه رجوع میکند بسوی گوینده آن لعنت رواه ابوداؤد

باب اثم الكذب

این باب در بیان معصیت دروغ ست

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى
واز عبد الله بن مسعود رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَاِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي اِلَى
علیه وسلم لازم گیرید بر خود راست گفتاری زیراکه راست گفتن راه می نماید
الْبِرِّ وَاِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي اِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى
بسوے نیکو کارے وبدرستیکه نیکو کارے راه می نماید بسوی بهشت وهمیشه مردی است میگوید وطلب
الصِّدْقَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ صِدِّيْقًا وَاِيَّاكُمْ وَالْكِذْبَ
وکوشش میکند راست گفتن را تا آنکه نوشته میشود آخر نزد خدا تعالی صدیق ودور دارید خود را
فَاِنَّ الْكِذْبَ يَهْدِي اِلَى الْفُجُوْرِ وَاِنَّ الْفُجُوْرَ يَهْدِي اِلَى النَّارِ
از دروغ گفتن زیراکه دروغ گفتن میرساند بخاصیت بسوی فسق وفجور وبدرستی فسق کردن میرساند
وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكِذْبَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ
بسوے آتش دوزخ وهمیشه است مرد که دروغ میگوید وطلب کوشش میکند دروغ گفتن را تا آنکه نوشته میشود
اللّٰهِ كَذَّابًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ قَالَ اِنَّ الصِّدْقَ
نام او نزد خدا دروغ گوی متفق علیه ودر روایتی مر مسلم را باین لفظ آمده فرمود زیراکه صدق
بِرٌّ وَاِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي اِلَى الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْكِذْبَ فُجُوْرٌ وَاِنَّ الْفُجُوْرَ
نیکی ست ونیکی میرساند بسوی بهشت وبدرستیکه کذب فسق کردن هست وبدرستیکه فسق کردن میرساند بسوے
يَهْدِي اِلَى النَّارِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
آتش دوزخ واز انس رض مرویست که فرمود آنحضرت صلے الله
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَرَكَ الْكِذْبَ وَهُوَ بَاطِلٌ بُنِيَ لَهٗ فِي رَبَضِ
علیه وسلم کسیکه بگذارد دروغ گفتن را وحال آنکه آن دروغ ناروا هست بنا کرده شود برای وے

الْجَنَّةِ وَمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَهُوَ مُحِقٌّ بُنِيَ لَهٗ فِيْ وَسَطِ الْجَنَّةِ وَمَنْ

مکانی در حوالی بہشت وکسیکہ بگذارد جدال ونزاع وحال آنکہ حق بجانب او ست بنا کردہ شود برای وے

حَسَّنَ خُلُقَهٗ بُنِيَ لَهٗ فِيْ اَعْلَاهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

درمیانہ بہشت وکسیکہ نیکو گرداند وتہذیب کند خلق خود را بنا کردہ شود برای وی در اعلا وجای بلند بہشت رواہ ترمذی

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا كَذَبَ

واز ابن عمر رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم - چون دروغ میگوید

الْعَبْدُ تَبَاعَدَ عَنْهُ الْمَلَكُ مِيْلًا مِنْ نَتْنِ مَا جَاءَ بِهٖ رَوَاهُ

بندہ دور میگردد از ان بندہ فرشتہ یک کردہ از بہر آگندگے بوی ناخوشش آنچہ آوردہ است آن بندہ آنرا از دروغ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سُفْيَانَ بْنِ اَسَدِ الْحَضْرَمِيِّ رض قَالَ

رواہ ترمذی واز سفیان بن اسد حضرمی رض مرویست گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ كَبُرَتْ

شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بزرگ

خِيَانَةً اَنْ تُحَدِّثَ اَخَاكَ حَدِيْثًا هُوَ لَكَ بِهٖ مُصَدِّقٌ

ناراستی خیانت ست کہ بگوی برادر خود را سخنے کہ آن برادر مر تراست دران سخن مصدق .

وَاَنْتَ بِهٖ كَاذِبٌ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ

وتو دران سخن دروغ گوینده رواہ ابوداود واز صفوان بن سلیم رض

اَنَّهٗ قِيْلَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ

مرویست کہ گفتہ شد مر آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ آیا باشد مسلمان

جَبَانًا قَالَ نَعَمْ فَقِيْلَ لَهٗ اَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ بَخِيْلًا قَالَ نَعَمْ فَقِيْلَ لَهٗ

بزدل وترسندہ گفت آنحضرت آری می باشد پس گفتہ شد آنحضرت را کہ آیا باشد مسلمان بخیل فرمود

اَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا قَالَ لَا رَوَاهُ مَالِكٌ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ

آری پس گفتہ شد مر آنحضرت را آیا باشد مسلمان دروغ گوی فرمود نہ مسلمان دروغ گو نباشد روایت کرد مالک وبیہقی در شعب

الایمان مرسلاً وعن عبادة بن الصامت رض ان

شعب ایمان مرسل واز عباده بن صامت رضی روایت کرد آنحضرت

النبی صلی الله علیه وسلم قال اضمنوا لی ستا من انفسکم

صلے الله علیه وسلم فرمود ضامن شوید برای من محافظت

اضمن لکم الجنة اصدقوا اذا حدثتم واوفوا اذا وعدتم

شش چیز را از ذاتهای خود ضامن شوم من شمارا بهشت را راست گوئید چون سخن کنید و خبر دهید

وادوا اذا ائتمنتم واحفظوا فروجکم وغضوا ابصارکم وکفوا

و بسر برید چون وعده کنید و امانت ادا کنید چون امین گرفته شوید و نگاه دارید عورتهای خود را و فرو خوابانید

ایدیکم رواه احمد والبیهقی فی شعب الایمان وعن

چشمهای خود را از دیدن نامحرم و باز دارید دستهارا از ضرب و تناول آنچه حرام ست رواه بیهقی در شعب ایمان

المقداد بن الاسود رض قال قال رسول الله صلی الله علیه

در روایت ست از مقداد بن اسود رض گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه

وسلم اذا رایتم المداحین فاحثوا فی وجوههم التراب

وسلم چون به بینید مدح گویندگان را یعنی در حالت مدح پس بپاشید از دید روی ایشان خاک مراد از خاک

رواه مسلم وعن انس رض قال قال رسول الله صلی

انداختن حرمان ست یعنی چیزی ندهید یا اندک چیز دادن که مشابه بخاک ست رواه مسلم واز انس رض مرویست

الله علیه وسلم اذا مدح الفاسق غضب الرب تعالی

که فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم چون مدح کرده میشود فاسق در خشم می آید پروردگار و می جنبد

واهتز له العرش رواه البیهقی فی شعب الایمان وعن

و می لرزد از جهت مدح فاسق عرش رواه بیهقی در شعب ایمان

بهز بن حکیم عن ابیه عن جده رض قال قال رسول الله

در روایت ست از بهز بن حکیم که روایت میکند از پدر خود و پدر او از جد خود روایت دارد و اسم جد معاویه بن حیده گفت فرمود

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلٌ لِّمَنْ يُحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہلاکی وسختی مر کسیرا کہ سخن میکند پس دروغ میگوید تا بخنداند بآن

بِهِ الْقَوْمَ وَيْلٌ لَّهُ وَيْلٌ لَّهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوُدَ

سخن مردم را ویل وہلاکی ست مر آنرا ویل وسختی ست مر آنرا روایت کرد احمد و ترمذی وابوداؤد

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ودارمی وازابی ہریرہ رض مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْعَبْدَ لَيَقُوْلُ الْكَلِمَةَ لَا يَقُوْلُهَا

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ بندہ ہر آئینہ میگوید کلمہ را نمیگوید آنکلمہ را مگر برای آنکہ

اِلَّا لِيُضْحِكَ بِهِ النَّاسَ يَهْوِيْ بِهَا اَبْعَدَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ

تا بخنداند باین مردم را افتد آن بندہ بسبب آن کلمہ یعنے بسوی دوزخ افتادن کہ دورتر ست مسافتے از

وَالْاَرْضِ وَاِنَّهُ لَيَزِلُّ عَنْ لِسَانِهِ اَشَدَّ مِمَّا يَزِلُّ عَنْ

مسافتیکہ میان آسمان وزمین ست وبدرستیکہ ہر آئینہ می لغزد بندہ از زبان خود سخت تر از

قَدَمِهِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

لغزیدن از قدم روایت کرد البیہقی در شعب الایمان

اُمِّ كُلْثُوْمٍ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وازام کلثوم رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِيْ يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ وَيَقُوْلُ خَيْرًا

نیست دروغ گوی آنکس کہ اصلاح میکند میان مردم ومیگوید سخنان نیک را کہ باعث

وَيَنْمِيْ خَيْرًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

اصلاح ورفع نزاع میگردد اگرچہ دروغ گوید وآنکہ میرساند سخنان خوب را بیکدیگر متفق علیہ

بَابُ تَرْكِ الْفُحْشِ وَالشَّمَاتَةِ وَالطَّعْنِ

این باب دربیان ترک فحش وبدگوئی وطعن ست وسخن شنیع وطعنہ کردن بر مردم

عَنْ عَائِشَةَ اَنَّ رَجُلًا اِسْتَاذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز عائشه رضہ مرویست کہ مردی اذن طلبید کہ در آید بر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقَالَ اِئْذَنُوْا لَهٗ فَبِئْسَ اَخُ الْعَشِيْرَةِ فَلَمَّا جَلَسَ تَطَلَّقَ

وسلم پس فرمود آنحضرت اذن دہید مر این مرد را و بگذارید تا در آید پس بد قبیلہ داری ہست

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ وَجْهِهٖ وَانْبَسَطَ اِلَيْهِ فَلَمَّا

پس چون در آمد و نشست طلاقت لسان و تازہ روئی نمود آنحضرت در روی وے اظہار انبساط

انْطَلَقَ الرَّجُلُ قَالَتْ عَائِشَةُ رض يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قُلْتَ لَهٗ كَذَا

کرد آنحضرت بسوی آنمرد پس ہرگاہ که رفت آنمرد گفت عائشه رضہ یا رسول اللہ گفتی مر این مرد را

وَكَذَا ثُمَّ تَطَلَّقْتَ فِيْ وَجْهِهٖ وَانْبَسَطْتَ اِلَيْهِ فَقَالَ رَسُوْلُ

غائبانہ چنین و چنین بستر بشاشت نمودی در روی وی و انبساط نمودی بسوی وی این چیست پس فرمود

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَتٰى عَاهَدْتِّنِيْ فَحَّاشًا اِنَّ شَرَّ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کے یافتی و دیدی مرا ای عائشه بد گوینده بدرستی بدترین

النَّاسِ عِنْدَ اللّٰهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ اتِّقَاءَ

مردمہا نزد خدا یتعالی از روی مرتبہ روز قیامت کسیکہ ترک دہند و بگذارند او را مردم از جہت پرہیز کردن

شَرِّهٖ وَفِيْ رِوَايَةٍ اِتِّقَاءَ فُحْشِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

از شر وے و در روایتی بجای اتقاء شره اتقاء فحشه آمده متفق علیہ

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

كُلُّ اُمَّتِيْ مُعَافًى اِلَّا الْمُجَاهِرُوْنَ وَاِنَّ مِنَ الْمَجَانَةِ اَنْ يَّعْمَلَ

ہمہ امت سلامت داشتہ و گذاشتہ میشود مگر آشکار کنندگان بدی و بیحیائی را و بدرستیکہ از بیباکی و بی پرواے

الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا ثُمَّ يُصْبِحُ وَقَدْ سَتَرَهُ اللّٰهُ فَيَقُوْلُ يَا فُلَانُ

اینکہ عمل کند مردی در شب عمل بد را پس صبح کند و حال آنکہ پوشیدہ است او را خدا یتعالی بہ پردہ علم و کرم

عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ وَيُصْبِحُ

کردم دی شب چنین وچنان کاری وبتحقیق شب کرد باین حال کرمیپوشد عمل وی را

يَكْشِفُ سِتْرَ اللّٰهِ عَنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ وَاثِلَةَ رض قَالَ قَالَ

پروردگار وی وصبح میکند باینحال که بدرد پردهٔ خدا را از خود متفق علیه در روایت ست از واثله بن اسقع رض که فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيْكَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ظاہر مکن شماتت را برای مسلمانی وشاد مشو به بلا کسیکه

فَيَرْحَمَهُ اللّٰهُ وَيَبْتَلِيْكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ

بوسے رسد پس اگر شاد شدی بدان رحم کند خدا تعالی او را و مبتلا گرداند ترا بآن بلیه رواه ترمذی واز ابی ہریرۃ

رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ الرَّجُلُ

مرویست که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون بگوید مردی ہلاک شدند

هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ

مردم پس آنمرد ہلاک ترین مردم ست رواه مسلم واز عائشه

رض قَالَتْ قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسْبُكَ مِنْ صَفِيَّةَ

رض مرویست گفت گفتم من مر آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را بس ست ترا از صفیه

كَذَا وَكَذَا تَعْنِيْ قَصِيْرَةً قَالَ لَقَدْ قُلْتِ كَلِمَةً لَوْ مُزِجَ بِهَا

یعنے از عیبہای او چنین وچنان ومراد میدارد عائشه کوتاه قامت را فرمود آنحضرت ہر آئینه گفتی تو

الْبَحْرُ لَمَزَجَتْهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ

سخنی را که اگر آمیخته شود بآن کلمه دریا ہر آئینه غلط میکند دریا را رواه احمد وترمذی وابو داؤد

أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كَانَ

در روایت ست از انس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نباشد

الْفُحْشُ فِيْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ وَمَا كَانَ الْحَيَاءُ فِيْ شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ

فحش در چیزی مگر که عیب دار میکند آنرا ونباشد حیا در چیزے مگر که زینت میدہد آنرا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

رواه ترمذی

بَابُ الْغِيبَةِ وَالنَّمِيمَةِ وَمَا عَلَى ذِي الْوَجْهَيْنِ

باب دربیان غیبت و نمامی و آنچه وعید بر دو جانب است

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابی ہریرہ رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ

آیا میدانید کہ غیبت چیست گفتند صحابہ خدا و رسول داناتر است گفت آنحضرت غیبت یاد کردن

أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ

تست برادر خود را بچیزیکہ ناخوش دارد آنرا گفتہ شد آیا پس بیان فرمودہا اگر باشد در برادر من آنچہ میگویم

إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ

گفت آنحضرت اگر ہست در آن شخص چیزیکہ میگوئی از بدی پس بتحقیق غیبت کردۂ تو و اگر نیست در وی آنچہ میگوئی

بَهَتَّهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض أَنَّ رَجُلَيْنِ

پس بتحقیق بہتان کردۂ رواہ مسلم و از ابن عباس رض مرویست کہ دو مرد

صَلَّيَا صَلٰوةَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَكَانَا صَائِمَيْنِ فَلَمَّا قَضَى

گذارند نماز ظہر را یا عصر را شک راویست و بودند آن دو روزہ دار پس ہرگاہ

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلٰوةَ قَالَ أَعِيدَا وُضُوءَكُمَا

گزارد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نماز گفت بان دو مرد باز گردانید شما وضوے خود را

وَصَلٰوتَكُمَا وَامْضِيَا فِي صَوْمِكُمَا وَاقْضِيَا يَوْمًا

و نماز خود را دیگبار و روزہ خود را تمام کنید و افطار نکنید و قضا کنید این روزہ را

آخَرَ قَالَا لِمَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ اغْتَبْتُمْ فُلَانًا وَعَنْ

روز دیگر گفتند آن دو مرد چرا اعادہ کنیم یا رسول خدا فرمود شما غیبت کردید فلان شخص را

أَبِي سَعِيدٍ وَجَابِرٍ رض قَالَا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
و از ابی سعید و از جابر رض مرویست گفتند هر دو که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه
وَسَلَّمَ الْغِيبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ عَلَيْكَ
و سلم غیبت کردن ببعضی وجوه سختتر از زنا کردن ست گفتند یا رسول اللہ بر تو نازل باد
الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ وَكَيْفَ الْغِيبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا قَالَ
صلوة و سلام چگونه غیبت سختتر از زنا باشد فرمود آنحضرت بدرستیکه مرد هر آینه زنا میکند پس
إِنَّ الرَّجُلَ لَيَزْنِي فَيَتُوبُ فَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ فَيَتُوبُ
توبه میکند پس رجوع میکند حقتعالی بروی برحمت و در روایتی این لفظ آمده پس توبه میکند
فَيَغْفِرُ اللّٰهُ لَهُ وَإِنَّ صَاحِبَ الْغِيبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتّٰى
آمرزد پس می آمرزد خدا مر او را و بدرستیکه صاحب غیبت آمرزیده نشود مر او را تا آنکه
يَغْفِرَهَا لَهُ صَاحِبُهُ وَفِي رِوَايَةِ أَنَسٍ رض قَالَ صَاحِبُ
بیامرزد او را یار او و در روایت انس رض آمده که گفت آنحضرت
الزِّنَا يَتُوبُ وَصَاحِبُ الْغِيبَةِ لَيْسَ لَهُ تَوْبَةٌ رَوَى
زنا کننده توبه میکند و غیبت کننده نیست مر او را توبه در استحلال آنکه و در روایت امر افتد نعوذ باللہ
الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيثَ الثَّلَاثَةَ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ
روایت کرد بیهقی این سه حدیث را در شعب ایمان
وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
و از انس رض مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیه
وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ كَفَّارَةِ الْغِيبَةِ أَنْ تَسْتَغْفِرَ لِمَنِ اغْتَبْتَهُ
و سلم فرمود که از جملهٔ کفارت غیبت یعنی آنچه پوشد اثم آنرا اینست که آمرزش خواهی مر کسی را که غیبت کردهٔ
تَقُولُ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَهُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي الدَّعَوَاتِ الْكَبِيرِ
بصورت آمرزش انگیز بگوئی خدایا بیامرز مارا و مر او را روایت کرد این حدیث را بیهقی در دعوات کبیر

وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

واز عقبہ بن عامر رضی مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَاٰى عَوْرَةً فَسَتَرَهَا كَانَ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیند عیب کسی را پس بپوشد آنرا باشد آنکس مانند کسیکہ

كَمَنْ اَحْيٰى مَوْؤُدَةً رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

زندہ گرداند دختر زندہ در گور کردہ را رواہ احمد و ترمذی

اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اُغْتِيْبَ

و روایت کرد انس رضی از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت کسیکہ غیبت کردہ شود

عِنْدَهٗ اَخُوْهُ الْمُسْلِمُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى نَصْرِهٖ فَنَصَرَهٗ نَصَرَهُ اللّٰهُ

نزد وی برادر وی مسلمان و حال آنکہ تا درست بر مدد وی میتواند کہ منع کند پس مدد کرد او را مدد کند

فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَاِنْ لَّمْ يَنْصُرْهُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى نَصْرِهٖ

خدای تعالیٰ آنرا در دنیا و آخرت پس اگر مدد نکرد برادر خود را و حال آنکہ وی قدرت داشت بر نصرت

اَدْرَكَهُ اللّٰهُ بِهٖ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ رَوَاهُ فِىْ شَرْحِ السُّنَّةِ

وی میگیرد او را خدا و مواخذہ میکند او را بسبب عدم نصرت وی در دنیا و آخرت روایت کرد این حدیث را در شرح سنہ

وَعَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

و از اسماء بنت یزید رضی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ ذَبَّ عَنْ لَحْمِ اَخِيْهِ بِالْمَغِيْبَةِ كَانَ

علیہ وسلم کسیکہ دفع کند از گوشت خوردن برادر خود بغیبت کردن و باز داشت

حَقًّا عَلَى اللّٰهِ اَنْ يُّعْتِقَهٗ مِنَ النَّارِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِىْ شُعَبِ

او را از غیبت کردن باشد او را حقی بر خدا از روی لطف آنکہ آزاد کند او را خدا از آتش دوزخ روایت کرد

الْاِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ غَنْمٍ وَاَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ

این حدیث را بیہقی در شعب ایمان و روایت ست از عبد الرحمن بن غنم و اسماء بنت یزید

قالا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خِيَارُ عِبَادِ اللّٰهِ الَّذِيْنَ

گفتند هر دو که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نیکو ترین بندگان خدا آنانند که چون

إِذَا رُأُوْا ذُكِرَ اللّٰهُ وَشِرَارُ عِبَادِ اللّٰهِ الْمَشَّاؤُنَ بِالنَّمِيْمَةِ

دیده شوند یاد کرده شود خدا تعالی و بدترین بندگان خدا روند گانند بسخن چینی و جدا سازی افگنندگان

الْمُفَرِّقُوْنَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ الْبَاغُوْنَ الْبُرَاءَ الْعَنَتَ رَوَاهُ أَحْمَدُ

میان دوستان بسخن چینی و طلب کنندگان پاکان عیب و فساد و بزه و زنا را رواه احمد

وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ حُذَيْفَةَ رضـ قَالَ

و بیهقی در شعب ایمان و از حذیفه که صاحب سر رسول اللہ بود مرویست

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا يَدْخُلُ

که شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را که مے گفت در نمی آید

الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةِ مُسْلِمٍ نَمَّامٌ

بهشت را سخن چین و آنکه پنهان گوش بر سخن مردم دارد و در روایتی مسلم لفظ نمام آمده

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یعنی هر دو یکی است و از ابی هریره مرویست که فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَجِدُوْنَ شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

علیہ وسلم مے یابید بدترین مردم روز قیامت

ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِيْ يَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ

دو روییه را آنکه مے آید این جماعت را بروئے و بطریقے و مے آید جماعت دیگر را بروئے دیگر و بطریقے دیگر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَمَّارٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

متفق علیہ و از عمار بن یاسر رضـ مرویست که فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِي الدُّنْيَا كَانَ لَهُ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکه هست خداوند دو روئے در دنیا میباشد مر او را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ

روز قیامت دو زبان از آتش رواه دارمے

إِسْمٰعِيْلَ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ أُسَامَةَ

و از اسمٰعیل بن زیاد و از جعفر بن محمد از پدرش از اسامہ

ابْنِ زَيْدٍ رض قَالَ بَيْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن زید رضہ مرویست درحالی که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

عَلٰى بَغْلَتِهِ الشَّهْبَاءِ وَأَنَا رِدْفُهُ إِذْ عَثَرَتِ الْبَغْلَةُ فَقُلْتُ

سوار بود بر مادہ استر که نام او شہبا ست و من پس پشت آنحضرت بودم ناگاہ در جنبش آمد

تَعِسَ إِبْلِيْسُ فَضَرَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تا تر آنحضرت پس گفتم ہلاک باد ابلیس پس زد دست مبارک آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

عَلٰى مَنْكِبِيْ وَقَالَ يَا أُسَامَةُ لَا تَقُلْ هٰكَذَا فَإِنَّ إِبْلِيْسَ

بر بازوئے ما و فرمود اے اسامہ مگو چنین زیرا که مر ابلیس را وقت گفتن چنین سخن باشد

عِنْدَ ذٰلِكَ نَخْوَةٌ يَقُوْلُ ذَكَرَنِيْ وَنَسِيَ رَبَّهُ وَلٰكِنْ قُلْ بِسْمِ اللّٰهِ

نخوت و رعونت میگوید که یاد کرد مرا و فراموش کرد پروردگار خود را ولیکن بگو بسم اللہ

هٰذَا فِي الْمُتَّفِقِ وَالْمُفْتَرِقِ وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ لٰكِنَّ فِيْهِ انْقِطَاعٌ

این لفظ حدیث در متفق است و متفرق نیز و مردان این حدیث یعنے راویان ثقہ اند ہمہ لیکن در این اسناد

بَيْنَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ وَبَيْنَ أُسَامَةَ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ

انقطاع است میان محمد بن حسین و میان اسامہ و از انس رضہ مرویست گفت

قُبِضَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قبض کرده شد مردے از یاران آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالُوْا هَنِيْئًا لَكَ الْجَنَّةُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

پس گفتند صحابہ خوش گوار باد ترا بہشت پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وسلم وما علمكم لعله قد تكلم فيما لا يعنيه او منع

وسلم هیچ چیز معلوم گرداند شما را که وی داخل بهشت ست شاید وی بتحقیق کلام کرده باشد در چیزیکه ضرورت

ما لا ينقصه رواه ابن جرير

نه گفته باشد یا بخیلی کرده باشد بدادن آنچه نقصان نمی آرد او را رواه ابن جریر

باب الوعد

باب در بیان وعده

واوفوا بالعهد ان العهد كان مسئولا واوفوا الكيل

ووفا کنید بپیمان مرا بدرستیکه پیمان هست پرسیده شده و تمام کنید پیمانه را چون به پیمائید

اذا كلتم وزنوا بالقسطاس المستقيم ذلك خير واحسن

وبسنجید به ترازوی راست این بهتر ست ونیکوتر ست

تأويلا واذكر في الكتاب اسمعيل انه كان صادق

بعاقبت و یاد کن در قرآن اسمعیل را بدرستی که او بود راست

الوعد وكان رسولا نبيا وكان يأمر اهله بالصلوة

وعده و بود فرستاده پیغمبر و بود میفرمود کسان خود را بنماز

والزكوة وكان عند ربه مرضيا عن عبد الله بن

وزکوة و بود نزد پروردگار خود پسندیده و از عبد الله بن

الحمساء رض قال بايعت النبي صلى الله عليه وسلم قبل

حمساء رض مرویست گفت که خریدم از آنحضرت صلی الله علیه وسلم چیزیرا

ان يبعث وبقيت له بقية فوعدته ان اتيه بها في مكانه

پیش از آنکه مبعوث گردد و باقی مانده بود مر آنحضرت را بر من بقیه از ثمن مبیع پس وعده کردم

فنسيت فذكرت بعد ثلث فاذا هو في مكانه فقال

آنحضرت صلعم را که بیارم او را البقیه ثمن در جای آنحضرت که آنجا نشسته بود یا در جای بیع پس فراموش کردم

پس یاد آوردم بعد سه شب ناگاه دیدم آنحضرت را همان جا نشسته است پس فرمود بتحقیق انداختی مرا

لَقَدْ شَقَقْتَ عَلَيَّ أَنَا هٰهُنَا مُنْذُ ثَلَاثٍ أَنْتَظِرُكَ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ

در مشقت من اینجا ام از مدت سه روز انتظار میبرم آمدن ترا تا خلاف وعده نشود رواه ابوداود

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از زید بن ارقم رض مرویست از آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ إِذَا وَعَدَ الرَّجُلُ أَخَاهُ وَمِنْ نِيَّتِهِ أَنْ يَفِيَ لَهُ فَلَمْ يَفِ

که فرمود چون وعده کند مرد برادر خود را و از جمله نیت او این است که بسر برد

وَلَمْ يَجِئْ لِلْمِيْعَادِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

و راست گرداند وعده را برای برادر خود پس بسر نبرد و نیاید وقت وعده پس نیست بروی هیچ گناه رواه ابوداود و ترمذی

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرٍ قَالَ دَعَتْنِيْ أُمِّيْ يَوْمًا وَرَسُوْلُ

و از عبدالله بن عامر رض مرویست که خواند مرا مادر من روزی و آنحضرت

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِيْ بَيْتِنَا فَقَالَتْ هَا تَعَالَ

صلے الله علیه وسلم نشسته بود در خانه ما پس گفت مادر من

أُعْطِيْكَ فَقَالَ لَهَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَرَدْتِّ

آگاه باش و بیا بدهم ترا پس گفت مادر مرا آنحضرت صلے الله علیه وسلم که چه میخواستی

أَنْ تُعْطِيَهُ قَالَتْ أَرَدْتُّ أَنْ أُعْطِيَهُ تَمْرًا فَقَالَ لَهَا رَسُوْلُ

که بدهی او را گفت مادر من خواستم که او را خرمای خشک بدهم پس فرمود مر مادر مرا آنحضرت

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكِ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُتِبَتْ

صلے الله علیه وسلم آگاه باش بدرستیکه تو ای زن اگر نمیدادی آن پسر را

عَلَيْكِ كِذْبَةٌ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ

چیزے نوشته میشد بر تو دروغی رواه ابوداود و بیهقی در شعب ایمان

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و روایت است از زید بن ارقم رض که آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ وَعَدَ رَجُلًا فَلَمْ يَأْتِ اَحَدُهُمَا اِلٰى وَقْتِ

وسلم فرمود کسیکه وعده کرد مرد دیگر را پس نیامد یکی ازان دو مرد تا وقت نماز و رفت آنکه رد

الصَّلٰوةِ وَذَهَبَ الَّذِىْ جَآءَ لِيُصَلِّىَ فَلَا اِثْمَ عَلَيْهِ رَوَاهُ رَزِيْنٌ

که آمده بود بجای نماز تا نماز بگذارد پس نیست گناه بر وے روایت کرد این حدیث را رزین

بَابُ الْمِزَاحِ

باب در بیان خوش طبعی

عَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَجُلًا اِسْتَحْمَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از انس رض مرویست که مردے طلب سواری کرد از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّىْ حَامِلُكَ عَلٰى وَلَدِ نَاقَةٍ فَقَالَ

علیه وسلم و درخواست که مرکب عطا کند پس فرمود که من سوار کننده ام

مَا اَصْنَعُ بِوَلَدِ النَّاقَةِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ترا بر بچهٔ ناقه یعنی عطا میکنم پس گفت آنمرد چه کار سکنم من بچهٔ ناقه را شتر میخواهم پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم

وَهَلْ تَلِدُ الْاِبِلَ اِلَّا النُّوْقُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْ دَاوٗدَ

و آیا میزاید شتر را مگر ناقها یعنی هر شتر بچهٔ ناقه است رواه الترمذی و ابوداؤد

وَعَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهٗ يَا

و هم از انس مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم فرمود مراورا صاحب

ذَا الْاُذُنَيْنِ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ

دو گوش رواه ابوداؤد و ترمذی و هم از و مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِامْرَاَةٍ عَجُوْزٍ اِنَّهٗ لَا تَدْخُلُ

صلے اللہ علیه وسلم فرمود بطریق مزاح پیر زنی را چون دعا التماس دعا بهشت کرد در نمی آید

الْجَنَّةَ عَجُوْزٌ فَقَالَتْ وَمَا لَهُنَّ وَكَانَتْ تَقْرَأُ الْقُرْاٰنَ

به بهشت پیرزن ایشان گفت پیرزنان را چه شد مر پیرزنان را که در نمی آیند بهشت را و بود آن زن قرآن خوان

فَقَالَ لَهَا اَمَا تَقْرَئِيْنَ الْقُرْاٰنَ اِنَّا اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَاءً

پس گفت آنحضرت مر آنرا آیا نمیخوانی قرآن را ونمی دانی کہ گفتہ است حق تعالی کہ بدرستیکہ ما پیدا

فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًا رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

کردہ ایم زنان بہشت را پیدا کردنی پس گردانیدیم ایشانرا بکرہا روایت کرد آنرا رزین وازابن عباس رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تُمَارِ اَخَاكَ وَلَا تُمَازِحْهُ

مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت حضومت مکن برادر مسلمانرا

وَلَا تَعِدْهُ مَوْعِدًا فَتُخْلِفَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ومزاح مکن ورا از انچہ ایذا کشد ووعدہ مکن آنرا وعدہ کردنی پس خلاف کنی آن وعدہ یعنی وعدہ وفا کن رواہ ترمذی

بَابُ الْمُفَاخَرَةِ وَالْعَصَبِيَّةِ

باب در بیان تفاخر وتعصب

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَّاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ

ای مردمان بدرستیکہ ما آفریدیم شمارا از مرد وزنان وگردانیدیم شمارا

شُعُوْبًا وَّقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوْا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰكُمْ

گروہہا وقبیلہا تا بشناسید بدرستیکہ بزرگترین شما نزد خدا پرہیزگارتر شماست

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابن عمر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْكَرِيْمُ ابْنُ الْكَرِيْمِ ابْنِ الْكَرِيْمِ ابْنِ الْكَرِيْمِ يُوْسُفُ بْنُ يَعْقُوْبَ

از روے حسب ونسب کریم ابن کریم ابن کریم ابن کریم یوسف بن یعقوب

ابْنِ اِسْحٰقَ بْنِ اِبْرَاهِيْمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رض

بن اسحق بن ابراہیم ست رواہ بخاری وازبراء بن عازب رض مرویست

قَالَ فِيْ يَوْمِ حُنَيْنٍ كَانَ اَبُوْ سُفْيَانَ بْنُ الْحَارِثِ لَآخِذًا بِعِنَانِ

گفت ابن عازب کہ درروز حنین ابوسفیان بن حارث گرفتہ بود عنان

بَغْلَتِهٖ يَعْنِيْ بَغْلَةَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا غَشِيَهُ

استر آنحضرت صلعم را و آنحضرت صلعم میزد استر را تا حمله کند پس هرگاه پوشیدند آنحضرت را

الْمُشْرِكُوْنَ نَزَلَ فَجَعَلَ يَقُوْلُ اَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ اَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ

مشرکان فرود آمدند از استر بکمال شجاعت پس در ربہتاد و شروع کرد آنحضرت که میخواندند این جز را من پیغمبرم

قَالَ فَمَا رُئِيَ مِنَ النَّاسِ يَوْمَئِذٍ اَشَدُّ مِنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

نیست هیچ درین دروغ من پسر عبد المطلبم که مشهور در شجاعت ست گفت راوی پس دیده نشد درین روز

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از آدمیان سخت تر و قوی تر از آنحضرت متفق علیه و از انس مرویست گفت انس آمد مردی نزد آنحضرت صلی الله

قَالَ يَا خَيْرَ الْبَرِيَّةِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاكَ اِبْرَاهِيْمُ

علیه وسلم پس گفت آن مرد مر آنحضرت را ای بهترین خلق پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بطریق

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

تواضع یعنی آن خیر البریت ابراهیم ست واین خاصه اوست رواه مسلم واز عمر رض مرویست که فرمود آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُطْرُوْنِيْ كَمَا اَطْرَتِ النَّصَارٰى عِيْسَى ابْنَ

صلی الله علیه وسلم مدح نکنید مرا و از حد نگذرید و دروغ مگوئید چنانکه دران از حد در گذشتند و دروغ

مَرْيَمَ فَاِنَّمَا اَنَا عَبْدُهٗ فَقُوْلُوْا عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُوْلُهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

گفتند نصاری در مدح عیسی بن مریم که الله و ابن الله گفتند پس نیستم من مگر بندهٔ خدا پس بگوئید مرا بندهٔ خدا و رسول او متفق علیه

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی هریره رض از آنحضرت روایت ست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ لَيَنْتَهِيَنَّ اَقْوَامٌ يَفْتَخِرُوْنَ بِاٰبَائِهِمُ الَّذِيْنَ مَاتُوْا اِنَّمَا هُمْ

فرمود بخدا سوگند هر آینه باز آیند قومهای که افتخار میکنند بپدران خود که مرده اند نیستند ایشان مگر انگشت

فَحْمٌ مِنْ جَهَنَّمَ اَوْ لَيَكُوْنُنَّ اَهْوَنَ عَلَى اللّٰهِ مِنَ الْجُعَلِ الَّذِيْ

از دوزخ یا باشند خوارتر نزد خدا از کرم سیاه مشهور که در پلیدی میباشد آنکه می غلطاند و می جنباند

يُذْهِبُهُ الْخُرَاءَ بِأَنْفِهِ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ

پلیدے را بہ بینی خود بدرستیکہ خداتعالیٰ دور کرد از شما نخوت وتکبر وفخر جاہلیت را بہ پدران

الْجَاهِلِيَّةِ وَفَخْرَهَا بِالْآبَاءِ إِنَّمَا هُوَ مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ أَوْ فَاجِرٌ

نیست آدمی مگر او یا مؤمن متقی یا گناہگار بدبخت ہمہ پسران آدم اند و آدم

شَقِيٌّ اَلنَّاسُ كُلُّهُمْ بَنُوْ اٰدَمَ وَاٰدَمُ مِنْ تُرَابٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

از خاک ست روایت کرد اینحدیث را ترمذی

وَأَبُوْ دَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

وابوداؤد وروایت میکند ابن مسعود رض از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَصَرَ قَوْمَهُ عَلٰى غَيْرِ الْحَقِّ فَهُوَ

علیہ وسلم کہ فرمود کسیکہ یاری دہد قوم خود را بر ناحق پس وے مانند شتریکہ

كَالْبَعِيْرِ الَّذِيْ رُدِّيَ فَهُوَ يُنْزَعُ بِذَنَبِهِ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ

فرو افتادہ در چاہ ہلاک پس آن شتر کشیدہ میشود از دم او رواہ ابوداؤد

وَعَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ رض قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز واثلہ بن اسقع رض روایت ست گفت گفتم یا رسول اللہ

مَا الْعَصَبِيَّةُ قَالَ أَنْ تُعِيْنَ قَوْمَكَ عَلَى الظُّلْمِ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ

عصبیت کہ مذموم ست چیست فرمود کہ یاری دادن تست قوم خود را بر ظلم رواہ ابوداؤد

وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز جبیر بن مطعم مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلٰى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا

وسلم فرمود نیست از ما کسیکہ بخواند مردم را بجانب عصبیہ ونیست باعث شود

مَنْ قَاتَلَ عَصَبِيَّةً وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلٰى عَصَبِيَّةٍ

فرمود ونیست از ما کسیکہ جنگ کند بجہت عصبیہ ونیست از ما کسیکہ بمیرد بجہت عصبیہ

رواہ ابوداود وعن ابی الدرداء رض عن النبی صلی اللہ
روایت کرد ابوداود از ابی درداء رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ
علیہ وسلم قال حبک الشیٔ یعمی ویصم رواہ ابوداود
علیہ وسلم فرمود محبت داشتن تو چیزے را کور میگرداند وکر میگرداند رواہ ابوداود
باب البر بالوالدین
باب در بیان نیکی کردن بوالدین
واعبدوا اللہ ولا تشرکوا بہ شیئا وبالوالدین احسانا
و پرستید خدا را و شریک نکنید با وے چیزے را و نکوئی کنید با پدر و مادر نکوئے کردنے
وبذی القربی والیتمی والمساکین والجار ذی القربی
و بخویشان و یتیمان و درویشان و ہمسایۂ خویشاوند
والجار الجنب والصاحب بالجنب وابن السبیل وما ملکت
و ہمسایۂ اجنبی و ہم نشین بر پہلو نشستہ و بر رہگذران و با آنچہ دست شما مالک
ایمانکم ان اللہ لا یحب من کان مختالا فخورا وقضی ربک
اوشد ہر آئینہ خدا دوست ندارد کسے را کہ باشد متکبر خود ستائندہ و حکم کرد پروردگار تو کہ
الا تعبدوا الا ایاہ وبالوالدین احسانا اما یبلغن عندک
نپرستید مگر او را و نکوئی کنید با پدر و مادر نکوکارے اگر برسد نزد تو بزرگ سالے یکے
الکبر احدھما او کلاھما فلا تقل لھما اف ولا
از ایشان یا ہر دو پس مگو مر ایشان را اف و بانگ
تنھرھما وقل لھما قولا کریما واخفض لھما جناح
مزن بر ایشان و بگو با ایشان سخن نیکو و فرو گیر برائے ایشان بال فروتنے از بخشش و بگو
الذل من الرحمۃ وقل رب ارحمھما کما ربیانی صغیرا
پروردگار من بخشش کن ایشان را چنانچہ پروردند مرا در خرد سالے

ملاحظہ جزو ۱۵ رکوع ۲
جزو ۱۵ رکوع ۳

رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ

پروردگار شما داناتر است بآنچه در نفسهای شماست اگر باشید شایستگان پس بدرستی او هست

لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ

مر توبه کنندگان را آمرزنده و بده خداوندان خویشی را حق او و درویش را و رهگذر را

السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ

و اسراف مکن اسراف کردنی بدرستی که اسراف کنندگان هستند برادران دیوان و هست

الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ

ابلیس مر پروردگار خویش را ناسپاس و وصیت کردیم آدمی را

بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا

بپدر و مادر او نکوئے کردن برداشت او را مادر او برنج و بنهاد او را

وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

و بار او و از شیر باز گرفتن او سی ماه است و از ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ أَحَقُّ بِحُسْنِ صَحَابَتِي

مرویست گفت گفت مردے ای رسول خدا کیست سزاوارتر به نیک صحبتے فرمود آنحضرت مادر تو

قَالَ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أُمُّكَ

گفت پستر کیست فرمود مادر تو گفت پستر کیست فرمود مادر تو گفت پستر کیست فرمود بار چهارم

قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أَبُوكَ وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ أُمُّكَ ثُمَّ أُمُّكَ

پدر تو و در روایتے باین لفظ آمده فرمود مادر تو پستر مادر تو پستر

ثُمَّ أُمُّكَ ثُمَّ أَبَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ فَأَدْنَاكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ

مادر تو پستر پدر تو پستر قریب تر تو پس قریب تر تو متفق علیه و هم از ابی هریره رض مرویست گفت

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَغِمَ أَنْفُهُ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم بخاک بپیوسته باد

رَغِمَ اَنْفُہٗ رَغِمَ اَنْفُہٗ قِیْلَ مَنْ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ قَالَ مَنْ اَدْرَکَ

بینی وی بمالیدن سہ بار فرمود پرسیدہ شد کیست یا رسول اللہ فرمود کسی کہ دریابد

وَالِدَیْہِ عِنْدَ الْکِبَرِ اَحَدَھُمَا اَوْ کِلَاھُمَا ثُمَّ لَمْ یَدْخُلِ

پدر و مادر خود را نزد پیری یکی از ان دو را یا ہر دو را باز در نیاید بہشت را یعنی خدمت

الْجَنَّۃَ رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنِ الْمُغِیْرَۃِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

ایشان نکند رواہ مسلم واز مغیرہ رض مرویست گفت فرمود

اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰہَ حَرَّمَ عَلَیْکُمْ عُقُوْقَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا حرام گردانید بر شما رنجانیدن مادران و حرام گردانید

الْاُمَّھَاتِ وَوَاْدَ الْبَنَاتِ وَمَنْعَ وَھَاتِ وَکَرِہَ لَکُمْ قِیْلَ

بر شما زندہ در گور کردن دختران را و حرام گردانیدہ است بر شما بخیلی نمودن و سوال و گدائی کردن را

وَقَالَ وَکَثْرَۃَ السُّؤَالِ وَاِضَاعَۃَ الْمَالِ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

و شما را مکروہ گردانیدہ است خدا قیل و قال را و کثرت سوال را و اسراف را در مال متفق علیہ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰہِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

واز عبد اللہ بن عمرو رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مِنَ الْکَبَائِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَیْہِ قَالُوْا یَا رَسُوْلَ

علیہ وسلم از جملہ گناہان کبیرہ است دشنام دادن مرد مر مادر و پدر را گفتند

اللّٰہِ وَھَلْ یَشْتِمُ الرَّجُلُ وَالِدَیْہِ قَالَ نَعَمْ یَسُبُّ الرَّجُلُ

ای رسول خدا آیا دشنام میدہد مردے مادر و پدر خود را گفت آری میدہد باینکہ دشنام میدہد پدر

اَبَا الرَّجُلِ فَیَسُبُّ اَبَاہُ وَیَسُبُّ اُمَّہٗ فَیَسُبُّ اُمَّہٗ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

مرد دیگر را پس وی میدہد پدر او را و دشنام میدہد مادر او را پس دشنام میدہد وی مادر او را

وَعَنْ عَائِشَۃَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

واز عائشہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وسلم دخلت الجنة فسمعت فيها قراءة فقلت من هذا

و سلم در آمدم در بهشت را پس شنیدم من در وی آواز قرآن خواندن پس گفتم کیست

قالوا حارثة بن النعمان كذلكم البر كذلكم البر وكان ابر الناس بامه

این جواب دادند این قرآن خواننده حارثة بن نعمان است همچنین هست نیکی کردن با والدین

رواه في شرح السنة والبيهقي في شعب الايمان

و بسیار نیکو کننده بود با مادر خود روایت کرد در شرح السنة و بیهقی در شعب ایمان

وفي رواية قال نمت فرأيتني في الجنة بدل دخلت

و در روایتی بیهقی هست گفت آنحضرت خواب کردم پس دیدم خود را در بهشت این عبارت بدل بجای دخلت الجنة است

الجنة وعن عبد الله بن عمرو رض قال قال رسول الله

و از عبد الله بن عمرو رض مرویست که فرمود آنحضرت

صلى الله عليه وسلم رضى الرب في رضى الوالد وسخط

صلی الله علیه وسلم خوشنودی پروردگار در خوشنودی پدر است

الرب في سخط الوالد رواه الترمذي وعن بهز بن

و ناخوشنودی پروردگار در ناخوشنودی پدر است رواه ترمذی و از بهز بن

حكيم عن ابيه عن جده قال قلت يا رسول الله من ابر

حکیم مرویست و او از پدرش روایت میکند و پدرش از جد بهز گفت گفتم که نیکی کنم و بکه احسان

قال امك قلت ثم من قال امك قلت ثم من قال امك

نمایم فرمود مادر خود را نیکی کن گفتم بیشتر که نیکی کنم فرمود با مادر خود احسان نمائی گفتم بیشتر که نیکی کنم فرمود مادر

قلت ثم من قال اباك ثم الاقرب فالاقرب رواه الترمذي

خود را گفتم بیشتر که احسان کنم فرمود در مرتبه چهارم پدر خود را بیشتر نیکی کن آنرا که نزدیک تر است تو پس نزدیک است

وعن ابي امامة رض ان رجلا قال يا رسول الله

رواه ترمذی و از ابی امامه رض مرویست که مردی گفت یا رسول الله

مَا حَقُّ الْوَالِدَيْنِ عَلٰى وَلَدِهِمَا فَقَالَ هُمَا جَنَّتُكَ وَنَارُكَ

حق مادر و پدر بر فرزند ایشان پس فرمود مادر و پدر تو بهشت و دوزخ

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

تو اند رواه ابن ماجه و از ابن عباس رض روایت ست فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَصْبَحَ مُطِيْعًا لِلّٰهِ فِيْ وَالِدَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بامداد کند درحالیکہ فرمانبرداری کننده است خدارا در حق

اَصْبَحَ لَهٗ بَابَانِ مَفْتُوْحَانِ مِنَ الْجَنَّةِ وَاِنْ كَانَ وَاحِدًا

مادر و پدر خود بامداد کند درحالی کہ ثابت ست بہر او دو در گشاده از بهشت و اگر باشد یکی از مادر

فَوَاحِدًا وَمَنْ اَصْبَحَ عَاصِيًا لِلّٰهِ فِيْ وَالِدَيْهِ اَصْبَحَ لَهٗ بَابَانِ

و پدر پس مفتوح یک در ست و کسیکہ بامداد کند درحالی کہ بیفرمانی کننده است خدارا در حق مادر و پدر بامداد

مَفْتُوْحَانِ مِنَ النَّارِ وَاِنْ كَانَ وَاحِدًا فَوَاحِدًا قَالَ رَجُلٌ

کند برای وی دو در گشاده از آتش دوزخ و اگر هست یکی از مادر و پدر پس مفتوح یک در ست

وَاِنْ ظَلَمَاهُ قَالَ وَاِنْ ظَلَمَاهُ وَاِنْ ظَلَمَاهُ وَاِنْ ظَلَمَاهُ

گفت مردے و اگرچه ظلم هم کنند فرمود آنحضرت اگرچه ظلم هم کنند مادر و پدر سه بار مکرر فرمود از برای تاکید

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ

روایت کرد بیهقی اینحدیث را در شعب ایمان و هم از ابن عباس رض رویست کہ

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ وَلَدٍ بَارٍّ يَنْظُرُ اِلٰى

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرموده نیست هیچ فرزند نیکے کننده برالدین کہ نگاه میکند

وَالِدَيْهِ نَظْرَةَ رَحْمَةٍ اِلَّا كَتَبَ اللّٰهُ لَهٗ بِكُلِّ نَظْرَةٍ حَجَّةً

بسوی ایشان نگاه رحمت و محبت مگر آنکه می نویسد مر او را خدا تعالی بر هر نگاه کردن حج مقبول افتاده

مَبْرُوْرَةً قَالُوْا وَاِنْ نَظَرَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ قَالَ نَعَمْ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

صحابه بطریق استبعاد گفتند اگرچه نگاه کند هر روز صد مرتبه فرمود آری اگرچه نظر کند صد بار خدا بزرگتر است

وَالطِّيبُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

وپاک ترست از آنچه در گمان شماست رواه بیهقی فی شعب ایمان

أَبِي بَكْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی بکرة رض روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

كُلُّ الذُّنُوبِ يَغْفِرُ اللّٰهُ مِنْهَا مَا شَاءَ إِلَّا عُقُوقَ الْوَالِدَيْنِ

هر گناه وهمه گناهان می آمرزد خدا تعالی از ان گناهان هر چه میخواهد مگر رنجانیدن پدر و مادر

فَإِنَّهُ يُعَجَّلُ لِصَاحِبِهِ فِي الْحَيٰوةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

پس بدرستیکه خدا تعالی شتاب میکند عقوبت را مر صاحب عقوق را در زندگانی پیش مردن روایت کرد

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ

اینحدیث را بیهقی در شعب ایمان واز عبد اللہ بن عمرو رض مرویست گفت عبد اللہ فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنَّانٌ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در نمی آید بهشت را منت نهنده بعد از عطا

وَلَا عَاقٌّ وَلَا مُدْمِنُ خَمْرٍ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

چه جا می ایذا کننده بران وهمچنین در نمی آید در بهشت آزار کننده والدین و در نمی آید در بهشت دائم خورندهٔ

وَعَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ رض قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

شراب روایت کرد اینحدیث را نسائی و دارمی و روایت ست از ابی طفیل رض گفت دیدم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقْسِمُ لَحْمًا بِالْجِعْرَانَةِ إِذْ أَقْبَلَتْ امْرَأَةٌ حَتّٰى

وسلم را که بخش میکرد گوشتی را در موضعی که نام جعرانه است قریب از مکه معظمه ناگاه پیش آمد زنی تا آنکه

دَنَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَسَطَ لَهَا رِدَاءَهُ

نزدیک شد بسوی آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس بگسترانید آنحضرت برای نشستن وی ردای مبارک خود لیس

فَجَلَسَتْ عَلَيْهِ فَقُلْتُ مَنْ هِيَ فَقَالُوا هِيَ أُمُّهُ الَّتِي

نشست آن زن بران ردای مبارک پس گفتم من کیست این زن پس گفتند این مادر رضاعی آنحضرت ست

أرضعته رواه ابو داود وعن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي

که شیر داده آنحضرت را روایت کرد او را ابو داؤد و روایت است از ابن عمر رضی الله عنهما از آنحضرت

صلى الله عليه وسلم قال بينما ثلثة نفر يتماشون

صلی الله علیه وسلم که فرمود در اثنای آنکه سه کس با یکدیگر می‌رفتند در گرفت

أخذهم المطر فمالوا إلى غار في الجبل فانحطت على فم

ایشان را باران پس میل کردند بسوی غارے که در کوه بود پس فرود افتاد بر دهان غار ایشان سنگی

غارهم صخرة من الجبل فأطبقت عليهم فقال بعضهم

بزرگ از کوه پس پوشید ایشان را پس با یکدیگر گفتند

لبعض انظروا أعمالا عملتموها لله صالحة فادعوا الله بها

که بنگرید کارهای را که کرده اید آنرا برای خدا که آن کارها نیک است پس بخوانید خدا را و توسل کنید بدان اعمال امید است

لعله يفرجها فقال أحدهم اللهم إنه كان لي والدان

که کشاده دهد حق تعالی شما را و زائل کند آن صخره را پس گفت یکی ازین سه نفر خداوندا بتحقیق بود مرا مادر و پدر پیر بزرگ و حال آنکه

شيخان كبيران ولي صبية صغار كنت أرعى عليهم

بودند مرا کودکان خرد بودم من که بچرانیدم گوسفندان را که انفاق میکردم شیر آنرا برین جماعت پس چون باز آمدم

فإذا رحت عليهم فحلبت بدأت بوالدي أسقيهما

شبانگاه در برایشان پس دوشیدم گوسفندان را آغاز میکردم به پدر و مادر خود مینوشانیدم ایشانرا پیشتر از اولاد خود

قبل ولدي وإنه قد نأى بي الشجر فما أتيت حتى أمسيت

و بدرستی که بتحقیق دور برد مرا درختان که چراگاه گوسفندان بود پس نیامدم بخانه تا آنکه شام کردم پس یافتم مادر و پدر را که

فوجدتهما قد ناما فحلبت كما كنت أحلب فجئت

بتحقیق خواب کرده اند پس دوشیدم گوسفندان را چنانکه عادت بود که میدوشیدم پس آوردم شیر را پس ایستادم

بالحلاب فقمت عند رءوسهما أكره أن أوقظهما

نزدیک سر مادر و پدر در حالیکه مکروه داشتم که بیدار کنم ایشانرا و ناخوش میداشتم که آغاز کنم

وَأَكْرَهُ أَنْ أَبْدَأَ بِالصِّبْيَةِ قَبْلَهُمَا وَالصِّبْيَةُ يَتَضَاغَوْنَ

و بچگان پیش از مادر و پدر و خردان فریاد میکنند و مے نالند از گرسنگی نزدیک هر دو پاے من پس بود

عِنْدَ قَدَمَيَّ فَلَمْ يَزَلْ ذٰلِكَ دَأْبِي وَدَأْبَهُمْ حَتّٰى تَطْلُعَ

خواب کردن مادر و پدر و بستادن مادر فرا خردان تا آنکه برآمد فجر اینم و حکایت حال

الْفَجْرُ فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ

گرده گفت خداوندا پس اگر هستی تو که میدانے که من کرده ام این کار محض طلب رضای تو پس بکشا برای ما کشادگی

فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً نَرٰى مِنْهَا السَّمَاءَ فَفَرَجَ اللّٰهُ لَهُمْ

که به بینیم از ان کشادگی آسمان را پس بکشاد خدا تعالی برای این قوم تا آنکه چنان شد که می بیند آسمان را گفت

حَتّٰى يَرَوْنَ السَّمَاءَ قَالَ الثَّانِي اَللّٰهُمَّ إِنَّهُ كَانَتْ لِي

مرد دوم خداوندا بدرستیکه بود مرا دختر عم که دوست میداشتم او را مثل سخت ترین دوستیهای مردان مر زنان را پس طلب

بِنْتُ عَمٍّ أُحِبُّهَا كَأَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءَ فَطَلَبْتُ

نمودم بسوی وے نفس او را یعنی میل کردم بسوے وے پس سر کشید

إِلَيْهَا نَفْسَهَا فَأَبَتْ حَتّٰى آتِيَهَا بِمِائَةِ دِينَارٍ فَسَعَيْتُ

کرد از مطاوعت من تا آنکه بیارم او را صد دینار پس کسب کردم تا آنکه بهم

حَتّٰى جَمَعْتُ مِائَةَ دِينَارٍ فَلَقِيتُهَا بِهَا فَلَمَّا قَعَدْتُ

رسانیدم صد دینار و دادم او را پس هرگاه که نشستم میان دو پاے آن زن

بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ يَا عَبْدَ اللّٰهِ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَفْتَحِ الْخَاتَمَ

گفت آن زن ای بندهٔ خدا پرهیزگن و بترس از خدا و مکشا مهر امانت را که کنایه است

فَقُمْتُ عَنْهَا اَللّٰهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذٰلِكَ

از بکارت پس استادم از وے خداوندا پس اگر میدانے تو که من کردم آنرا براے طلب رضا تو

ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً مِنْهَا فَفَرَجَ اللّٰهُ لَهُمْ فُرْجَةً

پس کشاده ده ما را از این صخره پس بکشاد خدا تعالی براے ایشان کشادگے

وَقَالَ الْآخَرُ اللّٰهُمَّ إِنِّيْ كُنْتُ اسْتَأْجَرْتُ أَجِيْرًا بِفَرَقِ

وگفت مرد دیگر خداوندا بدرستیکه من بودم بمزدوری گرفتم مزدوری را به پیمانه شالے که در وی سیزده رطل

أَرُزٍّ فَلَمَّا قَضٰى عَمَلَهٗ قَالَ أَعْطِنِيْ حَقِّيْ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ

میگنجد پس هنگامی که تمام کرد آنمزد کار خود را گفت بده مرا حق مرا پس پیش آوردم برو حق وے

حَقَّهٗ فَتَرَكَهٗ وَرَغِبَ عَنْهُ فَلَمْ أَزَلْ أَزْرَعُهٗ حَتّٰى جَمَعْتُ

پس بگذاشت حق خود را و اعراض کرد از ان پس همیشه زراعت میکردم حق او را تا آنکه بهم آوردم از حاصل

مِنْهُ بَقَرًا وَّرَاعِيَهَا فَجَاءَنِيْ فَقَالَ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَظْلِمْنِيْ

زراعت گاوان و چرانندگان گاوان را پس آمد مرا آن اجیر پس گفت بترس از خدا و ظلم مکن

وَأَعْطِنِيْ حَقِّيْ فَقُلْتُ اذْهَبْ إِلٰى ذٰلِكَ الْبَقَرِ وَرَاعِيْهَا

و بده مرا حق مرا پس گفتم برو بسوے آن گاوان و چرانندهٔ آن که حق تو است پس گفت بترس

فَقَالَ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَهْزَأْ بِيْ فَقُلْتُ إِنِّيْ لَا أَهْزَأُ بِكَ فَخُذْ

از خدا و استهزا و سخریت مکن با من پس گفتم بدرستیکه من استهزا نمیکنم بتو پس بگیر آن گاوان را

ذٰلِكَ الْبَقَرَ وَرَاعِيَهَا فَأَخَذَهٗ فَانْطَلَقَ بِهَا فَإِنْ كُنْتَ

و چرانندگان آنرا پس گرفت این مال و متاع را پس برد آنهمه اشیا را پس اگر میدانستی

تَعْلَمُ أَنِّيْ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ مَا بَقِيَ

خداوندا که من کرده ام آنرا برائے طلب رضائے تو پس بکشا آنچه باقی مانده است ازین سنگ

فَفَرَجَ اللّٰهُ عَنْهُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ

پس بکشاد خدا آن سنگ را از ایشان متفق علیه و از انس رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ لَيَمُوْتُ

آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم بدرستیکه بنده هر آئینه میمیرد و مادر و پدر

وَالِدَاهُ أَوْ أَحَدُهُمَا وَإِنَّهٗ لَهُمَا لَعَاقٌّ فَلَا يَزَالُ يَدْعُوْ لَهُمَا

بر رو یا یکے از ان دو در حال آنکه آن بنده مر ایشان را رنجاننده و عقوق ورزیده است پس همیشه دعا میکند

وَيَسْتَغْفِرُ لَهُمَا حَتّٰى يَكْتُبَهُ اللهُ بَارًّا رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ

آن بنده مر پدر و مادر را و آمرزش میخواهد از خدا تا آنکه مینویسد او را خدا تعالی نیکو کننده روایت کرد او را بیهقی

الْإِيمَانِ وَعَنْ أَبِي أُسَيْدٍ السَّاعِدِيِّ قَالَ بَيْنَا نَحْنُ

در شعب الایمان — واز ابی اسید ساعدی رض مرویست گفت در اثنای آنکه ما بودیم

عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ مِنْ

نزدیک پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم ناگاه آمد آنحضرت را مردے

بَنِي سَلِمَةَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ هَلْ بَقِيَ مِنْ بِرِّ أَبَوَيَّ شَيْءٌ أَبَرُّهُمَا

از بنی سلمه پس گفت اے رسول خدا آیا باقی مانده است از نیکی پدر و مادر من چیزے که بکنم آنرا

بِهِ بَعْدَ مَوْتِهِمَا قَالَ نَعَمْ الصَّلٰوةُ عَلَيْهِمَا وَالْإِسْتِغْفَارُ لَهُمَا

پس از مرگ ایشان فرمود آرے باقی مانده است رحمت فرستادن بر ایشان و آمرزش خواستن

وَإِنْفَاذُ عَهْدِهِمَا مِنْ بَعْدِهِمَا وَصِلَةُ الرَّحِمِ الَّتِي لَا تُوصَلُ

از حق مر ایشان را و روان کردن عهد وصیت ایشان بعد از ایشان و صله رحم که کرده نمیشود مگر بسبب

إِلَّا بِهِمَا وَإِكْرَامُ صَدِيقِهِمَا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ

خالص حق ایشان و بزرگ داشتن دوستان والدین را و احسان کردن با ایشان روایت کرد ابوداود و ابن ماجه این حدیث را

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ

واز ابن عمر رض مرویست فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه از

أَبَرِّ الْبِرِّ صِلَةَ الرَّجُلِ أَهْلَ وُدِّ أَبِيهِ بَعْدَ أَنْ يُوَلِّيَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

نیک ترین نیکیها احسان کردن است مرد اهل محبت پدرش را بعد از پشت دادن او روایت کرد مسلم

بَابُ الصِّلَةِ وَإِثْمِ قَاطِعِ الرَّحِمِ

این باب در بیان صله رحم و گناه قاطع الرحم ست

عَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

مَنْ اَحَبَّ اَنْ يُّبْسَطَ لَهٗ فِيْ رِزْقِهٖ وَيُنْسَأَ لَهٗ فِيْ اَثَرِهٖ

کسیکه دوست دارد که فراخی کرده شود مرادرا در رزق وے و تاخیر کرده شود در اجل وے

فَلْيَصِلْ رَحِمَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ

پس باید که صلۂ رحم خود کند متفق علیه و از ابی ہریرہ رضـ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّحِمُ شُجْنَةٌ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم صلۂ رحم شاخے و شعبه ایست از رحمت

مِنَ الرَّحْمٰنِ فَقَالَ اللّٰهُ مَنْ وَصَلَكِ وَصَلْتُهٗ وَمَنْ قَطَعَكِ

حضرت رحمن پس گفته است خدا کسیکه پیوند کند ترا پیوند کنم اورا و ہرکه قطع کند ترا

قَطَعْتُهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رضـ قَالَ

قطع کنم اورا رواه البخارے و از جبیر بن مطعم رضـ مرویست گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم در نیاید بہشت را ہمراه سابقان و مقربان قاطع رحم

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیه و از ابن عمر رضـ مرویست که گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِيْ وَلٰكِنَّ

صلے اللہ علیه وسلم نیست وصل کنندۂ رحم مکافات کننده با اقربا ولیکن

الْوَاصِلَ الَّذِيْ اِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهٗ وَصَلَهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

وصل کنندۂ کامل آنست چون قطع کرده شود وصل کند رحم را رواه بخارے

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت ست از ابی ہریرہ رضـ که مردے گفت یا رسول خدا صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ اِنَّ لِيْ قَرَابَةً اَصِلُهُمْ وَيَقْطَعُوْنِيْ

علیک وسلم بدرستیکه مرا خویشان اند که پیوند میکنم ایشان را و می برند ایشان

وَلُحْسِنُ اِلَيْهِمْ وَيُسِيْؤُنَ اِلَيَّ وَاَحْلُمُ عَنْهُمْ وَيَجْهَلُوْنَ عَلَيَّ

قرابت را برای من ونیکی میفرستم من اسبوی ایشان وبدی میفرستند ایشان اسبوی من وحلم میورزم از ایشان

فَقَالَ لَئِنْ كُنْتَ كَمَا قُلْتَ فَكَاَنَّمَا تُسِفُّهُمُ الْمَلَّ وَلَا يَزَالُ

وجهل میکنند بر من لیس گفت آنحضرت بخدا سوگند اگر هستی تو چنانکه میگوئی گویا می اندازی در دهن ایشان خاکستر

مَعَكَ مِنَ اللّٰهِ ظَهِيْرٌ عَلَيْهِمْ مَادُمْتَ عَلٰى ذٰلِكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

گرم را وهمیشه است با تو از خدا معین وناصر بر ایشان مادام ثابت ومستقیم باشے بر آن صفت رواه مسلم

وَعَنْ ثَوْبَانَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ثوبان رض مولای آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت ست که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا يَرُدُّ الْقَدَرَ اِلَّا الدُّعَاءُ وَلَا يَزِيْدُ فِي الْعُمْرِ اِلَّا الْبِرُّ وَاِنَّ

باز نمیگرداند تقدیر الٰہی مگر دعا ونه یادت نمیکند در عمر آدمے مگر نیکے بوالدین وبدرستیکه

الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيْبُهُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

مرد هر آئینه محروم گردانیده میشود از رزقی که ویرا نهاده اند بسبب شومی گناهیکه در میباید مر ورا

وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواه ابن ماجه واز عبد الرحمٰن بن عوف رض مرویست گفت شنیدم آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اَنَا اللّٰهُ

صلے اللہ علیہ وسلم که میگفت که گفت خدای تبارک وتعالی منم خدا

وَاَنَا الرَّحْمٰنُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَشَقَقْتُ لَهَا مِنِ اسْمِيْ فَمَنْ

ومنم رحمٰن پیدا کردم رحم را وشگافتم برای مر رحم را نامی از نام خود که رحمان است پس

وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَهَا بَتَتُّهُ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ

کسیکه پیوند کند رحم را پیوند کنم من او را وهر که بگسلاند رحم را بگسلانم او را رواه ابو داؤد

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اَبِيْ اَوْفٰى رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز عبد اللہ بن ابی اوفی رض مرویست گفت شنیدم من آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَاتَنْزِلُ الرَّحْمَةُ عَلٰى قَوْمٍ فِيْهِمْ قَاطِعُ رَحِمٍ

علیه و سلم را که فرمود نمی آید رحمت خاص الٰهی بر قومی که در میان ایشان است برنده رحم در رعایت ناکننده

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِي بَكْرَةَ رض قَالَ

حق آنرا رواه بیهقی فی شعب الایمان و روایت است از ابابکره رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ ذَنْبٍ اَحْرٰى

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه و سلم نیست هیچ گناهی سزاوارتر آنکه زود بکند

اَنْ يُّعَجِّلَ اللّٰهُ لِصَاحِبِهِ الْعُقُوْبَةَ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي

خدا تعالی مرکننده آن گناه را عذاب در دنیا با آنچه نگاه میدارد او را از عذاب در آخرت از

الْاٰخِرَةِ مِنَ الْبَغْيِ وَقَطِيْعَةِ الرَّحِمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوُدَ

برآمدن از اطاعت امام عادل و بریدن پیوند رحم رواه ترمذی و ابوداود

وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از ابی هریره رض مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیه

وَسَلَّمَ تَعَلَّمُوْا مِنْ اَنْسَابِكُمْ مَا تَصِلُوْنَ بِهٖ اَرْحَامَكُمْ فَاِنَّ صِلَةَ

وسلم فرمود بیاموزید از نسبهای خود آن قدر که پیوند کنید بدان رحمهای خود را زیراکه پیوند کردن

الرَّحِمِ مَحَبَّةٌ فِي الْاَهْلِ مَثْرَاةٌ فِي الْمَالِ مَنْسَاةٌ فِي الْاَثَرِ

برحم جای وجود محبت و محل دوستی ست در خویشان و سبب کثرت در مال و سبب تاخیرست در اجل

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سَعِيْدِ بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

رواه ترمذی و از سعید بن العاص رض مرویست که فرمود

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقُّ كَبِيْرِ الْاِخْوَةِ عَلٰى صَغِيْرِهِمْ

آنحضرت صلے اللہ علیه و سلم ادب و حرمت بزرگ از میان برادران خرد

حَقُّ الْوَالِدِ عَلٰى وَلَدِهٖ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ

همچو حق پدر است بر فرزند وے رواه بیهقی فی شعب ایمان

باب الشفقة والرحمة على الخلق والنصر لكل مسلم

باب در بیان شفقت و رحمت بر خلق و مدد براے هر مسلمان

وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ

و مپوشید گواهی را و هر که بپوشد آنرا پس بدرستیکه وی گنهگار است دل او و خدا بآنچه میکنید

عَلِيمٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

داناست از عبد الله بن عمرو رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ اِرْحَمُوا مَنْ فِي

علیه و سلم رحم و شفقت کنندگان بر خلق رحمت میکند ایشانرا رحمن

الْاَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

رحم کنید کسیرا که در زمین ست از آدمیان رحم کند شمارا کسیکه در آسمانست ای ملائکه روایت کرد اینحدیث را

وَعَنْ جَرِيْرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابو داود و ترمذی و روایت است از جریر بن عبد الله گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه و سلم

لَا يَرْحَمُ اللّٰهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

رحمت نمیکند خدا تعالی برحمت خاص کامل خود کسیرا که رحمت نمیکند آدمیانرا متفق علیه

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ مِنَّا

و از ابن عباس رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه و سلم نیست از تابعان ما کسیکه

مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيْرَنَا وَيُوَقِّرْ كَبِيْرَنَا وَيَاْمُرْ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَ

رحم نکند خردان مارا و حرمت نگاه ندارد کلان مارا و نیست از ما کسیکه امر نکند بمشروع و منع نکند از غیر مشروع

عَنِ الْمُنْكَرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ اَبَا الْقَاسِمِ

روایت کرد این حدیث را ترمذی و از ابی هریره رض مرویست که شنیدم آنحضرت را

الصَّادِقَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا تُنْزَعُ الرَّحْمَةُ اِلَّا مِنْ شَقِيٍّ

که براستگوئی درست گفته شده باو صلی که میگفت کشیده نشود مهربانی مگر از دل بدبخت

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رض قَالَ

روایت کرد آنرا احمد و ترمذی و از نعمان بن بشیر رض روایت است

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُوْنَ كَرَجُلٍ

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مجموع مسلمانان ہمہ در حکم

وَاحِدٍ اِنِ اشْتَكٰى عَيْنُهٗ اِشْتَكٰى كُلُّهٗ وَاِنِ اشْتَكٰى رَاْسُهٗ

یک مرد یک شخص اند اگر شکایت میکند آنمرد درد چشم خود را شکایت میکند ہمہ بدن خود را

اِشْتَكٰى كُلُّهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض عَنِ

و اگر شکایت میکند آنمرد درد سر را شکایت میکند تمام بدن خود را روایہ مسلم و از ابی موسی رض از

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روایت است کہ فرمود آنحضرت مسلمانان مر مسلمانان دیگر را مانند بناست سخت میگرداند

يَشُدُّ بَعْضُهٗ بَعْضًا ثُمَّ شَبَّكَ بَيْنَ اَصَابِعِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و محکم میدارد بعضی اجزاء اجزاء دیگر را بعد ازاں درآورد آنحضرت انگشتان یکدست در انگشتان دست دیگر برائے تمثیل متفق علیہ

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اُنْصُرْ اَخَاكَ ظَالِمًا اَوْ مَظْلُوْمًا فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

یاری دہ برادر مسلمان خود را ظالم باشد یا مظلوم پس گفت مردی ای رسول خدا یاری میدہم او را

اَنْصُرُهٗ مَظْلُوْمًا فَكَيْفَ اَنْصُرُهٗ ظَالِمًا قَالَ تَمْنَعُهٗ مِنَ

در حالت مظلومیت او پس چگونہ یاری دہم او را اگر ظالم ہست فرمود یاری دادن ظالم اینکہ منع میکنی

الظُّلْمِ فَذٰلِكَ نَصْرُكَ اِيَّاهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

از ستم کردن پس آن باز داشتن تو نصرت دادن تست او را متفق علیہ و از ابن عمر رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْلِمُ اَخُو الْمُسْلِمِ

مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مسلمان برادر دینی مسلمان است

لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ

نہ بروے ستم کند مسلمانی مر مسلمانرا نہ گذارد وی را در دست دشمن وکسیکہ باشد سعی کنندہ

اللّٰهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللّٰهُ عَنْهُ

در حاجت روائی برادر خود باشد خدا تعالیٰ در قضای حاجت وی وہر کہ بکشاید از مسلمانی اندوہے بکشاید

كُرْبَةً مِنْ كُرُبَاتِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ

خدا تعالیٰ از وے اندوہی از اندوہہای روز قیامت وکسیکہ پردہ پوشی کند مسلمانی را پردہ پوشی

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ

نماید او را خدا روز قیامت متفق علیہ واز انس رض مرویست گفت

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سوگند بخدائی کہ بقاے ذات من در دست قدرت

لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتّٰى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

اوست ایمان نیارد ہیچ بندہ تا آنکہ دوست دارد برای برادر مسلمان چیزیرا کہ دوست دارد برای خود یعنی ایمان

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَرِيرٍ رض قَالَ بَايَعْتُ رَسُولَ

کامل متفق علیہ واز جریر رض مرویست کہ بیعت کردم آنحضرت را

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى إِقَامِ الصَّلٰوةِ وَإِيتَاءِ الزَّكٰوةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بر برپا داشتن نماز ودادن زکوۃ

وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض

وخیر خواہی نمودن مر ہر مسلمان را متفق علیہ واز انس رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَكْرَمَ شَابٌّ

مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود گرامی نکرد ہیچ جوانے پیر را

شَيْخًا مِنْ أَجْلِ سِنِّهِ إِلَّا قَيَّضَ اللّٰهُ لَهُ عِنْدَ سِنِّهِ مَنْ يُكْرِمُهُ

از جہت کلان سالی وی مگر آنکہ بگمارد خدا تعالیٰ برای وی نزد کلان سالی وے کسیرا کہ گرامی دارد او را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

روایت کرد آنرا ترمذی وازابی موسی رض مرویست فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ اِجْلَالِ اللّٰهِ اِكْرَامَ ذِي

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ از جملہ اجلال وتعظیم اللہ تعالی ست گرامی داشتن

الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْاٰنِ غَيْرِ الْغَالِيْ فِيْهِ وَلَا الْجَافِيْ

پیر پیرا کہ مسلمان ست وگرامی داشتن بردارندہ قرآن را آنکہ غالی نباشد در آن ونہ جافی بلکہ

عَنْهُ وَاِكْرَامَ السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالْبَيْهَقِيُّ

متوسط الحال باشد واکرام وتعظیم کردن بادشاہ عادل ست رواہ ابوداؤد وبیہقی

فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِی الدَّرْدَاءِ رض قَالَ سَمِعْتُ

فی شعب الایمان وازابی درداء رض مرویست گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ مُسْلِمٍ

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت نیست ہیچ مسلمانے کہ رد کند

يَرُدُّ عَنْ عِرْضِ اَخِيْهِ اِلَّا كَانَ عَلَى اللّٰهِ اَنْ يَّرُدَّ عَنْهُ نَارَ جَهَنَّمَ

از آبروے برادر خود مگر آنکہ ثابت گردد بر خدا کہ رد کند ازوے آتش دوزخ را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ تَلَا هٰذِهِ الْاٰيَةَ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ

روز قیامت پستر خواند این آیت را براے استشہاد وہست ثابت ولازم برما یاری دادن

الْمُؤْمِنِيْنَ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ جَابِرٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ

مومنان روایت کرد این حدیث را در شرح سنۃ وازجابر رض مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَخْذُلُ امْرَأً

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نیست ہیچ مردے مسلمان کہ مخذول گرداند یعنی

مُسْلِمًا فِيْ مَوْضِعٍ يُنْتَهَكُ فِيْهِ حُرْمَتُهٗ وَيُنْقَصُ فِيْهِ

یاری نہد مرد مسلمانرا در جائے کہ گرفتہ شود در انجا حرمت او وکم کردہ شود در انجا چیزے

مِنْ عِرْضِهٖ اِلَّا خَذَلَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ مَوْطِنٍ يُحِبُّ فِيْهِ

آبروے وی مگر آنکه مخذول گرداند اورا الله تعالیٰ در جایگاهے که دوست میدارد آن مرد یاری دادن

نُصْرَتَهٗ وَمَا مِنِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَنْصُرُ مُسْلِمًا فِيْ مَوْضِعٍ يُنْتَقَصُ

خدا را و نیست هیچ مردے مسلمان که یاری دهد مسلمانرا در جائیکه کم کرده میشود آبروے وے

مِنْ عِرْضِهٖ وَيُنْتَهَكُ فِيْهِ مِنْ حُرْمَتِهٖ اِلَّا نَصَرَهُ اللّٰهُ فِيْ مَوْطِنٍ

و هتک کرده میشود در وے از حرمت وے مگر آنکه یاری میدهد اورا خدا در جایگاهے که دوست

يُحِبُّ فِيْهِ نُصْرَتَهٗ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

میدارد آن بنده را آنجا یاری خدا را رواه ابوداود واز ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَحَدَكُمْ

مرویست که فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم بدرستیکه یکے از شما

مِرْاٰةُ اَخِيْهِ فَاِنْ رَاٰى بِهٖ اَذًى فَلْيُمِطْ عَنْهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آئینه برادر خود ست پس اگر بیند یکے از شما در برادر خود عیبے و مکروهے پس باید که دور کند اذی را از وے

وَضَعَّفَهٗ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَّهٗ وَلِاَبِيْ دَاوٗدَ اَلْمُؤْمِنُ مِرْاٰةُ الْمُؤْمِنِ

رواه ترمذی و این لفظ را ضعیف گفت و در روایتی مر او را و مر ابی داود است باین لفظ مسلمان آئینه

اَلْمُؤْمِنُ اَخُ الْمُؤْمِنِ يَكُفُّ عَنْهُ ضَيْعَتَهٗ وَيَحُوْطُهٗ

مسلمان دیگر یست و مسلمان برادر مسلمان ست باز میدارد از وے ضرر و هلاک را و حفظ میکند حق اورا

مِنْ وَّرَائِهٖ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از پس او یعنے غائبانه او واز معاذ بن انس رض مرویست که فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَمٰى مُؤْمِنًا مِّنْ مُّنَافِقٍ بَعَثَ

صلے الله علیه وسلم کسیکه حفظ کند و نگاه دارد مسلمانرا از شر منافق برانگیزد

اللّٰهُ مَلَكًا يَّحْمِيْ لَحْمَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنْ نَّارِ جَهَنَّمَ وَمَنْ

خدا تعالیٰ فرشته را که نگاهدارد جسد اورا روز قیامت از آتش دوزخ و هر که

رمى مسلما بشيء يريد به شينه حبسه الله على جسر جهنم

دشنام و بد مسلمانی را بچیزی که میخواهد بدان چیز عیب او را محبوس و موقوف دارد او را خدایتعالی بر پل دوزخ

حتى يخرج مما قال رواه ابو داود وعن انس رض

تا آنکه بیرون آید از آن چیزیکه گفته است رواه ابو داؤد واز انس رض

قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من قضى لاحد

مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم کسیکه برآرد مر یکی

من امتي حاجة يريد ان يسره بها فقد سرني ومن سرني

از امت مرا حاجتی وکاری در حالی که اراده کرد که شاد گرداند او را بقضای آن حاجت

فقد سر الله ومن سر الله ادخله الله الجنة وعنه

پس بتحقیق شاد گردانید مرا کسیکه گردانید مرا شاد پس بتحقیق راضی گردانید خدا را و هر که راضی گردانید خدا را

قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من اغاث

در آرد خدایتعالی او را در بهشت و هم از وی مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود کسیکه فریاد رسی

ملهوفا كتب الله له ثلثا وسبعين مغفرة واحدة فيها

کند اندوهگین را بنویسد خدایتعالی برای وی هفتاد و سه آمرزش یکی در آن اینست که در وی

صلاح امره كله وثنتان وسبعون له درجات يوم القيمة

صلاح کار اوست همه کار دنیا و آخرت و هفتاد و دو او راست زیاده درجات روز قیامت

وعن عبد الله رض قال قال رسول الله صلى الله عليه

واز عبد الله رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وسلم الخلق عيال الله فاحب الخلق الى الله من احسن

وسلم مخلوقات حکم عیال خدا دارند پس محبوب ترین خلق بسوی خدا کسیکه نیکوئی کند

الى عياله روى البيهقي الاحاديث الثلثة في شعب الايمان

بسوی عیال خدا روایت کرد بیهقی این هر سه حدیث را در شعب ایمان

وعن عائشة رض ان النبي صلى الله عليه وسلم

و از عائشه رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قال انزلوا الناس منازلهم رواه ابوداود وعن

فرمود فرود آرید مردم را در مراتب ایشان روایت کرد این حدیث را ابوداود

ابي هريرة رض قال ان رسول الله صلى الله عليه وسلم

و از ابی هریره رض است که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

وقف على ناس جلوس فقال الا اخبركم بخيركم

ایستاد بر مردم که نشسته بودند پس فرمود آیا خبر نکنم شما را نیکترین را از بدترین شما گفت

من شركم قال فسكتوا فقال ذلك ثلث مرات فقال

[illegible] پس سکوت کردند پس فرمود این کلام را سه بار پس گفت

رجل بلى يا رسول الله اخبرنا بخيرنا من شرنا فقال خيركم

مردی آری یا رسول خدا خبر ده ما را و بیان کن نیک ترین ما را از بدترین ما

من يرجى خيره ويؤمن شره وشركم من لا يرجى خيره

پس فرمود نیکترین شما کسیست که امید داشته باشند مردم نیکی او را و ایمن بوده باشند از بدی او و بدترین

ولا يؤمن شره رواه الترمذي والبيهقي في شعب الايمان

شما کسیست که امید نداشته باشند مردم نیکی او را و ایمن نبوده باشند از بدی او روایت کرد این حدیث را ترمذی و بیهقی در شعب ایمان

باب حق الجيران

باب در بیان حق همسایه

عن انس رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

از انس رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود

والله لا يدخل الجنة من لا يامن جاره بوائقه رواه مسلم

سوگند بخدا داخل نمیشود بهشت را کسیکه ایمن نباشد همسایه او از بدیهای او روایت کرد مسلم

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاللّٰهِ لَا یُؤْمِنُ وَاللّٰهِ لَا یُؤْمِنُ وَاللّٰهِ لَا یُؤْمِنُ

علیہ وسلم بخدا سوگند ایمان نیارد و کامل نشود ایمان شخصی فرمود این را سہ بار

قِیْلَ مَنْ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ الَّذِیْ لَا یَاْمَنُ جَارُهٗ بَوَائِقَهٗ

پرسیده شد کہ ایمان نیارد کرا میگوئی یا رسول اللہ فرمود آنکسے کہ ایمن نباشد ہمسایہ او بدیہای او را

مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ

متفق علیہ واز عبد اللہ بن عمر رض مرویست فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ خَیْرُ الْاَصْحَابِ عِنْدَ اللّٰهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بہترین اصحاب نزد خدا بہترین ایشانست

خَیْرُهُمْ لِصَاحِبِهٖ وَخَیْرُ الْجِیْرَانِ عِنْدَ اللّٰهِ خَیْرُهُمْ لِجَارِهٖ

مر صاحب خود را و بہترین ہمسایہ ہا نزد خدا بہترین ایشانست مر ہمسایہ خود را

رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَالدَّارِمِیُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض

روایت کرد این حدیث را ترمذی و دارمی واز عقبہ بن عامر رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَوَّلُ خَصْمَیْنِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نخستین دو خصم

یَوْمَ الْقِیٰمَةِ جَارَانِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

کہ بیکدیگر خصومت کنند دو ہمسایہ اند روایت کرد این حدیث را احمد واز ابن مسعود رض

قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

مرویست گفت گفت مردے مر آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم چگونہ حاصل شود مرا علم

کَیْفَ اَنْ اَعْلَمَ اِذَا اَحْسَنْتُ اَوْ اِذَا اَسَاْتُ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّى اللّٰهُ

بہ نیکو کاری خود و بدکاری خود پس فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَمِعْتَ جِيْرَانَكَ يَقُوْلُوْنَ قَدْ اَحْسَنْتَ

علیه وسلم چون شنیدی همسایهای خود را که میگویند بتحقیق نیک کردی پس تحقیق

فَقَدْ اَحْسَنْتَ وَاِذَا سَمِعْتَهُمْ يَقُوْلُوْنَ قَدْ اَسَأْتَ فَقَدْ اَسَأْتَ

نیک کردی و چون شنیدی تو آنها را که میگویند بتحقیق بد کردی پس بتحقیق بد کردی یعنی نیکی بدی آنها گواهی

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ اَبِيْ قُرَادٍ رض

داران همسایه معلوم گردد رواه ابن ماجه و روایت است از عبد الرحمن بن ابی قراد حجازی رض

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ يَوْمًا فَجَعَلَ اَصْحَابُهُ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم وضو کرد روزی پس شروع کردند اصحاب آنحضرت

يَتَمَسَّحُوْنَ بِوَضُوْئِهِ فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

که مسح کردند آب وضوی آنحضرت را پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

مَا يَحْمِلُكُمْ عَلٰى هٰذَا قَالُوْا حُبُّ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى

چه چیز بر داشت شما را برین کار گفتند بر داشت ما را برین کار محبت خدا و رسول خدا پس فرمود

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهُ اَنْ يُّحِبَّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ اَوْ يُحِبَّهُ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم کسیکه شاد میگرداند او را که دوست دارد خدا و رسول خدا را یا دوست دارد او را خدا

اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ فَلْيَصْدُقْ فِيْ حَدِيْثِهِ اِذَا حَدَّثَ وَلْيُؤَدِّ اَمَانَتَهُ

و رسول خدا پس باید که راست گوید سخن خود را چون گوید سخن را و باید که ادا کند امانت مردم چون نهاده شود

اِذَا ائْتُمِنَ وَلْيُحْسِنْ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَهُ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

امانت نزد وی و باید که نیک کند همسائگی کسیکه همسایه شده است او را و از ابن عباس رض

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ

مروی است گفت شنیدم آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میفرمود نیست

لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالَّذِيْ يَشْبَعُ وَجَارُهُ جَائِعٌ اِلٰى جَنْبِهِ

مسلمان کامل کسیکه سیر میخورد و همسایه او گرسنه است در پهلوی وی

رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رض

روایت کرد این هر دو حدیث را بیهقی در شعب ایمان واز ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ فُلَانَةَ تُذْكَرُ مِنْ كَثْرَةِ

مرویست گفت مردی ای رسول خدا بدرستیکه فلان زن ذکر کرده میشود از بسیارے نماز وے

صَلٰوتِهَا وَصِيَامِهَا وَصَدَقَتِهَا غَيْرَ اَنَّهَا تُؤْذِيْ جِيْرَانَهَا

دروزه وے وتصدق وی جز اینکه آن زن میرنجاند ہمسایہای خود را

بِلِسَانِهَا قَالَ هِيَ فِي النَّارِ قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ فُلَانَةَ تُذْكَرُ

بزبان خود فرمود آنحضرت که وی در آتش خواهد بود گفت آنمرد یا رسول اللہ بدرستی که فلان زن دیگر

قِلَّةُ صِيَامِهَا وَصَدَقَتِهَا وَصَلٰوتِهَا وَاِنَّهَا تَصَدَّقُ

ذکر کرده میشود از کمی روزه وتصدق وی ونماز وی وبدرستی که این زن تصدق میکند پارہا از پنیر که چیزے

بِالْاَثْوَارِ مِنَ الْاَقِطِ وَلَا تُؤْذِيْ بِلِسَانِهَا جِيْرَانَهَا قَالَ هِيَ

حقیرست ولیکن ایذا نمیکند بزبان خود همسایگان خود را گفت آنحضرت این زن

فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

در بهشت خواهد بود روایت کرد اینحدیث را احمد وبیهقی در شعب ایمان

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن مسعود رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنَّ اللّٰهَ قَسَمَ بَيْنَكُمْ اَخْلَاقَكُمْ كَمَا قَسَمَ بَيْنَكُمْ اَرْزَاقَكُمْ

بدرستیکه خدا تعالی قسمت کرد میان شما خلقها وسیرتهای شما را چنانکه قسمت کرد میان شما روزیهای شما

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُّحِبُّ وَمَنْ لَّا يُحِبُّ

بدرستیکه خدا تعالی میدهد دنیا را کسیکه دوست دارد خدا او را یعنی مومن را وکسیکه دوست

وَلَا يُعْطِي الدِّيْنَ اِلَّا مَنْ اَحَبَّ فَمَنْ اَعْطَاهُ اللّٰهُ الدِّيْنَ

ندارد یعنی کافر را ونمیدهد دین را مگر کسیرا که دوست میدارد او را یعنی مومن را پس کسیکه بدهد او را دین را

فَقَدْ اَحَبَّهٗ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَا يُسْلِمُ عَبْدٌ حَتّٰى يُسْلِمَ

پس تحقیق دوست داشته است او را و سوگند بخدا مسلمان نشود بنده تا آنکه مسلم گردد

قَلْبُهٗ وَلِسَانُهٗ وَلَا يُؤْمِنُ حَتّٰى يَاْمَنَ جَارُهٗ بَوَائِقَهٗ

دل بنده و زبان او و ایمان کامل نیاورده باشد تا آنکه ایمن گردد همسایه او بدیهای او را

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

روایت کرد این حدیث را احمد و بیهقی در شعب ایمان

عَائِشَةَ وَابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ قَالَ مَا زَالَ جِبْرِيْلُ يُوْصِيْنِيْ

روایت میکنند عایشه رض و ابن عمر رض از آنحضرت که فرمود آنحضرت همیشه جبرئیل اندرز میکرد مرا

بِالْجَارِ حَتّٰى ظَنَنْتُ اَنَّهٗ سَيُوَرِّثُهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

بنگاه داشتن حق همسایها تا آنکه گمان کردم که حکم کند بوارث شدن یکی از همسایه بدیگرے متفق علیه

بَابُ الْيَتِيْمِ وَتَرْبِيَةِ الْاَوْلَادِ

باب در بیان یتیم و تربیت اولاد

وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ

و نه نزدیک گردید مال یتیم را مگر بآنکه آن نیکوست تا برسد قوت خود را

اَشُدَّهٗ اِنَّ الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا اِنَّمَا

بدرستیکه آنانکه میخورند مالهای یتیمان را بستم جز این نیست

يَاْكُلُوْنَ فِيْ بُطُوْنِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيْرًا فَاَمَّا الْيَتِيْمَ

که میخورند در شکمهاے خویش آتش و زود در آیند در آتش دوزخ لیس لیکن یتیم را

فَلَا تَقْهَرْ وَاَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ

قهر مکن و لیکن سوال کننده را پس بانگ مزن و لیکن نعمت پروردگار خویش

فَحَدِّثْ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

سخن گو از سهل بن سعد رض مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيْمِ لَهُ وَلِغَيْرِهِ فِي
صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ من و متکفل امر یتیم خواہ آن یتیم از اقربای او باشد یا از غیر او در بہشت
الْجَنَّةِ هٰكَذَا وَاَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطٰى وَفَرَّجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا
اینچنین باشد و اشارہ کرد بمقارنت انگشت سبابہ و انگشت میانہ و کشادگی کرد میان این ہر دو
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ
اندکی رواہ بخاری
و از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِيْنَ بَيْتٌ
صلے اللہ علیہ وسلم بہترین خانہا در مسلمانان خانہ
فِيْهِ يَتِيْمٌ يُحْسَنُ اِلَيْهِ وَشَرُّ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِيْنَ بَيْتٌ
ایست کہ در وی یتیمی ہست کہ نیکی کردہ میشود بسوی وے و بدترین خانہا در مسلمانان خانہ ایست
فِيْهِ يَتِيْمٌ يُسَاءُ اِلَيْهِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ
کہ در وی یتیمی ہست کہ بدی کردہ میشود بسوی وی رواہ ابن ماجہ
اَبِي اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
و از ابی امامہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم
مَنْ مَسَحَ رَاْسَ يَتِيْمٍ لَمْ يَمْسَحْهُ اِلَّا لِلّٰهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ
کسیکہ بگذارد دست را بر سر یتیم در حالیکہ نمیگذارد بر وے دست را مگر برای رضای خدا باشد مر آنکس را
يَمُرُّ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ وَمَنْ اَحْسَنَ اِلٰى يَتِيْمَةٍ
بمقابلہ ہر موی کہ میگذرد بران دست وی نیکیہا و کسیکہ نیکی کند بسوی دختری یتیم یا پسرے یتیم کہ نزد
اَوْ يَتِيْمٍ عِنْدَهُ كُنْتُ اَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ
او ہست باشم من و او مقاران در بہشت ہمچو این دو انگشت و پیوست
بَيْنَ اِصْبَعَيْهِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
آنحضرت برای تحقیق مقارنت دو انگشت مبارک خود رواہ احمد و ترمذی

ابنِ عباسٍ رض قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

و از ابن عباس رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ اٰوٰی یتیمًا الیٰ طعامِہٖ وشرابِہٖ اوجب اللہ لہٗ

کسیکہ جای دہد یتیمی را بسوی خوراک خود و آب خود واجب گرداند خدا تعالیٰ مر او را

الجنّۃ البتّۃ الّا ان یعمل ذنبًا لا یغفر ومن عال ثلٰث

بہشت قطعا و بخشد ہمہ گناہا مگر گناہی را کہ آمرزیدہ نشود و آن کفر ست و کسیکہ عیال دارد

بناتٍ او مثلہنّ من الاخوات فادّبہنّ ورحمہنّ

و غمخواری کند سہ دختر را یا مانند شان از خواہران پس ادب آموزد ایشان را و مہربانی کند ایشان را تا آنکہ بی نیاز

حتّٰی یغنیہنّ اللہ اوجب اللہ لہ الجنّۃ فقال رجلٌ یا رسو

گرداند اللہ تعالیٰ ایشان را واجب گرداند خدا مر آنکس را بہشت پس گفت مردی یا رسول اللہ یا دو دختر باشد

اللہ اوِ اثنتین قال اوِ اثنتین حتّٰی لو قالوا او واحدۃً

فرمود یا دو باشند تا آنکہ اگر التماس میکردند این ثواب را بر تربیت یک دختر البتہ قبول می فرمود و کسیکہ ببرد خدا

لقال واحدۃ ومن اذہب اللہ کریمتیہ وجبت لہ

ہر دو کریمہ او را واجب گردد مر او را

الجنّۃ قیل یا رسول اللہ وما کریمتاہ قال عیناہ رواہ

بہشت گفتہ شد یا رسول خدا چیست دو کریمہ وے فرمود دو چشم او روایت کرد

فی شرح السنّۃ وعن ابی ہریرۃ رض انّ رجلًا شکا

این حدیث را در شرح سنہ و از ابی ہریرہ رض مرویست کہ مردے شکایت

الی النّبیّ صلّی اللہ علیہ وسلّم قسوۃ قلبہ قال امسح رأس

کرد بسوی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم سختی دل را فرمود آنحضرت بگذار دست را بر سر

الیتیم واطعم المسکین رواہ احمد وعن ابی ہریرۃ

یتیم از روے شفقت و بخوران طعام مسکین را رواہ احمد و از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَلسَّاعِیْ عَلَی
مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سعی کنندہ در تحصیل

اَلْاَرْمَلَۃِ وَالْمِسْکِیْنِ کَالسَّاعِیْ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ وَاَحْسِبُہٗ
مؤنت زن بی شوہر وسعی کنندہ در مؤنت مسکین مانند سعی کنندہ و انفاق کنندہ در راہ خداست

قَالَ کَالْقَائِمِ لَا یَفْتُرُ وَکَالصَّائِمِ لَا یُفْطِرُ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ
گفت راوی گمان میبرم آنحضرت را کہ گفت مانند عابد شب است کہ سستی نمیکند و مانند روزہ دار است کہ افطار نکند

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ
و از انس رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ عَالَ جَارِیَتَیْنِ حَتّٰی تَبْلُغَا جَاءَ یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ اَنَا وَھُوَ
فرمود کسیکہ غمخواری کند دو دختر را و نفقہ رساند ایشانرا تا آنکہ برسند بحد بلوغ می آید روز قیامت

ھٰکَذَا وَضَمَّ اَصَابِعَہٗ رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَۃَ رض
آن کس در حالیکہ من و وے باہم باشیم ہمچنین و فراہم آورد انگشتان خود را برائے بیان رواہ مسلم و از عائشہ رض

قَالَتْ جَاءَتْنِیْ اِمْرَاَۃٌ وَّمَعَھَا اِبْنَتَانِ لَھَا تَسْاَلُنِیْ فَلَمْ
مرویست آمد زنی کہ با آن زن دو دختر بود مرا او را سوال میکرد از من آن زن پس نیافت آن زن

تَجِدْ عِنْدِیْ غَیْرَ تَمْرَۃٍ وَّاحِدَۃٍ فَاَعْطَیْتُھَا اِیَّاھَا فَقَسَمَتْھَا
نزد من جز یک خرما پس دادم آنرا ایک خرما پس قسمت کرد آن خرما

بَیْنَ اِبْنَتَیْھَا وَلَمْ تَاْکُلْ مِنْھَا ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ فَدَخَلَ
میان دو دختر و خود نخورد از آن پس برخاست آن زن و رفت پس در آمد

النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَحَدَّثْتُہٗ فَقَالَ مَنِ ابْتُلِیَ
آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتم این فعل زن را پس فرمود کسیکہ

مِنْ ھٰذِہِ الْبَنَاتِ بِشَیْءٍ فَاَحْسَنَ اِلَیْھِنَّ کُنَّ لَہٗ سِتْرًا
آزمایش کردہ شود از جنس این دختران بچیزے پس نیکی کند بسوے ایشان باشند این دختران مر او را

مِنَ النَّارِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ رض

پرده از آتش متفق علیه واز سراقه بن مالک رض مرویست

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلَا اَدُلُّكُمْ عَلَى اَفْضَلِ

که آنحضرت صلے الله علیه وسلم فرمود آیا دلالت نکنم شمارا برفاضلترین

الصَّدَقَةِ ابْنَتُكَ مَرْدُوْدَةً اِلَيْكَ لَيْسَ لَهَا كَاسِبٌ

صدقات صدقه کردن نشست بر دختر تو که باز گردانیده شده است بسوئے تو وحال آنکه نیست

غَيْرُكَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض

مراین دختر را کسب کننده ونفقه دهنده جز تو رواه ابن ماجه واز جابر بن سمره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاَنْ يُّؤَدِّبَ

مرویست که آنحضرت صلے الله علیه وسلم فرمود هر آئینه ادب کردن

الرَّجُلُ وَلَدَهٗ خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ اَنْ يَّتَصَدَّقَ بِصَاعٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مرد فرزند خود را بهترست او را از تصدق کردن پیمانه از غله رواه ترمذی

باب الحب في الله

باب دربیان دوستی برائے خدا

له وَلَا تَرْكَنُوْا اِلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ

ومیل نکنید بسوئے آنانکه ستم کردند پس بشاید مس کند شمارا آتش ونیست مر شمارا جز خدائے

مِّنْ دُوْنِ اللهِ مِنْ اَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ مه يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ

هیچ دوستی پس یاری کرده نشوند اے آنانکه گرویده اید

اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّيْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ تُلْقُوْنَ اِلَيْهِمْ

دشمن مرا ودشمن خویش را دوستان القا میکنید بسوئی ایشان اخبار حبیب مرا

بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوْا بِمَا جَاءَكُمْ مِّنَ الْحَقِّ سه يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

دوستی وحال آنست که وی کافر شده اند بآنچیزیکه آمده است بشما از سخن راست اے آنانکه گرویده اید

له جزو ۱۲ رکوع ۱۰
مه جزو ۲۸ رکوع ۱
سه جزو ۲۸ رکوع ۸

لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوْا مِنَ الْاٰخِرَةِ

دوستی مکنید گروهی را که خشم گرفت خدا بر ایشان بدرستی نومید شدند از جهان دیگر چنانچه نومید شدند

كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحٰبِ الْقُبُوْرِ لَا تَجِدُ قَوْمًا

ناگرویدگان از اهل گورها نیابی گروهی را که بگروند بخدا در روز پسین

يُّؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَآدُّوْنَ مَنْ حَآدَّ اللّٰهَ وَ

دوست دارند آنرا که خلاف کند خدایرا و رسول اورا اگرچه باشند

رَسُوْلَهٗ وَلَوْ كَانُوْٓا اٰبَآءَهُمْ اَوْ اَبْنَآءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ

پدران شان یا پسران شان یا برادران شان

اَوْ عَشِيْرَتَهُمْ اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الْاِيْمَانَ

یا خویشان شان آنگروه نوشته است در دلهای شان گرویدن را

وَاَيَّدَهُمْ بِرُوْحٍ مِّنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

و قوت داده ایشانرا برحمت از خود و درآرد ایشانرا ببوستانها که میرود

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ

از زیر آن جویها جاوید باشند در آن خوشنود شود خدای از ایشان و خوشنود

وَرَضُوْا عَنْهُ اُولٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِ اَلَآ اِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ

شوند از وی آن گروه لشکر خدا اند بدانید بدرستیکه لشکر خدا ایشانند

الْمُفْلِحُوْنَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰٓى

رستگارانرا ای آنانکه گرویده اید فرا نگیرید جهودان و ترسایانرا

اَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَّمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاِنَّهٗ

دوستان برخی از ایشان دوستان برخی اند و هرکه دوستی کند بدایشان از شما بدرستیکه

مِنْهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ

او از ایشان است بدرستی خدای ننماید راه گروه ستمگارانرا جز این نیست دوست شما خدا

وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ
وفرستادهٔ او وآنانکه گرویدند آنانکه بپا ے میدارند نماز و بدهند
الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ
زکوٰة را و ایشان رکوع آرندگانند و هر که دوست دارد خدا را و فرستادهٔ او را و آنانکه
آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
گرویدند پس بدرستی گروه خدا ے ایشانند غالبان ای آنانکه گرویده اید فرا نگیرید
لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ
آنانرا که فرا گرفته اند کیش شمارا افسوس و بازی از آنانکه داده شدند
الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا
کتاب از پیش از شما و هم ناگرویدگانرا دوستان و بترسید
اللّٰهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ
از خدای اگر هستید گرویدگان نگیرند گرویدگان ناگرویدگانرا دوستان
مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ
جز گرویدگان و هر که بکند این پس نیست از خدا
فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقٰىةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ
در چیزے مگر آنکه بترسید از ایشان ترسیدنے و میترساند شمارا خداے از نفس خود
وَإِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ عَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ
و بسوی خدا ست بازگشت از عائشهٔ صدیقه رض مرویست که گفت آنحضرت
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ
صلے اللّٰه علیه وسلم ارواح پیش از تعلق با بدان مثل لشکرها بودند یکجا پس
مِنْهَا ائْتَلَفَ وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ
آنها که شناسا بودند از آنها بعلاقهٔ مناسبت الفت گرفتند و آنها که بیگانه گشتند از آنها مختلف شدند روایت کرد اینحدیث را بخاری و روایت کرد مسلم

عن ابی هریرة وعن ابی هریرة رض قال قال رسول الله
از ابی هریره رض واز ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت
صلی الله علیه وسلم ان الله اذا احب عبدا دعا جبرئیل
صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه خدا تعالی چون دوست میدارد بنده را میخواند جبرئیل را
فقال انی احب فلانا فاحبه قال فیحبه جبرئیل ثم ینادی
پس میگوید حضرت رب العزت من دوست میدارم فلان بنده را پس دوست بدار تو او را گفت
فی السماء فیقول ان الله یحب فلانا فاحبوه فیحبه اهل
پس دوست میدارد او را جبرئیل پستر ندا میکند جبرئیل پس میگوید بفرشتگان که خدا دوست میدارد
السماء ثم یوضع له القبول فی الارض واذا ابغض عبدا
فلان بنده را پس دوست دارید شما نیز پس دوست میدارند او را اهل آسمان پستر نهاده میشود مر آن بنده را
دعا جبرئیل فیقول انی ابغض فلانا فابغضه قال
قبول در زمین و چون دشمن میدارد خدا بنده را میخواند جبرئیل را پس میگوید بتحقیق من دشمن گرفته ام
فیبغضه جبرئیل ثم ینادی فی اهل السماء ان الله یبغض
فلان بنده را پس دشمن دار تو او را گفت آنحضرت پس دشمن میدارد او را جبرئیل پستر ندا میکند جبرئیل
فلانا فابغضوه قال فیبغضونه ثم یوضع له البغضاء فی
در اهل آسمان که خدا دشمن میدارد فلان بنده را پس دشمن دارید شما او را فرمود پس دشمن میدارند آسمانیان او را
الارض رواه مسلم وعنه قال قال رسول الله
او را پستر نهاده میشود مر آن بنده را دشمنی در دلهای زمینیان رواه مسلم و هم از ابی هریره رض مرویست
صلی الله علیه وسلم ان الله یقول یوم القیمة این
که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه خدا تعالی میگوید روز قیامت کجا اند دوست
المتحابون بجلالی الیوم اظلهم فی ظلی یوم لا ظل
دارندگان یکدیگر بسبب بندگی من امروز جای دهم ایشان را در سایه خود در روزیکه نیست سایه

الا ظلی رواہ مسلم وعنہ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم

مگر سایہ من رواہ مسلم وہم از ابی ہریرہ رض مرویست از آنحضرت

ان رجلا زار اخا لہ فی قریۃ اخری فارصد اللہ لہ علی

صلے اللہ علیہ وسلم کہ مردی بقصد زیارت کرد برادری را کہ مر او را بود در دیہ دیگر پس بنشاند خدا تعالے

مدرجتہ ملکا قال این ترید قال ارید اخا لی فی ہذہ

بر آن راہی کہ میگذشت او فرشتہ پرسید او از آن مرد کجا میخواہی کہ بروی گفت آنمرد میخواہم کہ ملاقات کنم

القریۃ قال ہل لک علیہ من نعمۃ تربہا قال لا غیر

برادر را کہ مرا ہست درین دیہ گفت فرشتہ کہ آیا ہست مر ترا بروی حقے از نعمت کہ بآن شکر و استیفا کنی

انی احببتہ فی اللہ قال فانی رسول اللہ الیک بان اللہ

آنرا گفت آنمرد نیست مراد اعیہ بزیارت مگر محبت داشتن من او را بوجہ اللہ گفت آن فرشتہ بدرستیکہ من

قد احبک کما احببتہ فیہ رواہ مسلم وعن

فرستادہ خدا بسوی تو ام تا خبر دہم کہ خدا تعالی دوست داشت ترا چنانکہ دوست داشتی تو او را برای خدا رواہ مسلم

ابن مسعود رض قال جاء رجل الی النبی صلی اللہ علیہ

وا از ابن مسعود رض مرویست کہ آمد مردے بسوی آنحضرت صلے اللہ علیہ

وسلم فقال یا رسول اللہ کیف تقول فی رجل احب

وسلم پس گفت یا رسول اللہ چگونہ حکم میکنی در مردے کہ دوست داشتہ است گروہی را و در نیافتہ است

قوما ولم یلحق بہم فقال المرء مع من احب متفق علیہ

ایشانرا پس فرمود آنحضرت مرد با کسی ست کہ دوست داشتہ است متفق علیہ

وعن انس رض ان رجلا قال یا رسول اللہ متی الساعۃ

و روایت ست از انس کہ مردی گفت یا رسول اللہ کے قیامت فرمود آنحضرت

قال ویلک وما اعددت لہا قال ما اعددت لہا

وائے بر تو چہ آمادہ کردہ از عمل برائے قیامت گفت آنمرد آمادہ نکردہ ام

إِلَّا أَنِّي أُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ قَالَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ

مگر اینکه من خدا و رسول خدا را دوست میدارم فرمود آنحضرت که تو با کسے خواهی بود که دوست

قَالَ أَنَسٌ رض فَمَا رَأَيْتُ الْمُسْلِمِينَ فَرِحُوا بِشَيْءٍ بَعْدَ

داری گفت انس رض پس ندیدم مسلمانان را که خوشحال شده باشند به هیچ چیزے بعد از اسلام

الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوسَىٰ رض

همچو خوشحال شدن ایشان باین کلمه متفق علیه و از ابی موسی رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْجَلِيسِ

مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم حال همنشین

الصَّالِحِ وَالسُّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ فَحَامِلُ

نیک و بد مثل حال بردارنده مشک ست و دم کننده کیر پس بردارنده مشک

الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا

یا آنکه بدهد ترا ازان مشک بے عوض و یا آنکه میخرے مشک را ازان و یا آنکه مییابی ازان

أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ

مشک بوے و دم کننده کیر یا آنکه بسوزد جامهای ترا یا آنکه مییابی

ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا خَبِيثَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ازان بوے بد را متفق علیه

وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از عمر رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ لَأُنَاسًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ

بدرستی که از بندگان خدا آدمیانند که نیستند ایشان پیغامبران و نه شهیدان رشک میبرند

الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَكَانِهِمْ مِنَ اللّٰهِ قَالُوا يَا رَسُولَ

ایشان را پیغامبران و شهیدان روز قیامت بسبب مرتبه ایشان از خدا تعالی گفتند یا رسول الله

اللّٰہِ تُخْبِرُنَا مَنْ ھُمْ قَالَ ھُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوْا بِرُوْحِ اللّٰہِ عَلٰی غَیْرِ

خبر کن مارا کہ کیستند ایشان فرمود ایشان قومی اند کہ دوست داشتند یکدیگر را بر غیر قرابت ہا کہ

اَرْحَامٍ بَیْنَھُمْ وَلَا اَمْوَالٍ یَتَعَاطَوْنَھَا فَوَاللّٰہِ اِنَّ وُجُوْھَھُمْ

میان ایشان باشد و نہ مالہا کہ داد و ستد میکنند آنرا پس سوگند بخدا کہ رویہای شان ہر آئینہ

لَنُوْرٌ وَّاِنَّھُمْ لَعَلٰی نُوْرٍ لَا یَخَافُوْنَ اِذَا خَافَ النَّاسُ وَلَا

نور اند و بدرستی کہ ایشان بر نور باشند نمی ترسند وقتیکہ بترسند مردم و اندوہگین

یَحْزَنُوْنَ اِذَا حَزِنَ النَّاسُ وَقَرَأَ ھٰذِہِ الْاٰیَۃَ اَلَا اِنَّ اَوْلِیَآءَ

نمی شوند وقتی کہ اندوہگین شوند مردم و بخواند آنحضرت برای استشہاد این آیت را آگاہ باشید

اللّٰہِ لَا خَوْفٌ عَلَیْھِمْ وَلَا ھُمْ یَحْزَنُوْنَ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

بدرستیکہ دوستان خدا اند نہ خوف ست بر ایشان و نہ ایشان اندوہگین شوند رواہ ابوداؤد

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

و از ابن عباس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لِاَبِیْ ذَرٍّ یَا اَبَا ذَرٍّ اَیُّ عُرَی الْاِیْمَانِ اَوْثَقُ قَالَ اللّٰہُ وَرَسُوْلُہٗ

مر ابوذر را رض ای ابوذر کدام یکے از عروہای ایمان محکم تر ست گفت ابوذر خدا و رسول خدا

اَعْلَمُ قَالَ الْمُوَالَاۃُ فِی اللّٰہِ وَالْحُبُّ فِی اللّٰہِ وَالْبُغْضُ فِی اللّٰہِ

دانا تر ست فرمود آنحضرت دوستی کردن با ہم از جہت خدا و دوست داشتن کسے را از جہت خدا

رَوَاہُ الْبَیْھَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ

و دشمن داشتن از جہت خدا روایت کرد آنرا بیہقی در شعب ایمان و از مقدام بن

مَعْدِ یْکَرِبَ رض عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا

معدیکرب رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود چون دوست دارد مرد مسلمانے را کہ برادر

اَحَبَّ الرَّجُلُ اَخَاہُ فَلْیُخْبِرْہُ اَنَّہٗ یُحِبُّہٗ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِیُّ

دینی او ست پس باید کہ خبر کند آنمرد آن مسلمانرا کہ وی دوست میدارد او را زیرا کہ این باعث استمالت قلب ست رواہ ابوداؤد و ترمذی

وعن ابی سعید رض انه سمع النبی صلی الله علیه وسلم یقول

واز ابی سعید رضی الله عنه مرویست که وی شنید آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میگفت

لا تصاحب الا مؤمنا ولا یاکل طعامك الا تقی رواه الترمذی

یاری مکن و صحبت مدار مگر مسلمانی را و باید که نخورد طعام ترا مگر مردی پرهیزگار یعنی طعام ترا باید که از وجه حلال باشد

وابوداود والدارمی وعن ابی هریرة قال قال رسول الله

تا متقیان تو بخورند روایت کرد ترمذی و ابوداود و دارمی واز ابی هریره رضی الله عنه مرویست گفت فرمود آنحضرت

صلی الله علیه وسلم المرء علی دین خلیله فلینظر احدکم

صلی الله علیه وسلم که مرد بر دین دوست خود است پس باید که نظر و اندیشه کند یکی از شما

من یخالل رواه احمد والترمذی وابوداود والبیهقی فی

که کرا دوست میدارد روایت کرد احمد و ترمذی و ابوداود و بیهقی در

شعب الایمان وعن ابی ذر رض قال خرج علینا رسول الله

شعب ایمان واز ابوذر رضی الله عنه مرویست که بیرون آمد بر ما پیغمبر خدا

صلی الله علیه وسلم قال اتدرون ای الاعمال احب الی الله

صلی الله علیه وسلم فرمود آیا در مییابید که کدام عمل از اعمال محبوب ترست نزد خدای

تعالی قال قائل الصلوة والزکوة وقال قائل الجهاد قال النبی صلی

تعالی گفت گوینده نماز محبوب ترست و زکوة محبوب ترین اعمال ست و گفت گوینده دیگر جهاد محبوب ترست فرمود آنحضرت

الله علیه وسلم ان احب الاعمال الی الله تعالی الحب فی الله والبغض

صلی الله علیه وسلم بدرستیکه محبوب ترین اعمال بسوی خدای تعالی دوستی از جهت خداست و دشمنی از جهت

فی الله رواه احمد وعن ابی امامة رض قال قال رسول الله

خداست رواه احمد واز ابی امامه رضی الله عنه مرویست گفت فرمود آنحضرت

صلی الله علیه وسلم ما احب عبد عبدا لله

صلی الله علیه وسلم دوست نداشت هیچ بنده بنده دیگر را از برای خدا

إِلَّا أَكْرَمَ رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَسْمَاءَ

مگر بزرگ داشت باین دوست داشتن خدائے بزرگ را رواه احمد واز اسمار

بِنْتِ يَزِيدَ رض أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بنت یزید رض روایت ست که وی شنید آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

يَقُولُ أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخِيَارِكُمْ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ

که میگفت آیا اعلام نکنم شما را ببهترین شما گفتند صحابه اعلام کن ما را یا رسول الله فرمود

خِيَارُكُمُ الَّذِينَ إِذَا رُؤُوا ذُكِرَ اللّٰهُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

آنحضرت کہ بہترین شما کسانے اند کہ چون دیدہ شوند یاد کردہ شود خدا رواہ ابن ماجہ

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ أَنَّ عَبْدَيْنِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ

علیہ وسلم اگر باشد اینکہ دو بندہ کہ دوست داشتہ باشند یکدیگر را از جہت خدا تعالی

وَاحِدٌ فِي الْمَشْرِقِ وَآخَرُ فِي الْمَغْرِبِ لَجَمَعَ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا

یکے در مشرق و دیگرے در مغرب ہر آئینہ جمع کند خدا تعالی میان ہر دو بندہ

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَقُولُ هٰذَا الَّذِي كُنْتَ تُحِبُّهُ فِيَّ وَعَنْ

روز قیامت میگوید خدا تعالی این بندہ آن کسی ست کہ بودی تو دوست میداشتی او را در جہت من

أَبِي رَزِينٍ رض أَنَّهُ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابی رزین رض مرویست بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مِلَاكِ هٰذَا الْأَمْرِ الَّذِي تُصِيبُ بِهِ ۱۰

وسلم گفت مر ویرا آیا راہ نمایم ترا بر چیزے کہ قائم در برپا میشود بآن کار

خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ أَهْلِ الذِّكْرِ

دین آن چیزیکہ برسیہ تو بسبب آن نیکی دنیا و دین را ایں از ان بیان کہ در بر تو باد نشستن بمجلسہای اہل ذکر

وَإِذَا خَلَوْتَ فَحَرِّكْ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللّٰهِ
و چون تنها نشینی پس بجنبان زبان خود را چندانکه توانی بذکر خدا و دوست دار هر کرا دوست داری
وَأَحِبَّ فِي اللّٰهِ وَأَبْغِضْ فِي اللّٰهِ يَا أَبَا رَزِينٍ هَلْ شَعَرْتَ
برای خدا و دشمن دار هر کرا که دشمن داری برای خدا ای ابا رزین آیا میدانی که مرد چون
أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ
بیرون آید از خانهٔ خود بقصد زیارت برادر مسلمان در پی می‌روند او را هفتاد هزار
أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ رَبَّنَا
فرشته همه آن فرشتگان دعا برحمت میفرستند و میگویند ای پروردگار ما بدرستی
إِنَّهُ وَصَلَ فِيكَ فَصِلْهُ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمِلَ
این شخص پیوند کرد از برای تو پس پیوند بکن او را برحمت و مغفرت پس اگر میتوانی
جَسَدَكَ فِي ذٰلِكَ فَافْعَلْ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض
کر بکار داری تن خود را در زیارت برادر مسلمان پس بکن آنرا وازابی هریره رضی مرویست
قَالَ كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ
گفت ابو هریره که بودم با آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس گفت
رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَعُمُدًا
آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه در بهشت ستونهاست
مِنْ يَاقُوتٍ عَلَيْهَا غُرَفٌ مِنْ زَبَرْجَدٍ لَهَا أَبْوَابٌ
از یاقوت بران ستونها غرفهاست از زبرجد مر آن غرفها را درهاست
مُفَتَّحَةٌ تُضِيءُ كَمَا يُضِيءُ الْكَوْكَبُ الدُّرِّيُّ فَقَالُوا
کشاده داشته شده میدرخشد آن غرفه چنانکه میدرخشد ستارهٔ روشن پس گفتند صحابه
يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ يَسْكُنُهَا قَالَ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللّٰهِ وَالْمُتَجَالِسُونَ
یا رسول الله که میباشد دران غرفها فرمود میباشند دران دوست دارندگان یکدیگر را برای خدا و هم نشینندگان

فِي اللّٰهِ وَالْمُتَلَاقُوْنَ فِي اللّٰهِ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيْثَ الثَّلٰثَةَ

برای خدا و ملاقات کنندگان برای خدا روایت کرد این هر سه حدیث را بیهقی

فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

در شعب ایمان

بَابُ مَا يُنْهٰى عَنْهُ مِنَ التَّهَاجُرِ وَالتَّقَاطُعِ وَاتِّبَاعِ الْعَوْرَاتِ

باب آنچه منع کرده شده است از هجران و قطع رحمی و پیروی عیوب

وَاِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اقْتَتَلُوْا فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا فَاِنْ بَغَتْ

و اگر دو گروه از گرویدگان کارزار کنند پس صلح کنید میان شان پس اگر ستم کند

اِحْدٰهُمَا عَلَى الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّتِيْ تَبْغِيْ حَتّٰى تَفِيْٓءَ

یکی از ایشان بر دیگرے پس جنگ کنید آنرا که ستم میکند تا باز گردد بسوے فرمان خدا

اِلٰٓى اَمْرِ اللّٰهِ فَاِنْ فَآءَتْ فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُوْا

پس اگر باز گردد پس صلح کنید میان شان براستی و داد کنید

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ اِخْوَةٌ فَاَصْلِحُوْا

براستی خدای دوست میدارد داد کنندگان را جز این نیست که گرویدگان برادرند پس صلح

بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ وَقُلْ لِّعِبَادِيْ

کنید میان برادران خویش و بترسید از خدا شاید شما بخشیده شوید و بگو مر بندگان مرا

يَقُوْلُوا الَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ اِنَّ الشَّيْطٰنَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْ اِنَّ الشَّيْطٰنَ

گویند آن که نیکوست بدرستی دیو دشمنی مے اندازد میان شان بدرستیکه

كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِيْنًا عَنْ اَبِيْ اَيُّوْبَ الْاَنْصَارِيِّ

شیطان هست مر آدمی را دشمنی پیدا از ابو ایوب انصاری رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ لِلرَّجُلِ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم که حلال نیست مرد را

اَنْ يَهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثِ لَيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هٰذَا وَيُعْرِضُ هٰذَا

برای مسلمان را زیاده از سه روز صورت هجر اینکه جمع شوند یکدیگر

وَخَيْرُهُمَا الَّذِيْ يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس روی بگرداند این بجانبی و روی گرداند این بجانب دیگر و بهترین شان کسی ست که پیشتر گوید سلام اورا متفق علیہ

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی ہریرہ رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

يُعْرَضُ اَعْمَالُ النَّاسِ فِيْ كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ

عرض کرده میشود عملهای مردم بر خدا در هر هفته دو بار روز دوشنبه

وَيَوْمَ الْخَمِيْسِ فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ اِلَّا عَبْدًا بَيْنَهُ

و روز پنجشنبه پس آمرزیده شود مر هر بنده مسلمان را مگر بنده که میان او و میان برادر وی

وَبَيْنَ اَخِيْهِ شَحْنَاءُ فَيُقَالُ اتْرُكُوْا هٰذَيْنِ حَتّٰى يَفِيْئَا

دشمنی ست پس گفته میشود که بگذارید ایشان را تا آنکه رجوع کنند از دشمنی

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رضـ قَالَتْ قَالَ

رواه مسلم و از اسما بنت یزید مرویست گفت که فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ الْكَذِبُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که حلال نیست دروغ گفتن

اِلَّا فِيْ ثَلٰثٍ كَذِبُ الرَّجُلِ امْرَاَتَهٗ لِيُرْضِيَهَا وَالْكَذِبُ فِي

مگر در سه جا یکی دروغ گفتن مرد زن خود را تا راضی گرداند او را دوم دروغ گفتن در جنگ

الْحَرْبِ وَالْكَذِبُ لِيُصْلِحَ بَيْنَ النَّاسِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

سوم دروغ برای آنکه صلح افگند میان مردم رواه احمد والترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی ہریرہ رضـ مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ لَا یَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ یَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ

فرمود حلال نیست مر مسلمان را کہ ترک دہد برادر خود را بالای سہ روز پس کسیکہ ہجران کند

فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ

بالائے سہ روز پس بمیرد در آید در آتش دوزخ رواه احمد وابوداؤد

وَعَنْ اَبِیْ خِرَاشٍ نِ الْمُسْلِمِیِّ رضؓ اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز ابی خراش سلمی رضؓ مرویست کہ وے شنید آنحضرت را

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ مَنْ هَجَرَ اَخَاهُ سَنَةً فَهُوَ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت کسیکہ ہجران کند برادر خود را یکسال پس این

کَسَفْكِ دَمِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رضؓ

ہجران گویا خون او ریختن ہست رواه ابوداؤد واز ابی ہریره رضؓ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا یَحِلُّ لِمُؤْمِنٍ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت حلال نیست مومن را

اَنْ یَّهْجُرَ مُؤْمِنًا فَوْقَ ثَلٰثٍ فَاِنْ مَرَّتْ بِهٖ ثَلٰثٌ فَلْیَلْقَهٗ فَلْیُسَلِّمْ

کہ ہجران کند مومن را بالای سہ روز پس اگر بگذرد بر مومن سہ روز پس باید کہ پیش آید او را پس باید کہ سلام کند

عَلَیْهِ فَاِنْ رَدَّ عَلَیْهِ السَّلَامَ فَقَدِ اشْتَرَكَا فِی الْاَجْرِ وَاِنْ لَّمْ یَرُدَّ

بر وے پس اگر رد کرد سلام را و جواب داد او را پس بتحقیق شریک شدند ہردو در اجر و صلت

عَلَیْهِ فَقَدْ بَاۤءَ بِالْاِثْمِ وَخَرَجَ الْمُسْلِمُ مِنَ الْهِجْرَةِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

و اگر رد نکرد سلام را و جواب نداد پس بتحقیق رجوع کرد و بازگشت بگناه و بیرون آمد سلام دہنده از گناه ہجران رواه ابوداؤد

وَعَنْ اَبِی الدَّرْدَاۤءِ رضؓ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

واز ابی الدرداء رضؓ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِاَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّیَامِ وَالصَّدَقَةِ

وسلم آیا خبر ندہم شما را بعملے کہ فاضلتر ست از درجۂ روزه وصدقہ

وَالصَّلٰوةِ قَالَ قُلْنَا بَلٰى قَالَ إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ وَفَسَادُ

و نماز گفت راوی گفتیم ما آرے خبر دہ یا رسول اللہ فرمود آن عمل نیک گردانیدن احوالی کہ در میان

ذَاتِ الْبَيْنِ هِيَ الْحَالِقَةُ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

یکدیگر ست و فساد احوالی کہ ذات البین ہست حالقہ است رواہ ابو داؤد و ترمذی

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی ہریرہ رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ

فرمود دور دارید خود را از حسد زیرا کہ حسد میخورد و میبرد نیکیہا را چنانکہ میخورد

النَّارُ الْحَطَبَ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ أَبِيْ بَكْرِ الصِّدِّيْقِ

و میسوزد آتش ہیزم را رواہ ابو داؤد و از ابی بکر صدیق

رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَلْعُوْنٌ

رض روایت ست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم راندہ شد

مَنْ ضَارَّ مُؤْمِنًا أَوْ مَكَرَ بِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

کسیکہ ایذا دہد مومن را یا مکر دہد سگالی کند یعنی راندہ شود از درگاہ رحمت رواہ ترمذی

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ صَعِدَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عمر رض مرویست برآمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم منبر را

الْمِنْبَرَ فَنَادٰى بِصَوْتٍ رَفِيْعٍ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ

پس آواز داد با آواز بلند پس فرمود اے گروہ اسلام آرندگان

بِلِسَانِهٖ وَلَمْ يُفْضِ الْإِيْمَانُ إِلٰى قَلْبِهٖ لَا تُؤْذُوا الْمُسْلِمِيْنَ

بزبان خود و نرسیدہ است ایمان تا دل ایشان ایذا مدہید مسلمانان را و سرزنش مکنید

وَلَا تُعَيِّرُوْهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوْا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهٗ مَنْ تَتَبَّعَ

ایشان را و مجوئید عیبہای ایشان پس بدرستیکہ کسیکہ تتبع کند عیب برادر مسلمان تتبع کند

عَوْرَةَ اَخِيْهِ الْمُسْلِمِ يَتَّبِعِ اللّٰهُ عَوْرَتَهٗ وَمَنْ يَّتَّبِعِ اللّٰهُ عَوْرَتَهٗ

خدا تعالیٰ عیب اورا و کسیکه تتبع کند خدا تعالیٰ عیبهای اورا رسوا گرداند اورا اگرچه

يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِيْ جَوْفِ رَحْلِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

باشد آنکس پنهان درمیان منزل خود رواه ترمذی

سَعِيْدِ بْنِ زَيْدٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز سعید بن زید رض روایت ست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اِنَّ مِنْ اَرْبَى الرِّبٰوا الْاِسْتِطَالَةُ فِيْ عِرْضِ الْمُسْلِمِ بِغَيْرِ حَقٍّ

که فرمود آنحضرت بدرستیکه از رباترین ربا دراز کردن زبانست در آبروی مسلمان بناحق

رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

رواه ابوداؤد وبیهقی در شعب ایمان

اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا عُرِجَ

واز انس رض مرویست که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم هرگاه که بالا برد

بِيْ رَبِّيْ مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ اَظْفَارٌ مِنْ نُحَاسٍ يَخْمِشُوْنَ

مرا پروردگار من گذشتم بقومیکه مر ایشانرا ناخنان ست از مس که میخراشند

وُجُوْهَهُمْ وَصُدُوْرَهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هٰؤُلَاءِ يَا جِبْرَئِيْلُ

رویهای خودرا وسینهای خودرا پس گفتم کیستند این قوم ای جبرئیل

قَالَ هٰؤُلَاءِ الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ لُحُوْمَ النَّاسِ وَيَقَعُوْنَ

گفت جبرئیل این آن جماعت اند که میخورند گوشتهای مردم را بغیبت و دشنام و واقع شوند

فِيْ اَعْرَاضِهِمْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنِ الْمُسْتَوْرِدِ

در آبروریزی مردم رواه ابوداؤد واز مستورد

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَكَلَ بِرَجُلٍ مُسْلِمٍ

روایت ست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که فرمود آنحضرت کسیکه بخورد بسبب مرد لقمه

أُكْلَةً فَإِنَّ اللّٰهَ يُطْعِمُهُ مِثْلَهَا مِنْ جَهَنَّمَ وَمَنْ كُسِيَ ثَوْبًا

پس بدرستیکه خدا میخوراند آن غیبت گر را مثل آن لقمه از آتش و کسیکه پوشانند نفس خود را جامه

بِرَجُلٍ مُسْلِمٍ فَإِنَّ اللّٰهَ يَكْسُوهُ مِثْلَهُ مِنْ جَهَنَّمَ وَمَنْ قَامَ

بسبب مردی مسلمان بدرستیکه خدا تعالی می پوشاند او را مانند آن از آتش و کسیکه بایستد مر وے را در

بِرَجُلٍ مَقَامَ سُمْعَةٍ وَرِيَاءٍ فَإِنَّ اللّٰهَ يَقُومُ لَهُ مَقَامَ

مقام شنوانیدن و نمودن محاسن او بدرستیکه خدا می ایستد برائے وے در مقام سمعه

سُمْعَةٍ وَرِيَاءٍ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ

و ریا روز قیامت رواه ابوداؤد

أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رض مرویست که فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُوْنَ كُفْرًا وَكَادَ الْحَسَدُ أَنْ يَغْلِبَ الْقَدَرَ

نزدیک ست فقر که منتہاے مجر بکفر گردد و نزدیک ست حسد که غلبه کند تقدیر الٰہی را

وَعَنْ جَابِرٍ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از جابر گفت جابر آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ مَنِ اعْتَذَرَ إِلَى أَخِيْهِ فَلَمْ يَعْذِرْهُ أَوْ لَمْ يَقْبَلْ عُذْرَهُ

فرمود کسیکه عذر خواهی کند بسوی برادر خود پس معذور ندارد او را آنبرادر یا قبول ندارد

كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ خَطِيْئَةِ صَاحِبِ مَكْسٍ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ

عذر او را باشد بروے گناه مانند گناه خداوند مکس روایت کرد این دو حدیث را

فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَقَالَ الْمَكَّاسُ الْعَشَّارُ وَعَنْ

بیہقی در شعب ایمان و گفت مکاس ده یک گیرنده است

أَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقَاطَعُوْا

واز انس رض مرویست از آنحضرت صلے الله علیه وسلم که فرمود تقاطع نکنید

وَلَا تَدَابَرُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ
ونہ تدابر ونہ بایکدیگر حسد کنید ونہ بغض وکینہ دارید وباشید شما
إِخْوَانًا لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ رَوَاهُ ابْنُ النَّجَّارِ
بندگان خدا برادران حلال نیست مسلم را اینکہ ترک کند برادر خود را زائد از سہ روز رواہ ابن النجار

بَابُ الْحَذَرِ وَالتَّأَنِّي فِي الْأُمُورِ

باب الحذر ودرنگ درامور

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَمْرُهُمْ شُورٰى
وآنانکہ اجابت کردند برائے پروردگار خویش وبپا داشتند نماز را وکار ایشان مشورت است
بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ
میان شان وانچہ روزی دادیم ایشانرا انفقہ میکنند پس درگذر از ایشان وآمرزش خواہ
وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَيَدْعُ
از من برائی ایشان ومشورت نمای با ایشان در کار پس چون قصد کار کردی پس توکل بر خدا کن و میخواند آدمی
الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا
وقت غضب بدی را مثل خواندن او نیکے را وہست آدمی شتاب کنندہ در دعاے
وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ
واز پی مرو آنچہ نیست مر ترا بآن دانش بدرستیکہ گوش وچشم ودل ہمہ
كُلُّ أُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض
اینہاست از خود پرسیدہ شدہ واز ابی ہریرہ رض
قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ
مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود گزیدہ نشود مسلمان
مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَهْلِ بْنِ
از یک سوراخ دوبار متفق علیہ واز سہل بن

لا تدابروا یعنی پشت مدہید برادر خود را واعراض مکنید از وی وہجو رسانید از درا ۱۲ مجمع البحار
سورہ شوریٰ
سورہ آل عمران
سورہ بنی اسرائیل
سورہ بنی اسرائیل

سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سعد ساعدی رض مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ الْاَنَاءَةُ مِنَ اللّٰهِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

فرمود که درنگ در کارها از خدا و مرضی اوست و شتابی از شیطان ست و مطلوب اوست رواه ترمذی

وَعَنْ اَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی سعید رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا حَلِيمَ اِلَّا ذُو عَثْرَةٍ وَلَا حَكِيمَ اِلَّا ذُو تَجْرِبَةٍ

علیہ وسلم نیست حلیم کامل مگر خداوند لغزش آنکه در زلت افتاده باشد نیست حکیم

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَجُلًا قَالَ

مگر صاحب تجربه رواه احمد و ترمذی واز انس رض مرویست که مردی گفت مر

لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوْصِنِي قَالَ خُذِ الْاَمْرَ

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم اندرز کن مرا فرمود بگیر کار را بپایان کار نگریستن پس اگر

بِالتَّدْبِيرِ فَاِنْ رَاَيْتَ فِي عَاقِبَتِهِ خَيْرًا فَامْضِهِ وَاِنْ خِفْتَ

ببینی در پایان او نیکی را پس کن آنرا واگر بترسی وگمان بری گمراہی را

غَيًّا فَاَمْسِكْ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ مُصْعَبِ

پس نگاهدار خود را از کردن آنکار رواه فی شرح السنة واز مصعب

بْنِ سَعْدٍ رض عَنْ اَبِيهِ قَالَ الْاَعْمَشُ لَا اَعْلَمُهُ اِلَّا عَنِ النَّبِيِّ

بن سعد رض روایت ست از پدرش گفت اعمش که راوی اینحدیث ست نمیدانم این حدیث را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ التُّؤَدَةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ خَيْرٌ اِلَّا فِي عَمَلِ

مگر از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت بآهستگی رفتن در هر چیز بهتر ست

الْاٰخِرَةِ رَوَاهُ اَبُو دَاوُدَ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

مگر در عمل آخرت رواه ابوداود واز جابر رض مرویست که آنحضرت

قوله ... نمیشود مگر آنکه ازخطایا و لغزشها ... امور را و می بیند ... و می شناسد مواضع خطا و غلط را ... بسیار اجتناب میکند از آن ... اشعة اللمعات ... التؤدة بضم تا و فتح همزه و سکون آن ... اشعة اللمعات ۱۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمَجَالِسُ بِالْاَمَانَةِ اِلَّا ثَلٰثَةَ مَجَالِسَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مجلسہا بامانت ست مگر سہ مجلس را سخن کہ در مجلس شنیدہ شود پیدا کرد

سَفْكُ دَمٍ حَرَامٍ اَوْ فَرْجٍ حَرَامٍ اَوِ اقْتِطَاعُ مَالٍ بِغَيْرِ حَقٍّ

یکے ریختن خون حرام دوم فرج حرام یعنی زنا کردن سوم از مال کسی گرفتن بظلم یعنی کسی گفت میکشم فلانرا

رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

یا زنا کنم یا مال میگیرم فلانرا باید کہ با جماعت این سخن رسانند روایت کرد ابوداؤد و از ابن عمر رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الرَّجُلَ لَيَكُوْنُ مِنْ اَهْلِ الصَّلٰوةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مردے میباشد از اہل نماز

وَالصَّوْمِ وَالزَّكٰوةِ وَالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ حَتّٰى ذَكَرَ سِهَامَ الْخَيْرِ كُلَّهَا

و روزہ و زکوٰۃ و حج و عمرہ تا آنکہ ذکر کرد آنحضرت ہمہ حصص نیکی را

وَمَا يُجْزٰى يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِلَّا بِقَدْرِ عَقْلِهٖ وَعَنْ اَبِىْ ذَرٍّ رض

و جزا دادہ نمیشود آن مرد در روز قیامت مگر بر اندازۂ عقل او و از ابی ذر رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا اَبَا ذَرٍّ لَا عَقْلَ

مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود ای ابو ذر نیست ہیچ عقل

كَالتَّدْبِيْرِ وَلَا وَرَعَ كَالْكَفِّ وَلَا حَسَبَ كَحُسْنِ الْخُلُقِ

مثل تدبیر و نیست ورع و پرہیزگاری مانند کف از محارم و نیست حسب و فضیلت مثل حسن خلق

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عمر رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْاِقْتِصَادُ فِى النَّفَقَةِ نِصْفُ الْمَعِيْشَةِ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ

میانہ روی کردن در خرج نصف معیشت ست و دوستی از مردم نصف عقل ست

نِصْفُ الْعَقْلِ وَحُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ

و نیک کردن سوال از علم نصف علم ست روایت کرد بیهقی

الأحاديث الثلثة في شعب الإيمان

این ہر سہ حدیث را در شعب ایمان

باب الرفق والحياء وحسن الخلق

این باب در فضیلت نرمی و شرم و فروتنش خوئی ست

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

و برابر نیست نیکی و بدے دور کن بآنکہ آن نیکوست

فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَمَا يُلَقَّاهَا

پس ناگاہ آنکہ میان تو و میان وے دشمنی ست گویا او دوست مہربان ونہ پیش آیند

إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ خُذِ الْعَفْوَ

آنرا مگر آنانکہ صبر کردند ونہ پیش آیند آنرا مگر صاحب بہرہ بزرگ فرا گیر عفو را

وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ إِنَّكَ لَعَلَى

و فرما نیکوئی و روے گردان از نادان و بدرستی تو بر آئینہ

خُلُقٍ عَظِيمٍ عَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

بر خوے بزرگے از عائشہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنَ الرِّفْقِ أُعْطِيَ حَظَّهُ

علیہ وسلم کسیکہ دادہ شد اورا نصیب او از نرمی و لطف دادہ شد او را نصیب

مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ حُرِمَ حَظَّهُ مِنَ الرِّفْقِ

او از نیکی دنیا و آخرت و کسیکہ محروم گردانیدہ شد از نصیب وی از نرمی محروم گردانیدہ شد

حُرِمَ حَظَّهُ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

از نصیب وی از نیکی دنیا و آخرت رواہ فی شرح السنہ

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

و از عبد اللہ بن مسعود رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ وَبِمَنْ تَحْرُمُ

علیہ وسلم آیا خبر دہم شمارا کہ کیست حرام ست وے بر آتش

النَّارُ عَلَيْهِ عَلَى كُلِّ هَيِّنٍ لَيِّنٍ قَرِيبٍ سَهْلٍ رَوَاهُ أَحْمَدُ

وآتش بر وے حرام ست آتش بر ہر آرمیدہ آہستہ رو و نرم طبع رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و ترمذی و روایت ست از ابی ہریرہ رض از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُؤْمِنُ غِرٌّ كَرِيمٌ وَالْفَاجِرُ خَبٌّ لَئِيمٌ

علیہ وسلم فرمود مسلمان فریب خورندہ است از جہت کرم و فاجر فریبندہ است

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ مَكْحُولٍ رح

از جہت لئیمی رواہ احمد و ترمذی و ابوداؤد واز مکحول تابعی رح

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُونَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ مسلمانان آرمیدہ

هَيِّنُونَ لَيِّنُونَ كَالْجَمَلِ الْأَنِفِ إِنْ قِيدَ انْقَادَ وَإِنْ أُنِيخَ

و نرم و منقاد اند ہمچو شتریکہ در بینی مہار از چوب انداختہ اند اگر کشیدہ شود می نہد گردن خود را

عَلَى صَخْرَةٍ اسْتَنَاخَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مُرْسَلًا وَعَنْ

واگر نشاندہ شود بر سنگے مے نشیند ہم بر سنگ روایت کرد ترمذی از روئے مرسل این حدیث را

عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز عائشہ رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نمیخواہد اللہ تعالی باہلخانہ نرمی را

لَا يُرِيدُ اللّٰهُ بِأَهْلِ بَيْتٍ رِفْقًا إِلَّا نَفَعَهُمْ وَلَا يَحْرِمُهُمْ

مگر آنکہ سود کند رفق ایشانرا و محروم نمیگرداند ایشانرا از نرمے مگر آنکہ زیان کند حرمان از

إِيَّاهُ إِلَّا ضَرَّهُمْ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

رفق ایشانرا روایت کرد اینحدیث را بیہقی در شعب ایمان

ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْلِمُ

واز ابن عمر رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مرویست فرمود مسلمانیکہ

الَّذِيْ يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلٰى اَذَاهُمْ اَفْضَلُ مِنَ الَّذِيْ

آمیزش میکند مردمانرا و صبر میکند برایذاے ایشان زیادہ تر اند در اجر و ثواب از مسلمانیکہ

لَا يُخَالِطُهُمْ وَلَا يَصْبِرُ عَلٰى اَذَاهُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

کہ آمیزش نمیکند با ایشان و صبر نکند برایذاے شان روایت ست از ترمذی و ابن ماجہ

وَعَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ عَنْ اَبِيْهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

واز سہل بن معاذ از پدرش مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى اَنْ يُنْفِذَهُ

علیہ وسلم فرمود کسیکہ فرو خورد خشم را و حال آنکہ وے قادر ست بر گذرانیدن خشم

دَعَاهُ اللّٰهُ عَلٰى رُءُوْسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُخَيِّرَهُ فِيْ اَيِّ

و روان کردن آن بخواند او را خدا تعالی در حضور خلائق روز قیامت تا آنکہ اختیار بدہد

الْحُوْرِ شَاءَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ عِمْرَانَ

در ہر حور یکہ خواہد رواہ ترمذے و ابوداؤد واز عمران

بْنِ حُصَيْنٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن حصین رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

اَلْحَيَاءُ لَا يَأْتِيْ اِلَّا بِخَيْرٍ وَفِيْ رِوَايَةٍ اَلْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کہ حیا نمی آرد مگر نیکی را و در روایتے دیگر نیکویست حیا ہمہ اقسام او متفق علیہ

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابن مسعود رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِمَّا اَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ

علیہ وسلم بدرستی کہ از جملہ آنچہ دریافتہ اند مردم از کلام انبیاے سابق

الْاُوْلٰى اِذَا لَمْ تَسْتَحْىِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ
اینکہ چون شرم نداری ہرچہ خواہی بکن زیراکہ مانع حیاست رواہ بخاری

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْحَيَاءُ مِنَ الْاِيْمَانِ وَالْاِيْمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَالْبَذَاءُ مِنَ الْجَفَاءِ
شرم دستن از فعل قبیح از ایمان ست وایمان یعنی اہل ایمان در بہشت وفحش وسخن بد

وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
از بدلیست وبے سلیقہ یعنی اہل جفا در آتش ست رواہ احمد وترمذی

ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الْحَيَاءَ
واز ابن عمر رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ حیا

وَالْاِيْمَانَ قُرَنَاءُ جَمِيْعًا فَاِذَا رُفِعَ اَحَدُهُمَا رُفِعَ الْاٰخَرُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ
وایمان ہر دو باہم پیوستہ لازم یکدیگر اند پس ہرگاہ بردا شتہ شود از شخصے یکے ازین دو بردا شتہ

فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى
شود دیگرے روایت کرد بیہقی اینحدیث را در شعب ایمان واز نواس بن سمعان رضی اللہ تعالے

عَنْهُ قَالَ سَاَلْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ
عنہ مرویست کہ سوال کردم از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از نیکے

وَالْاِثْمِ فَقَالَ الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْاِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ
وبزہ پس فرمود بر یعنی عمدہ اقسام بر خوشخوئی ست وموجب بزہ عملی ست کہ تردد آرد

وَكَرِهْتَ اَنْ يَّطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ
در سینہ تو وناخوش داری کہ واقف شوند بر ان عمل رواہ مسلم

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
واز عبد اللہ بن عمر رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

بدرستیکه از جمله محبوبترین شما بسوی من نیک ترین اند از روی اخلاق رواه البخاری

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وهم از عبد الله بن عمر رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

فرمود بدرستیکه از جمله اخیار شما نیک ترین شما اند از روی اخلاق متفق علیه

أَبِي الدَّرْدَاءِ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی درداء رض مرویست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ إِنَّ أَثْقَلَ شَيْءٍ يُوضَعُ فِي مِيزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

فرمود آنحضرت بدرستیکه گرانترین چیزیکه نهاده شود در ترازوی مسلمان روز قیامت

خُلُقٌ حَسَنٌ وَإِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيَّ

خوی نیک است وبدرستیکه خدا تعالی دشمن میدارد از حد ادب گذرنده بیحیا وبیهوده گوی را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ سَمِعْتُ

رواه ترمذی واز عایشه رض مرویست گفت شنیدم

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ الْمُؤْمِنَ

آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میگفت بدرستیکه مسلمان

لَيُدْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ قَائِمِ اللَّيْلِ وَصَائِمِ النَّهَارِ

هر آینه می یابد بسبب حسن خلق درجه نماز گزارنده در شب و روزه دارنده در روز

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ مَالِكٍ بَلَغَهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

رواه ابو داود واز مالک روایت است که رسیده است

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ حُسْنَ الْأَخْلَاقِ

او را که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود برانگیخته شده ام برای آنکه بتمام بیان کنم وبکمال رسانم حسن اخلاق را

رواه في الموطأ وعن ابي هريرة رض قال قال

روایت در موطاست وازابی ہریرہ رض مرویست کہ فرمود

رسول الله صلى الله عليه وسلم الا انبئكم بخياركم

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا خبر ندہم شمارا وآگاہ نگردانم شمارا بآنکہ

قالوا بلى قال خياركم اطولكم اعمارا واحسنكم اخلاقا

بہترین شما چہ کسانند گفتند آری خبردہ مارا فرمود بہترین شما درازترین شما اند ازروے عمر

رواه احمد وعنه رض قال قال رسول الله صلى الله

ونیک ترین شما ازروے اخلاق رواہ احمد وہم ازوے رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عليه وسلم اكمل المؤمنين ايمانا احسنهم خلقا

علیہ وسلم فرمود کاملترین مسلمانان ازروے ایمان نیک ترین ایشانند ازروے خلق

رواه ابوداود والدارمي

رواہ ابوداؤد ودارمے

كتاب الزهد والرقاق

کتاب دربیان زہد وریاضت

اعلموا انما الحيوة الدنيا لعب ولهو وزينة وتفاخر

بدانید آنراکہ زندگانی این سرائے بازیست بیہودہ وآرایش ونازیدن میان

بينكم وتكاثر في الاموال والاولاد كمثل غيث اعجب

خویش وبسیارے در مالہا وفرزندان مانند باران کہ شگفتہ آرد مزارعان را رستہ آن

الكفار نباته ثم يهيج فتراه مصفرا ثم يكون حطاما

پستر خشک شود پس بہبینی آنرا زرد ترشدہ پس گردد ریزہ شکستہ

يايها الذين امنوا لا تلهكم اموالكم ولا اولادكم

اے آنانکہ گرویدہ اید مشغول نگرداند شمارا مالہاے شما وفرزندان شما

عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝

از یاد خدا سے وہر کہ کند این پس آنگروہ ایشانند زیانکاران

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ

اے آنانکہ گرویدہ اید بدرستیکہ از زنان شما و فرزندان شما دشمنند

فَاحْذَرُوْهُمْ وَاِنْ تَعْفُوْا وَتَصْفَحُوْا وَتَغْفِرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ

برای شما پس تبرسید شما و اگر عفو کنید و در گذارید و بیامرزید پس بدرستی خدا آمرزندہ است

رَّحِيْمٌ اِنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيْمٌ

ومہربانست جز این نیست کہ مالہاے شما و اولاد شما آزمایشی ست و خدا نزد اوست مزد بزرگ

فَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ

پس آنچہ دادہ شوید از چیزے پس برخورداری زندگانی این سرا است و آنچہ نزد خدا ست

خَيْرٌ وَّاَبْقٰى لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ عَنْ

بہتر ست و پایندہ تر مر آنہا را کہ گرویدہ اند و بر پروردگار خویش توکل میکنند

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابن عباس رض مرویست فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

نِعْمَتَانِ مَغْبُوْنٌ فِيْهِمَا كَثِيْرٌ مِّنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

دو نعمت اند کہ زیان زدہ شوند دران دو نعمت بسیاری از مردم یکے صحت بدن و دیگر فراغت

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ شَدَّادٍ رض قَالَ سَمِعْتُ

روایت کرد بخاری و از مستورد بن شداد رض مرویست گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ وَاللّٰهِ مَا الدُّنْيَا

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بخدا سوگند نیست دنیا در مقابلہ

فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مِثْلَ مَا يَجْعَلُ اَحَدُكُمْ اِصْبَعَهٗ فِي الْيَمِّ

آخرت مگر مانند آنچہ اندازد یکے از شما انگشت خود را در دریا

فَلْيَنْظُرْ بِمَ يَرْجِعُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ

پس باید کہ بہ بیند بچہ باز گردد رواہ مسلم واز جابر رضہ مرویست کہ آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِجَدْيٍ اَسَكَّ مَيِّتٍ قَالَ اَيُّكُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم گذشت بہ بزغالہ بریدہ گوش یا بی گوشش مردہ افتادہ گفت برائے

يُحِبُّ اَنَّ هٰذَا لَهٗ بِدِرْهَمٍ فَقَالُوْا مَا نُحِبُّ اَنَّهٗ لَنَا بِشَيْءٍ

حقارت کدام یکی از شما دوست میدارد کہ این بزغالہ مر او را باشد بدل یک درہم پس گفتند صحابہ کہ دوست نمیداریم

قَالَ فَوَاللّٰهِ لَلدُّنْيَا اَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ هٰذَا عَلَيْكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

کہ باشد مارا ہیچ چیزے گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس سوگند بخدا ہر آئینہ دنیا خوار تر است نزد خدا تعالے

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ازین بزغالہ کہ نزد شما است رواہ مسلم و از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَسَلَّمَ الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

کہ دنیا بمنزلہ زندان است مر مسلمان را و بمنزلہ بہشت است مر کافر را رواہ مسلم

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از انس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطٰى بِهَا فِي الدُّنْيَا

وسلم بدرستیکہ خدا تعالے کم نمیگرداند مسلمان را نیکی را کہ دادہ میشود بسبب آن حسنہ در دنیا

وَيُجْزٰى بِهَا فِي الْاٰخِرَةِ وَاَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ

و جزا دادہ میشود بآن حسنہ در آخرت واما کافر را پس خورانیدہ میشود بسبب حسناتیکہ کردہ است

مَا عَمِلَ بِهَا لِلّٰهِ فِي الدُّنْيَا حَتّٰى اِذَا اَفْضٰى اِلَى الْاٰخِرَةِ لَمْ يَكُنْ لَهٗ

برائے خدا در دنیا تا آنکہ چون برسد بسوئے آخرت نمے باشد کہ جزا دادہ شود

حَسَنَةٌ يُجْزٰى بِهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

آن نیکیے رواہ مسلم و از ابی ہریرہ رضہ

له اسك یعنی صغیر الاذنین یا عدیم الاذنین

ثه مشابہ مع الاذنین نقصان ظلم نقصان ... مشعر بانہ یعمل لہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ حُجِبَتِ النَّارُ
مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پوشیدہ شدہ است آتش دوزخ
بِالشَّہَوَاتِ وَحُجِبَتِ الْجَنَّۃُ بِالْمَکَارِہِ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ اِلَّا عِنْدَ
بشہوتہا و لذتہا و پوشیدہ شدہ است بہشت بمشقتہا و سختیہا متفق علیہ مگر نزد
مُسْلِمٍ حُفَّتْ بَدَلَ حُجِبَتْ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض قَالَ
مسلم اینچنین حفت بجای حجبت معنی ہر دو یکی ست و از ابی ہریرہ رض مرویست
قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ الْعَبْدُ مَالِیْ
کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگوید بندہ مال من مال من یعنی افتخار میکند دران بدرستیکہ
مَالِیْ اِنَّ مَالَہٗ مِنْ مَّالِہٖ ثَلٰثٌ مَا اَکَلَ فَاَفْنٰی اَوْ لَبِسَ فَاَبْلٰی
آنچہ مراو راست از مال وی سہ چیز ست کہ خورد پس سپری گردانید آنرا یا جامہ کہ پوشید و کہنہ گردانید
اَوْ اَعْطٰی فَاَقْتَنٰی وَمَا سِوٰی ذٰلِكَ فَھُوَ ذَاھِبٌ وَتَارِکُہٗ
آنرا یا بخشش کرد بکسے پس جمع کرد و ہر چہ جز این سہ چیز ست رونده است از دست
لِلنَّاسِ رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ
و گذارندہ است آنرا برای مردم رواہ مسلم و از انس رض مرویست کہ گفت آنحضرت
صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَتْبَعُ الْمَیِّتَ ثَلٰثَۃٌ فَیَرْجِعُ اِثْنَانِ
صلے اللہ علیہ وسلم میرود در پے میت سہ چیز پس باز میگردد دو چیز و باقی میماند با او یک چیز
وَیَبْقٰی مَعَہٗ وَاحِدَۃٌ یَتْبَعُہٗ اَھْلُہٗ وَمَالُہٗ وَعَمَلُہٗ فَیَرْجِعُ
در پے میرود او را اہل او و مال او و عمل او پس باز میگردد
اَھْلُہٗ وَمَالُہٗ وَیَبْقٰی عَمَلُہٗ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰہِ
اہل وے و مال وے و باقی میماند ہمراہ وے کردار او متفق علیہ و از عبد اللہ
اِبْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ
ابن مسعود رض مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لہ اقتنی جمع کردن و ذخیرہ کردن ۱۲

أَيُّكُمْ مَالُ وَارِثِهِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ

کدام یکی از شما ست که مال وارث محبوب تر ست نزد وے از مال خودش گفتند صحابہ یا رسول اللہ

مَا مِنَّا أَحَدٌ إِلَّا مَالُهُ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِ وَارِثِهِ قَالَ فَإِنَّ

نیست از ما ہیچ یکے مگر آنکہ باشد مال وے دوست تر بسوی او از مال وارث وی گفت آنحضرت بدرستیکہ

مَالَهُ مَا قَدَّمَ وَمَالَ وَارِثِهِ مَا أَخَّرَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

مال وی چیزیست کہ بپیشتر فرستادہ است آنرا و مال وارث او ست آنچہ پس بگذاشت رواہ البخاری

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست توانگری از بسیاری مال

لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ وَلَكِنَّ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ومتاع دنیاوی ولیکن توانگری توانگری نفس ست بقناعت وعلو ہمت متفق علیہ

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کیست کہ بیاموزد

مَنْ يَأْخُذُ عَنِّي هٰؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ فَيَعْمَلُ بِهِنَّ أَوْ يُعَلِّمُ

ویاد گیرد از من این کلمات را کہ بعد ازین گویم پس بکار بندد آنرا یا بیاموزد کسے را کہ

مَنْ يَعْمَلُ بِهِنَّ قُلْتُ أَنَا يَا رَسُولَ اللهِ فَأَخَذَ بِيَدِي فَعَدَّ خَمْسًا

بکار بندد آنرا گفتم انا یا رسول اللہ پس گرفت آنحضرت دست مرا پس شمار کرد پنج چیز را

فَقَالَ اتَّقِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللهُ

پس فرمود اول اینکہ پرہیز کن محارم را باشی تو عبادت کنندہ ترین مردم دوم اینکہ راضی و خرسند باشی

لَكَ تَكُنْ أَغْنَى النَّاسِ وَأَحْسِنْ إِلَى جَارِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا

بانچہ قسمت نہادہ است خدا باشی تو غنی ترین مردم سوم نیکی کن بسوے ہمسایۂ خود باشی تو مومن کامل

وَأَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا وَلَا تُكْثِرِ الضَّحِكَ

وچہارم آنکہ دوست داری نفس خود را از چیز دنیا و آخرت باشی تو مسلمان کامل و پنجم بسیار مکن خندہ

فان كثرة الضحك تميت القلب رواه احمد والترمذي

زیرا که بسیار خنده میمیراند دل را و سخت میگرداند او را و غفلت می آرد از یاد خدا رواه احمد و ترمذی

وعن عمرو بن ميمون الاودي قال قال رسول الله

و از عمرو بن میمون اودی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

صلى الله عليه وسلم لرجل وهو يعظه اغتنم خمسا

مردی را در انحال که آنحضرت پند میکرد آن مرد را غنیمت شمار پنج چیز را پیش از پنج چیز غنیمت شمار

قبل خمس شبابك قبل هرمك وصحتك قبل

جوانی را پیش از پیری و غنیمت شمار تندرستی را پیش از بیماری و غنیمت شمار توانگری را پیش

سقمك وغناك قبل فقرك وفراغك قبل شغلك و

از فقر و غنیمت شمار فراغ وقت را پیش از مشاغل و مشوشات و غنیمت شمار زندگانی را

حياتك قبل موتك رواه الترمذي مرسلا وعن ابي هريرة

پیش از موت		روایت کرد ترمذی از روی مرسل		و گفت ابی ہریرہ

رض ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الا ان الدنيا

رض که آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمود آگاہ باشید بدرستیکہ دنیا راندہ شدہ است از درگاہ

ملعونة ملعون ما فيها الا ذكر الله وما والاه وعالم او متعلم

رحمت و راندہ شدہ است ہر چیزیکہ در آن ست مگر ذکر خدا و چیزیکہ دوست میدارد وی تعالی آنرا

رواه الترمذي وابن ماجة وعن سهل بن سعد رض

و عالم و متعلم رواه ترمذی و ابن ماجہ		و از سهل بن سعد رض

قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لو كانت الدنيا

مرویست گفت که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم اگر میبود دنیا که برابر میشد نزد خدا بازوی

تعدل عند الله جناح بعوضة ما سقى كافرا منها شربة

پشہ را نمی نوشانید		ہیچ کافر را از دنیا		یک آب خوردنی

رواه احمد والترمذی وابن ماجة وعن ابی موسیٰ[1]
درروایت ست ازابی موسیٰ رض وابن ماجه وترمذی احمد رواه

قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من احب دنیاه[2]
گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم کسیکه دوست میدارد دنیای خودرا

اضر باخرته ومن احب اخرته اضر بدنیاه فاثروا ما یبقی
زیان میرساند آخرت خودرا وکسیکه دوست میدارد آخرت خودرا زیان میرساند دنیای خودرا

علی ما یفنی رواه احمد والبیهقی فی شعب الایمان وعن
پس اختیار کنید چیزیرا که باقی ست بر چیزیکه فانی ست رواه احمد وبیهقی فی شعب الایمان

ابی هریرة رض عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لعن عبد
وازابی هریره رض مرویست از آنحضرت صلے الله علیه وسلم فرمود لعنت کرده شده باد بندهٔ دینار

الدینار ولعن عبد الدرهم رواه الترمذی وعن
ولعنت کرده شود بندهٔ درهم رواه ترمذی

کعب بن مالک رض عن ابیه رض قال قال رسول الله صلی الله
وازکعب بن مالک رض مرویست که آنحضرت صلے الله

علیه وسلم ما ذئبان جائعان ارسلا فی غنم فافسد لها
علیه وسلم فرمود نیستند دو گرگ گرسنه که فرستاده شدند در گوسپندان پس تباه کنند

من حرص المرء علی المال والشرف لدینه رواه الترمذی
مر گوسپندان را از حرص مرد بر مال وجاه مر دین را رواه ترمذی

والدارمی وعن انس رض قال قال رسول الله صلی الله
ودارمی وازانس رض مرویست که گفت آنحضرت صلے الله

علیه وسلم النفقة کلها فی سبیل الله الا البناء فلا خیر
علیه وسلم خرج کردن همه درراه خداست مگر خرچ در بنای عمارت پس نیست بهتری

[1] همچنین درا کثر نسخ مشکوٰة واقع شده وصواب عن ابن کعب بن مالک ست چنانکه در اصل ترمذی واقع شده وانچه در مشکوٰة سہو کاتب است ...

[2] ...

فِيهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ **وَعَنْهُ** أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وثواب در وے رواه ترمذی وہم از وے مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمًا وَنَحْنُ مَعَهُ فَرَأَى قُبَّةً مُشْرِفَةً

علیہ وسلم بیرون آمد روزے وما با وے بودیم پس دید آنحضرت قبۂ بلند را

فَقَالَ مَا هٰذِهِ قَالَ أَصْحَابُهُ هٰذِهِ لِفُلَانٍ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ

پس فرمود چیست این قبہ گفتند صحابہ این قبہ است مر فلان کس را کہ از انصار ست

فَسَكَتَ وَحَمَلَهَا فِي نَفْسِهِ حَتّٰى لَمَّا جَاءَ صَاحِبُهَا فَسَلَّمَ

پس آنحضرت خاموش ماندند ولیکن پوشیدند این حکایت را در دل خود تا آنکہ آمد صاحب آن

عَلَيْهِ فِي النَّاسِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ صَنَعَ ذٰلِكَ مِرَارًا حَتّٰى عَرَفَ

قبہ پس سلام کرد بر آنحضرت در مردم پس روی گردانید آنحضرت از وی کرد آنحضرت این عمل را چند بار

الرَّجُلُ الْغَضَبَ فِيهِ وَالْإِعْرَاضَ عَنْهُ فَشَكَا ذٰلِكَ إِلٰى أَصْحَابِهِ

تا آنکہ شناخت آنمرد خشم را در آنحضرت و روے گردانی از وے پس شکایت کرد آنمرد آنرا نزد

وَقَالَ وَاللّٰهِ إِنِّي لَأُنْكِرُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اصحاب آنحضرت و گفت آنمرد بخدا سوگند من ناآشنا می بینم بخود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را

قَالُوا خَرَجَ فَرَأَى قُبَّتَكَ فَرَجَعَ الرَّجُلُ إِلٰى قُبَّتِهِ فَهَدَمَهَا حَتّٰى

گفتند قصہ آنست کہ بیرون آمد آنحضرت پس دید قبہ کہ تو بنا کردہ پس رجوع کرد آنمرد بسوے قبہ

سَوَّاهَا بِالْأَرْضِ فَخَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خود پس منہدم کرد آنرا تا آنکہ برابر ساخت آنرا بہ زمین پس بیرون آمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمْ يَرَهَا قَالَ مَا فَعَلَتِ الْقُبَّةُ قَالُوا شَكٰى إِلَيْنَا

پس ندید آن قبہ را گفت آنحضرت چہ شد آن قبہ گفتند شکایت کرد بسوے ما صاحب قبہ روے گردانی ترا

صَاحِبُهَا إِعْرَاضَكَ فَأَخْبَرْنَاهُ فَهَدَمَهَا فَقَالَ أَمَا إِنَّ كُلَّ

پس خبر دادیم او را بحقیقت حال پس ویران کرد وے آنرا پس گفت آنحضرت آگاہ باشید

[illegible]

بِنَاءٍ وَبَالٌ عَلٰى صَاحِبِهٖ اِلَّا مَا لَا اِلَّا مَا لَا بُدَّ مِنْهُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗد

هر بنا سبب عذاب ست بر صاحبش مگر چیزی که نیست چاره از ان دعن و یست روایت کرد این حدیث را ابوداؤد

وَعَنْ عُثْمَانَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ لِابْنِ اٰدَمَ

واز عثمان رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرموده نیست مر آدمی را

حَقٌّ فِيْ سِوٰى هٰذِهِ الْخِصَالِ بَيْتٌ يَسْكُنُهٗ وَثَوْبٌ يُوَارِيْ

استحقاق در غیر این چند امور خانه که سکونت تواند کرد در وی بر قدر کفاف و جامهٔ که بپوشد

بِهٖ عَوْرَتَهٗ وَجِلْفُ الْخُبْزِ وَالْمَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

بدان عورت خود را و نان خشک بی نان خورش و آب که بدان تابشنگی بنشاند رواه ترمذی

سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ دُلَّنِيْ

واز سهل بن سعد رض مرویست گفت سهل آمد مردی پس گفت ای رسول خدا راه بنمای مرا بر کاری که

عَلٰى عَمَلٍ اِذَا اَنَا عَمِلْتُهٗ اَحَبَّنِيَ اللّٰهُ وَاَحَبَّنِيَ النَّاسُ فَقَالَ ازْهَدْ

چون من بکنم آن را دوست دارد مرا خدا و دوست دارند مرا آدمیان گفت آنحضرت لا رغبتی کن

فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللّٰهُ وَازْهَدْ فِيْمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبَّكَ النَّاسُ

در مخواه دنیا تا که دوست دارد ترا خدا تعالی و رغبت مکن در آنچه نزد مردم ست تا دوست دارند ترا مردم

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

رواه ترمذی و ابن ماجه واز ابن مسعود رض مرویست

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَامَ عَلٰى حَصِيْرٍ فَقَامَ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم خواب کرد بر بوریا پس بر خاست و بتحقیق تاثیر کرده بود

وَقَدْ اَثَّرَ فِيْ جَسَدِهٖ فَقَالَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَوْ اَمَرْتَنَا

بوریا در تن مبارک او پس گفت ابن مسعود رض ای رسول الله اگر میفرمودے ما را که

اَنْ نَبْسُطَ لَكَ وَنَعْمَلَ فَقَالَ مَا لِيْ وَلِلدُّنْيَا وَمَا اَنَا وَالدُّنْيَا

بگسترانیم برای تو فرشهای نرم و بسازیم پس فرمود آنحضرت چه کار میکنم دنیا را و نیستم من و دنیا

إِلَّا كَرَاكِبٍ اِسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ
مگر مانند سواری که سایه جست زیر درختے پس تر رفت وگذاشت آنرا درخت را رواه احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رض قَالَ
والترمذے وابن ماجه وازابی اُمامه رض مرویست

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرَضَ عَلَيَّ رَبِّي
گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم عرض کرد بر من پروردگار من

لِيَجْعَلَ لِي بَطْحَاءَ مَكَّةَ ذَهَبًا فَقُلْتُ لَا يَا رَبِّ وَلٰكِنْ أَشْبَعُ
که بگرداند برای من بطحاء مکه معظمه را طلا پس گفتم نمیخواهم ای پروردگار من ولیکن میخواهم

يَوْمًا وَأَجُوعُ يَوْمًا فَإِذَا جُعْتُ تَضَرَّعْتُ إِلَيْكَ وَذَكَرْتُكَ
سیر مانم روزی وگرسنه مانم روزے پس چون گرسنه مانم زاری کنم بسوی تو و یاد کنم ترا

وَإِذَا شَبِعْتُ حَمِدْتُكَ وَشَكَرْتُكَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
و چون سیر شوم ستایش تو کنم و سپاس گویم ترا رواه احمد و ترمذے

الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِ يْكَرِبَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
وروایت ست از مقدام بن معدیکرب رض گفت شنیدم آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ
علیه وسلم را که میگفت که پر نکرد آدمی آوندی را بدتر از شکم بس ست

بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أُكُلَاتٌ يُقِمْنَ صُلْبَهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ
آدمی را لقمه چند که راست وبرپا دارند استخوان پشت او را پس اگر هست آدمی که البته پر میکند

فَثُلُثٌ طَعَامٌ وَثُلُثٌ شَرَابٌ وَثُلُثٌ لِنَفْسِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
شکم را پس باید که حصه سازد شکم را یک حصه طعام و یک حصه برای آب و یک حصه برای نفس دون تا نفس تنگ نشود

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
رواه ترمذی وابن ماجه واز ابن عمر رض مرویست که آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَتَجَشَّأُ فَقَالَ اَقْصِرْ مِنْ جُشَائِكَ
علیہ وسلم شنید مردی را کہ آروغ میزد پس فرمود آنحضرت کوتاہ کن از آروغ خود

فَاِنَّ اَطْوَلَ النَّاسِ جُوْعًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَطْوَلُهُمْ شِبَعًا فِي الدُّنْيَا
زیراکہ درازترین مردم از روی گرسنگی روز قیامت درازترین ایشانند از روی سیری

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ
در دنیا رواہ فی شرح السنۃ واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوَّلَ مَا يُسْاَلُ الْعَبْدُ
آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ اول پرسیدہ شدن بندہ

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ النَّعِيْمِ اَنْ يُّقَالَ لَهٗ اَلَمْ نُصِحَّ جِسْمَكَ
روز قیامت از نعمت اینست کہ گفتہ میشود مر او را آیا درست نگردانیدم تن ترا

وَنُرْوِكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
و سیراب نگردانیدم ترا از آب سرد رواہ ترمذی

اِبْنِ مَسْعُوْدٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
واز ابن مسعود رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نمیرود پایہای مردم روز قیامت

لَا تَزُوْلُ قَدَمَا ابْنِ اٰدَمَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُسْاَلَ عَنْ خَمْسٍ
یعنی ایستادہ میدارند در بارگاہ خداوندی تا آنکہ پرسیدہ میشود از پنج حالت پرسیدہ میشود از عمر

عَنْ عُمُرِهٖ فِيْمَا اَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهٖ فِيْمَا اَبْلَاهُ وَعَنْ مَالِهٖ
او در چہ کار بسر کردہ وپرسیدہ میشود از جوانی وی کہ در چہ چیز کہنہ کردہ آنرا و پرسیدہ میشود

مِنْ اَيْنَ اكْتَسَبَهٗ وَفِيْمَا اَنْفَقَهٗ وَمَاذَا عَمِلَ فِيْمَا عَلِمَ
از مال وی کہ از کجا کسب کردہ و آوردہ و در چہ چیز صرف کردہ آنرا و پرسیدہ میشود کہ چہ کار کرد در آنچہ دانست

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض عَنِ النَّبِيِّ
رواہ ترمذی واز عقبہ بن عامر رض مرویست از آنحضرت

صلی الله علیه وسلم قال اذا رأیت الله عز وجل یعطی العبد
صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت چون بہ بینی خدا تعالی را کہ میدہد بندہ را از دنیا
من الدنیا علی معاصیه ما یحب فانما هو استدراج ثم تلا رسول الله
باوجود گناہان او یا بدل گناہان او کہ میکند آنچہ دوست میدارد پس نیست آن دادن مگر استدراج
صلی الله علیه وسلم فلما نسوا ما ذکروا به فتحنا علیهم
و بکرار آیتی خواند پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس ہر گاہ کہ فراموش کردند چیزی را کہ تذکیر کردہ شدند بآن چیز
ابواب کل شیء حتی اذا فرحوا بما اوتوا اخذناهم بغتة
کشادیم برایشان درہائے ہر چیز را از نعمتہائے دنیا تا آنکہ چون خوشحال شدند بچیزی کہ دادہ شدند از نعم گرفتیم
فاذا هم مبلسون رواه احمد وعن ابی امامة رض ان رجلا
ایشان را ناگہ پس ناگاہ ایشان متحیر و نا امید اند رواہ احمد و از ابی امامہ رض مرویست کہ مردے
من اهل الصفة توفی وترک دینارا فقال رسول الله صلی الله
از اہل صفہ مرد و گذاشت یک دینار را پس فرمود آنحضرت صلے اللہ
علیه وسلم کیة قال ثم توفی اخر فترک دینارین فقال
علیہ وسلم داغی ست گفت ابو امامہ پستر مرد دیگر و گذاشت دو دینار پس فرمود
رسول الله صلی الله علیه وسلم کیتان رواه احمد والبیهقی
آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دو داغ اند رواہ احمد و بیہقے
فی شعب الایمان وعن انس رض قال قال رسول الله صلی الله
فے شعب الایمان و از انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ
علیه وسلم هل من احد یمشی علی الماء الا ابتلت قدماه
علیہ وسلم آیا ہست ہیچ یکے کہ برود بر آب مگر آنکہ تر گردد پایہای او گفتند
قالوا لا یا رسول الله صلی الله علیک وسلم قال کذلک صاحب
نیست اے رسول خدا صلے اللہ علیک وسلم فرمود آنحضرت ہمچنین صاحب

الدُّنیا لا یَسلَمُ مِنَ الذُّنُوبِ رواہُ البیہقیُّ فی شُعَبِ الایمانِ

دنیا سلامت نمیماند از گناہان البتہ رواہ بیہقی فی شعب الایمان

وعن جُبَیرِ بنِ نُفَیرٍ مُرسَلًا قال قال رسولُ اللہِ صلّی اللہُ

وازجبیر بن نفیر مرویست بطریق مرسل گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

علیہِ وسلّم ما اُوحِیَ اِلَیَّ اَنْ اَجمَعَ المالَ واَکُونَ مِنَ التّاجِرِینَ

علیہ وسلم وحی کردہ نشدہ بسوے من کہ جمع کنم مال را و باشم از بازرگان وسوداگران

ولٰکِنْ اُوحِیَ اِلَیَّ اَنْ سَبِّحْ بِحَمدِ رَبِّکَ وکُنْ مِنَ السّاجِدِینَ

ولیکن وحی کردہ شدہ است بسوی من کہ دائم اوقات بہ تسبیح و تحمید و عبادت و خصوصاً بنماز مشغول

واعبُدْ رَبَّکَ حتّٰی یَاتِیَکَ الیَقِینُ رواہُ فی شرحِ السُّنَّۃِ

باشم و عبادت کنم پروردگار خود را تا آخر عمر روایت کرد در شرح سنتہ

وابو نُعَیمٍ فی الحِلیَۃِ عن اَبی مُسلِمٍ وعن اَبی ھُرَیرۃَ رض

و ابو نعیم در حلیہ از ابی مسلم و از ابی ہریرہ رض

قال قال رسولُ اللہِ صلّی اللہُ علیہِ وسلّم مَنْ طَلَبَ الدُّنیا

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ طلب کند دنیا

حلالًا اِستِعفافًا عنِ المَسئَلَۃِ وسَعیًا علی اَھلِہٖ وتَعَطُّفًا

و اسباب آنرا بوجہ حلال نگاہداشت از سوال وسعی بر اہل و عیال خود و از برائے مہربانی کردن

علی جارِہٖ لَقِیَ اللہَ تعالٰی یومَ القیٰمَۃِ ووجھُہٗ مِثلُ القَمَرِ

بر ہمسایہ خود پیش آید خدا تعالیٰ را روز قیامت حال آنکہ روی او باشد مانند ماہ در شب چہاردہ

لَیلَۃَ البَدرِ ومَنْ طَلَبَ الدُّنیا حلالًا مُکاثِرًا مُفاخِرًا مُرائِیًا

و کسیکہ طلب کند دنیا را اگرچہ از روی حلال در حالیکہ طلب دنیا وہ کنندہ است در مال و نازندہ است بر مردم ریاکار

لَقِیَ اللہَ تعالٰی وھو علیہِ غضبانُ رواہُ البیہقیُّ فی شُعَبِ الایمانِ

و ریا وہ کنندہ است ملاقات میکند خدا را و حال آنکہ خدا خشمناک است روایت کرد آنرا بیہقی در شعب الایمان

وَاَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
والبونعیم در حلیه واز عائشه رض روایت ست از حضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَا دَارَ لَهُ وَمَالُ مَنْ لَا مَالَ لَهُ
علیه وسلم که فرمود آنحضرت دنیا دار کسی ست که نیست دار مراورا و دنیا مال کسی ست که نیست

وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ
مراورا مال و برای دنیا جمع میکند مال را کسیکه نیست عقل او را روایت احمد و بیهقی در شعب الایمان

وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ ارْتَحَلَتِ الدُّنْيَا مُدْبِرَةً وَارْتَحَلَتِ الْاٰخِرَةُ
واز علی رض مرویست کوچ کرده است دنیا در حالیکه پشت دهنده است و کوچ

مُقْبِلَةً وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا بَنُوْنَ فَكُوْنُوْا مِنْ اَبْنَاءِ الْاٰخِرَةِ
کرده است آخرت درحالیکه روی آرنده است با و مر هریکی را ازان فرزندان ست پس باشید از ابنای

وَلَا تَكُوْنُوْا مِنْ اَبْنَاءِ الدُّنْيَا فَاِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَلَا حِسَابَ وَغَدًا
آخرت و نباشید از ابنای دنیا زیرا که امروز یعنی در دنیا عمل ست و نیست حساب و فردا

حِسَابٌ وَلَا عَمَلَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي تَرْجَمَةِ بَابٍ وَعَنْ
حساب ست و نیست عمل روایت کرد بخاری این حدیث را در ترجمۀ باب

اَبِي هُرَيْرَةَ رض يَبْلُغُ بِهِ قَالَ اِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ قَالَتِ الْمَلٰئِكَةُ
واز ابی هریره رض مرویست بطریق رفع یعنی میرسانید حدیث را با آنحضرت گفت ابوهریره فرمود آنحضرت چون

مَا قَدَّمَ وَقَالَ بَنُوْ اٰدَمَ مَا خَلَّفَ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ
میرد آدمی میگویند ملائکه فرشتگان چه چیز پیش فرستاده است و میگویند فرزندان آدم چه چیز پس گذاشت

وَعَنْ مَالِكٍ اَنَّ لُقْمَانَ قَالَ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ اِنَّ النَّاسَ
از مال روایت بیهقی در شعب ایمان واز امام مالک روایت ست که لقمان حکیم گفت مر پسر خود را ای پسرک

قَدْ تَطَاوَلَ عَلَيْهِمْ مَا يُوْعَدُوْنَ وَهُمْ اِلَى الْاٰخِرَةِ سِرَاعًا يَذْهَبُوْنَ
بدرستیکه آدمیان تحقیق دراز افتاد بر ایشان مدت چیزیکه وعده کرده شده اند و ایشان بسوی آخرت تیز میروند

(حاشیه: ...نیست حساب و فردا...)

وانك قد استدبرت الدنيا منذ كنت واستقبلت الآخرة

و بدرستیکه تو ای پسر کہ من بتحقیق تو پشت دادہ دنیا را از ابتدا ایکه پیدا شدہ و روی آوردہ

وان دارا تسير اليها اقرب اليك من دار تخرج منها

آخرت را بدرستیکه سرائے کہ تو میروی بسوی آن قریب است بسوی تو از سرائے کہ بیرون می آئی تو از آن

رواه رزين وعن عبد الله بن عمرو رضـ ان رسول الله

روایت کرد رزین و از عبد اللہ بن عمرو رضـ مرویست کہ آنحضرت

صلى الله عليه وسلم قال اربع اذا كن فيك فلا عليك

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود چہار خصلت اند کہ چون یافتہ شوند در تو پس ضرر نیست

ما فاتك الدنيا حفظ امانة وصدق حديث وحسن

ترا از فوت شدن دنیا اول آنکہ امانت در حقوق رب و حقوق عباد دوم راستی در سخن سوم نیک

خليقة وعفة في طعمة رواه احمد والبيهقي في شعب الايمان

طبیعے و درست نظرے چہارم پارسائی در لقمہ روایت کرد احمد و بیہقی در شعب ایمان

وعن ابي ايوب الانصاري رضـ قال جاء رجل الى النبي

و روایت است از ابی ایوب انصاری رضـ گفت آمد مردی بسوے آنحضرت

صلى الله عليه وسلم فقال عظني واوجز فقال اذا قمت

صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آمرد با آنحضرت پند دہ مرا و مختصر کن پس فرمود

في صلاتك فصل صلوة مودع ولا تكلم بكلام تعتذر منه

آنحضرت چون بگذاری نماز خود پس بگذار ہمچو نماز شخصے کہ وداع کنندہ است مگو سخن کہ محتاج گردی بعذر خواستے

غدا واجمع الاياس مما في ايدي الناس وعن معاذ بن جبل رضـ

از آن فردا و فردائی خود را و عزم صمیم کن بنا امیدی از چیزیکه در دست مردم است و قطع طمع کن از ایشان

قال لما بعثه رسول الله صلى الله عليه وسلم الى اليمن خرج

و از معاذ بن جبل رضـ مرویست ہرگاہ کہ فرستاد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم او را بسوی یمن بعدہ قضا و بیرون

مَعَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوْصِيْهِ وَمُعَاذٌ

آمد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بمشایعت وی در حالیکہ وصیت میکرد

رَاكِبٌ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْشِيْ تَحْتَ

آنحضرت او را و معاذ رضہ سوار بر شتر بود و پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پیادہ میرفت زیر شتر

رَاحِلَتِهٖ فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ يَا مُعَاذُ إِنَّكَ عَسٰى أَنْ لَّا تَلْقَانِيْ

سواری معاذ پس هرگاه که فارغ گشت آنحضرت از وصیت فرمود ای معاذ بدرستیکه تو نزدیک است

بَعْدَ عَامِيْ هٰذَا وَلَعَلَّكَ أَنْ تَمُرَّ بِمَسْجِدِيْ هٰذَا وَقَبْرِيْ

که تو در نیابی مرا بعد از سال عمر من که اینست و شاید که تو میگذری باین مسجد من و قبر من پس

فَبَكٰى مُعَاذٌ جَشَعًا لِّفِرَاقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بگریست معاذ از جهت جزع و اندوه و فراق آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

ثُمَّ الْتَفَتَ فَأَقْبَلَ بِوَجْهِهٖ نَحْوَ الْمَدِيْنَةِ فَقَالَ إِنَّ أَوْلَى

پس بگریست و روی آورد آنحضرت بجانب مدینہ منورہ پس فرمود متصل ترین مردم

النَّاسِ بِيَ الْمُتَّقُوْنَ مَنْ كَانُوْا وَحَيْثُ كَانُوْا رَوَاهُمَا أَحْمَدُ

بمن پرهیزگارانند هر کسانیکه باشند و هر جائیکه باشند روایت کرد این هر دو حدیث را احمد

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض وَأَبِيْ خَلَّادٍ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و مرویست از ابی هریره رض و ابی خلاد رض که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا رَأَيْتُمُ الْعَبْدَ يُعْطٰى زُهْدًا

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چون ببینید بنده را که داده میشود او را بی رغبتی در دنیا

فِي الدُّنْيَا وَقِلَّةَ مَنْطِقٍ فَاقْتَرِبُوْا مِنْهُ فَإِنَّهٗ يُلَقَّى الْحِكْمَةَ

و کم سخنی و خاموشی پس نزدیک جوئید از آن بنده پس بدرستیکه تعلیم کرده میشود آن بنده را حکمت

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

روایت کرد این حدیث را بیهقی در شعب الایمان و از عبد اللہ بن

عُمَرَ رضہ قَالَ اَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ بِمَنْکِبِیْ

عمر رضہ مرویست کہ گرفت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بازوے من

فَقَالَ کُنْ فِی الدُّنْیَا کَاَنَّکَ غَرِیْبٌ اَوْ عَابِرُ سَبِیْلٍ وَکَانَ

پس فرمود باشش در دنیا چنانکہ گویا در شہرے غریبے یا رہگذرے و بود

اِبْنُ عُمَرَ یَقُوْلُ اِذَا اَمْسَیْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَاِذَا

ابن عمر رضہ میگفت کہ چون شب کنی پس انتظار مکن صبح را و چون صبح کنی

اَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَآءَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِکَ لِمَرَضِکَ

پس انتظار مکن شبرا و بگیر از تندرستی خود برای بیماری خود و بگیر از زندگانی خود

وَمِنْ حَیَاتِکَ لِمَوْتِکَ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ

برائے مرگ خود رواہ بخاری

بَابُ فَضْلِ الْفُقَرَآءِ

باب ست در فضل فقرا

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِیْنَ یَدْعُوْنَ رَبَّھُمْ بِالْغَدٰوۃِ وَالْعَشِیِّ

و مران آنانرا کہ میخوانند پروردگار خویش را بامداد و شبانگاہ میخواہند

یُرِیْدُوْنَ وَجْھَہٗ مَا عَلَیْکَ مِنْ حِسَابِھِمْ مِّنْ شَیْءٍ

ذات خدا یرا نیست بر تو از حساب ایشان چیزے و نیست

وَمَا مِنْ حِسَابِکَ عَلَیْھِمْ مِّنْ شَیْءٍ فَتَطْرُدَھُمْ فَتَکُوْنَ

از حساب تو بر ایشان چیزے پس برانے ایشانرا پس باشے از ستمگاران

مِنَ الظّٰلِمِیْنَ لِلْفُقَرَآءِ الْمُھٰجِرِیْنَ الَّذِیْنَ اُخْرِجُوْا مِنْ

و برائے درویشان ہجرت کنندگان آنانکہ بیرون کردہ شدند از سراہائے

دِیَارِھِمْ وَاَمْوَالِھِمْ یَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰہِ وَرِضْوَانًا

شان و مالہائے ایشان میجویند افزونے از خدا و خوشنودے

وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ أُولٰئِكَ هُمُ الصّٰدِقُونَ وَلَوْلَا
و یاری میکنند خدا یرا و فرستادهٔ او را آنگروه ایشانند راست گویان و اگر نه آنکه باشند

أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَّاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَنْ يَّكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ
مردمان گروه یک بر آئینه میگردانیم برائے آنکه میکرود برحمن

لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَّمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ
مر خانہائے ایشانرا سقفها از نقره و نرد بانها که بران برآیند

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَّسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ وَزُخْرُفًا
و مر خانهائے ایشانرا درها و تختها بران تکیه کنند و از زر نیست همه آن

وَإِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ
مگر برخوردارئے زندگانی این سرائے و آخرت نزد پروردگار تو برائے

لِلْمُتَّقِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
پرهیزگاران ست مرویست از ابو هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُبَّ أَشْعَثَ مَدْفُوعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ
علیه وسلم بسا ژولیده موئے گرد آلوده رانده شده از درها جهت حقارت اگر سوگند خورد بر خدا

عَلَى اللّٰهِ لَأَبَرَّهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ
هر آئینه راست گو میگرداند وی تعالی او را در سوگند رواه مسلم و از عبد الله بن عمرو رض مرویست که فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ
آنحضرت صلے الله علیه وسلم هر آئینه فقرائے مهاجران

يَسْبِقُونَ الْأَغْنِيَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ إِلَى الْجَنَّةِ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا
پیشی میکنند توانگران را روز قیامت بسوئے بهشت به چهل سال

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ
رواه مسلم و از ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْفُقَرَاءُ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ

صلی الله علیه وسلم در می آیند فقیران بهشت را پیش از توانگران

بِخَمْسِ مِائَةِ عَامٍ نِصْفِ يَوْمٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

به پانصد سال که نیم روزست از روزی که نزد پروردگارست رواه ترمذی

قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُ سَبْعِينَ مِنْ أَصْحَابِ الصُّفَّةِ مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ عَلَيْهِ رِدَاءٌ

واز ابی هریره رض مرویست گفت به تحقیق دیدم هفتاد نفر از اصحاب صفه را که نیست از ایشان مردی

إِمَّا إِزَارٌ وَإِمَّا كِسَاءٌ قَدْ رَبَطُوا فِي أَعْنَاقِهِمْ فَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ نِصْفَ

که بروی چادری باشد بلکه یا ازاری بود یا گلیمی که به تحقیق بربسته بودند در گردن های خود پس بعضی از انها

السَّاقَيْنِ وَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ الْكَعْبَيْنِ فَيَجْمَعُهُ بِيَدِهِ كَرَاهِيَةَ

میرسید نیمه ساق را و بعضی از انها میرسید به دو شتالنگ را پس گرد می آورد آنرا بدست خود از جهت

أَنْ تُرَى عَوْرَتُهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ

ناخوش داشتن آنکه دیده شود اندام شرمگاه او روایت کرد آنرا بخاری و مرویست از عبدالرحمن

الْحُبُلِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرٍو وَسَأَلَهُ رَجُلٌ قَالَ أَلَسْنَا

حبلی گفت شنیدم عبدالله بن عمرو را و حالانکه به تحقیق پرسید او را مردی گفت آیا نیستیم

مِنْ فُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللّٰهِ أَلَكَ امْرَأَةٌ تَأْوِي

ما از فقیران مهاجران پس فرمود مر او را عبدالله آیا مر ترا زن هست که جا میگیری

إِلَيْهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ أَلَكَ مَسْكَنٌ تَسْكُنُهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَنْتَ

باو گفت آری هست گفت عبدالله آیا مر ترا جای باشش هست که می باشی در و گفت آن مرد آری هست مرا

مِنَ الْأَغْنِيَاءِ قَالَ فَإِنَّ لِي خَادِمًا قَالَ فَأَنْتَ مِنَ الْمُلُوكِ

مسکن گفت عبدالله پس تو از توانگرانی گفت آن مرد مرا خدمتگار نیز هست گفت عبدالله پس تو

قَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ وَجَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ إِلَى عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو

از پادشاهانی گفت عبدالرحمن و آمدند سه کس بسوی عبدالله بن عمر

وَاَنَا عِنْدَهٗ فَقَالُوْا یَا اَبَا مُحَمَّدٍ وَاللّٰهِ مَا نَقْدِرُ عَلٰی شَیْءٍ لَا نَفَقَةٍ
ومن نزد وے بودم پس گفتند یا ابا محمد بخدا سوگند تو انا نیستیم ما بر چیزے نہ بر خرچ و نہ بر سوارے

وَلَا دَآبَّةٍ وَلَا مَتَاعٍ فَقَالَ لَهُمْ مَا شِئْتُمْ اِنْ شِئْتُمْ رَجَعْتُمْ
چارپایہ و نہ از اسباب دیگر گفت عبد اللہ چہ خواستید شما اگر میخواہید باز می آئید شما بسوے ما

اِلَیْنَا فَاَعْطَیْنَاکُمْ مَا یَسَّرَ اللّٰهُ لَکُمْ وَاِنْ شِئْتُمْ ذَکَرْنَا اَمْرَکُمْ
پس میدہیم شمارا چیزے کہ آسان گرداند خدا تعالیٰ برائے شما اگر میخواہید ذکر کنیم قصہ شمارا

لِلسُّلْطَانِ وَاِنْ شِئْتُمْ صَبَرْتُمْ فَاِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ
برائے پادشاہ و اگر میخواہید صبر کنید زیرا کہ من شنیدہ ام پیغمبر خدا ام را

یَقُوْلُ اِنَّ فُقَرَآءَ الْمُهَاجِرِیْنَ یَسْبِقُوْنَ الْاَغْنِیَآءَ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ
کہ میگفت بدرستیکہ فقیران مہاجران پیشی میکنند تو انگران از روز قیامت

اِلَی الْجَنَّةِ بِاَرْبَعِیْنَ خَرِیْفًا قَالُوْا فَاِنَّا نَصْبِرُ لَا نَسْاَلُ شَیْئًا
بسوے بہشت بچہل سال گفتند آنجماعت پس تحقیق ما صبر میکنیم و نخواہیم چیزے را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رض قَالَ اَمَرَنِیْ خَلِیْلِیْ بِسَبْعٍ
روایت کردہ آنرا مسلم و در روایت ست از ابی ذر رض گفت امر کرد مرا دوست جانی من کہ آنحضرت ﷺ

اَمَرَنِیْ بِحُبِّ الْمَسَاکِیْنِ وَالدُّنُوِّ مِنْهُمْ وَاَمَرَنِیْ اَنْ اَنْظُرَ
است بہفت خصلت اول امر کرد مرا بدوستی مسکینان و نزدیک شدن از ایشان دوم امر کرد مرا

اِلٰی مَنْ هُوَ دُوْنِیْ وَلَا اَنْظُرَ اِلٰی مَنْ هُوَ فَوْقِیْ وَاَمَرَنِیْ اَنْ اَصِلَ
کہ نظر کنم بسوے کسیکہ فرود من ست و نظر نکنم بسوے کسیکہ بالاے من ست یعنے در دنیا و سوم امر کرد مرا صلہ رحم را

الرَّحِمَ وَاِنْ اَدْبَرَتْ وَاَمَرَنِیْ اَنْ لَّا اَسْاَلَ اَحَدًا شَیْئًا
اگرچہ پشت دہندہ است یعنی صاحب رحم و چہارم امر کرد کہ سوال نکنم از ہیچ یکے چیزے و پنجم امر کرد کہ بگویم

وَاَمَرَنِیْ اَنْ اَقُوْلَ بِالْحَقِّ وَاِنْ کَانَ مُرًّا وَاَمَرَنِیْ اَنْ لَّا اَخَافَ
حق و امر کنم بدان اگرچہ باشد تلخ و ناخوش آئندہ و ششم امر کرد مرا کہ نترسم در دین خدا...

فِی اللّٰهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ وَّ اَمَرَنِیْ اَنْ اُکْثِرَ مِنْ قَوْلِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ

ملامت کردن ہیچ ملامت کنندہ را و ہشتم امر کردہ مرا کہ بسیار گویم لا حول ولا قوۃ

اِلَّا بِاللّٰهِ فَاِنَّهُنَّ مِنْ کَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ

الا باللہ را پس بدرستیکہ این کلمات یا این ہفت خصلت از گنج ست زیر عرش روایت ست از احمد

عَمْرِو بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ اَبِیْهِ عَنْ جَدِّهٖ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

و روایت ست از عمرو بن شعیب در روایت میکند از پدر خود و پدر رسول از جد او و از حضرت صلی اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خَصْلَتَانِ مَنْ کَانَتَا فِیْهِ کَتَبَهُ اللّٰهُ شَاکِرًا

علیہ وسلم فرمود آنحضرت دو خصلت اند کہ ہر کسی کہ باشد ز آن خصلت دران بنویسد او را خدا شکر کنندہ

صَابِرًا مَنْ نَظَرَ فِیْ دِیْنِهٖ اِلٰی مَنْ هُوَ فَوْقَهٗ فَاقْتَدٰی بِهٖ

صبر کنندہ کسیکہ نظر کند در دین خود بسوی کسیکہ بالای او ست پس اقتدا کند او کسیکہ نظر کند

وَنَظَرَ فِیْ دُنْیَاهُ اِلٰی مَنْ هُوَ دُوْنَهٗ فَحَمِدَ اللّٰهَ عَلٰی مَا فَضَّلَهُ اللّٰهُ

در دنیای خود کسیکہ فرود او ست در دنیا پس ستایش کند مر خدا را بنا بر فضیلت دادن مر او را خدا

عَلَیْهِ کَتَبَهُ اللّٰهُ شَاکِرًا صَابِرًا وَمَنْ نَظَرَ فِیْ دِیْنِهٖ اِلٰی مَنْ هُوَ

بر آنکس بنویسد او را خدا شکر گوینده صبر کنندہ و کسیکہ نظر کند در دین خود بسوی کسیکہ آنکس فرود

دُوْنَهٗ وَنَظَرَ فِیْ دُنْیَاهُ اِلٰی مَنْ هُوَ فَوْقَهٗ فَاَسِفَ عَلٰی مَا فَاتَهٗ مِنْهُ

او ست و نظر کند در دنیا خود بسوی کسیکہ فوق او ست پس اندوہ خورد بچیزیکہ فوت شد او را از دنیا نرسید

لَمْ یَکْتُبْهُ اللّٰهُ شَاکِرًا وَّلَا صَابِرًا رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ

خدا شاکر او را و نہ صبر کنندہ روایت کرد آنرا ترمذی و در روایت ست

عَلِیٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَضِیَ

از علی رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ راضی شد

مِنَ اللّٰهِ بِالْیَسِیْرِ مِنَ الرِّزْقِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ بِالْقَلِیْلِ مِنَ الْعَمَلِ

از خدا باندک رزق راضی گردد خدا تعالی از وی باندک از عمل

وعن ابن عباسٍ رض قال قال رسول الله صلى الله عليه

در روایت ست از ابن عباس رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وسلم من جاع او احتاج فكتمه الناس كان حقا على

وسلم کسیکه گرسنه شود یا محتاج شود پس پوشیده دارد آنرا از مردم باشد لازم بر

الله عز وجل ان يرزقه رزق سنة من حلالٍ رواهما

فضل خدا که برساند او را روزی یکسال از وجه حلال روایت کرد این هر دو حدیث را

البيهقي في شعب الايمان وعن محمود بن لبيد رض

بیهقی در شعب الایمان و روایت ست از محمود بن لبید رض

ان النبي صلى الله عليه وسلم قال اثنتان يكرههما

تحقیق که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که دو خصلت ست که ناخوش دارد

ابن ادم يكره الموت والموت خير للمؤمن من الفتنة

آنها را آدمی یکے از آن مردن ست و حالانکه موت بهتر ست مسلمان را از فتنه گرفتار

ويكره قلة المال وقلة المال اقل للحساب رواه احمد

دوم کمی مال و حالانکه کمی مال کمتر ست مر حساب را یعنی بهتر ست مر مسلمان را روایت کرد احمد

وعن قتادة بن النعمان رض ان رسول الله صلى الله

و روایت ست از قتاده بن نعمان رض که آنحضرت صلی الله

عليه وسلم قال اذا احب الله عبدا حماه الدنيا كما يظل

علیه وسلم فرمود چون دوست دارد خدا تعالی بندهٔ خود را منع میکند او را دنیا چنانکه

احدكم يحمي سقيمه الماء رواه احمد والترمذي

میگردد یکے از شما که منع میکند و پرهیز میفرماید بیمار خود را از آب روایت کرد آنرا احمد و ترمذی

وعن عبد الله بن عمرو رض قال قال رسول الله صلى الله

و روایت ست از عبد الله بن عمرو رض گفت فرمود رسول الله صلی الله

عليه وسلم الدنيا سجن المؤمن وسنته واذا فارق الدنيا

علیہ وسلم دنیا زندان است مسلمان را و قحط سال اوست و وقتیکہ بگذارد دنیارا

فارق السجن والسنة رواه في شرح السنة وعن

گویا میگذارد زندان و قحط را روایت کرد آنرا در شرح سنۃ و روایت ست

ابي هريرة رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

از ابی ہریرہ رض گفت فرمود رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم

لا تغبطن فاجرا بنعمة فانك لا تدري ما هو لاق بعد

غبطہ مکن فاسق را بنعمت دنیاوی کہ دارد زیراکہ در نمی یابی کہ چہ چیز پیش آئندہ است بعد از مرگ وے

موته ان له عند الله قاتلا لا يموت يعني النار رواه في شرح السنة

بدرستیکہ مرد فاجر را نزد خدا سخت کشندہ ایست میخواہد آنحضرت از قاتل آتش دوزخ را رواہ فی شرح السنۃ

وعنه رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

وہم از وے رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اذا نظر احدكم الى من فضل عليه في المال والخلق فلينظر

چون نظر کند یکے از شما بسوے کسیکہ زیادہ تر دادہ شدہ است آنکس را بروی در مال و صورت

الى من هو اسفل منه متفق عليه وفي رواية لمسلم

پس باید کہ نظر کند بسوے کسے کہ آنکس پست تر از وست تا شکر گوید متفق علیہ و در روایتی از مسلم

قال انظروا الى من هو اسفل منكم ولا تنظروا الى من هو فوقكم

اینچنین آمدہ است گفت آنحضرت نظر کنید بسوے آنکسی کہ پایانتر ست از مرتبۂ شما و نظر نکنید

فهو اجدر ان لا تزدروا نعمة الله عليكم وعن

بسوے آن کسیکہ بالای شماست در مرتبہ پس این سزاوار تر ست شما را تا کہ حقیر نہ شمارید نعمت اللہ را کہ بر شما ست

مصعب بن سعد رض قال رأى سعد ان له فضلا على من

است بر شما و روایت ست از مصعب بن سعد رض گفت دانست و گمان برد سعد کہ او را فضل ست بر کسیکہ

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ تُنْصَرُوْنَ

فرو دست از ضعفا ئے مسلمانان پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از برائے دفع عجب آیا نصرت

وَتُرْزَقُوْنَ اِلَّا بِضُعَفَائِكُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

داده میشود شمارا ورزق داده می شود شمارا مگر به برکت ضعفای شما که در میان شما اند رواه البخاری

اُمَيَّةَ بْنِ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اُسَيْدٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از امیه بن خالد بن عبد اللہ بن اسید رض از ان حضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ كَانَ يَسْتَفْتِحُ بِصَعَالِيْكِ الْمُهَاجِرِيْنَ

علیہ وسلم کہ بود آنحضرت طلب فتح و نصرت میکرد از جناب حق به حقیران و درویشان مہاجران

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

رواه فی شرح السنہ

بَابُ الْاَمَلِ وَالْحِرْصِ

باب در امل و حرص

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَلَا تَمُدَّنَّ

و آرزو مبرید آنچه افزونی داده خدای بدان برخی را از شما بر برخی و باز مکش چشمهای

عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖ اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ

خود را بسوی آنچه برخوردار گردیم بآن جفتهای از ایشان تازگی زندگانی این سرا تا بیازمائیم

فِيْهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ خَطَّ النَّبِيُّ

ایشانرا دران و روزی پروردگار تو بهتر ست و پاینده تر روایت ست از انس رض گفت کشیده

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطُوْطًا فَقَالَ هٰذَا الْاَمَلُ وَهٰذَا اَجَلُهٗ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چند خط پس فرمود که این خط امل آدمی ست و این خط اجل

فَبَيْنَمَا هُوَ كَذٰلِكَ اِذْ جَاءَهُ الْخَطُّ الْاَقْرَبُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

اوست پس در اثنای آنکه آدمی همچنین ست ناگاه رسید امل او را خط اجل که نزدیک ست رواه البخاری

وعنه رض قال قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم یھرم ابن

وہم روایت ست از انس گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پیر میگردد

آدم ویشب منہ اثنان الحرص علی المال والحرص علی العمر

آدمی وجوان میگردد دو چیز یکے حرص بر کثرت مال دوم حرص بر درازی عمر

متفق علیہ وعن ابی ہریرۃ رض قال قال النبی صلی

متفق علیہ وروایت ست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

اللہ علیہ وسلم اعذر اللہ الی امرئ اخر اجلہ حتی بلغہ

صلے اللہ علیہ وسلم نگذاشت خدا تعالی جائے عذر را از مردے کہ مہلت داد اجل او را

ستین سنۃ رواہ البخاری وعن ابن عباس رض

تا آنکہ رسانید او را بشصت سال رواہ البخاری سے وروایت ست از ابن عباس رض

عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال لو کان لابن آدم وادیان

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اگر بودے مر آدمی را دو وادے

من مال لابتغی ثالثا ولا یملأ جوف ابن آدم الا التراب

از مال ہر آئینہ طلب میکرد سوم را و پر نمیکند جوف آدمی را مگر خاک و رجوع برحمت

ویتوب اللہ علی من تاب متفق علیہ وعن ابن عمر رض

میکند خدا تعالیٰ بہر کہ میخواہد متفق علیہ وروایت ست از ابن عمر رض

قال اخذ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ببعض جسدی

گفت گرفت رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم بعض تن یار وے من

فقال کن فی الدنیا کانک غریب او عابر سبیل وعد نفسک

پس گفت باش در دنیا چنانکہ گویا غریب یا رہ گذرے وبشمار خود را

من اہل القبور رواہ البخاری وعن عبد اللہ بن عمرو رض

از اہل گور رواہ البخاری سے وروایت ست از عبد اللہ بن عمرو رض

قَالَ مَرَّ بِنَا رَسُولُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَاَنَا وَاُمِّیْ

گفت بگذشت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم برما وحالانکہ من و مادر من گل اندود

نُطَیِّنُ شَیْئًا فَقَالَ مَا ھٰذَا یَا عَبْدَ اللّٰہِ قُلْتُ شَیْءٌ نُصْلِحُہٗ

میکردیم چیزیرا پس گفت آنحضرت چہ کار میکنی ای عبد اللہ گفتم چیزیست یعنی دیوار است

قَالَ الْاَمْرُ اَسْرَعُ مِنْ ذٰلِکَ رَوَاہُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِیُّ

کہ اصلاح میکنم فرمود آنحضرت کار شتاب تر ست ازین یعنی بیرون آمدن از دنیا رواہ احمد و ترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ رَسُولَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابن عباس رض کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

کَانَ یُھْرِیْقُ الْمَاءَ فَیَتَیَمَّمُ بِالتُّرَابِ فَاَقُوْلُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ اِنَّ الْمَاءَ

میریخت آبرا یعنے بول میکرد پس تیمم کرد بخاک پس میگفتم یا رسول اللہ بدرستیکہ

مِنْکَ قَرِیْبٌ یَقُوْلُ مَا یُدْرِیْنِیْ لَعَلِّیْ لَا اَبْلُغُہٗ رَوَاہُ فِیْ شَرْحِ السُّنَّۃِ

آب بتو نزدیک ست میگفت آنحضرت چہ درمی یابانددرا یعنے چہ دانم کہ شاید نرسم من آبرا

وَابْنُ الْجَوْزِیِّ فِیْ کِتَابِ الْوَفَاءِ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض

روایت کرد اینحدیث را در شرح سنۃ و ابن جوزی در کتاب وفا و روایت ست از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَعْمَارُ اُمَّتِیْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اکثر عمرہاے است

مَا بَیْنَ السِّتِّیْنَ اِلَی السَّبْعِیْنَ وَاَقَلُّھُمْ مَنْ یَّجُوْزُ ذٰلِکَ

من میان شصت سال تا ہفتاد ست و کمتر کسی ہست کہ بگذرد از ہفتاد روایت کرد

رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَابْنُ مَاجَۃَ وَعَنْ سُفْیَانَ الثَّوْرِیِّ رض

اینحدیث را ترمذی و ابن ماجہ و از سفیان ثوری رض مرویست

قَالَ لَیْسَ الزُّھْدُ فِی الدُّنْیَا بِلُبْسِ الْغَلِیْظِ وَالْخَشِنِ وَاَکْلِ الْجَشِبِ

گفت سفیان ثوری نیست زہد در دنیا بپوشیدن جامہ سطبر و خوردن طعام

[illegible] ۱۲ اشعۃ اللمعات

اِنَّمَا الزُّھْدُ فِی الدُّنْیَا قَصْرُ الْاَمَلِ رَوَاہُ فِیْ شَرْحِ السُّنَّةِ وعن

نیست حقیقت زہد و بے رغبتی در دنیا مگر کوتاہی امل روایت کرد آنرا در شرح سنة

زَیْدِ بْنِ الْحُسَیْنِ قَالَ سَمِعْتُ مَالِکًا وَسُئِلَ اَیُّ شَیْءٍ الزُّھْدُ

واز زید بن حسین کہ یکے از یاران امام مالک ست گفت شنیدم امام مالک را در حالیکہ پرسیدہ شد از زہد

فِی الدُّنْیَا قَالَ طِیْبُ الْکَسْبِ وَقَصْرُ الْاَمَلِ رَوَاہُ الْبَیْھَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

کہ چیست زہد در دنیا گفت پاکیزہ حلال بودن کسب رزق کہ آنرا از وجہ حلال پیدا کند و کوتاہ بودن امل ست روایت کرد بیہقی در شعب ایمان

بَابُ اسْتِحْبَابِ الْمَالِ وَالْعُمْرِ لِلطَّاعَةِ

باب در محبت کردن مال و عمر برائے طاعت

لہ وَلَا تَجْعَلْ یَدَکَ مَغْلُوْلَةً اِلٰی عُنُقِکَ وَلَا تَبْسُطْھَا

مگردان دست خود را بسوی گردن خود و مکشائی آنرا تمام کشادن پس نشینے ملامت کردہ شدہ

کُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُوْمًا مَّحْسُوْرًا وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰی حَقَّهٗ

درماندہ و بدہ خداوند خویشی را حق او و درویش را و راہ گذر را

وَالْمِسْکِیْنَ وَابْنَ السَّبِیْلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِیْرًا اِنَّ الْمُبَذِّرِیْنَ

ونہ اسراف کن اسراف کردنے بدرستی کہ اسراف کنندگان ہستند برادران

کَانُوْا اِخْوَانَ الشَّیٰطِیْنِ وَکَانَ الشَّیْطٰنُ لِرَبِّهٖ کَفُوْرًا

دیوان شیاطین و ہست شیطان مر پروردگار خود را ناسپاس

وَتَزَوَّدُوْا فَاِنَّ خَیْرَ الزَّادِ التَّقْوٰی وَاتَّقُوْنِ یٰۤاُولِی الْاَلْبَابِ

و توشہ گیرید پس بدرستی بہترین توشہا پرہیزگاریست و بترسید از من اے خداوندان خرد

لَیْسَ عَلَیْکُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوْا فَضْلًا مِّنْ رَّبِّکُمْ وَھُمْ یَصْطَرِخُوْنَ

نیست برشما گناہے آنکہ بجوئید روزی از پروردگار خود و ایشان فریاد کنندہ

فِیْھَا رَبَّنَاۤ اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَیْرَ الَّذِیْ کُنَّا نَعْمَلُ اَوَلَمْ نُعَمِّرْکُمْ

در آن اے پروردگار ما بیرون کن ما را کنیم شایستہ جز آنکہ بودیم میکردیم آیا زندگانی ندادیم شما را

مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا
آنقدار که پند گیرد دران عمر هر که خواهد پند گیرد و آمد بشما بیم کننده یعنی پیغمبر پس بچشید عذاب
لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رض أَنَّ رَجُلًا قَالَ
پس نیست مر ستمگاران را هیچ یاری که عذاب ایشان بردارد از ابی بکره رض مرویست گفت
يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ
ای رسول الله صلے الله علیک وسلم کدام یکے از آدمیان بهترست
قَالَ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ قَالَ فَأَيُّ النَّاسِ شَرٌّ
فرمود آنحضرت کسی هست که درازست زندگانی او و نیکوست عمل او گفت آنمرد پس کدام
قَالَ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ
یکے از مردان بدترست فرمود آنحضرت کسیکه درازست زندگانی او و بدست عمل او روایت کرد اینحدیث را
وَعَنْ عُبَيْدِ بْنِ خَالِدٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
احمد و ترمذی و دارمی و از عبید بن خالد رض مرویست که آنحضرت صلے الله علیه وسلم
آخَى بَيْنَ رَجُلَيْنِ فَقُتِلَ أَحَدُهُمَا فِي سَبِيلِ اللهِ ثُمَّ مَاتَ الْآخَرُ
برادری داد میان دو مرد از اصحاب خود پس کشته شد یکے از ایشان در راه خدا و شهید شد پستر مرد دو
بَعْدَهُ بِجُمُعَةٍ أَوْ نَحْوِهَا فَصَلُّوا عَلَيْهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ
دیگر ازان دو مرد بعد از وی بجمعه یا مانند آن یعنی بیک هفته پس نماز گذاردند برو پس گفت پیغمبر خدا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا قُلْتُمْ قَالُوا دَعَوْنَا اللهَ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَيَرْحَمَهُ
صلی الله علیه وسلم چه گفتید در دعا گفتند دعا کردیم خدا را اینکه بیامرزد مر او را خدا اینکه
وَيُلْحِقَهُ بِصَاحِبِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
و رحمت کند او را و برساند او را بیار وی که شهید رفت پس فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم پس چه شد و کجا رفت
فَأَيْنَ صَلَاتُهُ بَعْدَ صَلَاتِهِ وَعَمَلُهُ بَعْدَ عَمَلِهِ أَوْ قَالَ صِيَامُهُ
نماز اینمرد که گذارد بعد از یکدو و کجا اند عملهای دیگر و ثواب آن بعد از عمل او یعنی بعد از مردن یا گفته کی شد ثواب روزه

بَعْدَ صِيَامِهِ لَمَا بَيْنَهُمَا أَبْعَدُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

بعد از وے بتحقیق تفاوت درجہ کہ میان این مرد ست در بہشت دور تر و بیشتر ست از تفاوت مسافتی

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَنْمَارِيِّ

کہ میان آسمان و زمین ست رواہ ابوداؤد و نسائی واز ابی کبشہ انماری رضـ

أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ثَلٰثٌ

مرویست بدرستیکہ وی شنید آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت سہ خصلت ست

أُقْسِمُ عَلَيْهِنَّ وَأُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا فَاحْفَظُوهُ فَأَمَّا الَّذِي

کہ سوگند میخورم بر اینہا کہ حق اند و میخوانیم بر شما حدیثی را پس یاد گیرید و نگاہدارید اینحدیث را

أُقْسِمُ عَلَيْهِنَّ فَإِنَّهُ مَا نَقَصَ مَالُ عَبْدٍ مِنْ صَدَقَةٍ وَلَا ظُلِمَ

پس آن چیز کہ سوگند میخورم بر حقیقت آنہا اینست پس بدرستیکہ شان اینست کہ کم نشد مال ہیچ بندہ از جہت

عَبْدٌ مَظْلَمَةً صَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ

تصدق کردن بر فقرا و ستم کردہ نشد ہیچ بندہ دگر فتہ نشد از وی مالی بناحق و صبر کرد بران مگر آنکہ زیادہ کرد

بَابَ مَسْأَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ وَأَمَّا الَّذِي أُحَدِّثُكُمْ

آن بندہ را خدا بآن مظلمہ عزت و نکشاد ہیچ بندہ در سوال کردن را از مردم مگر آنکہ کشاد خدا تعالی بروے

فَاحْفَظُوهُ فَقَالَ إِنَّمَا الدُّنْيَا لِأَرْبَعَةِ نَفَرٍ عَبْدٌ رَزَقَهُ اللّٰهُ

در فقر و محتاجی را و اما اینحدیثی کہ گفتم میخوانم بر شما پس یاد گیرید آنرا اینست کہ میگویم پس فرمود آنحضرت ﷺ اینست

مَالًا وَعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَيَصِلُ رَحِمَهُ وَيَعْمَلُ لِلّٰهِ

دنیا مگر برائے چہار کس اول بندہ کہ داد او را خدا مالی و دانش پس این بندہ بتقوی میکند درین مال پروردگار خود را

فِيهِ بِحَقِّهِ فَهٰذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللّٰهُ عِلْمًا

و احسان میکند خویشان او و کار میکند برائے خدا درین مال بحق مال پس این بندہ در فاضلترین منازل و مراتب است و دوم بندہ ایست

وَلَمْ يَرْزُقْهُ مَالًا فَهُوَ صَادِقُ النِّيَّةِ يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا

کہ دادہ است خدا او را علم و نداده است او را خدا تعالی مال پس این بندہ نیت صادق دارد و میگوید آن بندہ

لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَاَجْرُهُمَا سَوَاءٌ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللّٰهُ مَالًا

هر آئینه عمل میکردم بعمل فلانی که تقوی میکند در صرف مال پس ثواب این هر دو بنده برابرست

وَلَمْ يَرْزُقْهُ عِلْمًا فَهُوَ يَتَخَبَّطُ فِيْ مَالِهٖ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِيْ فِيْهِ

سوم بنده ایست که داده است اورا خدایتعالی مالی و نداده اورا علمی که بدان تقوی دارد پس این بنده خبط و خلط میکند

رَبَّهٗ وَلَا يَصِلُ فِيْهِ رَحِمَهٗ وَلَا يَعْمَلُ فِيْهِ بِحَقٍّ فَهٰذَا بِاَخْبَثِ

در مال خود بی علم و دانش و تقوی نمیکند در مال پروردگار خود را و صله نمیکند رحم خود را و نمیکند در وی بحق پس این بنده

الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ لَمْ يَرْزُقْهُ اللّٰهُ مَالًا وَّلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُوْلُ

در پلید ترین جاهاست و چهارم بنده ایست که نداده است اورا خدایتعالی مال و نه علم که تمیز کند میان خیر و شر پس وی

لَوْ اَنَّ لِيْ مَالًا لَعَمِلْتُ فِيْهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بِنِيَّتِهٖ وَوِزْرُهُمَا

میگوید اگر می بود مرا مالی هر آئینه عمل میکردم در وی بعمل فلان که اسراف میکند پس اینست نیت وی

سَوَاءٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ رح قَالَ

و بار گناه ایشان برابرست رواه ترمذی و از سفیان ثوری مرویست گفت بود مال در زمان پیش مکروه

كَانَ الْمَالُ فِيْمَا مَضٰى يُكْرَهُ فَاَمَّا الْيَوْمَ فَهُوَ تُرْسُ الْمُؤْمِنِ وَقَالَ

داشته شده اما امروز در این زمان مال سپر مسلمانانست و گفت اگر نمی بود این دینار هر آئینه مندیل

لَوْلَا هٰذِهِ الدَّنَانِيْرُ لَتَمَنْدَلَ بِنَا هٰؤُلَاءِ الْمُلُوْكُ وَقَالَ مَنْ كَانَ

میساختند ما را این دینارداران و خوار میداشتند و گفت کسیکه باشد در دست وی چیزی ازین

فِيْ يَدِهٖ مِنْ هٰذِهٖ شَيْءٌ فَلْيُصْلِحْهُ فَاِنَّهٗ زَمَانٌ اِنِ احْتَاجَ

مال ها پس باید که اصلاح کند و زیادت دهد آنرا زیرا که زمانیست که اگر محتاج شود کسی باشد آن کسی

كَانَ اَوَّلَ مَنْ يَّبْذُلُ دِيْنَهٗ وَقَالَ الْحَلَالُ لَا يَحْتَمِلُ السَّرَفَ

اول کسی که بذل کند و از دست دهد دین خود را و گفت سفیان که مال حلال احتمال ندارد افراط و اسراف را

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ اَبِيْ عُمَيْرَةَ وَكَانَ

یعنی نمی باید در مال حلال اسراف کرد یا مراد باشد که مال حلال کم میباشد در وی اسراف نتوان کرد و از محمد بن ابی عمیره مرویست

مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ عَبْدًا

وبود وی از یاران آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود آنحضرت که بنده از بندگان اگر بیفتد بر روے

لَوْ خَرَّ عَلَى وَجْهِهِ مِنْ يَوْمِ وُلِدَ إِلَى أَنْ يَمُوتَ هَرَمًا فِي طَاعَةِ

خود از روزی که زائیده شده است تا آنکه بمیرد در سخت پیری در طاعت و فرمانبرداری خدا تعالی

اللّٰهِ لَحَقَّرَهُ فِي ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَوَدَّ أَنَّهُ رُدَّ إِلَى الدُّنْيَا كَيْمَا يَزْدَادُ

هر آینه کم می شمارد آنرا یعنی این طاعت و عبادت دران روز یعنی روز قیامت و هر آینه دوست میدارد که

مِنَ الْأَجْرِ وَالثَّوَابِ رَوَاهُ أَحْمَدُ

بازگردانیده شود بسوے دنیا تا زیاده شود از مزد و پاداشت عمل پس هرچند که زیاده باشد عمر موجب یادن عمل گردد رواه احمد

بَابُ التَّوَكُّلِ وَالصَّبْرِ

باب دربیان توکل وصبر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ إِنَّ اللّٰهَ مَعَ

ای آنانکه گرویده اید یاری جوئید بشکیبائی ونماز بدرستی که خدا اے

الصَّابِرِينَ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ

با صابرانست و هر آینه مے آزمائیم شمارا بچیزے از ترس و گرسنگی

مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ

و کمی از مالها و نفسها و میوه ها و مژده ده صبر کنندگانرا

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

آنانکه چون برسد ایشانرا زحمتی گویند بدرستی ما برائے خدائیم و بدرستی ما بسوے او بازگردندگانیم

أُولٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولٰئِكَ

وآنگروه برایشان رحمتهاست از پروردگارشان و مهربانی وآنگروه ایشانند

هُمُ الْمُهْتَدُونَ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا

راه یافتگان و مگوئید مر چیزیرا بدرستیکه من کننده ام این را فردا

إِلَّا أَنْ يَّشَاءَ اللّٰهُ وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا وَّيَرْزُقْهُ
مگر مقرون بذکر خدا و ہر کہ بترسد از خدای گرداند برای او بیرون شدن و روزے دہد
مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۖ وَمَنْ يَّتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهٗ
او را از آنجا کہ گمان نبرد و ہر کہ توکل کند بر خدا پس او بسنده است بدرستی
إِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ أَمْرِهٖ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ
خدای رساننده است کار خود را بدرستیکہ گردانیده است خدای تعالی برای ہر چیز اندازه و نیست ہیچ جنبنده
فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا
در زمین مگر بر خدا است روزی ایشان تفضلاً و میداند خدای قرارگاه آن در حیات
كُلٌّ فِي كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِيْنَ وَفِي السَّمَآءِ
و آرام گاه بعد از وفات ہمہ در کتاب روشن ہست یعنی لوح محفوظ بدرستی خدا دوست میدارد متوکلان را و در آسمان
رِزْقُكُمْ وَمَا تُوْعَدُوْنَ عَنْ صُهَيْبٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ
روزی شما است و آنچہ وعده کرده شده اید روایت ست از صہیب رض گفت کہ فرمود آنحضرت
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهٗ
صلی اللہ علیہ وسلم شگفت مر شان مسلمان را کہ ہمہ شان او مر او را نیک ست
كُلَّهٗ لَهٗ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذٰلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ
و نیست این شان مر ہیچ یکے را مگر مسلمان کامل را اگر برسد او را حالت خوش
سَرَّآءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَّهٗ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّآءُ صَبَرَ
شکر میگوید پس باشد شکر گفتن بہتر مر او را و اگر برسد او را حالت ناخوشی صبر می ورزد پس باشد صبر
فَكَانَ خَيْرًا لَّهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض
کردن بہتر مر او را رواه مسلم و از ابی ہریره رض
قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ
مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ مسلمان قوی

خَيْرٌ وَاَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيْفِ وَفِيْ كُلٍّ خَيْرٌ

بهتر ست از مسلمان ضعیف　و اصل خیر موجود ست در هر دو حرص و طلب زیادہ کن

اِحْرِصْ عَلٰى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَلَا تَعْجِزْ وَاِنْ

بر چیزیکه سود کند ترا و یاری جوئی و توفیق بطلب بخدا و عاجز مباش از طلب و استعانت

اَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ اَنِّيْ فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا

و اگر برسد ترا چیزی از مصائب و مکروهات پس مگو اگر من چنین میکردم چنان میشد و چنین

وَلٰكِنْ قُلْ قَدَّرَ اللّٰهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَاِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ

و لیکن بگو تقدیر کرد خدا و هر چه میخواهد خدا تعالیٰ میکند زیرا که لفظ لو میکشاید کار شیطان را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ

رواه مسلم　و از عمر بن خطاب رض مرویست گفت شنیدم آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَوْ اَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ

صلے اللہ　علیہ وسلم را که میفرمود اگر ثابت شود که شما توکل میکنید بر خدا چنانکه

حَقَّ تَوَكُّلِهٖ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُوْ خِمَاصًا وَتَرُوْحُ

باید توکل کرد هر آئینه روزی میدهد شما را چنانکه روزی میدهد پرندها را بر آیند طیور بامداد گرسنه

بِطَانًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

و لاغر شکم و باز میگردند با آشیانه خود سیر و کلان شکم رواه ترمذی و ابن ماجه　و از ابن مسعود رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّهَا النَّاسُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم　ای آدمیان نیست هیچ چیزیکه نزدیک گرداند

لَيْسَ مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ اِلَى الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ

شما را بسوی بهشت و دور دارد　شما را از آتش دوزخ مگر آنکه بتحقیق امر کردم

اِلَّا قَدْ اَمَرْتُكُمْ بِهٖ وَلَيْسَ شَيْءٌ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ النَّارِ وَيُبَاعِدُكُمْ

شما را بآن چیز و نیست چیزے که قریب گرداند شما را از آتش دوزخ و دور گرداند شما را

مِنَ الْجَنَّةِ اِلَّا قَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ وَاِنَّ الرُّوْحَ الْاَمِيْنَ وَفِيْ

از بهشت مگر آنکه به تحقیق نهی کردم شما را از آنچیز و بدرستی که روح امین و در روایتی بدرستیکه

رِوَايَةٍ اِنَّ رُوْحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِيْ رُوْعِيْ اِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوْتَ

روح القدس رسید در دل من یعنی وحی کرد که هیچ ذاتی البته نمیرد تا آنکه تمام و کمال بستاند روزی خود را

حَتّٰى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا اَلَا فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَجْمِلُوْا فِي الطَّلَبِ

دانا باشید پس تقوی کنید خدا را و اعتدال ورزید در جستن روزی و بر ندارد و باعث نشود

وَلَا يَحْمِلَنَّكُمُ اسْتِبْطَاءُ الرِّزْقِ اَنْ تَطْلُبُوْهُ بِمَعَاصِي اللّٰهِ

شما را دیر رسیدن رزق بر طلب کردن او بگناهان خدا چون رزق نرسد اضطراب نکنید زیرا که در نیافته نمیشود

فَاِنَّهُ لَا يُدْرَكُ مَا عِنْدَ اللّٰهِ اِلَّا بِطَاعَتِهٖ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

چیزی که نزدیک خدا است از رزق حلال مگر بطاعت وی و در حاشیه نوشته که مراد بما عند الله بهشت است

وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ اِلَّا اَنَّهٗ لَمْ يَذْكُرْ وَاِنَّ رُوْحَ

روایت کرد اینحدیث را در شرح سنه و بیهقی در شعب الایمان لیکن بیهقی ذکر نکرد ان روح القدس را اینجا و آن روح الامین

الْقُدُسِ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چنانکه در روایت شرح سنه است و از ابی ذر رض مرویست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ الزَّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا لَيْسَتْ بِتَحْرِيْمِ الْحَلَالِ وَلَا اِضَاعَةِ

که فرمود آنحضرت که زهد کردن در دنیا نیست بمجرد ترک حرام گردانیدن بر خود شئ حلال را و ضائع گردانیدن

الْمَالِ وَلٰكِنِ الزَّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا اَنْ لَا تَكُوْنَ بِمَا فِيْ يَدَيْكَ

مال و لیکن کمال زهد در دنیا و تمامی او باین است که نه باشی با نچه در دست تست از مال اعتماد کننده تر بچیزی که نزدیک

اَوْثَقَ بِمَا فِيْ يَدِ اللّٰهِ وَاَنْ تَكُوْنَ فِيْ ثَوَابِ الْمُصِيْبَةِ اِذَا اَنْتَ

خدا تعالی است و زهد کردن در دنیا آنست که باشی تو در ثواب مصیبت وقتیکه

اُصِبْتَ بِهَا اَرْغَبَ فِيْهَا لَوْ اَنَّهَا اُبْقِيَتْ لَكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مبتلا کرده شوی بآن مصیبت رغبت کننده تر در ان مصیبت که کاشکی آن مصیبت باقی داشته شود برای تو رواه ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ كُنْتُ خَلْفَ رَسُوْلِ

و ابن ماجه و روایت ست از ابن عباس رض گفت بودم ردیف آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ يَا غُلَامُ احْفَظِ اللّٰهَ

صلے اللہ علیہ وسلم روزے پس فرمود آنحضرت ای کودک نگاهدار حق خدارا

يَحْفَظْكَ اللّٰهُ احْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ وَاِذَا سَأَلْتَ

تا نگاه دارد ترا خدا تعالی و نگاهدار و مراقب او باش بیابی او را پیش روی خود و چون

فَاسْأَلِ اللّٰهَ وَاِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَاعْلَمْ اَنَّ الْاُمَّةَ

سوال کنی و چیزے خواهی سوال کن و بخواه از خدا و چون یاری جوئی پس بجو از خدا و بدانکه تمام امت

لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلٰى اَنْ يَّنْفَعُوْكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوْكَ اِلَّا بِشَيْءٍ

و گروه آدمیان اگر جمع شوند و اتفاق نمایند بر سود رسانیدن ترا باندک چیزی نفع نتوانند رسانید مگر بچیزیکه

قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ لَكَ وَلَوِ اجْتَمَعُوْا عَلٰى اَنْ يَّضُرُّوْكَ بِشَيْءٍ

نوشته است او را خدا تعالی برای تو و اگر اتفاق کنند بد زیان رسانیدن نرسانند

لَمْ يَضُرُّوْكَ اِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ عَلَيْكَ رُفِعَتِ

مگر بچیزیکه به تحقیق نوشته است آنرا خدا تعالی بر تو بر داشته شد

الْاَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

قلمها و خشک کرده شد نامه‌ها روایت احمد و ترمذی و از

سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سعد رض مرویست گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ اٰدَمَ رِضَاهُ بِمَا قَضَى اللّٰهُ لَهٗ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ

بدرستیکه سعادت و نیک بختی آدمی در راضی بودنست بچیزیکه تقدیر فرموده است خدا تعالی برای او و بدبختی

اٰدَمَ تَرْكُهُ اِسْتِخَارَةَ اللّٰهِ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ اٰدَمَ سَخَطُهٗ

آدمی در گذاشتن او ست طلب خیر از خدا تعالی و از شقاوت آدمی ست بی رضامندی و کراهت او

بِمَا قَضَى اللّٰهُ لَهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

بچیزی کہ قضا کردہ است خدا تعالیٰ مر آدمی را روایت کرد آنرا احمد و ترمذی و از ابی ذر رضہ مرویست

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنِّي لَأَعْلَمُ آيَةً لَوْ أَخَذَ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ من میدانم آیتی را از قرآن کہ اگر بگیرند و عمل کنند مردم بدان

النَّاسُ بِهَا لَكَفَتْهُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ

البتہ بس باشد ایشان را و آن آیت اینست کسیکہ تقوی ورزد بگرداند خدا برای وی خلاص شدن

مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ

از ہر تنگی و روزی رساند او را از انجا کہ گمان ندارد یعنی بی رنج دلی و تعب و تردد روایت کرد احمد و ابن ماجہ و دارمی

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از عمرو بن العاص رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ قَلْبَ ابْنِ آدَمَ بِكُلِّ وَادٍ شُعْبَةٌ فَمَنْ أَتْبَعَ

علیہ وسلم بدرستیکہ دل آدمی را در ہر وادی شاخی ست پس کسیکہ تابع گرداند

قَلْبَهُ الشُّعَبَ كُلَّهَا لَمْ يُبَالِ اللّٰهُ بِأَيِّ وَادٍ أَهْلَكَهُ وَمَنْ تَوَكَّلَ

دل خود را با شعبہا ے ہمہ باک ندارد خدا کہ در کدام وادی ہلاک گرداند و کسیکہ توکل و اعتماد کند

عَلَى اللّٰهِ كَفَاهُ الشُّعَبَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

بر خدا کفایت کند او را اللہ تعالیٰ ہمہ شعبہا و تفرقہا روایت ابن ماجہ و از ابی درداء رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الرِّزْقَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ رزق ہر آئینہ

لَيَطْلُبُ الْعَبْدَ كَمَا يَطْلُبُهُ أَجَلُهُ رَوَاهُ أَبُو نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ

میجوید بندہ را چنانکہ میجوید او را اجل وی روایت کرد ابو نعیم در حلیہ

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ

و از ابن مسعود رضہ مرویست گفت ابن مسعود گویا من می نگرم بجانب رسول اللہ

صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْكِي نَبِيًّا مِّنَ الْاَنْبِيَاءِ ضَرَبَهُ قَوْمُهُ

صلی الله علیه وسلم که حکایت میکند حال پیغمبری را از پیغمبران که زدند آن پیغمبر را قوم وے

فَاَدْمَوْهُ وَهُوَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ وَهُوَ يَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ

پس خون آلوده کردند اورا وحال آنکه پیغمبر صبر می ورزید پاک میکرد خون از روی خود گفت

لِقَوْمِي فَاِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

خداوندا بیامرز قوم مرا زیرا که ایشان نمیدانند حقیقت حال متفق علیه

بَابُ الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ

باب دربیان ریا وسمعه

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

از عمر بن الخطاب رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَاِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوٰى

علیه وسلم نیست اعمال مگر به نیت ونیست مر مرد را مگر آنچه که نیت کرده است پس کسیکه باشد

فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ اِلَی اللّٰهِ وَاِلٰی رَسُوْلِهِ فَهِجْرَتُهُ اِلَی اللّٰهِ وَ

هجرت او بسوی خدا و بسوے رسول ویست هجرت وی بسوی خدا و

اِلٰی رَسُوْلِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ اِلٰی دُنْيَا يُصِيْبُهَا اَوِ امْرَاَةٍ

بسوے رسول خداست وکسیکه باشد هجرت او بسوی دنیا میرسد دنیا را یا هجرت بسوی زنی بود

يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ اِلٰی مَا هَاجَرَ اِلَيْهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

که تزوج کند آنرا پس هجرت وی است بسوی چیزیکه هجرت کرده است بسوی آنچیز متفق علیه واز

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ اِلٰی صُوَرِكُمْ وَاَمْوَالِكُمْ وَلٰكِنْ يَنْظُرُ اِلٰی قُلُوْبِكُمْ

بدرستیکه خدا تعالی نمی بیند بنظر رحمت بجانب صورتهای شما ونمی بیند بسوی مالهای شما ولیکن نظر میکند بسوی دلهای شما

وَاَعْمَالِكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ بْنِ اَبِیْ فُضَالَةَ رض
وعملهای شما رواه مسلم واز ابی سعید بن ابی فضالہ رض مرویست

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا جَمَعَ
از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ آنحضرت فرمود چون جمع وفراہم آرد

اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيْهِ نَادٰى مُنَادٍ
خدا تعالی مردمانرا روز قیامت کہ شک نیست در آمدن وی آواز میدہد آواز دہندہ

مَنْ كَانَ اَشْرَكَ فِيْ عَمَلٍ عَمِلَهٗ لِلّٰهِ اَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهٗ
کسیکہ بود شریک میکرد کسی را در عملے کہ کرد آنرا برای خدا پس باید کہ طلب کند ثواب

مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ اَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ
عمل خود را در نزد غیر خدا زیرا کہ بدرستی خدا تعالی بے نیاز ترین شرکاست از شرکت

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ
رواہ احمد واز ابن عمر رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى قَالَ لَقَدْ خَلَقْتُ
علیہ وسلم کہ فرمود بدرستیکہ خدای تبارک وتعالی فرمود بتحقیق بیدا کردہ ام خلقی را

خَلْقًا اَلْسِنَتُهُمْ اَحْلٰى مِنَ السُّكَّرِ وَقُلُوْبُهُمْ اَمَرُّ مِنَ الصَّبِرِ فَبِيْ
کہ زبانہای شان شیرین ترست از شکر ودلہای شان تلخ ترازصبر پس بخود سوگند خوردہ ام

حَلَفْتُ لَاُتِيْحَنَّهُمْ فِتْنَةً تَدَعُ الْحَلِيْمَ فِيْهِمْ حَيْرَانَ
ہر آئینہ تقدیر کنم وبفرستم ایشانرا فتنہ کہ بگذارد مرد عاقل را در ایشان متحیر

فَبِيْ يَغْتَرُّوْنَ اَمْ عَلَيَّ يَجْتَرِئُوْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
پس آیا بمن فریب میخورند یا بر من جرأت ودلیری میکنند رواہ ترمذی واز

اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بِحَسْبِ امْرِئٍ
انس رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بس ست مرد را از بدی

پس عمل منافی اخلاص نفع اول مسلم وبصبر ثانی اور وابیت ترمذی ومنکرین فرمودند کہ ہمچو ممنوع ۱۲ عبارت لاتیحنہم از اتاحہ بمعنی تقدیر واقیہ

من الشر ان یشار الیه بالاصابع فی دین او دنیا الا
که انگشت نما کرده شود در دین یا در دنیا مگر کسیکه معصوم
من عصمه الله رواه البیهقی فی شعب الایمان وعن
و محفوظ دارد او را خدا تعالی رواه بیہقی در شعب الایمان و روایت است از
عمر بن الخطاب رض انه خرج یوما الی مسجد رسول الله
امیر المومنین عمر بن الخطاب رض بدرستیکه او روزی بمسجد آنحضرت
صلی الله علیه وسلم فوجد معاذ بن جبل قاعدا
صلے الله علیه وسلم در آمد پس دریافت معاذ بن جبل را که نشسته است
عند قبر النبی صلی الله علیه وسلم یبکی فقال ما یبکیک
نزد قبر شریف آنحضرت صلے الله علیه وسلم درحالیکه گریه میکند پس گفت عمر معاذ را که چه چیز در گریه آورد ترا
قال یبکینی شیٔ سمعته من رسول الله صلی الله علیه
پس گفت معاذ در گریه در آورده مرا یاد کردن چیزے که شنیده ام از آنحضرت صلے الله علیه
وسلم سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول
وسلم شنیدم آنحضرت را صلے الله علیه وسلم که میگفت
ان یسیر الریاء شرک ومن عادی لله ولیا فقد بارز الله
اندکی از ریا موجب شرک است و کسیکه دشمن دارد دوستی از دوستان خدا را پس بتحقیق بیرون آمد خدا را
بالمحاربة ان الله یحب الابرار الاتقیاء الاخفیاء الذین
بجنگ بدرستیکه خدا دوست میدارد نیکوکاران پرهیزگاران پوشیده حالان را چون غائب باشند
اذا غابوا لم یتفقدوا وان حضروا لم یدعوا ولم یقربوا
باز پرس کرده نشود احوال ایشان و اگر حاضر باشند خوانده نشوند بمهمانی و اگر خوانده شوند نزدیک گردانیده
قلوبهم مصابیح الهدی یخرجون من کل غبراء مظلمة
نشوند دلهای ایشان چراغهای هدایت ست و بیرون مے آیند از هر زمین تاریک

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ

روایت کرد اینحدیث را ابن ماجه و بیهقی در شعب ایمان و از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنَّ الْعَبْدَ اِذَا صَلّٰى فِي الْعَلَانِيَةِ فَاَحْسَنَ وَصَلّٰى فِي السِّرِّ

بدرستیکه بنده چون نماز گذارد در آشکارا پس خوب گذارد و بگذارد در نهانی

فَاَحْسَنَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى هٰذَا عَبْدِيْ حَقًّا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

پس خوب گذارد میفرماید خدا تعالی این بنده منست بصدق روایت کرد ابن ماجه

وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ وَنَحْنُ

و مرویست از ابو سعید رض گفت بیرون آمد آنحضرت صلی الله علیه وسلم و بر سید بر ما و ما

نَتَذَاكَرُ الْمَسِيْحَ الدَّجَّالَ فَقَالَ اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ اَخْوَفُ

مذاکره میکردیم مسیح دجال را پس گفت آنحضرت آیا خبر ندهم شما را بچیزیکه ترسنده تر است

عَلَيْكُمْ عِنْدِيْ مِنَ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ فَقُلْنَا بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

بر شما نزد من از فتنهٔ مسیح الدجال پس گفتیم خبر ده یا رسول الله

قَالَ الشِّرْكُ الْخَفِيُّ اَنْ يَّقُوْمَ الرَّجُلُ فَيُصَلِّيْ فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهٗ

فرمود آنحضرت آنچیز شرک پنهانی ست و آن شرک خفی ست میخیزد مرد پس نماز می گذارد و پس زیبا و نیکو کند نماز خود را

لِمَا يَرٰى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

از جهت نظر کردن مردے بسوے او روا ه ابن ماجه و از

اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابی سعید الخدرے رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ لَوْ اَنَّ رَجُلًا عَمِلَ عَمَلًا فِي صَخْرَةٍ لَا بَابَ لَهَا وَلَا كُوَّةَ

وسلم اگر ثابت شود که مردی عمل کرد عملی را در صخرهٔ که نیست در وی دروازه تا کسی از راه آن در آید و نه دیوار که

خرج عمله الى الناس كائنا ما كان وعن عثمان بن

گناه دارد و بر آن کرسی بنشاند و بید بیرون می آید و ظاهر میگردد نزد و بسوی مردم هر گرشد یعنی ناجست یا بار و ظهار سیت خود بخود ظاهر میگردد و از عثمان بن

عفان رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

عفان رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

من كانت له سريرة صالحة او سيئة اظهر الله منها رداء

کسیکه باشد مر او را فعلی یا خصلتی پنهانی نیک یا بد هر چند که پنهان دارد ولیکن آشکار میگرداند خدای تعالی از آن سریره

يعرف به وعن عمر بن الخطاب رض عن النبي صلى الله

خصلت علامتی را که شناخته میشود آنکسی بآن علامت و از عمر بن الخطاب رض مرویست از آنحضرت صلی الله

عليه وسلم قال انما اخاف على هذه الامة كل منافق

علیه وسلم که فرمود آنحضرت نمی ترسم برین امت مگر از شر هر منافقی را

يتكلم بالحكمة ويعمل بالجور روى البيهقي الاحاديث

که سخن میکند بعلم و حکمت و کار میکند بجهل و ناراستی روایت کرد این هر سه حدیث را

الثلثة في شعب الايمان وعن المهاجر بن حبيب رض

بیهقی در شعب ایمان و از مهاجر بن حبیب رض مرویست

قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الله تعالى

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم گفت پروردگار

اني لست كل كلام الحكيم اتقبل ولكني اتقبل همه وهواه

من نیستم که کلام هر حکیم را قبول کنم ولیکن من قبول میکنم قصد و نیت و محبت او را

فان كان همه وهواه في طاعتي جعلت صمته حمدا لي

پس اگر باشد نیت و محبت او در طاعت و فرمان بردار من میگردانم خاموشی او را ستایش مر ذات اقدس خود را و وقار

ووقارا وان لم يتكلم رواه الدارمي

واگرچه سخن نکند روایت کرد دارمی

باب الاستغفار والتوبة

باب ست در استغفار و توبه

وهو الذي يقبل التوبة عن عباده ويعفو عن السيئات

واوست آنکه می پذیرد توبه را از بندگان خود و در گذارد از بدیها و میداند

ويعلم ما تفعلون ۝ يا أيها الذين آمنوا توبوا إلى الله

آنچه میکنید ای آنانکه گرویده اید باز گردید بسوی خدا

توبة نصوحا عسى ربكم أن يكفر عنكم سيئاتكم ويدخلكم

بازگشتنی خالص شاید پروردگار شما آنکه بپوشد بدیهای شما و در آرد شما را بوستانها که میرود

جنات تجري من تحتها الأنهار وإني لغفار لمن تاب

از زیر آن جویها و بدرستی من هر آینه آمرزنده ام آنرا که باز گردد

وآمن وعمل صالحا ثم اهتدى وأنيبوا إلى ربكم وأسلموا له

و بگرود و کار کند شایسته پس راه راست رود و بازگردید بسوی پروردگار خویش و گردن نهید

من قبل أن يأتيكم العذاب ثم لا تنصرون ۝ والذين

مراورا پیش از آنکه بیاید شما را عذاب پس یاری داده نشوید و آنانکه

إذا فعلوا فاحشة أو ظلموا أنفسهم ذكروا الله فاستغفروا

چون کنند ناشایسته یا ستم کنند بر نفسهای خود یاد کنند خدا را پس آمرزش خواهند

لذنوبهم ومن يغفر الذنوب إلا الله ولم يصروا على

برای گناهان خود و کیست که بیامرزد گناهانرا مگر خدا و دوام نکردند بر آنچه

ما فعلوا وهم يعلمون ۝ أولئك جزاؤهم مغفرة من ربهم

کردند و ایشان میدانند آنگروه پاداش ایشان آمرزش ست از پروردگار ایشان

وجنات تجري من تحتها الأنهار خالدين فيها ونعم

و بوستانها میرود از زیر آن جویها جاوید باشند دران و نیکو ست

أَجْرُ الْعَامِلِيْنَ عَنِ الْأَغَرِّ الْمُزَنِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مزد کار کنندگان واز اغر مزنی رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ لَيُغَانُ عَلَى قَلْبِيْ وَإِنِّيْ لَأَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ ہر آئینہ پردہ کردہ میشود بر دل من و بدرستی من ہر آئینہ استغفار میکنم

فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِيْ مُوْسٰى رض

خدا را در روز صد بار روایت کرد اینحدیث را مسلم و روایت است از ابی موسی رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ يَدَهٗ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدای فراخ میکند دست رحمت خود را

بِاللَّيْلِ لِيَتُوْبَ مُسِيْءُ النَّهَارِ وَيَبْسُطُ يَدَهٗ بِالنَّهَارِ لِيَتُوْبَ

بشب تا توبہ کند بدی کنندہ روز و فراخ میکند دست رحمت خود را در روز تا توبہ کند

مُسِيْءُ اللَّيْلِ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بدی کنندہ شب تا آنکہ بر آید آفتاب از جانب فرو دآمدن خود را لوقت در بستہ گردد رواہ مسلم

وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَلّٰهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهٖ حِيْنَ يَتُوْبُ إِلَيْهِ مِنْ أَحَدِكُمْ

ہر آئینہ خدا تعالی سخت ترست از روی شادمانی بتوبہ بندہ خود ہنگامی کہ توبہ میکند بندہ بسوی خدا از یکی از شما

كَانَ رَاحِلَتُهٗ بِأَرْضِ فَلَاةٍ فَانْفَلَتَتْ مِنْهُ وَعَلَيْهَا طَعَامُهٗ

کہ بود شتر سواری و باربردی در زمین دشت پس برمید و گریخت راحلہ از و و بران راحلہ بود خورش

وَشَرَابُهٗ فَأَيِسَ مِنْهَا فَأَتٰى شَجَرَةً فَاضْطَجَعَ فِيْ ظِلِّهَا قَدْ أَيِسَ

و آب وی پس نومید شد آنکس از ان راحلہ پس آمد آنکس بدرختی را پس پہلو نہاد آنکس در سایہ آن درخت در حالیکہ تحقیق نومید شدہ است

مِنْ رَاحِلَتِهٖ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذٰلِكَ إِذْ هُوَ بِهَا قَائِمَةً عِنْدَهٗ

از راحلہ خود پس در اثنای آنکہ آنکس ہمچنین بر پہلو افتادہ بود ناگاہ آنکس حاضر است براحلہ در حالیکہ ایستادہ است راحلہ او نزد وی

فَاَخَذَ بِخِطَامِهَا ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ

پس گرفت مہار راحلہ را پس گفت آنکس از سختی شادمانی خدا وندا تو ہستی

عَبْدِيْ وَاَنَا رَبُّكَ اَخْطَاَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بندۂ من و منم پروردگار تو خطا کرد آنکس از سختی فرح بجای آنکہ باید گفت تو پروردگار منی من بندۂ توام رواہ مسلم

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ عَبْدًا اَذْنَبَ ذَنْبًا فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ

علیہ وسلم بدرستیکہ بندہ کرد گناہ را پس گفت آن بندہ اے پروردگار من گناہی کردہ ام

فَاغْفِرْهُ فَقَالَ رَبُّهُ اَعَلِمَ عَبْدِيْ اَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ

پس بیامرز این گناہ را پس گفت پروردگار یعنی با ملائکہ آیا دانست بندۂ من کہ مر او را پروردگاریست کہ می آمرزد گناہ را

وَيَاْخُذُ بِهٖ غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ

و میگیرد بگناہ آمرزیدم مر بندۂ خود را پس درنگ کرد آن بندہ در گناہ کردن مدتی کہ خواستہ بود خدا پس

اَذْنَبَ ذَنْبًا فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ ذَنْبًا اٰخَرَ فَاغْفِرْ لِيْ

کرد گناہ بار دیگر پس گفت پروردگار من گناہ کردم بار دیگر پس بیامرز این گناہ را

فَقَالَ اَعَلِمَ عَبْدِيْ اَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَاْخُذُ بِهٖ

پس گفت پروردگار این بار نیز آیا دانست بندۂ من کہ مر او را پروردگاریست کہ می آمرزد گناہ را و میگیرد بگناہ

غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اَذْنَبَ ذَنْبًا

آمرزیدم مر بندۂ خود را پس درنگ کرد آن بندہ در گناہ کردن مدتی کہ خواستہ بود خدا تعالیٰ پستر گناہ کرد

فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ ذَنْبًا اٰخَرَ فَاغْفِرْ لِيْ فَقَالَ اَعَلِمَ عَبْدِيْ

پس گفت ای پروردگار من کردم گناہ بار دیگر پس بیامرز این گناہ را برای من پس گفت پروردگار آیا دانست بندۂ من

اَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ وَيَاْخُذُ بِهٖ غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ فَلْيَفْعَلْ

کہ مر او را پروردگاریست کہ بیامرزد گناہ را و میگیرد بسبب آن گناہ آمرزیدم مر بندۂ خود را پس بکند

مَا شَاءَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رض قَالَ قَالَ

هر چه میخواهد از گناهان مادام که استغفار آرد متفق علیه و روایت است از شداد بن اوس که فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّدُ الْاِسْتِغْفَارِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که افضل استغفار

اَنْ تَقُوْلَ اللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِيْ

این ست که بگوئی تو خداوندا توئی پروردگار من نیست معبود بحق مگر تو پیدا کردے تو مرا

وَاَنَا عَبْدُكَ وَاَنَا عَلٰى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ

و من بندهٔ توام و من ثابت و دائم ام بر عهد تو که بسته ام و وعده کرده ام آن قدر که استطاعت دارم

اَعُوْذُبِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ اَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ

و پناه میخواهم بتو از بدی آنچه کرده ام از گناهان اعتراف میکنم بر آنچه بتو از نعمتهائے تو بر من و اعتراف میکنم بگناهان خود

وَاَبُوْءُ بِذَنْبِيْ فَاغْفِرْ لِيْ فَاِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ

پس بیامرز مرا پس بدرستی نمی آمرزد گناهان را هیچکس مگر تو

قَالَ مَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوْقِنًا بِهَا فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهٖ

گفت آنحضرت صلعم کسیکه بگوید این کلمات را در جزوی از روز در حالیکه یقین وارنده است بآن پس بمرد همران روز

قَبْلَ اَنْ يُّمْسِيَ فَهُوَ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَنْ قَالَهَا مِنَ

پیشتر از آنکه شام کند وی پس آنکس از کسان اہل بہشت ست و کسیکه بگوید این کلمات را در جزوے از

اللَّيْلِ وَهُوَ مُوْقِنٌ بِهَا فَمَاتَ قَبْلَ اَنْ يُّصْبِحَ فَهُوَ

شب و حال آنکه وی یقین دارنده است بدان پس بمرد پیشتر از آنکه صبح کند پس وے

مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

از اہل بہشت ست رواه بخاری و روایت ست از ابی ہریره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْمُؤْمِنَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه مومن

إِذَا أَذْنَبَ كَانَتْ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فِي قَلْبِهِ فَإِنْ تَابَ

چون گناه کند پیدا میشود نقطهٔ سیاه در دل وی پس اگر توبه می کند

وَاسْتَغْفَرَ صُقِلَ قَلْبُهُ وَإِنْ زَادَ زَادَتْ حَتَّى تَعْلُوَ

و استغفار می نماید صیقل کرده میشود دل او و میرود آن سیاهی و اگر بیشتر گناه میکند بیشتر میشود تا آنکه بالا می آید

قَلْبَهُ فَذٰلِكُمُ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَ اللّٰهُ تَعَالَى كَلَّا بَلْ رَانَ

دل او را پس آن زنگی ست که ذکر کرده است خدا تعالی و فرموده است زنگ گرفته و غالب آمده است

عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

بر دلهای ایشان کارهائی که میکردند روایت کرد اینحدیث را احمد و ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و ابن ماجه و مرویست از ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه خدا تعالی قبول میکند توبهٔ بنده را مادام

يُغَرْغِرْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ

که غرغره نکند یعنی نرسد روح او در حلقوم رواه ترمذی و ابن ماجه و مرویست از ابی سعید رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّيْطَانَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه شیطان

قَالَ وَعِزَّتِكَ يَا رَبِّ لَا أَبْرَحُ أُغْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ

گفت بعزت تو ای پروردگار من نمی روم از جای خود یعنی همیشه باشم که گمراه میکنم بندگان ترا مادام

أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ فَقَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ وَعِزَّتِي

که جانهای ایشان در بدنهای ایشانست پس گفت پروردگار عز و جل سوگند میخورم بعزت

وَجَلَالِي وَارْتِفَاعِ مَكَانِي لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا

و بزرگی خود و بلند مرتبهٔ خود همیشه می آمرزم بندگان را مادام

اَسْتَغْفِرُوْنِیْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رضؓ قَالَ
که طلب آمرزش کنند از من رواه احمد و روایت ست از ابی ہریرہ رضؓ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ
فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا یتعالی

لَيَرْفَعُ الدَّرَجَةَ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ فِی الْجَنَّةِ فَيَقُوْلُ يَارَبِّ
ہر آینہ بلند میگرداند پایہ را برای بندۂ صالح در بہشت پس میگوید بندۂ صالح ای پروردگار

اَنّٰی لِیْ هٰذِهٖ فَيَقُوْلُ بِاسْتِغْفَارِ وَلَدِكَ لَكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ
من از کجاست مرا این درجہ پس میگوید پروردگار بسبب استغفار فرزند تست مر ترا رواہ احمد

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضؓ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
و از عبد اللہ بن عباسؓ روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الْمَيِّتُ فِی الْقَبْرِ اِلَّا كَالْغَرِيْقِ الْمُتَغَوِّثِ
علیہ وسلم نیست مردہ در گور مگر مانند کسیکہ آب از سر وی گذشتہ است و فریاد میکند کسی دست وی بگیرد

يَنْتَظِرُ دَعْوَةً تَلْحَقُهٗ مِنْ اَبٍ اَوْ اُمٍّ اَوْ اَخٍ اَوْ صَدِيْقٍ فَاِذَا
چشم میدارد دعائی را کہ برسد او را از پدر یا مادر یا برادر یا دوست پس چون

لَحِقَتْهُ كَانَ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی
میرسد او را دعا میباشد آن دعا بسوے وے دوست داشتہ شدہ تر از دنیا و متاع دنیا و بدرستیکہ خدایتعالی

لَيُدْخِلُ عَلٰی اَهْلِ الْقُبُوْرِ مِنْ دُعَاءِ اَهْلِ الْاَرْضِ اَمْثَالَ
می درارد بر مردہ ہا از دعاے اہل زمین مانند

الْجِبَالِ وَاِنَّ هَدِيَّةَ الْاَحْيَاءِ اِلَى الْاَمْوَاتِ الْاِسْتِغْفَارُ لَهُمْ
کوہہا و بدرستیکہ تحفۂ زندگان بسوے مردگان طلب آمرزش کردن ست مر ایشان را

رَوَاهُ الْبَيْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُسْرٍ
رواہ البیہقی فی شعب الایمان و مرویست از عبد اللہ بن بسر

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ طُوْبٰی لِمَنْ وَجَدَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خوشش وقتی باد مرکسی راکہ یافت

فِیْ صَحِیْفَتِهٖ اسْتِغْفَارًا كَثِیْرًا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَی النَّسَائِیُّ

در صحیفۂ خود استغفار بسیار را مقصود ترویج استغفار و بشارت اہل استغفار است روایت کرد ابن ماجہ ونسائی

فِیْ عَمَلِ یَوْمٍ وَّلَیْلَةٍ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ

در عمل یوم ولیل ومرویست از عبداللہ بن مسعود رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَلتَّائِبُ مِنَ الذُّنُوْبِ

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ توبہ کنندہ از گناہان

كَمَنْ لَّا ذَنْبَ لَهٗ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَیْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

مانند کسیست کہ نیست گناہ مر اورا یعنی مانند کسی کہ گویا نکردہ است آن گناہ را وگفتہ اند کہ این بالحاق تا حق کامل است روایت کرد ابن ماجہ وبیہقی در شعب الایمان

بَابٌ فِیْ سَعَةِ رَحْمَةِ اللّٰهِ تَعَالٰی

این بابست در فراخی رحمت اللہ برتر

اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً

آن خدائی کہ آفرید آسمانہا وزمین را وفرود آورد از آسمان آب

فَاَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ

پس بیرون آورد بسبب آن انواع میوہا روزی برای شما ورام ساخت برای شما کشتی را

لِتَجْرِیَ فِی الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهٰرَ وَسَخَّرَ لَكُمُ

تا برود در دریا بحکم او ورام ساخت برای شما جویہا را ورام ساخت برای شما

الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَیْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّیْلَ وَالنَّهَارَ وَاٰتٰكُمْ

آفتاب وماہتاب ہمیشہ روندگان ورام ساخت برای شما شب وروز وداد شمارا

مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوْهُ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا

از ہمہ چیز خواستید اورا واگر شمارید نعمت خدا احاطہ نتوانید کرد آنرا

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ۝ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ
بدرستی آدمی هر آئینه ستمگار است ناسپاس و هر آئینه بدرستی بزرگی دادیم فرزندان آدم را و برداشتیم ایشان را

فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ
در بیابان و در دریا و روزی دادیم ایشان را از پاکیزه ها و افزونی دادیم ایشان را

عَلَىٰ كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ۝ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ
بر بسیاری از آنکه آفریدیم افزونی دادنی گفت عذاب من میرسانم

مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ۝ وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ
آن هر کرا میخواهم و بخشش من کشاده است هر چیز را و نومید مشوید از رحمت

اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ
خدای بدرستیکه نومید نشوند از رحمت و فرح خدای مگر گروه ناگرویدگان و بدرستی پروردگار تو

لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ۝
هر آئینه خداوند آمرزش ست مردمان را بر ستم شان و بدرستی پروردگار تو هر آئینه سخت عقوبت کننده است

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ
بگو ای بندگان من آنانکه اسراف کردند بر نفسهای خویش ناامید مشوید از

رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ
بخشش خدای بدرستیکه خدای تعالی می آمرزد گناها را همه بدرستیکه او دست آمرزنده

الرَّحِيمُ ۝ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
بخشاینده مرویست از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَضَى اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ كِتَابًا فَهُوَ عِنْدَهُ
علیه وسلم وقتیکه پیدا کرد خدای تعالی خلق را نوشت کتابی را پس آن کتاب نزد خدا است

فَوْقَ عَرْشِهِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي وَفِي رِوَايَةٍ
بالای عرش آن کتاب اینست که رحمت من پیشینی کرده است غضب مرا و در روایتی

غَلَبَتْ غَضَبِیْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بجای سبقت غلبت مذکور ست مقصود یکی ست متفق علیه و از ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِلّٰهِ مِائَةَ رَحْمَةٍ اَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً

صلے اللہ علیه وسلم بدرستیکه مر خدا یتعالی را صد رحمت ست فرو فرستاده است ازان صد رحمت

وَّاحِدَةً بَيْنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالْبَهَائِمِ وَالْهَوَامِّ فَبِهَا يَتَعَاطَفُوْنَ

یک رحمت را میان پریان و آدمیان و چهار پایان و جنبنده های روی زمین پس بآن رحمت مهربانی میکنند

وَبِهَا يَتَرَاحَمُوْنَ وَبِهَا تَعْطِفُ الْوَحْشُ عَلٰى وَلَدِهَا

بر یکدیگر و بآن رحمت مهربانی میورزند جانوران دشتی بر فرزندان خود

وَاَخَّرَ اللّٰهُ تِسْعًا وَّتِسْعِيْنَ رَحْمَةً يَّرْحَمُ بِهَا عِبَادَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

و پس گذاشته است خدا یتعالی نود و نه رحمت که رحم میکند بآن رحمتها بندگان خود را روز قیامت

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِیْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ عَنْ سَلْمَانَ نَحْوَهُ وَفِیْ

متفق علیه و در روایتی مر مسلم از سلمان همچنین آمده است و در

اٰخِرِهٖ قَالَ فَاِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ اَكْمَلَهَا بِهٰذِهِ الرَّحْمَةِ وَعَنْهُ

آخر این عبارت ست که گفت پس چون باشد روز قیامت تمام میگرداند آن نود و نه را باین یک رحمت تا صد شود و هم ازو روایت ست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ

که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم اگر بداند مومن

مَا عِنْدَ اللّٰهِ مِنَ الْعُقُوْبَةِ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِهٖ اَحَدٌ وَّلَوْ يَعْلَمُ

چیزی را که نزد خداست از عذاب طمع نکند به بهشت خدا هیچ یکی از مومن و اگر بداند

الْكَافِرُ مَا عِنْدَ اللّٰهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا قَنَطَ مِنْ جَنَّتِهٖ اَحَدٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کافر چیزی را که نزد خداست از رحمت نا امید نگردد از بهشت او هیچ یکی از کافران متفق علیه

وَعَنْ اَبِیْ سَعِيْدِ الْخُدْرِیِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و روایت ست از ابی سعید خدری رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي بَنِيْ إِسْرَائِيْلَ رَجُلٌ قَتَلَ

صلے اللہ علیہ وسلم بود در بنی اسرائیل مردی کشت

تِسْعَةً وَّتِسْعِيْنَ إِنْسَانًا ثُمَّ خَرَجَ يَسْأَلُ فَأَتٰى رَاهِبًا فَسَأَلَهٗ

نود و نہ آدمی را بعد ازاں بیرون آمد در حالی کہ می پرسید از مردم پس آمد راہبی را پس پرسید او را

فَقَالَ أَلَهٗ تَوْبَةٌ قَالَ لَا فَقَتَلَهٗ وَجَعَلَ يَسْأَلُ فَقَالَ لَهٗ رَجُلٌ

پس گفت آیا ہست مر او را توبہ گفت راہب نیست ترا توبہ پس کشت آنمرد راہب را و در پرسیدن در آمد پس گفت مر او را مردی

اِئْتِ قَرْيَةَ كَذَا وَكَذَا فَأَدْرَكَهُ الْمَوْتُ فَنَاءَ بِصَدْرِهٖ نَحْوَهَا

برو قریہ چنین و چنین را پس دریافت او را علامت موت پس میل کرد آنمرد بسینہ خود بجانب آن قریہ

فَاخْتَصَمَتْ فِيْهِ مَلٰٓئِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلٰٓئِكَةُ الْعَذَابِ

پس نزاع نمودند در شان وی فرشتگان رحمت و فرشتگان عذاب

فَأَوْحَى اللّٰهُ تَعَالٰى إِلٰى هٰذِهٖ أَنْ تَقَرَّبِيْ وَإِلٰى هٰذِهٖ أَنْ تَبَاعَدِيْ

پس وحی فرستاد خدا تعالی بسوی این زمین کہ متوجہ شدہ بود بجانب آن کہ نزدیک شو و می فرستاد بسوی این قریہ کہ وی ازان ہجرت کردہ بود دور شو

فَقَالَ قِيْسُوْا مَا بَيْنَهُمَا فَوُجِدَ إِلٰى هٰذِهٖ أَقْرَبَ بِشِبْرٍ فَغُفِرَ لَهٗ

پس گفت خدا فرشتگان را اندازہ کنید مسافتی را کہ میان دو قریہ است پس یافتہ شد میت بسوی این قریہ رحمت نزدیکتر بیک بدست پس آمرزیدہ شد

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوْا لَذَهَبَ

صلے اللہ علیہ وسلم سوگند بخدا کہ بقای ذات من بدست قدرت اوست اگر گناہ نکنید شما ہر آینہ ببرد

اللّٰهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُّذْنِبُوْنَ فَيَسْتَغْفِرُوْنَ اللّٰهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ

خدا تعالی شمارا و ہر آینہ ادعی آرد قومی را کہ گناہ کنند پس طلب آمرزش کنند از خدا تعالی پس بیامرزد مر ایشان را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ

رواہ مسلم

بَابُ الاستغفار

این باب ست در استغفار

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از انس رض مرویست که فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی يَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِيْ وَرَجَوْتَنِيْ

که گفت خدا تعالی ای فرزند آدم بدرستیکه مادام که دعا کنی تو مرا بآمرزیدن وامید داری

غَفَرْتُ لَكَ عَلٰی مَا كَانَ فِيْكَ وَلَا اُبَالِيْ يَا ابْنَ اٰدَمَ لَوْ بَلَغَتْ

می آمرزم ترا بر هر عملی که باشد در تو از گناهان و باک ندارم ای فرزند آدم اگر برسد

ذُنُوْبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِيْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَا

گناهان تو بر آسمان و نواحی آنرا پس طلب آمرزش می کردی سے آمرزم مر ترا و

اُبَالِيْ يَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ لَوْ لَقِيْتَنِيْ بِقُرَابِ الْاَرْضِ خَطَايَا

باک ندارم ای فرزند آدم بدرستیکه تو اگر پیش آئی تو مرا به پُرے زمین از روے گناهان

ثُمَّ لَقِيْتَنِيْ لَا تُشْرِكُ بِيْ شَيْئًا لَاَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً

پس تر پیش می آئی تو در حالیکه شریک نگردانی تو با من چیزی هر آئینه می آیم من ترا نزدیکی پری زمین از روی آمرزیدن

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ اَحْمَدُ وَالدَّارِمِيُّ عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض

روایه ترمذی و احمد و دارمے از ابی ذر رض

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عباس رض روایت ست از آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی مَنْ عَلِمَ اَنِّيْ ذُوْ قُدْرَةٍ عَلٰی مَغْفِرَةِ الذُّنُوْبِ

گفت فرمود خدا تعالی کسیکه دانست بدرستی من خداوند قدرتم بر آمرزیدن گناهان

غَفَرْتُ لَهٗ وَلَا اُبَالِيْ مَا لَمْ يُشْرِكْ بِيْ شَيْئًا رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

می آمرزم مر آنکس را و باک ندارم مادام که شریک نگرداند بمن چیزی را

بَابُ الْاِسْتِغْفَارِ

این باب ست در استغفار

عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

مرویست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ رَجُلٌ لَمْ یَعْمَلْ خَیْرًا قَطُّ لِاَهْلِهٖ وَفِیْ رِوَایَةٍ اَسْرَفَ

وسلم گفت مردی کہ نکردہ بود ہیچ عمل خیر ہرگز کسان خود را و در روایتے آمدہ ظلم کرد

رَجُلٌ عَلٰی نَفْسِهٖ فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ اَوْصٰی بَنِیْهِ اِذَا مَاتَ

مردی بر نفس خود پس ہنگامی کہ حاضر شد او را موت وصیت کرد پسران خود را وقتیکہ بمیرد وے

فَحَرِّقُوْهُ ثُمَّ اذْرُوْا نِصْفَهٗ فِی الْبَرِّ وَنِصْفَهٗ فِی الْبَحْرِ فَوَاللّٰهِ لَئِنْ

پس بسوزید او را و بعدہ پرانید نیمہ او را در دشت و نیمہ او را در دریا بخدا سوگند اگر

قَدَرَ اللّٰهُ عَلَیْهِ لَیُعَذِّبَنَّهٗ عَذَابًا لَا یُعَذِّبُهٗ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِیْنَ

قادر شود خدا تعالی بر وی ہر آئینہ عذاب میکند او را عذابی کہ نکند آن عذاب ہیچ یکی جہانیان را

فَلَمَّا مَاتَ فَعَلُوْا مَا اَمَرَهُمْ فَاَمَرَ الْبَحْرَ فَجَمَعَ مَا فِیْهِ وَاَمَرَ الْبَرَّ

پس ہنگامی کہ مرد آنمرد کردند کسان وی آنچہ امر کردہ بود ایشان را پس امر کرد خدا دریا را پس جمع آورد آنچہ در وے بود و امر کرد بدشت

فَجَمَعَ مَا فِیْهِ ثُمَّ قَالَ لَهٗ لِمَ فَعَلْتَ هٰذَا قَالَ مِنْ خَشْیَتِكَ

پس جمع کرد آنچہ کہ در وی بود از اجزاء آن پس فرمود مر او را برای چہ کردی این وصیت گفت از ترس عذاب

یَا رَبِّ وَاَنْتَ اَعْلَمُ فَغَفَرَ لَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ

ای پروردگار من و تو دانا تری بحال من پس بیامرزید خدا مر او را متفق علیہ و در روایت ست

مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

از معاذ بن جبل رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنْ شِئْتُمْ اَنْبَأْتُکُمْ مَا اَوَّلُ مَا یَقُوْلُ اللّٰهُ لِلْمُؤْمِنِیْنَ

اگر میخواہید خبر میکنم شما را بآنچہ کہ نخستین میگوید خدا تعالی مومنان را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَا أَوَّلُ مَا يَقُولُونَ لَهُ قُلْنَا نَعَمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ

روز رستخیز و خبر دید ما بچیز یکه نخستین میگویند مومنان مر خدا تعالی را القیمة ما آری خبر کن ما را ای رسول اللہ گفت

إِنَّ اللّٰهَ يَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ هَلْ أَحْبَبْتُمْ لِقَائِي فَيَقُولُونَ نَعَمْ

بدرستیکه خدا تعالی میگوید مومنان را آیا دوست داشتید شما لقای مرا یعنی مرگ را پس میگویند آری دوست داشتیم لقا را

رَبَّنَا فَيَقُولُ لِمَ أَذْنَبْتُمْ فَيَقُولُونَ رَجَوْنَا عَفْوَكَ وَمَغْفِرَتَكَ

ای پروردگار ما پس میگوید حقتعالی چرا معصیت کردید پس میگویند امید داشتیم تجاوز ترا و مغفرت ترا

فَيَقُولُ قَدْ وَجَبَتْ لَكُمْ مَغْفِرَتِي رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

پس میگوید حقتعالی بتحقیق واجب شد مر شما را مغفرت من از روی لطف روایت کرد این حدیث را در شرح سنة

وَأَبُو نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و ابو نعیم روایت کرد در حلیه و روایت است از انس رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِي الرَّجُلُ بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَيَقُولُ

صلے اللہ علیہ وسلم می آرد مردی مرد دیگر را در روز قیامت پس میگوید

يَا رَبِّ هٰذَا ظَلَمَنِي يَقُولُ فَخُذْ ظُلَامَتِي فَيُمَثِّلُ اللّٰهُ لَهُ فَوْقَ

ای پروردگار من این شخص ست که ظلم کرده است بر من میگوید پس بگیر ای خدا مظلمه مرا پس تمثیل میسازد و مینماید خدا تعالی مر او را بالا

رَأْسِهِ قَصْرًا فِيهِ مِنْ خَيْرِ الْآخِرَةِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ ارْفَعْ رَأْسَكَ

سر وی کوشکے را که در وے هست از خوبیهای آخرت پس گفته میشود مر او را که بردار سر خود را

فَيَرَى فِيهِ مَا لَمْ تَرَ عَيْنَاهُ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لِمَنْ هٰذَا فَيَقُولُ اعْلَمْ

در بالا نگر پس بیند مرد در آن کوشک چیزها یکه ندیده بود هر دو چشم وی پس میگوید ای پروردگار من برای کیست این کوشک پس میگوید حقتعالی که بدان

هٰذَا لِمَنْ عَفَا عَنْ أَخِيهِ فَيَقُولُ يَا رَبِّ قَدْ عَفَوْتُ عَنْهُ

این مر آنکس راست که تجاوز کرد و عفو کرد از برادر خود پس میگوید آن مرد ای پروردگار من بتحقیق تجاوز کردم و عفو کردم از وے

رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایه دیلمی و روایت است از جابر رض گفت فرمود رسول اللہ صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُدْخِلُ أَحَدًا مِنْكُمْ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ وَلَا يُجِيرُهُ

علیه وسلم داخل نکند کسی را از شما و نه مر اعمل او در بهشت و نه باز دارد او را

مِنَ النَّارِ وَلَا أَنَا إِلَّا بِرَحْمَةِ اللّٰهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ

از دوزخ مگر برحمت خدا تعالی رواه مسلم و مرویست از ابن

عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ كَتَبَ

عباس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم بدرستیکه خدا تعالی نوشت

الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا

نیکیها را و بدیها را پس کسیکه قصد کند نیکی را پس عمل نکند آنرا

كَتَبَهَا اللّٰهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا

مینویسد آنرا خدا تعالی مر ویرا نزد خود نیکی کامله پس اگر قصد کند نیکی را پس در عمل در آورد او را مینویسد آنرا

اللّٰهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ

خدا تعالی برای وی نزد خود ده نیکی تا هفتصد مثل تا مثلهای

كَثِيرَةٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللّٰهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً

بسیار و کسیکه قصد کند بدی پس نکرد آنرا مینویسد آنرا خدا تعالی مر ویرا نزد خود نیکی

كَامِلَةً فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللّٰهُ لَهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً

کامل پس اگر وے قصد کرد بدی پس کرد آنرا مینویسد آنرا خدا تعالی مر ویرا یک بدی

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَامِرٍ الرَّامِ رض قَالَ بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَهُ

متفق علیه و روایت است از عامر الرام رض گفت در اثنای آنکه ما نزد وی بودیم

يَعْنِي عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ أَقْبَلَ رَجُلٌ عَلَيْهِ

یعنی نزد پیغمبر خدا صلے اللہ علیه وسلم ناگاه آمد بر آنحضرت مردے که بر وے

كِسَاءٌ وَفِي يَدِهِ شَيْءٌ قَدِ الْتَفَّ عَلَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَرَرْتُ

گلیمی است و در دست وی چیزی است و بتحقیق پیچیده است گلیم را بر آن پس گفت آن مرد یا رسول الله گذشتم

بِغَیْضَةِ شَجَرٍ فَسَمِعْتُ فِیْهَا اَصْوَاتَ فِرَاخِ طَائِرٍ فَاَخَذْتُهُنَّ

به بیشهٔ درختان پس شنیدم دران بیشه آوازهای چوچهای پرندگان پس گرفتم آن چوچهارا پس نهادم آن چوچها

فَوَضَعْتُهُنَّ فِیْ کِسَائِیْ فَجَاءَتْ اُمُّهُنَّ فَاسْتَدَارَتْ

در گلیم خود پس آمد مادر این چوچها پس گردید و گرد گشت مادر ایشان

عَلٰی رَاْسِیْ فَکَشَفْتُ لَهَا عَنْهُنَّ فَوَقَعَتْ عَلَیْهِنَّ

بر سر من پس کشادم و دور کردم برای مادر ایشان پرده از روی چوچها پس افتاد مادرشان بر ایشان

فَلَفَفْتُهُنَّ فِیْ کِسَائِیْ فَهُنَّ اُولَاءِ مَعِیْ فَقَالَ ضَعْهُنَّ

پس پیچیدم آن چوچهارا در گلیم خود پس این چوچها اینها اند با من پس فرمود آنحضرت بنه از خود چوچهارا

فَوَضَعْتُهُنَّ وَاَبَتْ اُمُّهُنَّ اِلَّا لُزُوْمَهُنَّ فَقَالَ رَسُوْلُ

پس نهادم آنهارا و امتناع آورد مادر ایشان مگر لازم بودن و چسپیدن ایشان را پس فرمود آنحضرت

اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَتَعْجَبُوْنَ لِرُحْمِ اُمِّ الْاَفْرَاخِ

صلی اللہ علیه و سلم آیا شگفت دارید مهر کردن مادر چوچها

فِرَاخَهَا فَوَالَّذِیْ بَعَثَنِیْ بِالْحَقِّ لَلّٰہُ اَرْحَمُ بِعِبَادِهٖ مِنْ اُمِّ

چوچهارا پس سوگند بآنکسی که فرستاده است مرا براستی هر آئینه خدا تعالی مهربان تر هست به بندگان خود از مادر

الْاَفْرَاخِ بِفِرَاخِهَا اِرْجِعْ بِهِنَّ حَتّٰی تَضَعَهُنَّ مِنْ حَیْثُ

چوچها بچوچها باز گردان این چوچهارا تا آنکه بنهی ایشان را از انجا که

اَخَذْتَهُنَّ وَاُمُّهُنَّ مَعَهُنَّ فَرَجَعَ بِهِنَّ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

گرفته تو ایشان را و مادر ایشان با ایشان بود پس باز گردانید آنمرد ایشان را روایت کرد این حدیث را ابوداود

وَرَجُلَانِ مِنْ اُمَّتِیْ جَثَیَا بَیْنَ یَدَیْ رَبِّ الْعِزَّةِ فَقَالَ

و دو مرد از امت من ایستاده اند بر سر انگشتان رو برو بیپروردگار صاحب عزت پس میگوید

اَحَدُهُمَا یَا رَبِّ خُذْ لِیْ مَظْلِمَتِیْ مِنْ اَخِیْ فَقَالَ اللّٰہُ تَعَالٰی

یکی از ان دو مرد ای پروردگار من مواخذه کن برای من مظلمه را از برادر من پس میگوید حق تعالی

كَيْفَ تَصْنَعُ بِأَخِيْكَ وَلَمْ يَبْقَ مِنْ حَسَنَاتِهٖ شَيْءٌ قَالَ

چہ معاملہ میکنی با برادر خود و چگونہ میکنی مظلمہ خود را از برادر خود حال آنکہ باقی نماندہ است از حسنات او چیزی میگوید بندہ

يَا رَبِّ فَلْيَحْمِلْ مِنْ أَوْزَارِيْ إِنَّ ذٰلِكَ الْيَوْمَ عَظِيْمٌ يَحْتَاجُ

ای پروردگار من پس باید کہ بردارد از بار گناہان من زیرا کہ این روز روزی بزرگ است کہ محتاج میشوند

النَّاسُ أَنْ يُّحْمَلَ عَنْهُمْ مِنْ أَوْزَارِهِمْ فَقَالَ اللّٰهُ لِلطَّالِبِ

مردمان بآنکہ برداشتہ شود از ایشان و نہادہ شود از انہا باری از گناہان خود پس میگوید خدا تعالیٰ مر طالب مظلمہ را

ارْفَعْ بَصَرَكَ فَانْظُرْ فَرَفَعَ بَصَرَهٗ فَقَالَ يَا رَبِّ أَرٰى مَدَائِنَ

کہ بردار نظر خود پس ببین پس برمیدارد نظر خود را بالا پس میگوید ای رب من می بینم شہرہا را

مِنْ ذَهَبٍ وَّقُصُوْرًا مِنْ ذَهَبٍ مُكَلَّلَةً بِاللُّؤْلُؤِ لِأَيِّ

از زر و محلہا از ذہب مکلل و مزین با مروارید برای کدام

نَبِيٍّ هٰذَا أَوْ لِأَيِّ صِدِّيْقٍ هٰذَا أَوْ لِأَيِّ شَهِيْدٍ هٰذَا

پیغمبری ہست این یا برای کدام صدیق است این فعل یا برای کدام شہید است این میگوید خدا تعالیٰ این

قَالَ هٰذَا لِمَنْ أَعْطَى الثَّمَنَ قَالَ يَا رَبِّ وَمَنْ يَّمْلِكُ ذٰلِكَ

مر آن کسانی راست کہ بدہد ثمن آنرا میگوید بندہ ای پروردگار من کسی مالک شود قیمت آن را

قَالَ أَنْتَ تَمْلِكُهٗ قَالَ بِمَاذَا قَالَ بِعَفْوِكَ عَنْ أَخِيْكَ قَالَ

میگوید حقتعالی تو مالک میشوی آنرا میگوید بچہ چیز میگوید حقتعالی بسبب عفو کردن تو از برادر خود مظلمہ خود را میگوید بندہ

يَا رَبِّ فَإِنِّيْ قَدْ عَفَوْتُ عَنْهُ قَالَ اللّٰهُ فَخُذْ بِيَدِ أَخِيْكَ

ای رب پس بدرستیکہ من بتحقیق عفو کردم از وے میگوید خدا پس بگیر دست برادر خود

فَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ اتَّقُوا اللّٰهَ وَأَصْلِحُوْا ذَاتَ بَيْنِكُمْ فَإِنَّ اللّٰهَ

پس در آر او را در بہشت پرہیزگاری کنید خدا را و بترسید و صلح کنید میان خود زیرا کہ خدا تعالیٰ

يُصْلِحُ بَيْنَ الْمُسْلِمِيْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْخَرَائِطِيُّ فِيْ

صلح میکند در میان مسلمانان روز قیامت رواہ خرائطی فی

مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ دَخَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مکارم اخلاق از جمع الجوامع ؏ مرویست از انس رض گفت انس در آمد آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَابٍّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ قَالَ كَيْفَ تَجِدُكَ

علیہ وسلم بر جوانی وحال آنکہ وی در سکرات موت بود فرمود آنحضرت چگونہ می یابی خود را

قَالَ أَرْجُو اللّٰهَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ وَإِنِّي

گفت آن مرد امید میدارم از خدا ای پیغمبر خدا صلے اللہ علیک وسلم وبدرستی من

أَخَافُ ذُنُوبِي فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

می ترسم از گناہان خود پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هٰذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا

جمع نمیشوند امید وخوف در دل بندہ مانند این جای یعنے قریب مرگ مگر

أَعْطَاهُ مَا يَرْجُو وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

میدہد او را خدا آنچہ امید دارد وامن میدہد او را خدا از آنچہ میترسد رواہ ترمذی وابن ماجہ

بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا

باب در بیان صفت جنت واہل آن

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِي

وبشارت بدہ آنانرا کہ ایمان آوردہ اند وکردند کارہای شایستہ بدرستیکہ مر ایشانراست بہشتہائی کہ میرود

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا

از زیر آنہا جویہا ہرگاہ روزی دادہ شوند از ان ہر نوع میوہ روزے ساخت۔

قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ

گویند این آنست کہ روزی دادہ شدیم پیش ازین وآوردہ شود بایشان آن روزی مانند یکدیگر ومر ایشانرا اند

فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ وَسَارِعُوا إِلَى

در انجا زنان پاکردہ شدہ وایشان دران جاوید مانندگانند وشتابید سوے

مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ

آمرزشی از پروردگار خود و بهشتی که پهنائی آن آسمانهاست وزمین

أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّآءِ وَالضَّرَّآءِ

آماده کرده شده برای پرهیزگاران آنانکه نفقه میکنند در آسانی وسختی

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ

وفرو خورندگان خشم وعفو کنندگان از مردمان وخدا دوست دارد

الْمُحْسِنِينَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ

نیکوکاران را آنانکه گرویده اند وکردند شایستها بدرستی نه ضایع سازیم

أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ۝ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِي

مزد آنکه نیکو کند کارها را آنگروه مرایشانراست بوستانهای اقامت میرود

مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ

از زیر آن جویها پیرایه بسته شوند دران بوستانها از دستوانهاے ساخته شده از زر

وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّنْ سُنْدُسٍ وَّإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِئِينَ

و بپوشند جامهای سبز رنگ از دیبای نازک و دیباهاے سطبر تکیه زدگان باشند

فِيهَا عَلَى الْأَرَآئِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ۝ إِنَّ اللّٰهَ

در بهشت بر تختها نیک پاداشیست بهشت ونیکو ست تکیه گاه بدرستی خدا

يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا

می در آرد آنکسانرا که گرویده اند و کردند شایستها در بوستانها میرود از زیر آن

الْأَنْهٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ

جویها پیرایه بسته شوند دران از دستوانهای از زر و مروارید ولباس شان باشد

فِيهَا حَرِيرٌ ۝ تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ

دران حریر دور میشود پهلوهاے ایشان از خوابگاها میخوانند پروردگار خود را

خَوْفًا وَّطَمَعًا وَّمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ۝ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ

بترس و امید و از آنچه روزی دادیم ایشان را انفقه میکنند پس نمیداند نفسی آنچه

اُخْفِيَ لَهُمْ مِّنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝ جَنّٰتُ

پنهان شده مر ایشان را از روشنی چشمها پاداش بانچه بودند که میکردند بوستانهای

عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا يُحَلَّوْنَ فِيْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّلُؤْلُؤًا

اقامت در آیند دران پیرایه بسته شوند دران از دستوانها از زر و مروارید

وَلِبَاسُهُمْ فِيْهَا حَرِيْرٌ ۝ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ

و پوشش ایشان دران ریباست و گویند ستایش مر خدا را که ببرد از ما اندوه

اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُوْرٌ شَكُوْرُ ۝ الَّذِيْٓ اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖ

بدرستیکه پروردگار ما هر آیینه آمرزنده سپاس دار است آنکه فرود آورد ما را بسرای اقامت از فضل خویش

لَا يَمَسُّنَا فِيْهَا نَصَبٌ وَّلَا يَمَسُّنَا فِيْهَا لُغُوْبٌ ۝ اَلْاَخِلَّآءُ

نمیرسد ما را دران رنجی و نرسد ما را دران ماندگی دوستان

يَوْمَئِذٍۢ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ اِلَّا الْمُتَّقِيْنَ ۝ يٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ

آنروز بعضے از ایشان مر بعضی را دشمنی اند مگر پرهیزگاران ای بندگان من نیست ترس

عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُوْنَ ۝ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاٰيٰتِنَا

برشما امروز و نشما اندوهگین شوند آنانکه گرویدند بایتهاے ما

وَكَانُوْا مُسْلِمِيْنَ ۝ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُوْنَ ۝

و بودند گردن نهادگان در آیید به بهشت شما و زنان شما شاد گردانیده شوید

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَّاَكْوَابٍ ۚ وَفِيْهَا

گردانیده شود بر ایشان کاسها از زر و کوزها و دران ست

مَا تَشْتَهِيْهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ ۚ وَاَنْتُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ۝

آنچه آرزو برند آنرا نفسها و لذت یابند چشمان و شما دران جاوید باشید

وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِيْٓ اُوْرِثْتُمُوْهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝ لَكُمْ

واین بهشت ست که میراث داده شده اید آنرا بانچه بودید میکردید مر شمار است

فِيْهَا فَاكِهَةٌ كَثِيْرَةٌ مِّنْهَا تَاْكُلُوْنَ ۝ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ مَقَامٍ

دران میوہای بسیار ازان میخورید بدرستی پرہیزگاران درجاے

اَمِيْنٍ فِيْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ يَّلْبَسُوْنَ مِنْ سُنْدُسٍ وَّ

امن اند در بوستانها وچشمها و پوشند از حریر نازک و

اِسْتَبْرَقٍ مُّتَقٰبِلِيْنَ كَذٰلِكَ وَزَوَّجْنٰهُمْ بِحُوْرٍ عِيْنٍ

حریر سطبر روبروشدگان همچنین وجفت سازیم ایشانرا بحوران کشاده چشم

يَدْعُوْنَ فِيْهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ اٰمِنِيْنَ لَا يَذُوْقُوْنَ فِيْهَا الْمَوْتَ

میخواهند دران بهر میوه ایمنان نمی چشند دران مرگ را

اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُوْلٰى وَوَقٰهُمْ عَذَابَ الْجَحِيْمِ فَضْلًا مِّنْ رَّبِّكَ

مگر مرگ نخستین و نگاهدارد ایشانرا ورفع کند عذاب دوزخ را افزونی از پروردگار تو

ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝ وَمَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝

این رستگاری ست بزرگ و پاداش داده نشوید مگر آنچه بودید میکردید

اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ ۝ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُوْمٌ فَوَاكِهُ

مگر بندگان خدا خالص شدگان آنگروه ایشانراست روزی معین میوه ها

وَهُمْ مُّكْرَمُوْنَ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ عَلٰى سُرُرٍ مُّتَقٰبِلِيْنَ

وایشانند نواختگان در بوستانهای نعمت بر تختها روبروے آیندگان

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِّلشّٰرِبِيْنَ

گردانیده میشود برایشان بجامی از چشمه سفید خوشخوار برای آشامندگان

لَا فِيْهَا غَوْلٌ وَّلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُوْنَ ۝ وَعِنْدَهُمْ قٰصِرٰتُ

نیست دران آفتی ونه ایشان ازان مست کرده شوند ونزد ایشان کنیزگان

الطَّرْفِ عِينٌ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ۝ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي

فرو چشمها نند فراخ چشمها گویا ایشان سفید ند پوشیده صفت بهشت که

وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَا أَنْهَارٌ مِّن مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ

وعده کرده شدند پرهیزگاران دران جویهاست از آب بی تغیر و جویها

مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ

از شیر که متغیر نشده مزه آن و جویها از شراب لذت

لِّلشَّارِبِينَ ۝ وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ۖ وَلَهُمْ فِيهَا

برای نوشندگان و جویها از شهد صاف کرده شده و ایشان را دران

مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ ۖ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ

از هر میوه هاست و آمرزش از پروردگار شان مانند آنکه او جاوید باشد

فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ۝ إِنَّ الْمُتَّقِينَ

در آتش و آشامانیده شوند آب گرم پس پاره کند روده های ایشان را بدرستیکه پرهیزگاران

فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا

در بوستانها و چشمها فراگیرندگان آنچه داد ایشان را پروردگار شان بدرستی ایشان بودند

قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ ۝ كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ

پیش از ین نیکوکاران بودند اندکی از شب خواب نمیکردند

وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ۝ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ

و به سحرها ایشان آمرزش میخواستند و در مالهای ایشان بهره ایست

لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ۝ وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ۝

برای خواهندگان و بسته بهره را و در زمین نشانهاست برای یقینان

وَفِي أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ۝ وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ

و در نفسهای شما نشانهاست آیا پس نمی بینید و در آسمان روزی شماست و آنچه وعده کرده شده اید

فَوَرَبِّ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهٗ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ اَنَّكُمْ تَنْطِقُوْنَ

پس سوگند بپروردگار آسمانها و زمین بدرستی او هر آینه حق ست مانند آنچه بدرستی شما میگوئید

سَابِقُوْٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَآءِ

بشتابید بسوی آمرزش از پروردگار خویش و بهشتی پهنای آن مانند پهنای آسمان

وَالْاَرْضِ اُعِدَّتْ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ذٰلِكَ فَضْلُ

و زمین ست آماده کرده شده مر آنانرا که گرویدند بخدا و فرستادہ ہای او این افزونی

اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ وَالسّٰبِقُوْنَ

خدا است میدہد آنرا ہر کرا میخواہد و خدا خداوند افزونی بزرگ ست و پیش گیرندگان

السّٰبِقُوْنَ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُوْنَ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ثُلَّةٌ مِّنَ

آنگروه نزدیک شدگانند در بوستانهای نعمت گروہی از

الْاَوَّلِيْنَ وَقَلِيْلٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ عَلٰى سُرُرٍ مَّوْضُوْنَةٍ مُّتَّكِـِٕيْنَ

پیشینیان و اندکے از پسینیان بر تختها بافته بزر و کلل بدر و یاقوت تکیه زدگان

عَلَيْهَا مُتَقٰبِلِيْنَ يَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ

بران تختها برابر یکدیگر میگردند بر ایشان برائے خدمت کودکان بحیات کودکے

بِاَكْوَابٍ وَّاَبَارِيْقَ وَكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ لَّا يُصَدَّعُوْنَ عَنْهَا

بکوزہا و ابریقها و جامها از شرابے کہ روان ست در بہشت درد سر نکشند از ان شراب

وَلَا يُنْزِفُوْنَ وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُوْنَ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا

و نہ بعقل بیهوش شوند از ان و دیگر بر ایشان میگردند میوہا از آنچه اختیار کنند و گوشت مرغان از آنچه

يَشْتَهُوْنَ ۝ وَحُوْرٌ عِيْنٌ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُوْنِ جَزَآءً

آرزو کنند و حوران کشادہ چشمان مانند مروارید پوشیدہ بپاداش

بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝ لَا يَسْمَعُوْنَ فِيْهَا لَغْوًا وَّلَا تَاْثِيْمًا اِلَّا قِيْلًا

بآنچه بودند کہ میکردند نشنوند در ان سخن بیهودہ و نہ بزه آمیختش لیکن سخن

سَلٰمًا سَلٰمًا ۝ وَاَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ مَا اَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ ۝

سلام سلام ویاران دست راست چه اند یاران دست راست

فِيْ سِدْرٍ مَّخْضُوْدٍ وَّطَلْحٍ مَّنْضُوْدٍ وَّظِلٍّ مَّمْدُوْدٍ وَّمَاۗءٍ

در درخت کنار بیخار و در موز بود میوہ ہاے آن برہم چیدہ سایہ کشیدہ وآب

مَّسْكُوْبٍ وَّفَاكِهَةٍ كَثِيْرَةٍ لَّا مَقْطُوْعَةٍ وَّلَا مَمْنُوْعَةٍ

ریزان و میوہ بسیار نہ بریدہ ونہ باز داشتہ شدہ

وَّفُرُشٍ مَّرْفُوْعَةٍ ۭ اِنَّآ اَنْشَاْنٰهُنَّ اِنْشَاۗءً فَجَعَلْنٰهُنَّ

وفراشہا بر داشتہ شدہ بدرستی ما پیدا نمودیم آنہارا پیدا کردن پس گردانیدیم ایشانرا

اَبْكَارًا عُرُبًا اَتْرَابًا لِّاَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ۝ ثُلَّةٌ مِّنَ الْاَوَّلِيْنَ

بکرہا دوست داران ہمزادان مریاران دست راست راگروہی از پیشینیان

وَثُلَّةٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ ۝ اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُوْنَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ

وگروہی از پسینیان بدرستی نیکوکاران بیاشامند از جام باشد

مِزَاجُهَا كَافُوْرًا ۝ عَيْنًا يَّشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُوْنَهَا

آمیختگی آن کافور چشمہ می آشامند از ان بندگان خدای میرانند آنرا ہر جا کہ خواہند

تَفْجِيْرًا ۝ يُوْفُوْنَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُوْنَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهٗ

راندنی آسان وفا مینمایند بہ نذر و می ترسند از روزے کہ ہست بدے او

مُسْتَطِيْرًا ۝ وَيُطْعِمُوْنَ الطَّعَامَ عَلٰي حُبِّهٖ مِسْكِيْنًا وَّيَتِيْمًا

آشکارا رسیدہ ہند خورونے بدوستی او درویش را و بے پدر را

وَّاَسِيْرًا ۝ اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيْدُ مِنْكُمْ جَزَاۗءً

وبندیرا میگویند جز این نیست کہ میخورانیم شمارا برای خوشنودی خدا نمیخواہیم از شما پاداش

وَّلَا شُكُوْرًا ۝ اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوْسًا قَمْطَرِيْرًا ۝

ونہ سپاس بدرستی ما میترسیم از پروردگار خویش از روزے ترس سخت

فَوَقٰهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰهُمْ نَضْرَةً وَّسُرُوْرًا

پس نگهداری ایشانرا خدای از بدی آن روز و پیش آرد ایشانرا تازگی و شادی

وَجَزٰهُمْ بِمَا صَبَرُوْا جَنَّةً وَّحَرِيْرًا مُّتَّكِئِيْنَ فِيْهَا عَلَى

و پاداش ایشان انچه صبر کردند بوستان و ابریشم تکیه زدگان دران بر

الْاَرَآئِكِ لَا يَرَوْنَ فِيْهَا شَمْسًا وَّلَا زَمْهَرِيْرًا وَدَانِيَةً

تختها نه بینند دران آفتاب و نه سرما و نزدیک باشد

عَلَيْهِمْ ظِلٰلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوْفُهَا تَذْلِيْلًا وَيُطَافُ

بر ایشان سایهائے آن و رام کرده شده میوهای آن رام کردنے و گردانیده شود

عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِّنْ فِضَّةٍ وَّاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيْرَا

بر ایشان جامهای خرد از نقره و جامهای بزرگ باشند آبگینه ها

قَوَارِيْرَا مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوْهَا تَقْدِيْرًا وَيُسْقَوْنَ فِيْهَا

آبگینه ها از نقره اندازه کردند آنرا اندازه کردنے و آشامیده شود دران

كَاْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيْلًا عَيْنًا فِيْهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيْلًا

خمری که باشد آمیزش آن زنجبیل چشمه دران نام نهاده شده سلسبیل

وَيَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ اِذَا رَاَيْتَهُمْ

و طواف کنند بر ایشان پسران جاوید مانده چون بینی ایشانرا

حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنْثُوْرًا وَاِذَا رَاَيْتَ ثَمَّ رَاَيْتَ

پنداری ایشانرا مروارید افشانده و چون بینی آنجا بینی

نَعِيْمًا وَّمُلْكًا كَبِيْرًا عٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ

نعمت و ملکی بزرگ زبر شان جامهای دیبا نازک سبز

وَّاِسْتَبْرَقٌ وَّحُلُّوْا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقٰهُمْ رَبُّهُمْ

و دیبهای ستبر و پیرایه کرده شوند دستوانها از نقره و بیاشاماند پروردگار شان

شرابًا طهورًا ۝ اِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَّكَانَ سَعْيُكُمْ
آشامیدنی پاک بہ پرستی این ہست مر شمارا پاداش و ہست شتافتن
مَّشْكُوْرًا ۝ وَلَكُمْ فِيْهَا مَا تَشْتَهِيْٓ اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيْهَا
پسندیدہ و مر شمار ہست دران آنچہ کہ میخواہد جانہای شما و مر شمار است دران
مَا تَدَّعُوْنَ ۝ نُزُلًا مِّنْ غَفُوْرٍ رَّحِيْمٍ ۝ عن
آنچہ خواہید بہ پیشکشی از آمرزندہ بخشانندہ از
اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضؓ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
ابی ہریرہ رضؓ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم
قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصّٰلِحِيْنَ مَا لَا عَيْنٌ
گفت خدا تعالی آمادہ کردہ ام مر بندگان صالح خود را چیزے کہ ہیچ چشم ذات آنرا
رَاَتْ وَلَا اُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلٰى قَلْبِ بَشَرٍ وَاقْرَءُوْا
ندیدہ و نہ ہیچ گوش صفات آنرا شنیدہ و نہ گذشتہ ماہیت آن بر دل آدمی پس بخوانید
اِنْ شِئْتُمْ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ اُخْفِيَ لَهُمْ مِّنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ
برائے تصدیق این اگر بخواہید پس نمیداند ہیچ ذاتی چیزے را کہ پنہان کردہ شد از آنچہ سبب خنکی و آرام ست
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وعنه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
روایت کرد بخاری و مسلم و ہم از ابی ہریرہ رضؓ مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَوْضِعُ سَوْطٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا
علیہ وسلم جای یک تازیانہ در بہشت بہتر ست از دنیا
وَمَا فِيْهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وعن اَنَسٍ رضؓ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ
و ہرچہ در دنیاست روایت کرد بخاری و مسلم آنرا و از انس رضؓ مرویست گفت فرمود آنحضرت
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدْوَةٌ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوْ رَوْحَةٌ
صلے اللہ علیہ وسلم یکبار بامداد رفتن در راہ خدا یا رفتن در شبانگاہ

خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا وَلَوْ اَنَّ امْرَأَةً مِّنْ نِّسَاءِ اَهْلِ الْجَنَّةِ

بهتر ست از دنیا و چیزے که در انها نست و اگر باشد که زنے از زنان بهشتیان

اِطَّلَعَتْ اِلَى الْاَرْضِ لَاَضَاءَتْ مَا بَيْنَهُمَا وَلَمَلَأَتْ

ظاهر شود و فرود آید بسوی زمین هر آینه روشن کند آن زن هر چیز را که میان بهشت و زمین ست و هر آینه پر کند آن زن

مَا بَيْنَهُمَا رِيْحًا وَّلَنَصِيْفُهَا عَلٰى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا

هر چیز را که میان بهشت و زمین ست ببوے خوش و هر آینه خمار که آن زن بر سر دارد بهتر ست از دنیا

وَمَا فِيْهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رض

و هر چه در دنیاست رواه بخارے و از عبادة بن صامت رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنَّةِ مِائَةُ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم در بهشت صد

دَرَجَةٍ مَّا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ

پایه است مسافت میان هر دو پایه آن مقدار ست که میان آسمان و زمین ست

وَالْفِرْدَوْسُ اَعْلَاهَا دَرَجَةً مِّنْهَا تُفَجَّرُ اَنْهَارُ الْجَنَّةِ الْاَرْبَعَةُ

و فردوس که نام یکی از بهشتهاست بلند ترین آنهاست از روی درجه از جنت فردوس روان کرده میشود جویهای بهشت که چهار اند

وَمِنْ فَوْقِهَا يَكُوْنُ الْعَرْشُ فَاِذَا سَاَلْتُمُ اللّٰهَ فَاسْئَلُوْا

و از بالای او عرش ست پس چون سوال کنید از خدا بهشت را بخواهید

الْفِرْدَوْسَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

فردوس را روایت کرد این حدیث را ترمذے و از ابی هریره رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ فِي الْجَنَّةِ

گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم بدرستی که در بهشت

شَجَرَةً يَّسِيْرُ الرَّاكِبُ فِيْ ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ لَّا يَقْطَعُهَا وَلَقَابُ

درختی ست که سیر میکند سوار در سایه او صد سال و هنوز قطع نمیکند مسافت آنرا و هر آینه جاے مقدار

قَوْسِ أَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ

طول کمان یکی از شما در بہشت بہتر ست از چیزی کہ طلوع کردہ است بر ان آفتاب

أَوْ تَغْرُبُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رض

یا غروب میکند متفق علیہ ست واز اسماء بنت ابی بکر رض مرویست

قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذُكِرَ لَهُ

گفت شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ ذکر کردہ شد مر آنحضرت را

سِدْرَةُ الْمُنْتَهٰى قَالَ يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّ الْفَنَنِ مِنْهَا مِائَةَ

سدرۃ المنتہی گفت آنحضرت سیر میکند سوار در زیر شاخہاے وے صد

سَنَةٍ أَوْ يَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا مِائَةُ رَاكِبٍ شَكَّ الرَّاوِي فِيهَا

سال یا پناہ میگیرد بسایہ او صد سوار شک کردہ ہست راوی در سدرۃ المنتہی

فِرَاشُ الذَّهَبِ كَأَنَّ ثَمَرَهَا الْقِلَالُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

کرمہای طلاست گویا میوہ او مثل سبوہاے کلانست رواہ ترمذی و روایت ست از

عُتْبَةَ بْنِ غَزْوَانَ رض قَالَ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ الْحَجَرَ يُلْقٰى مِنْ شَفَةِ

عتبہ بن غزوان گفت ذکر کردہ ما را حضرت کہ سنگ انداختہ میشود از کنارہ

جَهَنَّمَ فَيَهْوِي فِيهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا لَا يُدْرِكُ لَهَا قَعْرًا

دوزخ پس فرو مے افتد آن سنگ در دوزخ تا ہفتاد سال و نمی آید آن سنگ مر تگ دوزخ را

وَاللّٰهِ لَتُمْلَأَنَّ وَلَقَدْ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْنِ

بخدا سوگند ہر آئینہ پر کردہ میشود دوزخ با وجود این فراخی او و بتحقیق ذکر کردہ شد ما را کہ میان دو تختہ از

مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ مَسِيرَةُ أَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَيَأْتِيَنَّ

تختہاے در بہشت مسافت چہل سال ست و ہر آئینہ بیاید

عَلَيْهَا يَوْمٌ وَهُوَ كَظِيظٌ مِنَ الزِّحَامِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

بر بہشت روزے وحال آنکہ وی پرست از ازدحام رواہ مسلم و از

أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رض روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةٌ اِلَّا وَسَاقُهَا مِنْ ذَهَبٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

نیست در بہشت ہیچ درختے مگر آنکہ تنہ وے از طلاست روایت کرد این حدیث را ترمذی

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وہم از ابوہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ مِائَةُ

بدرستیکہ در بہشت صد پایہ است مسافت میان ہر دو پایہ مسافت صد

عَامٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ

سال ست روایت کرد این حدیث را ترمذی واز ابی سعید رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت صد پایہ است

لَوْ اَنَّ الْعَالَمِيْنَ اجْتَمَعُوْا فِيْ اِحْدٰهُنَّ لَوَسِعَتْهُمْ

چنانکہ اگر عالمیان تمام جمع شوند در یکی ازان درجات گنجایش میدہد ہمہ را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت کرد ترمذی این حدیث را وہم از ابو سعید رض آمدہ است از آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِيْ قَوْلِهٖ تَعَالٰى وَفُرُشٍ مَّرْفُوْعَةٍ قَالَ ارْتِفَاعُهَا

وسلم در تفسیر قول حق تعالے وفرش مرفوعہ است گفت مسافت آنہا

لَكَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ مَسِيْرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ

ہر آیینہ ہمچو مسافت میان آسمان وزمین ست یانصد سالہ راہ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

روایت کرد ترمذی واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيْحَانُ وَجَيْحَانُ وَالْفُرَاتُ وَالنِّيْلُ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ سیحان وجیحان وفرات ونیل

كُلٌّ مِنْ اَنْهَارِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رض

واین چہار جوی از جو یہاے بہشت ست رواہ مسلم در روایت ست از انس رض

قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الْكَوْثَرُ

گفت پرسیدہ شد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چیست کوثر

قَالَ ذَاكَ نَهْرٌ اَعْطَانِيْهِ اللّٰهُ يَعْنِيْ فِي الْجَنَّةِ اَشَدُّ بَيَاضًا

فرمود کوثر نہریست کہ خدای تعالی دادہ است مرا آنکوی را در بہشت سخت تر ست آب در سفیدے

مِنَ اللَّبَنِ وَاَحْلٰى مِنَ الْعَسَلِ فِيْهِ طَيْرٌ اَعْنَاقُهَا كَاَعْنَاقِ

از شیر و شیرین تر ست از شہد در ان جوے پرندگانند گردنہای ایشان مانند گردنہاے

الْجُزُرِ قَالَ عُمَرُ رض اِنَّ هٰذِهٖ النَّاعِمَةُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

شتران گفت عمر رض بدرستیکہ این پرندگان در ان حوض متنعم و فربہ و خوشحال باشند فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكَلَتُهَا اَنْعَمُ مِنْهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

علیہ وسلم خورندگان آن پرندگان متنعم و فربہ از ان پرندگان اند رواہ ترمذے و از

حَكِيْمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حکیم بن معاویہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَحْرَ الْمَاءِ وَبَحْرَ الْعَسَلِ وَبَحْرَ اللَّبَنِ وَبَحْرَ الْخَمْرِ

بدرستیکہ در بہشت دریای آب و دریاے شہد و دریاے شیر و دریای خمر ست

ثُمَّ تَشَقَّقُ الْاَنْهَارُ بَعْدُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

بعد ترمیشگافند و بیرون آید از ان دریا ہا جویہا بعد اندر آمدن مسلمان در بہشت رواہ ترمذی و روایت کرد دارمی

عَنْ مُعَاوِيَةَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از معاویہ و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوَّلَ زُمْرَةٍ يَّدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ

صلے اللہ علیہ وسلم ہر ستیکہ نخستین گروہے کہ در می آیند بہشت را

عَلٰى صُوْرَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ كَاَشَدِّ

بر صورت ماہ تمام اند کہ در شب چہاردہم پیدا شد بستر آنکسانیکہ بعد از ایشان می آیند ہمچو سخت تر

كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ اِضَاءَةً قُلُوْبُهُمْ عَلٰى قَلْبِ

ستارۂ درخشان در آسمان از روے روشنائی دلہاے ہمہ ایشان بر دل

رَجُلٍ وَّاحِدٍ لَّا اخْتِلَافَ بَيْنَهُمْ وَلَا تَبَاغُضَ لِكُلِّ

یک مرد ست ہیچ اختلاف میان ایشان نیست و نہ دشمن داشتن یکدیگر را مر ہر

امْرِئٍ مِّنْهُمْ زَوْجَتَانِ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ يُرٰى مُخُّ

مرد را از بہشتیان دو زنست از حور یعنی فراخ چشم دیدہ میشود مغز استخوان

سُوْقِهِنَّ مِنْ وَّرَاءِ الْعَظْمِ وَاللَّحْمِ مِنَ الْحُسْنِ يُسَبِّحُوْنَ

ساقہاے ایشان از استخوان و گوشت از غایت حسن بپاکی یاد میکنند

اللّٰهَ بُكْرَةً وَّعَشِيًّا لَا يَسْقَمُوْنَ وَلَا يَبُوْلُوْنَ وَلَا يَتَغَوَّطُوْنَ

خدا را صبح و شام بیمار نمیشوند اہل بہشت و بول نمیکنند و پائیخانہ نمیروند

وَلَا يَتْفُلُوْنَ وَلَا يَمْتَخِطُوْنَ اٰنِيَتُهُمُ الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ

و آب از دہن نمی افگنند و آب از بینی نمی اندازند آوندہای ایشان از طلاء نقرہ است

وَاَمْشَاطُهُمُ الذَّهَبُ وَوَقُوْدُ مَجَامِرِهِمُ الْاَلُوَّةُ وَرَشْحُهُمُ

و شانہ ہای ایشان از طلاست و فروزینہ مجمر ہاے ایشان عود ہندی ست و عرق ایشان

الْمِسْكُ عَلٰى خُلُقِ رَجُلٍ وَّاحِدٍ عَلٰى صُوْرَةِ اَبِيْهِمْ

مشک ست یعنی خوشبوی مانند مشک ہمہ بر خلق و سیرت یکمرد ست بر صورت و شکل پدر ایشان

اٰدَمَ سِتُّوْنَ ذِرَاعًا فِي السَّمَاءِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

کہ آدم ست شصت گز در جانب آسمان یعنی در طول قامت متفق علیہ واز

جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَهْلَ

جابر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

الْجَنَّةِ يَاْكُلُوْنَ فِيْهَا وَيَشْرَبُوْنَ وَلَا يَتْفُلُوْنَ وَلَا يَبُوْلُوْنَ

بهشتیان میخورند در بهشت و می نوشند و آب دهن نمی افگنند و بول نمیکنند

وَلَا يَتَغَوَّطُوْنَ وَلَا يَمْتَخِطُوْنَ قَالُوْا فَمَا بَالُ الطَّعَامِ قَالَ جُشَاءٌ

و پایخانه نمیروند و آب از بینی نمی اندازند گفتند صحابه پس حال فضلهٔ طعام چیست فرمود آنحضرت آروغ است

وَرَشْحٌ كَرَشْحِ الْمِسْكِ يُلْهَمُوْنَ التَّسْبِيْحَ وَالتَّحْمِيْدَ كَمَا

و عرق مثل عرق مشک الهام کرده میشوند بهشتیان را تسبیح و تحمید چنانکه

تُلْهَمُوْنَ النَّفَسَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

بیرون آورده میشود از شما نفس که بی تکلف می آید روایت کرد این حدیث را مسلم و از ابی هریره رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَدْخُلُ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکه در مے آید

الْجَنَّةَ يَنْعَمُ وَلَا يَبْاَسُ وَلَا يَبْلٰى ثِيَابُهٗ وَلَا يَفْنٰى شَبَابُهٗ

بهشت را متنعم و آسایش میکند و مشوش نمیگردد و متنعم او مشقت و نه کهنه گردد جامهای او و فانی نمیگردد جوانی او

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ وَاَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

روایه مسلم و از ابی سعید رض و ابی هریره رض مرویست

قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَادِيْ مُنَادٍ

که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آواز میدهد آواز دهنده به بهشتیان میگوید

اِنَّ لَكُمْ اَنْ تَصِحُّوْا فَلَا تَسْقَمُوْا اَبَدًا وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوْتُوْا

بدرستیکه مر شمار است تندرست باشید پس بیمار نشوید همیشه و مر شمار است زنده باشید پس نمیرید

اَبَدًا وَّاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَشِبُّوْا فَلَا تَهْرَمُوْا اَبَدًا وَّاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَنْعَمُوْا

همیشه و بدرستی مر شمار است که جوان باشید و پیر نشوید همیشه و مر شمار است که راحت بینید

فَلَا تَبَأْسُوْا اَبَدًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ

پس محنت و مشقت نه بینید همیشه رواه مسلم و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت ابوہریرہ

قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مِمَّ خُلِقَ الْخَلْقُ قَالَ مِنَ الْمَاءِ قُلْنَا الْجَنَّةُ

پرسیدم از آنحضرت از چه چیز پیدا کرده شد خلق فرمود آنحضرت پیدا کرده شده از آب پرسیدم که بهشت

مَا بِنَاؤُهَا قَالَ لَبِنَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ وَّلَبِنَةٌ مِّنْ فِضَّةٍ وَّمِلَاطُهَا

بنائی او چیست فرمود بنای بهشت خشتی از طلا و خشتی از نقره و گل آن

الْمِسْكُ الْاَذْفَرُ وَحَصْبَاؤُهَا اللُّؤْلُؤُ وَالْيَاقُوْتُ وَتُرْبَتُهَا

مشک خالص تیز بوی و سنگریزه ہاے او مروارید و یاقوت و خاک او

الزَّعْفَرَانُ مَنْ يَّدْخُلُهَا يَنْعَمُ وَلَا يَبْأَسُ وَيَخْلُدُ وَلَا يَمُوْتُ

مثل زعفران زرد و خوشبوی هر که در آید بهشت را تنعم میکند و نمی بیند رنج و مشقت و همیشه میزید و هرگز نمی میرد

وَلَا يَبْلٰى ثِيَابُهُمْ وَلَا يَفْنٰى شَبَابُهُمْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

و کهنه نمیگردد جامهای بهشتیان و فانی نمیگردد جوانی ایشان رواه احمد و ترمذی

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و دارمی و از ابوسعید رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوَّلَ زُمْرَةٍ يَّدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ

صلے اللہ علیه و سلم بدرستیکه نخستین گروهی که میدر آیند بهشت را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ضَوْءُ وُجُوْهِهِمْ عَلٰى مِثْلِ ضَوْءِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ

روز قیامت روشنی رویهاے ایشان واقع شده است بر مانند روشنی ماه در شب

الْبَدْرِ وَالزُّمْرَةُ الثَّانِيَةُ عَلٰى مِثْلِ اَحْسَنِ كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ

چاردهم و گروه دوم بر مانند بهترین ستاره درخشنده در آسمان

لِكُلِّ رَجُلٍ مِّنْهُمْ زَوْجَتَانِ عَلٰى كُلِّ زَوْجَةٍ سَبْعُوْنَ حُلَّةً

مر هر یکی از ایشان را دو زن است بر هر زن هفتاد حله است باین صفت که

يرى مخ ساقها من ورائها رواه الترمذي وعن

دیده میشود مغز استخوان ساق وی از پس ساق شان رواه ترمذی واز

ابي سعيد رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

ابو سعید رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

ادنى اهل الجنة الذي له ثمانون الف خادم واثنان

فروتر بهشتیان در مرتبه کسیکه مر او را هشتاد هزار خدمتگارست وهفتاد ودو

وسبعون زوجة وتنصب له قبة من لؤلؤ وزبرجد

زن ست وبر پا کرده میشود برائے آنکس خیمه از مروارید وزبرجد

وياقوت كما بين الجابية الى صنعاء وبهذا الاسناد

ویاقوت مسافت آن قبه چنانکه میان جابیه که شهریست در شام تا صنعا که موضعیست در یمن وبهمین اسناد مذکور شده است

قال من مات من اهل الجنة من صغير او كبير يردون

گفت آنحضرت آنکسانیکه مردند از اهل بهشت خورد وکلان گردانیده میشوند

بني ثلثين في الجنة لا يزيدون عليها ابدا وكذلك

بسی ساله در بهشت زیاده نمیشوند بر سی سال همیشه وهمچنین

اهل النار وبهذا الاسناد قال ان عليهم التيجان ادنى

دوزخیان سی ساله میباشند همیشه وبهمین اسناد گفت بدرستی بر سر بهشتیان تاجها باشند فروترین

لؤلؤة منها لتضيئ ما بين المشرق والمغرب وبهذا الاسناد

مروارید آن تاجها در نفاست روشن میگرداند چیزیرا که میان مشرق ومغرب ست وهم این اسناد

قال المؤمن اذا اشتهى الولد في الجنة كان حمله ووضعه

فرمود مسلمان چون آرزو کند فرزند را در بهشت میباشد بار شکم وی وزائیده شدن وے

وسنه في ساعة كما يشتهي وقال اسحق بن ابراهيم

وعمر وے در یک ساعت چنانکه میخواهد وگفت اسحق بن ابراهیم

فِى هٰذَا الْحَدِيْثِ اِذَا اشْتَهَى الْمُؤْمِنُ فِى الْجَنَّةِ الْوَلَدَ كَانَ

در این حدیث چون میخواهد مسلمان در بهشت فرزند را پیدا گردد

فِى سَاعَةٍ وَّلٰكِنْ لَّا يَشْتَهِى رَوَاهُ التِّرْمِذِىُّ وَرَوَى ابْنُ مَاجَةَ

در یک ساعت و لیکن نمیخواهد رواه ترمذی. و روایت کرد ابن ماجه

الرَّابِعَةَ وَالدَّارِمِىُّ الْاَخِيْرَةَ وَعَنْ اَبِىْ سَعِيْدٍ رض

روایت چهارم را و روایت کرد دارمی روایت اخیره را و از ابوسعید رض

عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الرَّجُلَ فِى الْجَنَّةِ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت است که گفت بدرستیکه مرد در بهشت

لَيَتَّكِئُ فِى الْجَنَّةِ سَبْعِيْنَ مَسْنَدًا قَبْلَ اَنْ يَّتَحَوَّلَ ثُمَّ تَاْتِيْهِ

هر آیینه تکیه میکند در بهشت بر هفتاد تکیه پیش از انکه بر گردد از پهلو به پهلوی دیگر پس تر می آید آنمرد

امْرَاَةٌ فَتَضْرِبُ عَلٰى مَنْكِبَيْهِ فَيَنْظُرُ وَجْهَهٗ فِىْ خَدِّهَا اَصْفٰى

را زنی پس میزند آنزن بر دوش آنمرد پس می بیند آنمرد روی خود را در رخساره آنزن در حالیکه رخساره او روشن تر

مِنَ الْمِرْاٰةِ وَاِنَّ اَدْنٰى لُؤْلُؤَةٍ عَلَيْهَا تُضِىْءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ

از آیینه است بدرستیکه ادنی مروارید که بران زن است روشن میگرداند میان مشرق

وَالْمَغْرِبِ فَتُسَلِّمُ عَلَيْهِ فَيَرُدُّ السَّلَامَ وَيَسْاَلُهَا مَنْ اَنْتِ

و مغرب را پس سلام میکند آنزن بران مرد پس جواب میگوید آنمرد سلام او را و می پرسد آنمرد از ان زن کیستی تو

فَتَقُوْلُ اَنَا مِنَ الْمَزِيْدِ وَاِنَّهٗ لَيَكُوْنُ عَلَيْهَا سَبْعُوْنَ ثَوْبًا

پس میگوید آنزن من از جمله زیادتی ام که وعده است از حقتعالی و بدرستیکه شان انیست که هر آیینه میباشد بران زن هفتاد جامه

فَيَنْفُذُهَا بَصَرُهٗ حَتّٰى يَرٰى مُخَّ سَاقِهَا مِنْ وَّرَاءِ ذٰلِكَ

پس در میرود دران جامها نظر آنمرد تا آنکه می بیند آنمرد مغز استخوان ساق آنزن از پس آن لباس

وَاِنَّ عَلَيْهَا مِنَ التِّيْجَانِ اِنَّ اَدْنٰى لُؤْلُؤَةٍ مِّنْهَا لَتُضِىْءُ

و بدرستیکه بر سر آن تاجها میباشد که فروتر مروارید از ان تاجها روشن میگرداند

مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَنَسٍ رض

میان مشرق و مغرب را رواه احمد واز انس رض مرویست

قَالَ يُعْطَى الْمُؤْمِنُ مِنْ قُوَّةِ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْجِمَاعِ قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللهِ

گفت داده شود مسلمان در بهشت قوت چندین و چندین از جهت جماع گفته شد یا رسول الله

أَوْ يُطِيْقُ ذٰلِكَ قَالَ يُعْطَى قُوَّةَ مِائَةٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

صلی الله علیه وسلم آیا طاقت دارد مرد جماع چندین زنان را فرمود داده میشود طاقت صد مرد رواه ترمذی

وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

واز سعد بن ابی وقاص رض مرویست از آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ لَوْ أَنَّ مَا يُقِلُّ ظُفُرٌ مِمَّا فِي الْجَنَّةِ بَدَا لَتَزَخْرَفَتْ

وسلم بدرستیکه وی فرمود اگر آنکه چیزیکه بر میدارد آنرا ناخن از آن چیزیکه در بهشت ست از اسباب زینت ظاهر گردد زینت میگرفت

لَهُ مَا بَيْنَ خَوَافِقِ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا

از جهت آنچیز چیزیکه میان اطراف آسمان و زمین ست واگر آنکه مردے

مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَ فَبَدَا أَسَاوِرُهُ لَطَمَسَ ضَوْؤُهُ ضَوْءَ

از بهشتیان بر آید پس ظاهر گردد یارهای دست وی هر آینه محو و ناپیدا میگرداند روشنی او روشنی

الشَّمْسِ كَمَا تَطْمِسُ الشَّمْسُ ضَوْءَ النُّجُوْمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آفتاب را چنانکه محو کند آفتاب روشنی ستارگان را رواه ترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ

واز جابر رض مرویست گفت پرسید مردے از آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَنَامُ أَهْلُ الْجَنَّةِ قَالَ النَّوْمُ أَخُو الْمَوْتِ

علیه وسلم آیا خواب میکنند بهشتیان گفت آنحضرت ص خواب برادر موت ست

وَلَا يَمُوْتُ أَهْلُ الْجَنَّةِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

ونمی میرند اهل بهشت رواه بیهقی در شعب ایمان

وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز علی رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَمُجْتَمَعًا لِلْحُوْرِ الْعِيْنِ يَرْفَعْنَ بِاَصْوَاتٍ

وسلم بدرستیکه در بهشت اجتماعی ست مر حور عین را بلند میکنند آوازها را

لَمْ تَسْمَعِ الْخَلَائِقُ مِثْلَهَا يَقُلْنَ نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَبِيْدُ

نشنیده اند خلائق مانند آن آوازها میگویند این کلمات را ما همیشه زندگانیم پس هلاک نمیشویم و نمی میریم

وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْاَسُ وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ

و ما تنعم کنندگانیم پس نمی بینیم شدت و احتیاج را و ما خوشنود شوندگانیم خشمگین نمیشویم

طُوْبٰى لِمَنْ كَانَ لَنَا وَكُنَّا لَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وخوشی باد برکسیکه هست برای ما و هستیم ما برای وے رواه ترمذے واز

اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابو سعید خدری رض مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اِنَّ اَهْلَ الْجَنَّةِ يَتَرَاءَوْنَ اَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ

فرمود بدرستیکه بهشتیان مے بینند اهل غرف را از بالاے خود

كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ فِي الْاُفُقِ مِنَ الْمَشْرِقِ

چنانکه مے بینید شما ستاره درخشان را که رفته است یا باقی در کناره از مشرق

اَوِ الْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یا مغرب ست و این ارتفاع بجهت تفاوت ست که میان بهشتیان ست گفتند یا رسول اللہ صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ مَنَازِلُ الْاَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ

علیه وسلم این قدر هاے رفیع منزلهاے پیغمبران خواهد بود که نمیرسد بآن منازل جز پیغمبر

قَالَ بَلٰى وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ رِجَالٌ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَصَدَّقُوا

فرمود آرے میرسند بخدا سوگند میرسند آنرا مردانی که ایمان آوردند بخدا و درست گوی دانسته

المرسلين متفق عليه وعن ابي هريرة رض قال قال

پیغمبران را متفق علیه واز ابوہریرہ رض مرویست گفت فرمود

رسول الله صلى الله عليه وسلم يدخل الجنة اقوام

آنحضرت صلی الله علیه وسلم میدرآید بهشت را گروهها

افئدتهم مثل افئدة الطير رواه مسلم وعن

دلهای ایشان مانند دلهای پرندگانست رواه مسلم واز

ابي سعيد رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

ابی سعید رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

ان الله يقول لاهل الجنة يا اهل الجنة فيقولون لبيك

بدرستیکه خدایتعالی میگوید مر بهشتیان را و ندا میکند ایشانرا ای اهل بهشت پس میگویند بهشتیان

ربنا وسعديك والخير كله في يديك فيقول هل رضيتم

پروردگارا حاضرم بر خدمت تو استاده و یاری ده بر من ترا یاری دادنی نیکی در دست قدرت تست پس میگوید پروردگار ایشانرا آیا راضی شدید ای بهشتیان شما از

فيقولون ما لنا لا نرضى يا رب وقد اعطيتنا ما لم تعط

پس میگویند چه شد ما را که راضی نشویم ای پروردگار و بتحقیق داده تو ما را چیزے که نداده

احدا من خلقك فيقول الا اعطيكم افضل من ذلك

هیچ یکی را از خلق خود پس میگوید پروردگار آیا ندهم شما را بهتر ازان که دادم

فيقولون يا رب واي شيء افضل من ذلك فيقول

پس میگویند ای پروردگار وکدام چیزست بهتر ازان پس میگوید پروردگار

احل عليكم رضواني فلا اسخط عليكم بعده ابدا

فرود می آرم بر شما رضای خود پس خشم نمیگیرم بر شما بعد ازین همیشه چون مولی از بنده راضی شد همه نعمتها وسعادتها حاصل شد

متفق عليه وعن معاذ بن جبل رض ان النبي صلى

متفق علیه واز معاذ بن جبل رض مرویست که آنحضرت صلی الله

اللہ علیہ وسلم قال یدخل اھل الجنۃ الجنۃ جردا

علیہ وسلم فرمود می در آیند اہل بہشت بہشت را جرد

مردا مکحلین ابناء ثلثین او ثلث وثلثین سنۃ رواہ الترمذی

مرد یعنے امرد سرمگین سی سالہ یا سی وسہ سالہ رواہ ترمذی

وعن بریدۃ رض قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

واز بریدہ اسلمی رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اھل الجنۃ عشرون ومائۃ صف ثمانون منھا من ھذہ

کہ بہشتیان صد و بست صفہا باشند ہشتاد ازان ازین امت

الامۃ واربعون من سائر الامم رواہ الترمذی والبیھقی

و چہل صف از دیگر امتہا باشند روایت کرد ترمذی و بیہقی

فی کتاب البعث والنشور وعن بریدۃ رض ان رجلا

در کتاب بعث و نشور واز بریدہ رض نیز مرویست کہ مردے

قال یا رسول اللہ ھل فی الجنۃ من خیل قال ان اللہ

گفت ای رسول خدا آیا ہست در بہشت چیزے از جنس اسپان فرمود آنحضرت صلعم

ادخلک الجنۃ فلا تشاء ان تحمل فیھا علی فرس من

اگر در آرد ترا اللہ تعالی در بہشت پس نمیخواہی کہ تو سوار کردہ شوی در بہشت بر اسپی از

یاقوتۃ حمراء یطیر بک فی الجنۃ حیث شئت الا فعلت

یاقوت سرخ کہ بپراند آن اسپ ترا در بہشت آنجا کہ میخواہی مگر آنکہ

وسألہ رجل فقال یا رسول اللہ ھل فی الجنۃ من ابل

داده میشوی مقصود خود را وسوال کرد آنحضرت صلعم را مردی پس گفت ای رسول خدا آیا ہست در بہشت از جنس شتران

قال فلم یقل لہ ما قال لصاحبہ فقال ان یدخلک اللہ

گفت بریدہ پس نگفت آنحضرت صلعم مر این مرد را چیزیکہ گفت مر یار او را پس فرمود آنحضرت بطریق کلیہ اگر در آرد ترا خدا تعالے

له جرد جمع اجرد و آن شخصی است که بر جسد او مو نباشد و ازان [illegible]

الْجَنَّةَ يَكُنْ لَكَ فِيهَا مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ وَلَذَّتْ عَيْنُكَ

در بهشت باشد ترا در بهشت هر چه خواهد نفس تو و قرار گیرد چشم تو

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ النَّبِيَّ

روایت کرد ترمذی و از ابوہریرہ رض مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَحَدَّثُ وَعِنْدَهُ رَجُلٌ

صلی الله علیه وسلم بود حدیث میکرد و حال آنکه نزد وی مردی بود

مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ إِنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اسْتَأْذَنَ

از صحرا نشین حدیث این بود که مردے از بهشتیان طلب اذن کرد

رَبَّهُ فِي الزَّرْعِ فَقَالَ لَهُ أَلَسْتَ فِيمَا شِئْتَ قَالَ بَلَى

پروردگار خود را در زراعت کردن پس گفت حق تعالی مر او را آیا نیست تو در هر چه میخواهی گفت آن مرد بلی

وَلَكِنْ أُحِبُّ أَنْ أَزْرَعَ فَبَذَرَ فَبَادَرَ الطَّرْفَ نَبَاتُهُ

ولیکن من خوش دارم که زراعت کنم پس اذن شد او را پس تخم ریخت آن مرد

وَاسْتِوَاؤُهُ وَاسْتِحْصَادُهُ فَكَانَ أَمْثَالَ الْجِبَالِ فَيَقُولُ

پس شتابی کرد زراعت در چشم زدن روئیدن و رسیدن آن و دروِدن آن زراعت پس گشت مانند کوهها

اللهُ دُونَكَ يَا ابْنَ آدَمَ فَإِنَّهُ لَا يُشْبِعُكَ شَيْءٌ فَقَالَ

خدا تعالی بگیر اے فرزند آدم آنچه خواستی پس بدرستی که ترا سیر نمیگرداند هیچ چیز پس گفت

الْأَعْرَابِيُّ وَاللهِ لَا تَجِدُهُ إِلَّا قُرَشِيًّا أَوْ أَنْصَارِيًّا فَإِنَّهُمْ

آن بادیه نشین بخدا سوگند نمی یابی تو آن مرد را مگر قریشیے یا انصاریے را زیرا که ایشان

أَصْحَابُ زَرْعٍ وَأَمَّا نَحْنُ فَلَسْنَا بِأَصْحَابِ زَرْعٍ فَضَحِكَ

خداوند زراعت اند و اما ما نیستیم خداوندان زراعت پس خنده کرد

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

آن حضرت صلے الله علیه وسلم ازین سخن اعرابی روایت کرد بخاری ۱۳۴ و از

أَبِي مُوسَى رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
ابے موسے رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ لِلْمُؤْمِنِ فِي الْجَنَّةِ لَخَيْمَةً مِنْ لُؤْلُؤَةٍ وَاحِدَةٍ مُجَوَّفَةٍ
بدرستیکہ مر مسلمانرا در بہشت ہر آئنہ خیمہ ایست از یک مروارید میان کاواک

عَرْضُهَا وَفِي رِوَايَةٍ طُولُهَا سِتُّونَ مِيلًا فِي كُلِّ زَاوِيَةٍ
پہنائی آن خیمہ و در روایتے درازی آن خیمہ شصت کروہ است در ہر گوشہ

مِنْهَا أَهْلٌ مَا يَرَوْنَ الْآخَرِينَ يَطُوفُ عَلَيْهِمُ الْمُؤْمِنُونَ
ازان خیمہ اہل خانۂ مومن اند کہ نمی بینند دیگرانرا از اہل خانہ کہ در گوشہ دیگر اند آمد و شد میکنند بر ایشان آن مسلمان

وَجَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ
و مر مسلمانرا دو بہشت است از نقرہ است آوندہای آنہا و ہر چہ در آنہاست از متاع و دو بہشت ست

آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا
آوندہاے آنہا از طلاست آنچہ در آنہاست و نیست میان مردم و میان نظر کردن ایشان

إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ
بسوے پروردگار ایشان پردہ دیگر مگر چادر بزرگی و عظمت بر ذات پروردگار در بہشت کہ محل خلود ست

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ
متفق علیہ و از علے کرم اللہ وجہہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَسُوقًا مَا فِيهَا
صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت بازاریست نیست دران

شِرًى وَلَا بَيْعٌ إِلَّا الصُّوَرُ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ فَإِذَا اشْتَهَى
بازار خریدن و فروختن چیزے مگر صورتہا ست خوب از مردان و زنان پس چون خواہش دارد

الرَّجُلُ صُورَةً دَخَلَ فِيهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
مرد و ہمچنین زن صورت خوب را می درآید و متشکل میگردد بآن صورت رواہ ترمذی و از

سعید بن المسیب رضہ انه لقی اباهریرة فقال ابوهریرة

سعید بن المسیب رض کردی پیش آمد ابوہریرہ ایس گفت ابوہریرہ

اسئل الله ان یجمع بینی و بینك فی سوق الجنة

سوال میکنم خدای تعالی را که جمع کند میان من و میان تو در بازار بهشت

فقال سعید افیها سوق قال نعم اخبرنی رسول الله

پس گفت سعید آیا هست در بهشت بازارے گفت ابوہریرہ آری هست خبر داد مرا آنحضرت

صلی الله علیه وسلم ان اهل الجنة اذا دخلوها نزلوا

صلے الله علیه و سلم که بهشتیان چون در آیند بهشت را نزول میکنند

فیها بفضل اعمالهم ثم یؤذن لهم فی مقدار یوم الجمعة

در منازل بهشت بقدر عملهاے خود پس اذن کرده میشود مر ایشان را بمقدار روز جمعه

من ایام الدنیا فیزورون ربهم و یبرز لهم عرشه و

از روزهای دنیا پس مے برآیند و زیارت میکنند پروردگار خود را و ظاهر میکند پروردگار مر ایشان را عرش خود

یتبدی لهم فی روضة من ریاض الجنة فیوضع

و ظاهر میشود و تجلی میکند مر بندگان را در مرغزارهاسے بهشت پس نهاده میشود

لهم منابر من نور و منابر من لؤلؤ و منابر من یاقوت

مر ایشان را منبرها از نور و منبرها از مروارید و منبرها از یاقوت

و منابر من زبرجد و منابر من ذهب و منابر من فضة

و منبرها از زبرجد و منبرها از طلا و منبرها از نقره

و یجلس ادناهم و ما فیهم دنی علی کثبان المسك

بحسب مراتب می نشینند ادنے شان و نیست در ایشان ادنے می نشینند این ادنی بر تل مشک

و الکافور ما یرون ان اصحاب الکرسی بافضل منهم

و کافور گمان نبرند این قوم تل نشینندگان که کرسی نشینندگان فاضل ترند از ایشان

مَجْلِسًا قَالَ اَبُوْ هُرَيْرَةَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَهَلْ نَرٰى رَبَّنَا

نشستگاہ گفت ابوہریرہ گفتم من ای رسول خدا آیا مے بینیم ما پروردگار خود را از روے

قَالَ نَعَمْ هَلْ تَتَمَارَوْنَ فِيْ رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ لَيْلَةَ

فرمود آنحضرت آری آیا شک و شبہہ میدارید در دیدن آفتاب ہمیشہ و در دیدن ماہتاب در شب

الْبَدْرِ قُلْنَا لَا قَالَ كَذٰلِكَ لَا تَتَمَارَوْنَ فِيْ رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ

چہاردہم گفتیم شک نداریم فرمود ہمچنین شک نمی کنید در دیدن پروردگار خود

وَلَا يَبْقٰى فِيْ ذٰلِكَ الْمَجْلِسِ رَجُلٌ اِلَّا حَاضَرَهُ اللّٰهُ مُحَاضَرَةً

و باقی نمے ماند دران مجلس مردے مگر آنکہ کلام میکند او را حق تعالیٰ بے واسطہ کشف میکند

حَتّٰى يَقُوْلَ لِلرَّجُلِ مِنْهُمْ يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ اَتَذْكُرُ

تا آنکہ میگوید خدا یتعالیٰ مرد را از ایشان اے فلان بن فلان آیا یاد دارے

يَوْمَ قُلْتَ كَذَا وَكَذَا فَيُذَكِّرُهُ بِبَعْضِ غَدَرَاتِهِ فِي الدُّنْيَا

روزے کہ گفتے چنین و چنین پس یاد میدہد وی تعالیٰ آن مرد را بعضے عہد شکنیہا کہ کردہ است در دنیا

فَيَقُوْلُ يَا رَبِّ اَفَلَمْ تَغْفِرْ لِيْ فَيَقُوْلُ بَلٰى فَبِسَعَةِ مَغْفِرَتِيْ

پس میگوید ای پروردگار آیا نہ آمرزیدہ تو مرا گناہان پس میگوید پروردگار بلی آمرزیدم ترا پس بسبب فراخی آمرزش

بَلَغْتَ مَنْزِلَتَكَ هٰذِهٖ فَبَيْنَاهُمْ عَلٰى ذٰلِكَ غَشِيَتْهُمْ

من رسیدہ تو باین مرتبہ و منزلت را پس در اثنای آنکہ بہشتیان برینحال و درین مقال باشند میپوشد ایشان را

سَحَابَةٌ مِّنْ فَوْقِهِمْ فَاَمْطَرَتْ عَلَيْهِمْ طِيْبًا لَمْ يَجِدُوْا

ابرے از بالای ایشان پس مے بارد آن ابر بر ایشان خوشبوئی کہ نیافتہ اند

مِثْلَ رِيْحِهٖ شَيْئًا قَطُّ وَيَقُوْلُ رَبُّنَا قُوْمُوْا اِلٰى مَا اَعْدَدْتُ

مانند بوے او ہیچ چیز را ہرگز و میگوید پروردگار ما بایستید و بیائید بسوے چیزیکہ آمادہ کردہ ام

لَكُمْ مِنَ الْكَرَامَةِ فَخُذُوْا مَا اشْتَهَيْتُمْ فَنَاْتِيْ سُوْقًا قَدْ حُفَّتْ

من برائے شما از بزرگی و گرامی داشتن پس بگیرید ہر چیز را کہ میخواہید پس مے آئیم ما بازاری را کہ تحقیق گرد آمدہ اند

بِهِ الْمَلٰئِكَةُ فِيْهَا مَا لَمْ تَنْظُرِ الْعُيُوْنُ إِلٰى مِثْلِهِ وَلَمْ تَسْمَعِ الْآذَانُ

اورا فرشتگان دران می یابیم چیزیرا که نگاه نکرده اند چشمها مانند آنرا و نشنیده اند گوشها مانند آنرا

وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى الْقُلُوْبِ فَيُحْمَلُ لَنَا مَا اشْتَهَيْنَا لَيْسَ يُبَاعُ

و نه گذشته است بر دلها مانند آن پس برداشته میشود برای ما هر چیزیکه خواستیم و آرزو کردیم فروخته

فِيْهَا وَلَا يُشْتَرٰى وَفِي ذٰلِكَ السُّوْقِ يَلْقَى أَهْلُ الْجَنَّةِ

نمیشود دران بازار و نه خریده میشود و دران بازار ملاقات میکنند بهشتیان

بَعْضُهَا بَعْضًا قَالَ فَيُقْبِلُ الرَّجُلُ ذُو الْمَنْزِلَةِ الْمُرْتَفِعَةِ

بعضے از ایشان بعض را گفت آنحضرت پس سوی می آرد مردے خداوند مرتبۂ بلند

فَيَلْقٰى مَنْ هُوَ دُوْنَهُ وَمَا فِيْهِمْ دَنِيٌّ فَيَرُوْعُهُ مَا يَرٰى

پس پیش آید کسے را که آنکس فرود مرتبۂ اوست و نیست در بهشتیان دنی و خسیس پس بشگفت می آرد

عَلَيْهِ مِنَ اللِّبَاسِ فَمَا يَنْقَضِيْ آخِرُ حَدِيْثِهِ حَتّٰى يَتَخَيَّلَ

دون مرتبه را چیزیکه بر مرد اعلی مرتبه است از لباس پس نمیگذرد پایان سخن آن مرد که بنفس خود کرد تا آنکه ظاهر میگردد

عَلَيْهِ مَا هُوَ أَحْسَنُ مِنْهُ وَذٰلِكَ لِأَنَّهُ لَا يَنْبَغِيْ لِأَحَدٍ

بر آنکس که دون مرتبه است لباسے که بهتر است از لباس او که بوده است برو و آن ظهور احسن از جهت آنست

أَنْ يَحْزَنَ فِيْهَا ثُمَّ نَنْصَرِفُ إِلٰى مَنَازِلِنَا فَيَتَلَقَّانَا أَزْوَاجُنَا

که نمی سزد مر هیچ یکے را که اندوهگین گردد در بهشت پس تر باز میگردیم ما بسوے منزلهای خود پس پیش می آیند ما را زنان ما

فَيَقُلْنَ مَرْحَبًا وَأَهْلًا لَقَدْ جِئْتَ وَإِنَّ بِكَ مِنَ الْجَمَالِ

پس میگویند ما را خوش آمدید و خانه خود را آمدید و میگویند هر یک بمرد خود که بتحقیق آمدی تو و حال آنکه با تست از حسن و جمال

أَفْضَلُ مِمَّا فَارَقْتَنَا عَلَيْهِ فَيَقُوْلُ إِنَّا جَالَسْنَا الْيَوْمَ رَبَّنَا

فاضلتر از انچه جدا شده بودے از ما بران جمال پس میگوئیم ما بزنان خود بدرستیکه همنشینی کردیم امروز پروردگار

الْجَبَّارَ وَيَحِقُّنَا أَنْ نَنْقَلِبَ بِمِثْلِ مَا انْقَلَبْنَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خود را که نیکو کنند شکستگیها و سزاوار است که باز گردیم بمانند آنچه باز گشته ایم رواه ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ صُهَيْبٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و ابن ماجه و از صهیب رض از آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ يَقُولُ اللّٰهُ تُرِيدُونَ

وسلم مرویست که فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم چون درآیند بهشتیان بهشت را میگوید خدا تعالی میخواهید چیزیرا

شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا

که زیاده کنم شمارا برد رآن بهشتیان پس میگویند بهشتیان آیا سفید و درخشان نگردانیدی روی ما را با فاضه حسن و جمال آیا درنیاوردی

الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيُرْفَعُ الْحِجَابُ فَيَنْظُرُونَ

مارا در بهشت و رنجات ندادی مارا از آتش دوزخ فرمود پس برداشته میشود پرده پس مے نگرند

إِلَى وَجْهِ اللّٰهِ تَعَالَى فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ

بسوی ذات اقدس خدای تعالی پس داده نشوند بهشتیان هیچ چیزیرا که دوست تر بود نزد ایشان از نظر کردن

إِلَى رَبِّهِمْ ثُمَّ تَلَا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بجانب پروردگار پس تر خواند آنحضرت این آیت را که کسانیکه نیکی کرده اند مید هیم نیکی و زیادت دیدار رواه مسلم

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از ابن عمر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَمَنْ يَنْظُرُ إِلَى جِنَانِهِ

وسلم بدرستیکه کمتر و پست ترین بهشتیان از روی قدر هر آئینه کسی است که می نگرد بجانب باغهای خود

وَأَزْوَاجِهِ وَنَعِيمِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ

و زنان خود و مآکل و مشارب و ملابس و خدمتگاران و سریرها تا مسافت هزار سال

وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى اللّٰهِ مَنْ يَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ غُدْوَةً وَعَشِيَّةً

و گرامی تر و عزیز تر نزد خدای تعالی کسی است که می نگرد بجانب ذات مقدس وے صبح و شام

ثُمَّ قَرَأَ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

پس تر خواند آنحضرت روهها باشند دران تر و تازه بجانب پروردگار خود نظر کننده رواه احمد و ترمذی

وعن أبي رزين العقيلي رض قال قلت يا رسول الله أكلنا

و از ابی رزین عقیلی مرویست گفت گفتم یا رسول الله آیا هر یکی

يرى ربه مخليا به يوم القيمة قال بلى قال قلت وما آية

مے بینند از ما پروردگار خود را درحالیکه تنهاست روز قیامت فرمود آن حضرت آری می بینند هر یکے گفت ابو رزین

ذلك في خلقه قال يا أبا الرزين أليس كلكم يرى القمر

و نشان دیدن در مخلوق گفت آنحضرت ای ابو رزین آیا نیست هر یک از شما که می بیند ماه را

ليلة البدر مخليا به قال بلى قال فإنما هو خلق

در شب چهارده تنها بے مزاحمت گفت ابو رزین آری می بیند فرمود آنحضرت پس نیست ماه مگر مخلوقی

من خلق الله والله أجل وأعظم رواه أبو داود

از مخلوقات خدا که در وی این صفت نیست و خدای تعالی جلیل تر و عظیم تر است روایت ابو داؤد

باب البكاء والخوف

باب در بیان گریه و خوف

قل نار جهنم أشد حرا لو كانوا يفقهون فليضحكوا

بگو آتش دوزخ سخت تر است از روی گرمے اگر باشند بدانند پس باید که بخندند

قليلا وليبكوا كثيرا جزاء بما كانوا يكسبون

اندک و بگریند بسیار پاداش بانچه بودند کسب میکردند

ويحذركم الله نفسه وإلى الله المصير ولقد خلقنا الإنسان

و می ترساند شمارا خدا از نفس و سوی خداست بازگشت و هر آینه بدرستی آفریدیم آدمی را

ونعلم ما توسوس به نفسه ونحن أقرب إليه من حبل

و میدانیم آنچه وسوسه میکند بدان نفس او و ما نزدیک تریم بسوی او از رگ

الوريد إذ يتلقى المتلقيان عن اليمين وعن الشمال

جان چون فراگیرندگان از راست و از چپ

قَعِيْدٌ ○ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيْبٌ عَتِيْدٌ ○

همنشین نیندازد هیچ سخنے مگر نزد او نگاهبانے آماده است

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ

ای آنانکه گرویده اید بترسید از خدا و گو بنگرد ستنے آنچه پیش فرستاده است

لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ وَلَا تَكُوْنُوْا

برای فردا و بترسید از خدا بدرستی خدا داناست بآنچه میکنند و نباشید

كَالَّذِيْنَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰىهُمْ اَنْفُسَهُمْ اُولٰٓئِكَ هُمُ

مانند آنانکه گذاشتند خدا را پس فراموش کرد بایشان نفسهای ایشان را آنگروه

الْفٰسِقُوْنَ ○ وَاَنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ

ایشانند تجاوزکنندگان و نفقه کنید از آنچه روزی دادیم شمارا پیش از آنکه بیاید

اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُوْلَ رَبِّ لَوْلَآ اَخَّرْتَنِيْٓ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ

بیکے شمارا موت پس گوید پروردگار من چرا مهلت ندهی مرا تا مدتے نزدیک

فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ وَلَنْ يُّؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا

پس صدقه کنم و باشم از شایستگان و هرگز مهلت ندهد خدا نفسے را چون

جَآءَ اَجَلُهَا وَاللّٰهُ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ○ وَاِنْ تُبْدُوْا

بیاید وقت آن و خدا داناست بآنچه میکنند و اگر آشکارا کنید

مَا فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ فَيَغْفِرُ

آنچه در نفسهاے شماست یا پنهان سازید آنرا شمار میکند بآن خدا پس بیامرزد آنرا

لِمَنْ يَّشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض

که خواهد و عذاب کند هر کرا خواهد روایت است از سهل بن سعد رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْعَبْدَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه بنده

لیعمل عمل اهل النار وانه من اهل الجنة ویعمل عمل

هرآینه عمل میکند عمل اهل دوزخ وحال آنکه وے از اهل بهشت ست وعمل میکند عمل

اهل الجنة وانه من اهل النار وانما الاعمال بالخواتیم متفق علیه

اهل بهشت وحال آنکه وے از اهل دوزخ ست وجزاین نیست که اعتبار اعمال بخواتیم آنست متفق علیه

باب الایمان بالقدر

باب در بیان ایمان آوردن بتقدیر

عن ابی هریرة رض قال قال ابو القاسم صلی الله علیه

از ابوهریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وسلم والذی نفسی بیده لو تعلمون ما اعلم لبکیتم

وسلم سوگند بآن ذاتے که بقای ذات من در دست قدرت اوست اگر دانید شما آنچه میدانیم من از احوال

کثیرا ولضحکتم قلیلا رواه البخاری وعن

بسیار و بخندید اندک رواه بخارے و از

ام العلاء الانصاریة رض قالت قال رسول الله صلی الله

ام علاء انصاریه رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله

علیه وسلم والله لا ادری والله لا ادری وانا رسول الله

علیه وسلم بخدا سوگند درنمے یابم من بخدا سوگند درنمے یابم من وحال آنکه من پیغمبر خدام

ما یفعل بی ولا بکم رواه البخاری وعن ابن عمر رض

چه کرده میشود بمن وچه کرده شود بشما رواه البخارے و از ابن عمر رض

قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا انزل الله

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم چون نازل کند خدا تعالی

بقوم عذابا اصاب العذاب من کان فیهم ثم بعثوا

بر گروهے عذاب میرسد عذاب هر کرا که باشد درمیان ایشان بعده برانگیخته

عَلٰی اَعْمَالِهِمْ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بر عملہائے خود متفق علیہ و از جابر گفت فرمود آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُبْعَثُ کُلُّ عَبْدٍ عَلٰی مَا مَاتَ عَلَیْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم برانگیختہ میشود ہر بندہ روز قیامت بران حال کہ مردہ است بران

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

روایت کرده مسلم و از ابوہریرہ رض روایت گفت فرمود آن حضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا رَاَیْتُ مِثْلَ النَّارِ نَامَ هَارِبُهَا

صلے اللہ علیہ وسلم ندیدہ ام مانند آتش دوزخ در شدت و ہول کہ خواب کردہ است گریزندہ از وی

وَلَا مِثْلَ الْجَنَّةِ نَامَ طَالِبُهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ

وندیدہ ام مانند بہشت در بہجت و سرور کہ خواب کردہ است طلب کنندۂ آن روایت ترمذی و از

اَبِیْ ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنِّیْ

ابوذر رض روایت گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

اَرٰی مَا لَا تَرَوْنَ وَاَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُوْنَ اَطَّتِ السَّمَاءُ

من مے بینم چیزیرا کہ نمی بینید شما و میشنوم چیزے را کہ نمے شنوید شما از احوال قیامت آواز کرد و نالید

وَحُقَّ لَهَا اَنْ تَئِطَّ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِهٖ مَا فِیْهَا مَوْضِعُ

و واجب و سزاوار کردہ شدہ است مراورا کہ آواز کند و بنالد و بخدا سوگند کہ نیست در آسمان جائے

اَرْبَعِ اَصَابِعَ اِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهٗ سَاجِدًا لِلّٰهِ وَلَوْ

چہار انگشت مگر آنکہ فرشتہ نہادہ است سر خود را در حالیکہ سجدہ کنندہ است مر خدا را

تَعْلَمُوْنَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِکْتُمْ قَلِیْلًا وَلَبَکَیْتُمْ کَثِیْرًا

بخدا سوگند اگر بدانید چیزیکہ میدانم من ہر آئینہ میخندید اندک و میگریید بسیار

وَمَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَی الْفُرُشَاتِ وَلَخَرَجْتُمْ

و خوشی نمے یافتید بزنان بر بسترہا و ہر آئینہ بیرون مے آمدید

إلى الصعدات تجأرون إلى الله قال أبو ذر يا ليتني كنت
بسوئے صحرا درحالیکه ناله کنندگان آیید بدرگاه خدا تعالی گفت ابوذر ای کاشکے بودمی من

شجرة تعضد رواه أحمد والترمذي وابن ماجة
درختے که بریده میشود رواه احمد و ترمذے وابن ماجه

وعن أبي هريرة رض قال قال رسول الله صلى الله
و از ابوهریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله

عليه وسلم من خاف أدلج ومن أدلج بلغ المنزل
علیه وسلم کسیکه میترسد ازکسے میگریزد اول شب وکسیکه میگریزد اول شب میرسد منزل را

ألا إن سلعة الله غالية ألا إن سلعة الله الجنة
آگاه باشید که کالای خدا تعالی گران قیمت ست آگاه باشید که کالای خدا عبارت از بهشت ست

رواه الترمذي وعن أنس رض قال يقول الله جل ذكره
روایه ترمذے و از انس رض مرویست فرمود آنحضرت صلعم میگوید خدا تعالے جل ذکره

أخرجوا من النار من ذكرني يوما أو خافني في مقام
بفرشتگان بیرون آرید از آتش کسی را که یاد کرده است مرا در روزے یا ترسیده است از من در جائے

رواه الترمذي والبيهقي في كتاب البعث والنشور
روایت کرده است این حدیث را ترمذی و بیهقے در کتاب بعث ونشور

وعن عائشة رض قالت سألت رسول الله صلى الله
و از عائشه رض گفت عائشه پرسیدم من آن حضرت را صلے الله

عليه وسلم عن هذه الآية والذين يؤتون
علیه وسلم را از معنے این آیت کرآن کسانیکه میدهند چیزیکه

ما آتوا وقلوبهم وجلة أهم الذين يشربون
داده شده اند و دلهائے ایشان ترسان ولرزان ست آیا ایشان آنانند که شراب میخورند

الخمر ويسرقون قال لا يا بنت الصديق ولكنهم الذين

و دزدی میکنند　فرمود آن حضرت نیست ای دختر صدیق　و لکن آن کسانی که

يصومون ويصلون ويتصدقون وهم يخافون

روزه میدارند　و نماز میگذارند　و زکوة میدهند　و ایشان میترسند

أن لا يقبل منهم أولئك الذين يسارعون في الخيرات

که قبول کرده نشود　از ایشان بدلیل آنکه فرموده است ایشان آن جماعت اند که شتابی میکنند در نیکیها

رواه الترمذي وابن ماجة وعن أبي سعيد قال

روایت کرده　ترمذی　و ابن ماجه　و　از　ابوسعید خدری رضی الله عنه مرویست گفت

خرج النبي صلى الله عليه وسلم لصلوة فرأى الناس

بیرون آمد پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم برای گذاردن نماز　پس دید مردم را

كأنهم يكتشرون قال أما إنكم لو أكثرتم ذكر

گویا　خنده میکنند　فرمود آنحضرت آگاه باشید که شما اگر بسیار کنید ذکر موت را

هاذم اللذات لشغلكم عما أرى الموت فأكثروا ذكر

هر آینه　باز دارد　شما را از آنچه می بینم که خنده است همان موت　پس بسیار کنید　ذکر

هاذم اللذات الموت فإنه لم يأت على القبر يوما إلا تكلم

بازدارنده　اللذات را که موت است　پس بدرستیکه نیاید　بر　گور هیچ روزی مگر آنکه سخن میکند

فيقول أنا بيت الغربة وأنا بيت الوحدة وأنا بيت

که　من خانه　غربتم　و من خانه　تنهائیم　و من خانه

التراب وأنا بيت الدود وإذا دفن العبد المؤمن قال له القبر مرحبا

خاکم و من خانه کرمها ام و چون در گور کرده می شود بنده مومن　میگوید مر آن بنده مومن را آمدی جای فراخ

وأهلا أما إن كنت لأحب من يمشي على ظهري

و جای خود را آگاه باش بتحقیق بودی تو محبوبتر نزد من از هر که میرفت بر پشت من

إِلَيَّ فَإِذَا وُلِّيتُكَ الْيَوْمَ وَصِرْتَ إِلَيَّ فَسَتَرَى صَنِيعِي
پس چون والے شدم من بر تو امروز و باز گشتی تو بسوئے من پس نزدیک ست کہ ببینی تو

بِكَ قَالَ فَيَتَّسِعُ لَهُ مَدَّ بَصَرِهِ وَيُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى الْجَنَّةِ
بتو فرمود پس فراخ کردہ میشود مر آن بندہ را مقدار درازی بینائی آن بندہ و کشادہ میشود مر آن بندہ را دری بسوئے

وَإِذَا دُفِنَ الْعَبْدُ الْفَاجِرُ أَوِ الْكَافِرُ قَالَ لَهُ الْقَبْرُ لَا مَرْحَبًا
و چون دفن کردہ میشود بندہ فاسق یا کافر میگوید مر او را گور لا مرحبا

وَلَا أَهْلًا أَمَا إِنْ كُنْتَ لَأَبْغَضَ مَنْ يَمْشِي عَلَى ظَهْرِي
ولا اہلا آگاہ باش بتحقیق بودے تو دشمن تر بسوئے من از ہر کسے کہ میرود بر پشت من

إِلَيَّ فَإِذَا وُلِّيتُكَ الْيَوْمَ وَصِرْتَ إِلَيَّ فَسَتَرَى صَنِيعِي
نزد من پس چون حاکم گردانیدہ شدم بر تو امروز و باز گشتی تو بسوئے من پس نزدیک ست کہ ببینی تو

بِكَ قَالَ فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ حَتَّى تَخْتَلِفَ أَضْلَاعُهُ قَالَ وَقَالَ
بتو گفت آن حضرت پس بہم می آید قبر بروے تا آنکہ مختلف میشوند استخوانہای پہلوے وے گفت ابو سعید

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَصَابِعِهِ فَأَدْخَلَ
آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بانگشتان خود پس در آورد

بَعْضَهَا فِي جَوْفِ بَعْضٍ قَالَ وَيُقَيَّضُ لَهُ سَبْعُونَ تِنِّينًا لَوْ
بعضے انگشتان را درون بعضے گفت آنحضرت و گماشتہ میشوند مر آن بندہ را ہفتاد اژدہا

أَنَّ وَاحِدًا مِنْهَا نَفَخَ فِي الْأَرْضِ مَا أَنْبَتَتْ شَيْئًا مَا بَقِيَتِ
اگر یکے ازان دم کند در زمین نرویاند زمین چیزے را تا آنکہ پایندہ ہست

الدُّنْيَا فَيَنْهَشْنَهُ وَيَخْدِشْنَهُ حَتَّى يُفْضَى بِهِ إِلَى الْحِسَابِ
دنیا پس میگزند آن ماران آن بندہ را و می خراشند و میکنند پوست او را تا آنکہ رسانیدہ میشود آن بسوئے حساب

قَالَ وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْقَبْرُ
گفت ابو سعید فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نیست گور مگر

رَوْضَةٌ مِّنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ اَوْ حُفْرَةٌ مِّنْ حُفَرِ النِّيْرَانِ
مرغزارے از مرغزارہاے بہشت یا غاری از غارہای آتش دوزخ
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ اَبُوْبَكْرٍ رض
رواه ترمذے و روایت است از ابن عباس رض گفت ابن عباس که گفت ابوبکر رض
يَا رَسُوْلَ اللهِ قَدْ شِبْتَ قَالَ شَيَّبَتْنِيْ هُوْدٌ وَالْوَاقِعَةُ
اے رسول خدا بتحقیق پیر شدی فرمود آن حضرت پیر گردانیده است مرا سورهٔ هود و سورهٔ واقعه
وَالْمُرْسَلَاتُ وَعَمَّ يَتَسَاءَلُوْنَ وَاِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ رَوَاهُ
والمرسلات و عم یتساءلون و اذا الشمس کورت زیرا که درین سورتها احوال آخرت و عذاب آتش
التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ اِنَّكُمْ لَتَعْمَلُوْنَ اَعْمَالًا
ترمذے و از انس رض مرویست گفت انس بدرستیکه شما هر آینه میکنید عملهائے را
هِيَ اَدَقُّ فِيْ اَعْيُنِكُمْ مِنَ الشَّعْرِ كُنَّا نَعُدُّهَا عَلٰى عَهْدِ
که آن عملها باریکتر است از موے در نظر شما می شمردیم آنرا در زمان
رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُوْبِقَاتِ يَعْنِيْ
آن حضرت صلے اللہ علیه و سلم از
الْمُهْلِكَاتِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ
مهلکات روایت کرد بخارے و از ابی هریره رض مرویست گفت فرمود
رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَنِيْ رَبِّيْ بِتِسْعٍ
آنحضرت صلے اللہ علیه و سلم امر کرد مرا پروردگار من به نه خصلت
خَشْيَةِ اللهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَكَلِمَةِ الْعَدْلِ فِي الْغَضَبِ
یکے ترسیدن خدا در پنهان و آشکارا دوم سخن راست و درست گفتن در حالت خشم
وَالرِّضَاءِ وَالْقَصْدِ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنٰى وَاَنْ اَصِلَ مَنْ قَطَعَنِيْ
و خوشنودے سوم میانه روی در محتاجی و توانگرے چهارم آنکه پیوند کنم با کسے که ببرد از من

وَاُعْطِيَ مَنْ حَرَمَنِيْ وَاَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَنِيْ وَاَنْ يَّكُوْنَ

پنجم آنکه عطا کنم کسے را که محروم گرداند مرا ششم آنکه عفو کنم از کسیکه ظلم کند مرا هفتم آنکه

صُمْتِيْ فِكْرًا وَّنُطْقِيْ ذِكْرًا وَّنَظَرِيْ عِبْرَةً وَّاٰمُرَ

باشد خاموشے من فکر در تحصیل معرفت هشتم آنکه باشد نطق من ذکر خدا نهم آنکه باشد نظر من عبرت امر کنم

بِالْعُرْفِ وَقِيْلَ بِالْمَعْرُوْفِ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

بعرف و در روایتے آمده است بجای عرف لفظ معروف. رواه رزین و از عبد الله

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن مسعود رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

مَا مِنْ عَبْدٍ مُّؤْمِنٍ يَّخْرُجُ مِنْ عَيْنَيْهِ دُمُوْعٌ وَّاِنْ كَانَ

نیست هیچ بنده مسلمان که بیرون آید از دو چشم او اشک اگرچه باشد آن اشک

مِثْلَ رَاْسِ الذُّبَابِ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ثُمَّ يُصِيْبُ شَيْئًا

مانند سر مگس در صغر از ترس خدائے تعالے پستر برسد آن اشک چیزے را

مِنْ حُرِّ وَجْهِهٖ اِلَّا حَرَّمَهُ اللّٰهُ عَلَى النَّارِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

از ظاهر روے وے مگر آنکه حرام گرداند خدای تعالی آن بنده را بر آتش دوزخ رواه ابن ماجه

وَعَنْ اَبِيْ نَضْرَةَ رضـ اَنَّ رَجُلًا مِّنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

در روایت است از ابی نضره رضـ که مردے از یاران پیغمبر خدا صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَالُ لَهٗ اَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ دَخَلَ عَلَيْهِ اَصْحَابُهٗ يَعُوْدُوْنَهٗ

علیه وسلم است که گفته میشود او را ابو عبد الله در آمدند برو ی یاران او در حالیکه بیمار پرسی

وَهُوَ يَبْكِيْ فَقَالُوْا لَهٗ مَا يُبْكِيْكَ اَلَمْ يَقُلْ لَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و حال آنکه او میگریست پس گفتند مر او را چه چیز میگریاند ترا آیا نگفته است ترا آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْ مِنْ شَارِبِكَ ثُمَّ اَقِرَّهٗ حَتّٰى

صلے الله علیه وسلم که کوتاه کن از موسے بروت خود پس بر قرار دار آنرا تا آنکه

تَلْقَانِیْ قَالَ بَلٰی وَلٰکِنْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

ملاقات کنید مراد بهشت گفت ابوعبداللّٰه آرے بشارت داده ولیکن شنیدم پیغمبر خدا صلی اللّٰه علیه

وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ قَبَضَ بِیَمِیْنِهٖ قَبْضَةً وَاُخْرٰی

وسلم را که میگفت بدرستیکه خدای تعالی گرفت بدست راست خود مشتے

بِالْیَدِ الْاُخْرٰی وَقَالَ هٰذِهٖ لِهٰذِهٖ وَهٰذِهٖ لِهٰذِهٖ وَلَا اُبَالِیْ

وگرفت جماعتے دیگر بدست دیگر وگفت خدائے تعالے که این جماعت مر این راست یعنے بهشت را واین جماعت

وَلَا اَدْرِیْ فِیْ اَیِّ الْقَبْضَتَیْنِ اَنَا رَوَاهُ اَحْمَدُ

مر دوزخ راست و پروا ندارم و در نمی یابم و نمی دانم که من در کدام یکے از این دو قبضه ام من رواه احمد

بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَاَهْلِهَا

باب در بیان صفت نار واهل نار

وَلَا یَحْسَبَنَّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا اَنَّمَا نُمْلِیْ لَهُمْ خَیْرٌ لِّاَنْفُسِهِمْ

و نه پندارند آنانکه نگرویدند بدرستیکه آنچه مهلت میدهیم مر ایشان را بهتر است مر نفسهاے ایشان را

اِنَّمَا نُمْلِیْ لَهُمْ لِیَزْدَادُوْا اِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِیْنٌ

بدرستی آنچه مهلت میدهیم مر ایشان را تا زیاده کنند گناه را و مر ایشان را عذاب سوزناک

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ کَثِیْرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوْبٌ

وهر آئینه بدرستی پیدا کردیم برای دوزخ بسیارے از دیوان وآدمیان مر ایشان را دلهاست

لَّا یَفْقَهُوْنَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْیُنٌ لَّا یُبْصِرُوْنَ بِهَا وَلَهُمْ

نمے دریابند بآن و مر ایشان را چشمهاست نمے بینند بدان و مر ایشان را

اٰذَانٌ لَّا یَسْمَعُوْنَ بِهَا اُولٰٓئِکَ کَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ

گوشهاست نمے شنوند بدان آن گروه مانند چهارپایان اند بلکه ایشان

اَضَلُّ اُولٰٓئِکَ هُمُ الْغٰفِلُوْنَ وَتَمَّتْ کَلِمَةُ رَبِّکَ

گمراه تر اند آن گروه ایشانند بیخبران و تمام شد سخن پروردگار تو

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ وَقُلِ الْحَقُّ

هر آئینه پر گردانم دوزخ را از دیوان و آدمیان همه و بگو این سخن راست است

مِن رَّبِّكُمْ فَمَن شَاءَ فَلْيُؤْمِن وَّمَن شَاءَ فَلْيَكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا

آمده است از پروردگار شما پس هر که خواهد ایمان آرد و هر که خواهد کافر شود بدرستی که آماده کردیم

لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِن يَسْتَغِيثُوا

برای ستمگاران آتشی که بگرد آگرد در آرد ایشان را سراپردهای او و اگر فریاد خواهی کنند

يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ

از تشنگی فریاد رسیده شوند بآبے مانند مس گداخته بریان کند رویها را بد شرابی است و بد است

مُرْتَفَقًا وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ

آتش جاے بودن و نهاده شد نوشته پس ببینی گناهگاران را ترسان از آنچه در اوست

وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً

و گویند اے وای ما را چیست مر این کتاب را که نه فرو گذاشته است عمل خرد را

وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا

و نه بزرگ را مگر شمرده و بیابند آنچه کردند حاضر

وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ

و نه ستم کند پروردگار تو یکے را و نیست از شما مگر گذرنده آن است

عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا وَّنَذَرُ

بر پروردگار تو جزاے کاری حکم کرده شده پس رهانیم آنان را که پرهیز کردند و بگذاریم

الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ

ستمگاران را در آن بزانو در افتادگان و بنهیم ترازوهای راست را برای روز رستخیز

فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ

پس ستم کرده نشود نفسے چیزے را و اگر باشد همسنگ دانه از سپند

أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ

بیاریم آنرا و بسنده ایم شمار کننده بدرستی شما و انچه مے پرستید

مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ

از جز خدائے آتش انگیز دوزخید شما آن گذرندگانید

لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ آلِهَةً مَّا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ

اگر بودند آن گروه خدایان نیامدند بآن وهمه دران جاوید باشند

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ فَالَّذِينَ كَفَرُوا

مرایشانراست دران ناله زار وایشان دران آتش نمی شنوند سخنے که بدان شاد شوند پس

قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ

نگرویدند بریده شد برای شان جامها از آتش ریخته شود از زبر

رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ

سرهای شان آب گرم گداخته شود بآن انچه در شکمهاے شانست و پوستها

وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا

و مرایشانراست گرزها از آهن هرگاه خواهند که بیرون آیند

مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ

ازان از اندوه باز گردانیده شوند دران و بچشید عذاب سوزنده

وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنزِيلًا

و روزیکه شگافته شود آسمان بابر و فرو فرستاده شوند فرشتگان فرو فرستادنے

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ

پادشاهے آن روز ثابت است مر رحمن را و باشد آن روز بر ناگرویدگان

عَسِيرًا وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي

دشوار و آن روز که خاید ستمگار بر دستهای خود گوید کاشکے من

اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ۝ يَا وَيْلَتٰى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ

فرا گرفتمی با فرستادہ راہ ای ہلاکت من کاشکے من نگرفتمی

فُلَانًا خَلِيلًا ۝ لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي

فلان را دوست ہر آئینہ بدرستی گمراہ کرد مارا از یاد کردنے پس ازانکہ آمد مرا

وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا ۝ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ

وہست دیو برائے آدمی فرا گذارندہ و گفت پیغمبر ای پروردگار من

إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا

بدرستی گروہ من فرا گرفتند این قرآن را فرا گذاشتہ و آنانکہ بگرویدند

لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ

مرایشان را آتش دوزخ ست حکم کردہ نشود برایشان تا بمیرند و سبک کردہ نشود

عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ ۝ وَهُمْ

از ایشان از عذاب آن ہمچنین پاداش دہیم ہر ناسپاس را و ایشان

يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي

فریاد کنند دران ای پروردگار ما بیرون کن مارا کنیم شایستہ جز آنکہ بودیم

كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ

مے کردیم آیا زندگانی ندادیم شمارا آنکہ پند گیرد دران آنکہ پند گیرد و آمد بشما

النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ۝ هَٰذِهِ جَهَنَّمُ

بیم کنندہ پس بچشید پس نیست مر ستمگاران را ہیچ یارے این دوزخی ست

الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ۝ اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ

کہ بودید وعدہ کردہ میشدید در آیید دران امروز بآنچہ بودید

تَكْفُرُونَ ۝ الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا

کفر میکردید امروز مہر نہیم بر دہانہائے شان و سخن گوید باما

ايديهم وتشهد ارجلهم بما كانوا يكسبون

دستهاے شان وگواہے دهد پا هاے شان بانچه بودند کسب میکردند

ويوم يحشر اعداء الله الى النار فهم يوزعون

وروزیکه برانگیخته شوند دشمنان خداے سوے آتش پس ایشان رانده شوند

حتى اذا ما جاءوها شهد عليهم سمعهم وابصارهم

تا چون آیند آنرا گواہے دهد برایشان گوشهاے شان و دیده هاے شان

وجلودهم بما كانوا يعملون وقالوا لجلودهم

وپوستهاے شان بانچه بودند میکردند وگویند مر پوستهای خود را

لم شهدتم علينا قالوا انطقنا الله الذي انطق

چرا گواہے دهید بر ما گویند بسخن آورد مارا خداے که بسخن آورد

كل شيء وهو خلقكم اول مرة واليه ترجعون

هر چیزے را واو آفرید شمارا نخستین بار وبسوے او بازگردانیده شوید

يوم نقول لجهنم هل امتلات وتقول هل من

روزیکه گوئیم مر دوزخ را آیا پرشدی وگوید آیا هیچ

مزيد يا ايها الذين آمنوا قوا انفسكم واهليكم

زیادتے است اے آنانکه گرویده اید نگهدارید نفسهاے خود را وکسان خویش را

نارا وقودها الناس والحجارة عليها ملائكة غلاظ

از آتشے که آتش انگیزندے مردمان وسنگ اند بران فرشتگان درشت

شداد لا يعصون الله ما امرهم ويفعلون

سخت نافرمانی نکنند خداے را انچه فرماید آنهارا ومیکنند

ما يؤمرون يوم يكشف عن ساق ويدعون

انچه فرموده شوند روزیکه برداشته شود از امر سخت وخوانده شوند

جز ۲۴ رکوع ۱۷

جز ۲۶ رکوع ۱۷

جز ۲۸ رکوع ۱۹

جز ۲۹ رکوع ۴

إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ

بسوی سجدہا پس نتوانند فروترین چشمہای شان فروگیرد ایشانرا

ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ فَذَرْنِي

خواری و بدرستیکہ بودند خواندہ میشدند بسوی سجدہا و ایشان تندرست بودند پس بگذار

وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ

مرا و آنرا کہ دروغ میکند باین سخن کہ قرآن ست زود باشد کہ بگیریم ایشانرا درجہ درجہ

لَا يَعْلَمُونَ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ

ازان جاکہ ایشان ندانند و مہلت دہیم ایشانرا بدرستیکہ عقوبت من محکم است بالا میروند فرشتگان

وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

و جبرئیل بسوے خدا در روزیکہ ہست مقدار اندازہ او پنجاہ ہزار سال

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا وَنَرَاهُ قَرِيبًا

پس شکیبائی کن بر تکذیب منکران شکیبائی نیک بدرستیکہ کافران می بینند روز قیامت را دور از امکان و ما

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ وَلَا يَسْأَلُ

روزیکہ گردد آسمان مانند مس گداختہ و گردند کوہہا مانند پشم زدہ شدہ و نپرسد

حَمِيمٌ حَمِيمًا يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ

خویش خویش را بینا کردہ شوند ایشان دوست دارد گناہگار آنکہ فدیہ دہد از

عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ وَفَصِيلَتِهِ

عذاب آنروز بہ پسران خود و زن خود و برادر خود و خویشان خود

الَّتِي تُؤْوِيهِ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ كَلَّا إِنَّهَا

کہ جای دادند اورا و آنچہ در زمین است ہمہ پس رہا شند اورا حاشا بدرستیکہ

لَظَىٰ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ وَجَمَعَ

آتش دوزخ زبانہ است خاص کشندہ است مر دست و پای منکر کارا میخواند آتش کسی را کہ پشت بر حق کردہ است و روی گردانیدہ و جمع کردہ

فادعی كل نفس بما كسبت رهينة الا اصحب اليمين

ونگاه داشته هر نفسے بانچه کسب کرد گرو ست مگر اہل راست

في جنت يتساءلون عن المجرمين ما سلككم

در بوستانها می پرسند از گناهگاران چه چیز آورد شمارا

في سقر قالوا لم نك من المصلين ولم نك نطعم

در دوزخ گویند نبودیم از نماز کنندگان ونبودیم خورانیم

المسكين وكنا نخوض مع الخائضين وكنا نكذب

درویشان را وبودیم با دمی ستیزیدیم با ستیزندگان در شان محمد وعیبت

بيوم الدين حتى اتانا اليقين فما تنفعهم شفاعة

بروز جزا تا آنکه آمد بما مرگ پس سود نکند ایشان را شفاعت

الشافعين فاذا جاءت الصاخة يوم يفر المرء من اخيه

همه شافعان پس چون بیاید آواز روزیکه بگریزد آدمی از برادر خود

وامه وابيه وصاحبته وبنيه لكل امرئ منهم يومئذ

ومادر خود وپدر خود وزن خود وفرزندان خود وهر مردیرا از ایشان آنروز

شان يغنيه وجوه يومئذ مسفرة ضاحكة مستبشرة

کاریست که مشغول دارد اورا ورویها آنروز تابان ست خندان شادان

ووجوه يومئذ عليها غبرة ترهقها قترة اولئك هم

ورویهاے آن روز بران غبار ست فراگیرد آنرا تاریکی آن گروه ایشانند

الكفرة الفجرة انا اعتدنا للكافرين سلاسلا واغلالا

کافران نابکاران بدرستی ما آماده کرده ایم براے کافران زنجیرها وطوقها

وسعيرا واصحب الشمال ما اصحب الشمال في

وآتش ویاران دست چپ چه اند یاران دست چپ در

سَمُومٍ وَّحَمِيمٍ وَّظِلٍّ مِّن يَّحْمُومٍ لَّا بَارِدٍ وَّلَا كَرِيمٍ إِنَّهُمْ
آتش سوزان و آب گرم و سایہ از دود سیاہ نہ خنک و نہ نیک بدرستی ایشان

كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِينَ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى
بودند پیش ازین نازندگان و بودند اصرار میکردند بر

الْحِنثِ الْعَظِيمِ وَكَانُوا يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا
گناہ بزرگ و بودند میگفتند آیا چون بمیریم و بشویم خاک

وَّعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ قُلْ إِنَّ
و استخوانہا آیا بدرستی ما برانگیختہ شدگانیم آیا پدران ما پیشینیان بگو بدرستے

الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ لَمَجْمُوعُونَ إِلٰى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ
پیشینیان و پسینیان ہرآینہ جمع شدگان اند سوی وقت روز دانستہ

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ لَآكِلُونَ مِن شَجَرٍ
پس بدرستی شما ای گمراہان دروغ گویان ہرآینہ خورندگانید از درخت

مِّن زَقُّومٍ فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ
زقوم پس پر کنندگانید ازان شکمہا پس آشامندگان بران از

الْحَمِيمِ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ
آب گرم پس آشامندگان آشامیدن شتران تشنہ این مہمانی ایشانست روز پاداش است

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ
و مر آنانکہ کافر شدند بہ پروردگار خود عذاب دوزخ است و بد جای بازگشت است

إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَّهِيَ تَفُورُ تَكَادُ تَمَيَّزُ
چون انداختہ شوند ایشان بدوزخ بشنوند آنرا آوازی مانند آواز خر و آن دوزخ جوش میزند نزدیک

مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ
از خشم کافران ہرگاہ کہ افگندہ شوند دران گروہے سوال کنند ایشان را خازنان دوزخ آیا نیامد بشما

نذیر قالوا بلیٰ قد جاءنا نذیر فکذبنا وقلنا ما نزل
بیم کننده گویند آری بدرستی که آمده بما پیغمبر بیم کننده پس تکذیب کردیم قول او را و گفتیم ما

الله من شیء إن أنتم إلا في ضلال کبیر وقالوا لو کنا
نفرستاده است خدای تعالی هیچ چیز نیستید شما ای رسولان مگر در خطای بزرگ و گویند اگر شده بودیم

نسمع أو نعقل ما کنا في أصحاب السعیر فاعترفوا
که ما بشنویم سخن پیغمبر یا تعقل میکردیم نمی بودیم امروز در اهل دوزخ پس اقرار کردند

بذنبهم فسحقا لأصحاب السعیر ویوم یحشرهم جز ۲۹ رکوع ۱۰
بگناه خویش پس دوری از رحمت من باد اهل دوزخ را و روزیکه جمع کند ایشان را

کأن لم یلبثوا إلا ساعة من النهار یتعارفون بینهم جز ۱۱ رکوع ۱۰
گویا نه درنگ کردند مگر زمانے از روز آشنائی میکنند میان خویش

ونادوا یا مالك لیقض علینا ربك قال إنكم ماكثون جز ۲۵ رکوع ۱۳
و ندا کنند ای مالک تا که حکم کند بر ما پروردگار تو گوید بدرستی شما درنگ

عن أبي هريرة رض عن النبي صلى الله عليه وسلم
از ابی هریره رض مرویست از آن حضرت صلی الله علیه وسلم

قال أوقد على النار ألف سنة حتى احمرت ثم أوقد
فرمود آن حضرت افروخته شد بر آتش دوزخ هزار سال تا آنکه سرخ شد پس افروخته شد

عليها ألف سنة حتى ابيضت ثم أوقد
بر وی هزار سال تا آنکه سفید گرد پس افروخته شد بر وی هزار سال

حتى اسودت فهي سوداء مظلمة رواه الترمذي
تا آنکه سیاه شد پس آتش دوزخ سیاه تاریک است رواه ترمذی

وعنه رض أن رسول الله صلى الله عليه وسلم
وهم از ابوهریره رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ نَارُكُمْ جُزْءٌ مِّنْ سَبْعِيْنَ جُزْءًا مِّنْ نَارِ جَهَنَّمَ قِيْلَ يَا

فرمود گرمی آتش شما که در دنیاست یکپاره ایست از هفتاد پاره از آتش دوزخ گفته شد ای

رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً قَالَ فَإِنَّهَا فُضِّلَتْ عَلَيْهِنَّ

رسول خدا بدرستیکه بود این آتش دنیا بسنده فرمود پس زیادت گردیده آتش دوزخ بران

بِتِسْعَةٍ وَّسِتِّيْنَ جُزْءًا كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَ

آتشها شصت و نه جزء هر یک از ین شصت و نه جز مانند گرمی این آتش شماست متفق علیه یعنی

اللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ وَفِيْ رِوَايَةِ مُسْلِمٍ نَارُكُمُ الَّتِيْ يُوْقِدُ ابْنُ

این حدیث در بخاری و مسلم است اما این لفظ که ذکر کرده شد ازان بخاری است و در روایت مسلم این لفظ است آتشی

اٰدَمَ وَفِيْهَا عَلَيْهَا وَكُلُّهَا بَدَلَ عَلَيْهِنَّ وَكُلُّهُنَّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض

که فروزند آنرا نوع بنی آدم و نیز در وی لفظ فیها و علیها بجای علیهن کلهن آمده است و از ابو سعید خدری رض

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الصَّعُوْدُ جَبَلٌ

ازان حضرت صلی الله علیه و سلم روایت است که فرمود آن حضرت که صعود کوهی است

مِّنْ نَّارٍ يَتَصَعَّدُ فِيْهِ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا وَيَهْوِيْ بِهٖ كَذٰلِكَ

از آتش بر آمده میشود بروی هفتاد سال و گرد انداخته میشود ازان کافر هفتاد سال همچنین

فِيْهِ اَبَدًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در وی همیشه روایت کرد ترمذی و هم از ابو سعید خدری رض مرویست که آن حضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ لِسُرَادِقِ النَّارِ اَرْبَعَةُ جُدُرٍ كِثَفُ كُلِّ جِدَارٍ مَسِيْرَةُ

و سلم فرمود هر آینه سراپرده آتش چهار دیوار است سطبری هر دیواری مسافت

اَرْبَعِيْنَ سَنَةً رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

چهل سال است روایت کرد ترمذی و هم از ابو سعید رض مرویست گفت که فرمود آن حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ اَنَّ دَلْوًا مِّنْ غَسَّاقٍ يُهْرَاقُ

صلی الله علیه و سلم اگر آنکه یک دلو از زرداب دوزخیان ریخته شود

فِي الدُّنْيَا لَأَنْتَنَ أَهْلَ الدُّنْيَا رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ
در دنیا هر آینه گنده میشوند اهل دنیا روایت کرده این حدیث را دارمی و از
عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عبد الله بن عمرو بن عاص رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ أَنَّ رَصَاصَةً مِثْلَ هٰذِهٖ وَأَشَارَ إِلٰى مِثْلِ
علیه و سلم اگر یافته شود ارزیز پاره مثل این واشارت کرد آنحضرت بچیزی مانند
الْجُمْجُمَةِ أُرْسِلَتْ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَهِيَ مَسِيْرَةُ
جمجمه انداخته شود از آسمان بسوی زمین و آن مسافت
خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ لَبَلَغَتِ الْأَرْضَ قَبْلَ اللَّيْلِ وَلَوْ أَنَّهَا
پانصد ساله است هر آینه میرسد آن رصاصه زمین را پیش از شب واگر ثابت شود که
أُرْسِلَتْ مِنْ رَأْسِ السِّلْسِلَةِ لَسَارَتْ أَرْبَعِيْنَ خَرِيْفًا
آن رصاصه انداخته شود از سر زنجیر هر آینه میرسد چهل سال
اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ قَبْلَ أَنْ تَبْلُغَ أَصْلَهَا أَوْ قَعْرَهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
شب و روز پیش از انکه برسد رصاصه بیخ سلسله یا پایان اورا روایت کرده ترمذی
وَعَنْ أَبِيْ بُرْدَةَ عَنْ أَبِيْهِ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
و از ابی برده که پسر ابو موسی اشعری است از پدر رض روایت دارد او آنحضرت صلی الله علیه وسلم
قَالَ إِنَّ فِيْ جَهَنَّمَ لَوَادِيًا يُقَالُ لَهٗ هَبْهَبُ يَسْكُنُهٗ كُلُّ
که فرمود آن حضرت بدرستیکه دوزخ هر اینه وادی است که گفته میشود او را هبهب سکونت میکند در وی هر
جَبَّارٍ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ
متکبر روایت کرده دارمی و مرویست از عبد الله بن حارث بن
جَزْءٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ
جزء بفتح جیم و سکون زای معجمه صحابی است گفت فرمود آن حضرت صلی الله علیه و سلم بدرستیکه

جمجمه بفتح ... کاسهٔ سر را نیز گویند

قوله سلسله مذکور است در قوله تعالی ...

فی النار حیات کامثال البخت تلسع احدٰھن اللسعة

در آتش ماران اند مانند شتران بختی میگزد یکے ازان ماران یکبار گزیدن

فیجد حموتها اربعین خریفا وان فی النار عقارب

پس مے یابد سختی درد آن چہل سال وبدرستیکہ در دوزخ کژدمہاست

کامثال البغال الموکفة تلسع احدٰھن اللسعة فیجد حموتها

مانند اشتران باپالان کہ میگزد یکے ازان یکبار گزیدن پس مے یابد سختی درد آن

اربعین خریفا رواہ احمد وعن ابن مسعود رضـ قال قال

چہل سال رواہ احمد وازابن مسعود رض مرویست گفت فرمود

رسول الله صلی الله علیه وسلم یؤتی بجهنم یومئذ

آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم آوردہ میشود دوزخ را دران روز

لها سبعون الف زمام مع کل زمام سبعون الف

مرآن دوزخ را ہفتاد ہزار مہارست کہ با ہر مہار ہفتاد ہزار

ملک یجرونها رواہ مسلم وعن النعمان بن بشیر رض

فرشتہ میکشند آنرا رواہ مسلم و از نعمان بن بشیر رض

قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان اهون

مرویست گفت فرمود آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ بدرستیکہ آسان ترین

اهل النار عذابا من له نعلان وشراکان من نار

دوزخیان ازروی عذاب کسے ست کہ مراورا نعلین و دو والہائے نعلین ست از آتش

یغلی منهما دماغه کما یغلی المرجل ما یری ان احدا

میجوشد ازان نعلین مغز سر وی چنانکہ میجوشد دیگ مسین گمان نے برد آنکس کہ ہیچ یکے

اشد منه عذابا وانه لاهونهم عذابا متفق علیه

از دوزخیان سخت باشد ازوی از روی عذاب حال آنکہ آنکس ہر آئینہ تحقیق آسان ترین دوزخیان ست از روی عذاب متفق علیہ

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن عباس رض مرویست گفت که فرمود آن حضرت صلی الله علیه وسلم

اَهْوَنُ اَهْلِ النَّارِ عَذَابًا اَبُوْ طَالِبٍ وَهُوَ مُتَنَعِّلٌ بِنَعْلَيْنِ

سبکترین دوزخیان از روی عذاب ابوطالب ست و حال آنکه پوشنده است نعلین را که

يَغْلِيْ مِنْهُمَا دِمَاغُهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ

میجوشد از انها دماغ وی روایت کرد بخاری این حدیث را واز سمره بن

جُنْدُبٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مِنْهُمْ

جندب رض مرویست که آن حضرت صلی الله علیه وسلم فرمود بعضے از دوزخیان کسی ست

مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ اِلٰى كَعْبَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ

که میگیرد اورا آتش دوزخ تا دو شتالنگ و بعضے از ایشان کسے ست که میگیرد او را آتش دوزخ

اِلٰى رُكْبَتَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ اِلٰى حُجْزَتِهِ وَمِنْهُمْ

تا دو زانوے او و بعضے از دوزخیان کسے است که میگیرد او را آتش تا بجای بند ازار او و بعضے

مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ اِلٰى تَرْقُوَتِهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

از ایشان کسے که میگیرد او را دوزخ تا چنبر گردن او روایت کرد این حدیث را مسلم واز

اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

انس بن مالک رض مرویست که آن حضرت صلی الله علیه وسلم فرمود

يُؤْتٰى بِاَنْعَمِ اَهْلِ الدُّنْيَا مِنْ اَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

آورده میشود منعم ترین اهل دنیا را از دوزخیان روز قیامت

فَيُصْبَغُ فِي النَّارِ صَبْغَةً ثُمَّ يُقَالُ يَا ابْنَ اٰدَمَ هَلْ رَاَيْتَ

پس غوطه داده میشود در آتش دوزخ یک غوطه پس گفته شود ای فرزند آدم آیا دیدے

خَيْرًا قَطُّ هَلْ مَرَّ بِكَ نَعِيْمٌ قَطُّ فَيَقُوْلُ لَا وَاللّٰهِ يَا رَبِّ

تو روزی نیکی را هرگز آیا گذشت بر تو نعمت و راحت هرگز از دنیا پس میگوید آن دوزخی بخدا سوگند

وَيُؤْتٰى بِاَشَدِّ النَّاسِ بُؤْسًا فِي الدُّنْيَا مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ

وآورده میشود در بهشت سخت ترین مردم از روی محنت و اندوه در دنیا از بهشتیان

فَيُصْبَغُ صِبْغَةً فِي الْجَنَّةِ فَيُقَالُ لَهٗ يَا ابْنَ اٰدَمَ هَلْ رَاَيْتَ

پس یک غوطه داده میشود در بهشت پس گفته میشود مراورا ای فرزند آدم آیا دیدی

بُؤْسًا قَطُّ وَهَلْ مَرَّ بِكَ شِدَّةٌ قَطُّ فَيَقُوْلُ لَا وَاللّٰهِ يَا رَبِّ

تو روی سختی را هرگز و آیا گذشت بر تو سختی و محنت در دنیا پس میگوید نگذشت بر من محنت

مَا مَرَّ بِيْ بُؤْسٌ قَطُّ وَلَا رَاَيْتُ شِدَّةً رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ

و سختی هرگز ای پروردگار من و ندیدم هرگز سختی را رواه مسلم و هم از وے

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَقُوْلُ اللّٰهُ لِاَهْوَنِ اَهْلِ النَّارِ

مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود میگوید حق تعالے مر آسان ترین دوزخیان را

عَذَابًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَوْ اَنَّ لَكَ مَا فِي الْاَرْضِ مِنْ شَيْءٍ

از روے عذاب روز قیامت اگر مے بود ترا چیزیکه در زمین است از اشیاے دنیا

اَكُنْتَ تَفْتَدِيْ بِهٖ فَيَقُوْلُ نَعَمْ فَيَقُوْلُ اَرَدْتُ مِنْكَ

آیا بودے تو فدیہ میکردے بآن پس میگوید آن دوزخی آرے پس مے فرماید خدا تعالی خواستم

اَهْوَنَ مِنْ هٰذَا وَاَنْتَ فِيْ صُلْبِ اٰدَمَ اَنْ لَّا تُشْرِكَ

من از تو کمتر ازین فدیه و حال آنکه تو بودی در پشت آدم که شریک نه گردانے

بِيْ شَيْئًا فَاَبَيْتَ اِلَّا اَنْ تُشْرِكَ بِيْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

بمن چیزے را پس فرمانبرداری نکردی مگر هر آینه گردانیدے بمن متفق علیه است و از

اَبِيْ سَعِيْدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِيْ قَوْلِهٖ

ابی سعید روایت است که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در تفسیر قول حق که کالمهل ست فرمود

كَالْمُهْلِ اَيْ كَعَكَرِ الزَّيْتِ فَاِذَا قُرِّبَ اِلٰى وَجْهِهٖ سَقَطَتْ

ای کعکر الزیت یعنی مانند دردِ روغن پس چون نزدیک گردانیده شود بسوئے روے

فِي الدُّنْيَا لَأَنْتَنَ أَهْلَ الدُّنْيَا رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ

در دنیا هر آینه گنده میشوند اہل دنیا روایت کرده این حدیث را دارمی و از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

عبد اللہ بن عمرو بن عاص رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ أَنَّ رَصَاصَةً مِثْلَ هٰذِهٖ وَأَشَارَ إِلٰى مِثْلِ

علیہ و سلم اگر یافته شود ارزیز پاره مثل این واشارت کرد آنحضرت بسبر مانند

الْجُمْجُمَةِ أُرْسِلَتْ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَهِيَ مَسِيْرَةُ

جمجمہ انداخته شود از آسمان بسوی زمین وآن مسافت

خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ لَبَلَغَتِ الْأَرْضَ قَبْلَ اللَّيْلِ وَلَوْ أَنَّهَا

پانصد ساله است هر آینه میرسد آن رصاصه زمین را پیش از شب واگر ثابت شود آنکه

أُرْسِلَتْ مِنْ رَأْسِ السِّلْسِلَةِ لَسَارَتْ أَرْبَعِيْنَ خَرِيْفًا

آن رصاصه انداخته شود از سر زنجیر هر آینه میرسد چهل سال

اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ قَبْلَ أَنْ تَبْلُغَ أَصْلَهَا أَوْ قَعْرَهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

شب و روز پیش ازانکه برسد رصاصه بیخ سلسله یا پایان او را روایت ترمذی

وَعَنْ بُرْدَةَ عَنْ أَبِيْهِ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی بردہ کہ پسر ابو موسی اشعری است از پدر خود روایت دارد او آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ إِنَّ فِيْ جَهَنَّمَ لَوَادِيًا يُقَالُ لَهٗ هَبْهَبُ يَسْكُنُهٗ كُلُّ

که فرمود آنحضرت بدرستیکه دوزخ هر آینه وادی هست که گفته شود او را هبهب سکونت میکند در وی هر

جَبَّارٍ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ

متکبر روایت کرده دارمی و مرویست از عبد اللہ بن حارث بن

جَزْءٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ

جزء بفتح جیم و سکون زای معجمه صحابی است گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکه

فی النار حیات کامثال البخت تلسع احدٰهن اللسعة

در آتش مارانند مانند شتران بختی میگزد یکے ازان ماران یکبار گزیدنی

فیجد حموتها اربعین خریفا وان فی النار عقارب

پس مے یابد سختی درد آن چهل سال وبدرستیکه در دوزخ کژدمهاست

کامثال البغال الموکفة تلسع احدٰهن اللسعة فیجد حموتها

مانند استران باپالان که میگزد یکے ازان یکبار گزیدن پس مے یابد سختی درد آن را

اربعین خریفا رواه احمد وعن ابن مسعود رض قال قال

چهل سال رواه احمد واز ابن مسعود رض مرویست گفت فرمود

رسول الله صلی الله علیه وسلم یؤتی بجهنم یومئذ

آن حضرت صلے الله علیه وسلم آورده میشود دوزخ را دران روز

لها سبعون الف زمام مع کل زمام سبعون الف

مر آن دوزخ را هفتاد هزار مهار ست که با هر مهار هفتاد هزار

ملک یجرونها رواه مسلم وعن النعمان بن بشیر رض

فرشته میکشند آنرا رواه مسلم و از نعمان بن بشیر رض

قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان اهون

مرویست گفت فرمود آن حضرت صلے الله علیه وسلم که بدرستیکه آسان ترین

اهل النار عذابا من له نعلان وشراکان من نار

دوزخیان از روی عذاب کسے ست که مراورا نعلین و دوالهاے نعلین ست از آتش

یغلی منهما دماغه کما یغلی المرجل ما یرٰی ان احدا

میجوشد ازان نعلین مغز سر وی چنانکه میجوشد دیگ مسین گمان نے برد آنکس که هیچ یکے

اشد منه عذابا وانه لاهونهم عذابا متفق علیه

از دوزخیان سخت باشد از وی از روی عذاب حال آنکه آنکس بتحقیق آسان ترین دوزخیان است از روے عذاب متفق علیه

قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ ابْكُوا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيعُوا فَتَبَاكَوْا فَإِنَّ

فرمود ای مردمان بگریید از ترس خدا پس اگر نمیتوانید که بگریید پس بتکلف گریه

أَهْلَ النَّارِ يَبْكُونَ فِي النَّارِ حَتّٰى تَسِيلَ دُمُوعُهُمْ فِي

کنید زیراکه دوزخیان میگریند در آتش تا آنکه روان میگردد اشکهای ایشان در

وُجُوهِهِمْ كَأَنَّهَا جَدَاوِلُ حَتّٰى تَنْقَطِعَ الدُّمُوعُ

روئهای ایشان گویا اشکها جویهای خرد اند تا آنکه سپری میشود اشکها

فَتَسِيلُ الدِّمَاءُ فَتَقْرَحُ الْعُيُونُ فَلَوْ أَنَّ سُفُنًا أُجْرِيَتْ

پس روان میگردد خونها پس زخمی میکند چشمها را پس اگر کشتیها رانده شوند در اشکهای

فِيهَا لَجَرَتْ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

ایشان هرآینه روان گردد روایت کرده در شرح سنت و از ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَيْنَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه و سلم میان

مَنْكِبَيِ الْكَافِرِ فِي النَّارِ مَسِيرَةُ ثَلٰثَةِ أَيَّامٍ لِلرَّاكِبِ

دو دوش کافر در آتش دوزخ مسافت سیر سه روز ست مر سوار

الْمُسْرِعِ وَفِي رِوَايَةٍ ضِرْسُ الْكَافِرِ مِثْلُ أُحُدٍ وَغِلَظُ

تیز رو را و در روایتی دیگر آمده که دندان کافر روز قیامت مانند کوه احد

جِلْدِهِ مَسِيرَةُ ثَلٰثٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ رض قَالَ

و سطبری جلد او بچو سیر سه روزه راه روایت کرده مسلم و هم از وی مرویست که فرمود

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضِرْسُ الْكَافِرِ

آنحضرت صلی الله علیه و سلم دندان کافر

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِثْلُ أُحُدٍ وَفَخِذُهُ مِثْلُ الْبَيْضَاءِ وَمَقْعَدُهُ

روز قیامت مانند کوه احد ست و ران وی مانند بیضاست و جای نشست او

مِنَ النَّارِ مَسِيْرَةُ ثَلٰثٍ مِثْلِ الرَّبَذَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

از آتش دوزخ مسافت سیر سه شب مانند قریهٔ ربذه است رواه ترمذے و هم

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ غِلَظَ جِلْدِ الْكَافِرِ

از وی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه سطبری پوست کافر

اِثْنَانِ وَاَرْبَعُوْنَ ذِرَاعًا وَاِنَّ ضِرْسَهٗ مِثْلُ اُحُدٍ وَاِنَّ مَجْلِسَهٗ

چهل و دو ذراع است و بدرستیکه دندان او مانند کوه احد است و بدرستیکه جای نشستن او

مِنْ جَهَنَّمَ مَا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِيْنَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ

از جهنم مقدار مسافت مابین مکه و مدینه است رواه الترمذے و از ابن

عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْكَافِرَ

عمر مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه کافر

لَيُسْحَبُ لِسَانَهُ الْفَرْسَخَ وَالْفَرْسَخَيْنِ يَتَوَطَّؤُهُ النَّاسُ رَوَاهُ اَحْمَدُ

هر آئینه میکشد زبان خود را بر زمین سه میل یا شش میل پامال میکنند زبان او را مردم رواه احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و ترمذے روایت هست از ابی الدرداء رضی الله عنه گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلْقٰى عَلٰى اَهْلِ النَّارِ الْجُوْعُ فَيَعْدِلُ مَا هُمْ فِيْهِ مِنَ الْعَذَابِ

علیه وسلم انداخته میشود بر دوزخیان گرسنگی پس برابر میگردد عذاب گرسنگی چیزے را که ایشان

فَيَسْتَغِيْثُوْنَ فَيُغَاثُوْنَ بِطَعَامٍ مِنْ ضَرِيْعٍ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِيْ مِنْ

پس فریاد میکنند از الم گرسنگی پس فریادرسی کرده میشوند بطعام گیاه خاردار که فربه نمیگرداند و سیر نمیگرداند

جُوْعٍ فَيَسْتَغِيْثُوْنَ بِالطَّعَامِ فَيُغَاثُوْنَ بِطَعَامٍ ذِيْ غُصَّةٍ

گرسنگی پس باز فریاد میکنند بطعام پس فریادرسی کرده میشوند بطعام گلوگیر

فَيَذْكُرُوْنَ اَنَّهُمْ كَانُوْا يُجِيْزُوْنَ الْغُصَصَ فِي الدُّنْيَا بِالشَّرَابِ

پس یاد می آرند که ایشان بودند که میگذرانیدند طعامهای گلوگیر را در دنیا با آب

فَيَسْتَغِيثُونَ بِالشَّرَابِ فَيُرْفَعُ إِلَيْهِمُ الْحَمِيمُ بِكَلَالِيبِ الْحَدِيدِ

پس باز فریاد میکنند با آب پس برداشته میشود بسوی ایشان آب گرم باموزهای حدید

فَإِذَا دَنَتْ مِنْ وُجُوهِهِمْ شَوَتْ وُجُوهَهُمْ فَإِذَا دَخَلَتْ بُطُونَهُمْ

پس چون نزدیک می آید از روهای ایشان بریان میسازد روی ایشانرا پس چون درمیآید شکم هاے

قَطَّعَتْ مَا فِي بُطُونِهِمْ فَيَقُولُونَ ادْعُوا خَزَنَةَ جَهَنَّمَ فَيَقُولُونَ

ایشان را پاره پاره میکند چیزیرا که در شکم های ایشان ست پس میگویند دوزخیان دعا کنید خازنان جهنم را پس میگویند

أَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا

خازنان دوزخ آیا نبود که می آمدند شمارا پیغمبران شما بمعجزات میگویند دوزخیان آری آمدند پس میگویند خازنان دعا

وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ قَالَ فَيَقُولُونَ ادْعُوا مَالِكًا

کنید امید اجابت نیست زیرا که نیست دعای کافران مگر در گمراهی پس فرمود آنحضرت پس میگویند دوزخیان بیکدیگر را بخوانید مالک

فَيَقُولُونَ يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ فَيُجِيبُهُمْ إِنَّكُمْ

پس میگویند یا مالک باید که بمیراند مارا پروردگار تو گفت آنحضرت جواب میدهد مالک ایشانرا بدرستیکه

مَاكِثُونَ قَالَ الْأَعْمَشُ نُبِّئْتُ أَنَّ بَيْنَ دُعَائِهِمْ وَإِجَابَةِ مَالِكٍ

شما درنگ کنندگان اند در دوزخ گفت اعمش خبرداده شدم که میان خواندن ایشان وجواب دادن مالک

إِيَّاهُمْ أَلْفَ عَامٍ قَالَ فَيَقُولُونَ ادْعُوا رَبَّكُمْ فَلَا أَحَدَ خَيْرٌ مِنْ

ایشانرا هزار سال ست گفت آنحضرت پس میگویند بخوانید پروردگار خود را پس نیست هیچکس بهتر از

رَبِّكُمْ فَيَقُولُونَ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ

پروردگار شما پس میگویند ای پروردگار ما غلبه کرد برما بدبختی ما وبودیم ما قومی گمراه

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ قَالَ فَيُجِيبُهُمُ اخْسَئُوا

ای پروردگار ما بیرون آر مارا از آتش پس اگر باز گردیم ما بکفر پس ظلم کنندگانیم بر نفس خود گفت آنحضرت پس جواب میدهد

فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ قَالَ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَئِسُوا مِنْ كُلِّ خَيْرٍ وَعِنْدَ ذَلِكَ

پروردگار ایشانرا دور شوید بر گردید بر آتش و سخن مکنید گفت پس نزد آن ناامید میشوند از هر نیکی و نزد آن